XVII.
ULUSLARARASI

DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

Bildiri Özetleri Kitabı

23-25 Ekim 2025

Bartın Üniversitesi

BARÜ BARTIN ÜNİVERSİTESİ | YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ | YTB | TİKA | TRT AVAZ

XVII. ULUSLARARASI DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU
BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Yayına Hazırlayanlar
Doç. Dr. Kürşat Şamil ŞAHİN - Doç. Dr. Can ŞEN

e-ISBN: 9786059895255

Bartın Üniversitesi Yayınları
Bartın, Ekim 2025

© Copyright

Bu eserin tüm yayın hakları Bartın Üniversitesi Rektörlüğüne aittir. Rektörlüğün yazılı izni olmadan kitabın tümünün ya da bir kısmının elektronik, mekanik veya fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Bu kitapta yer alan tüm bildirilerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.

Kütüphane Bilgi Kartı

17. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı / yayına hazırlayanlar: Doç. Dr. Kürşat Şamil ŞAHİN, Doç. Dr. Can ŞEN – Bartın: Bartın Üniversitesi, 2025.

320 sayfa.

e-ISBN: **978-605-9895-25-5**

Bartın Üniversitesi Yayınları: 41.

1. Türk dili--Kongreler 2.Turkish language—Congresses 3. Dilbilim--Kongreler 4. Linguistics--Congresses

Sınıflama Numarası: PL101.5

ONUR KURULU

Yılmaz TUNÇ	Adalet Bakanı
Doç. Dr. Celile Eren ÖKTEN	Millî Eğitim Bakan Yardımcısı
Dr. Nurtaç ARSLAN	Bartın Valisi
Prof. Dr. Ahmet AKKAYA	Bartın Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Osman MERT	Türk Dil Kurumu Başkanı
Prof. Dr. Abdurrahman ALİY	Yunus Emre Enstitüsü Başkanı
Abdullah EREN	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) Başkanı
Abdulhadi TURUS	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Başkanı

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye
Prof. Dr. Abdullah KÖK	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL	Başkent Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Adem KOÇ	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ahat ÜSTÜNER	Fırat Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ahmet AKKAYA	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ahmet BALCI	Mustafa Kemal Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ahmet BENZER	Marmara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ahmet BURAN	Fırat Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ahmet PEHLİVAN	Doğu Akdeniz Üniversitesi	KKTC
Prof. Dr. Akartürk KARAHAN	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ali AKAR	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ali Fuat ARICI	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ali TORUN	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye
Prof. Dr. Ali YAKICI	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Alparslan OKUR	Sakarya Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Alsou KAMALIEVA	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Anarkul SALKINBAY	Al-Farabi Kazakh Notional Univertisy	Kazakistan
Prof. Dr. Arzu Sema ERTANE BAYDAR	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Türkiye

Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ayşe İLKER	Manisa Celâl Bayar Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ayşe Melek ÖZYETGİN	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Başak KARAKOÇ	Çukurova Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Başak UYSAL	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Bayram Ali KAYA	Sakarya Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Bayram BAŞ	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Bilal YÜCEL	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye
Prof. Dr. Bilge ERCİLASUN	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye
Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ	Kırıkkale Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Bilginer ONAN	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Celal DEMİR	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ	Uludağ Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Cüneyt AKIN	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Deniz MELANLIOĞLU	İstanbul Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Dilek ERGÖNENÇ	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Duygu UÇGUN	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Edibe SÖZEN	Maltepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye
Prof. Dr. Elçin İBRAHİMOV	Azerbaycan Diller Üniversitesi	Azerbaycan
Prof. Dr. Elif AKTAŞ	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Emin EMİNOĞLU	Kırklareli Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Emine KOLAÇ	Anadolu Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ercan ALKAYA	Fırat Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Erdoğan BOZ	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ergin JABLE	Priştine Üniversitesi	Kosova Cumhuriyeti
Prof. Dr. Erol DURAN	Uşak Üniversitesi	Türkiye

Prof. Dr. Esma DUMANLI KADIZADE	Mersin Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Eyüp AKMAN	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Faruk YILDIRIM	Çukurova Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Fatih KANA	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Fatma AÇIK	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Fatma BÖLÜKBAŞ KAYA	İstanbul Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ferhat ENSAR	Bursa Uludağ Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ferit YUSUPOV	Kazan Federal Üniversitesi	Tataristan
Prof. Dr. Ferruh AĞCA	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Feyza TOKAT	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Feyzi ERSOY	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye
Prof. Dr. Filiz METE	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Fulya TOPÇUOĞLU ÜNAL	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Funda KARA	Atatürk Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Funda TOPRAK	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Fuzuli BAYAT	Azerbaycan Bilimler Akademisi Folklor Enstitüsü	Azerbaycan
Prof. Dr. Gökçe YÜKSELEN PELER	Erciyes Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Gökhan ARI	Bursa Uludağ Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Gülbanu KOSSIMOVA	Abay Devlet Pedagoji Üniversitesi	Kazakistan
Prof. Dr. Gülsel SEV	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Gülsemin HAZER	Sakarya Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Güner KONEDRALI	Doğu Akdeniz Üniversitesi	KKTC
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye
Prof. Dr. H. İbrahim DELİCE	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. H. Ömer KARPUZ	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye
Prof. Dr. Hakan ÜLPER	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Türkiye

Prof. Dr. Halit KARATAY	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Hamza ZÜLFİKAR	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye
Prof. Dr. Hanifi VURAL	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Hasan Ali ESİR	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Hasan BAĞCI	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Hatice GÜNEŞ	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Hatice ŞAHİN	Bursa Uludağ Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Hatice TÖREN	İstanbul Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Hayati DEVELİ	İstanbul Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Hazretgulı DURDIYEV	Mahtumkulu Dil, Edebiyat ve Millî Elyazmaları Enstitüsü	Türkmenistan
Prof. Dr. Hikmet KORAŞ	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL	Gaziantep Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Hülya ERAYDIN ARGUNŞAH	Erciyes Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İbrahim GÜMÜŞ	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İdris Nebi UYSAL	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İlhan ERDEM	İnönü Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İlhan UÇAR	Sakarya Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Jale DEMİRCİ	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Jale ÖZTÜRK	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ	Gaziantep Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN	Ordu Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kemalettin DENİZ	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye

Prof. Dr. Keziban TEKŞAN	Ordu Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kürşad GÜLBEYAZ	Sakarya Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kürşat ÖNCÜL	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Latif BEYRELİ	Marmara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Levent KURGUN	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Leylâ KARAHAN	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. M. Abdullah ARSLAN	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Macit BALIK	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet AYDIN	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet CANBULAT	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Dursun ERDEM	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet EROL	Gaziantep Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Fatih KİRİŞÇİOĞLU	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Mehdi ERGÜZEL	İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Öcal OĞUZ	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Surur ÇELEPİ	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Vefa NALBANT	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Metin DEMİRCİ	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Metin EKİCİ	Ege Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Muhammet Eyüp SALLABAŞ	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR	Atatürk Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ	Atatürk Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mukhabbat KURBANOVA	Mirza Ulugbek Özbekistan Milli Üniversitesi	Özbekistan

Prof. Dr. Murat ATEŞ	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Murat ÖZBAY	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Murat ŞENGÜL	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Musa ÇİFCİ	Uşak Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Musa DUMAN	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mustafa ALTUN	Sakarya Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH	Erciyes Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mustafa ARSLAN	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mustafa DURMUŞ	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mustafa KURT	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALİN	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nadir İLHAN	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ	Mersin Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Necati DEMİR	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nergis BİRAY	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nesrin SİS	İnönü Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nevin AKKAYA	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN	Erciyes Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nezir TEMUR	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nurettin DEMİR	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nurettin ÖZTÜRK	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Oğuz KARAKARTAL	Lefke Avrupa Üniversitesi	KKTC
Prof. Dr. Oğuzhan SEVİM	Atatürk Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Oğuzhan YILMAZ	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Onur Alp KAYABAŞI	Aksaray Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye

Prof. Dr. Osman YILDIZ	Süleyman Demirel Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ömer Tuğrul KARA	Çukurova Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Özay KARADAĞ	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Özlem Deniz YILMAZ	Marmara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Paki KÜÇÜKER	Sakarya Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Paşa YAVUZARSLAN	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Pervin ÇAPAN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Recep TOPARLI	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye
Prof. Dr. Sabri SİDEKLİ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye
Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Salim KÜÇÜK	Ordu Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Sedat BALYEMEZ	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Sedat MADEN	Bayburt Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Semra ALYILMAZ	Uludağ Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Serap UZUNER YURT	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Serdar BULUT	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Serdar YAVUZ	Fırat Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Serkan ŞEN	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Serpil ÖZDEMİR	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Süleyman Cem ŞAKTANLI	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Süleyman Kaan YALÇIN	Fırat Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Şaban KÖKTÜRK	Sakarya Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Şerife Seher EROL ÇALIŞKAN	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Talat DİNAR	Süleyman Demirel Üniversitesi	Türkiye

Prof. Dr. Tazegül DEMİR ATALAY	Kafkas Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Turgut BAYDAR	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Turgut KARABEY	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye
Prof. Dr. Türker EROĞLU	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Umay TÜRKEŞ GÜNAY	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye
Prof. Dr. Ülker ŞEN	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ülkü ÇELİK ŞAVK	Emekli Öğretim Üyesi	Türkiye
Prof. Dr. Ülkü ELİUZ	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ümit HUNUTLU	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Vahit TÜRK	İstanbul Kültür Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Yasin M. YAKAR	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Yavuz KARTALLIOĞLU	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Yılmaz YEŞİL	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Yunus BALCI	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Yusuf AVCI	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Yusuf TEPELİ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Zeki KAYMAZ	Ege Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Zikri TURAN	Sakarya Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Zilola KHUDAYBERGENOVA	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ahmet KARAMAN	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ahmet Turan DOĞAN	Harran Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Anıl ÇELİK	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Arzu ÇEVİK	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ayşe Özgül İNCE SAMUR	Bülent Ecevit Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Bedia KOÇAKOĞLU	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Bekir DİREKCİ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Bekir KAYABAŞI	Adıyaman Üniversitesi	Türkiye

Doç. Dr. Berdi SARIYEV	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Berker KURT	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Betül BÜLBÜL OĞUZ	Manisa Celal Bayar Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Bora BAYRAM	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Burak TELLİ	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Burcu ÇILDIR	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Can ŞEN	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Efecan KARAGÖL	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Elza ALIŞOVA DEMİRDAĞ	Girne Amerikan Üniversitesi	KKTC
Doç. Dr. Emine ATMACA	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Emrah BOYLU	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Erdal ADAY	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Fatih TANRIKULU	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Fatih VEYİS	Atatürk Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Gızılgül ABDULLAYEVA	Bakü Devlet Üniversitesi	Azerbaycan
Doç. Dr. Gökçen GÖÇEN ÖZDEMİREL	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Gulnara ALİYEVA KOŞKUN	Bakü Slavyan Üniversitesi	Azerbaycan
Doç. Dr. Gülay KARAMAN	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Gülsine UZUN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Hadra Kübra ERKINAY TAMTAMIŞ	Mardin Artuklu Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Haluk ÖNER	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Harun ŞAHİN	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Hasan Basri KANSIZOĞLU	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Hatice KUTLAR	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Himmet BÜKE	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Türkiye

Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Hüseyin Kürşat TÜRKAN	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. İbrahim Ethem ARİOĞLU	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. İnan GÜMÜŞ	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Kadri KURAM	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Kakacan CANBEKOV	Türkmenistan Bilimler Akademisi	Türkmenistan
Doç. Dr. Kateryna TELESHUN	Kiev Taras Shevchenko Üniversitesi	Ukrayna
Doç. Dr. Kenan ACAR	Kocaeli Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Kürşat Şamil ŞAHİN	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Maral MAMNETBERDİYEVNA KULIYEVA	Devletmammet Azadi Türkmen Millî Dünya Dilleri Enstitüsü	Türkmenistan
Doç. Dr. Maral TAGANOVA	Türkmenistan Bilimler Akademisi	Türkmenistan
Doç. Dr. Mazhar BAL	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Mehmet ALVER	Giresun Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Meriç GÜVEN	Uşak Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Merve MÜLDÜR	Süleyman Demirel Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Meryem ARSLAN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Mete Yusuf USTABULUT	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Mevlüt GÜLMEZ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Muhammed HÜKÜM	Sakarya Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Musa SALAN	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Mustafa Said KIYMAZ	Adıyaman Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Nil Didem ŞİMŞEK	Süleyman Demirel Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Nurdin USEYEV	Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi	Kırgızistan
Doç. Dr. Oğuzhan KARABURGU	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Onur BALCİ	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Türkiye

Doç. Dr. Osman Kürşat YORGANCI	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Osman TÜRK	Harran Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ömer KEMİKSİZ	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Özgür AY	Uşak Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Sedat KARAGÜL	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Serdar DERMAN	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Serhat KÜÇÜK	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Sevda KAMAN	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Sıddık BAKIR	Atatürk Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Sibel MURAD	Amasya Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Soner SAĞLAM	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Sunay AKKAYA	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Şahru PİLTEN UFUK	Sakarya Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Tudora ARNAUT	Kiev Taras Shevchenko Üniversitesi	Ukrayna
Doç. Dr. Ümit EKER	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Üzeyir SÜĞÜMLÜ	Ordu Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Yavuz UYSAL	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Yılmaz TOP	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Yusuf GÖKKAPLAN	Kapadokya Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Yusuf GÜNAYDIN	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Yusuf Mete ELKIRAN	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Zoya KİRİLLOVA	Kazan Federal Üniversitesi	Tataristan
Dr. Öğr. Üyesi Adile YILMAZ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ali TAŞTEKİN	İstanbul Arel Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Bekir GÖKÇE	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Bilal Erdem DAĞISTANLIOĞLU	Çukurova Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Cafer GARİPER	Süleyman Demirel Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Celal Can ÇAKMAKCI	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Cevdet ŞANLI	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Dilek YILDIRIM BİLGEN	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Dursun ÜNÜVAR	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Emel NALÇACIGİL ÇOPUR	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Erhan ÇAPOĞLU	Amasya Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi H. Neslihan DEMİRİZ	İstanbul Topkapı Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin PARLAKYILDIZ	Kıbrıs İlim Üniversitesi	KKTC
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim DOYUMAĞAÇ	Adıyaman Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Latife KIRBAŞOĞLU KILIÇ	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Yalçın YILMAZ	İstanbul Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt Metin TÜRKTAŞ	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Naz PENAH	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Özge ÖZBAY KARA	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Özgün HARMANKAYA	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Pınar ŞİMŞEK	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Refide SAINI	Uluslararası Balkan Üniversitesi	Kuzey Makedonya
Dr. Öğr. Üyesi Savaş KARAGÖZLÜ	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Şeyda ÖZCAN	Sinop Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Tahsin YAPRAK	Adıyaman Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Tuğrul Gökmen ŞAHİN	İnönü Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Yasemin ASLAN	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Yasemin BAYRAKTAR	Süleyman Demirel Üniversitesi	Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf TAŞKIN	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Dr. Aslı KOÇAK	Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi	Türkiye
Dr. Gülbike YILDIRIM	Uşak Üniversitesi	Türkiye
Dr. H. Merve ALTIPARMAK YILMAZ	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. İbrahim Fatih DEMİREL	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öykü MERCAN ÇETİN	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Dr. Ramazan ERYILMAZ	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	Türkiye

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL	(1. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. Ahmet AKKAYA	(17. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. Ahmet BURAN	(7. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. Ahmet PEHLİVAN	(2. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. Alparslan OKUR	(15. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. Ferruh AĞCA	(10. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. Hasan Ali ESİR	(13. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. Hatice ŞAHİN	(6. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU	(12. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. İlhan ERDEM	(9. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR	(14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. Paki KÜÇÜKER	(15. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. Pervin ÇAPAN	(4. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Serkan ŞEN	(11. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN	(3. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. Turgut TOK	(5. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Prof. Dr. Ümit HUNUTLU	(13. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Doç. Dr. Ahmet Turan DOĞAN	(16. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Doç. Dr. Osman TÜRK	(16. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)
Doç. Dr. Üyesi Mediha MANGIR	(11. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkan Yardımcısı)
Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin PARLAKYILDIZ	(8. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Ahmet AKKAYA	Başkan	Bartın Üniversitesi Rektörü
Doç. Dr. Arzu ÇEVİK	Başkan Yardımcısı	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Sevda KAMAN	Başkan Yardımcısı	Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. Halit KARATAY	Düzenleme Kurulu Üyesi	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih KANA	Düzenleme Kurulu Üyesi	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr. Emrah BOYLU	Düzenleme Kurulu Üyesi	Yunus Emre Enstitüsü Eğitim Daire Başkanı
Prof. Dr. Serpil ÖZDEMİR	Düzenleme Kurulu Üyesi	Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. Sedat BALYEMEZ	Düzenleme Kurulu Üyesi	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Sunay AKKAYA	Düzenleme Kurulu Üyesi	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Ömer KEMİKSİZ	Düzenleme Kurulu Üyesi	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan Basri KANSIZOĞLU	Düzenleme Kurulu Üyesi	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Kürşat Şamil ŞAHİN	Düzenleme Kurulu Üyesi	Bartın Üniversitesi

Doç. Dr. Can ŞEN	Düzenleme Kurulu Üyesi	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Kadri KURAM	Düzenleme Kurulu Üyesi	Bartın Üniversitesi
Dr. Öykü MERCAN ÇETİN	Düzenleme Kurulu Üyesi	Bartın Üniversitesi

AKADEMİSYEN TEMSİLCİLERİ

Prof. Dr. Sedat BALYEMEZ	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Musa SALAN	Bartın Üniversitesi

YABANCI DİL KURULU

Öğr. Gör. Dr. Burçin KEF	Bartın Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Serap DURMUŞ	Bartın Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Süheyda SARIKAYA	Bartın Üniversitesi
Öğr. Gör. Koray TİRYAKİ	Bartın Üniversitesi

SEKRETERYA

Arş. Gör. Furkan Kadir TOPÇU	Bartın Üniversitesi
Arş. Gör. Ebubekir EROĞLU	Bartın Üniversitesi
Öğr. Gör. Sabriye ÖZDENİZ BÖCEK	Bartın Üniversitesi
Öğr. Gör. Furkan SALLABAŞ	Bartın Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğr. İrem KUTLU	Bartın Üniversitesi

DESTEKLEYEN KURULUŞLAR

İÇİNDEKİLER

Eflatun Cem Güney'in 'Masallar'ının Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültür Unsurları Bakımından Değerlendirilmesi: 'Zümrüdüanka' Örneği 28

İşitme Engelli Bireyler İçin Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri 29

2019-2024 Türkçe Dersi Öğretim Programlarına Uygun Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Bilgilendirici Metinlerin Okunabilirlik Düzeyinin Karşılaştırılması 30

19. Yüzyılda Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kitaplarında Sayıların Öğretimi: Karşılaştırmalı Bir İnceleme 31

2025 Yabancılara Türkçe Öğretimi Programı'nın Değerlendirilmesi 32

3\2\1 Akıcı Konuşma Tekniği 33

5. ve 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinin Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi 34

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Yazma Etkinliklerinin 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Türkçe Öğretim Programı Açısından İncelenmesi 35

6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerdeki Geleneksel Unsurların Kültürel Kimlik İnşasındaki Rolü ile İlgili Değerlendirmeler 36

7. Sınıf Öğrencilerinin Söz Dizimi Farklılığına Dair Algıları ve Görüşleri 37

Akademisyenler İçin Akademik Yazma Tutukluğu Ne İfade Ediyor 38

Akademisyenlerin Eğitim Ortamlarında Türkçeyi Etkili Kullanma Durumlarına Yönelik Öz Değerlendirmeleri 39

Ana Dili Arapça veya Farsça Olan Ortaokul Öğrencilerinin Türkçe Yazmayı Edinim Durumları 40

Ana Dili İspanyolca Olan Meksikalı Öğrencilerin Türkçe Öğrenme Motivasyonları 41

Arnavutçada Türkçeden Alınan Fiiller: Morfolojik Uyum ve Anlam Değişimleri 42

Azerbaycan Türkçesi Ağızlarındaki Arkaik Sıfatlar Üzerine 43

Bağımsız Türk Cumhuriyetleri Edebiyatının Türkiye Cumhuriyeti Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Temsili (2024-2025) 44

Bahara Kokan Kelimeler: Necati Zekeriya'nın Hikâyelerinde Bulunan Bazı Türkçe Kelimeler Üzerine 45

Bekaa Vadisi'nde Yaşayan Türkmenler ve Güncel Türkçe Öğrenimi Özellikleri 46

Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Değerlendirilmesi 47

Bilgin Adalı'nın Zaman Bisikleti Hikâye Serisinde Karakter Geliştirme Yolları 48

Buxoro Viloyati O'g'uz Lahjasining Ayrim Xususiyatlari 50

CEFR Temelli Aracılık Becerilerinin Görev ve Rubrik Yoluyla Ölçülmesi: İkinci Dil Olarak Türkçe Öğrenenler Üzerine Karma Yöntemli Bir Araştırma 51

Çin 7. Sınıf ve Türkiye 5. Sınıf Ortaokul Ana Dili Ders Kitaplarında Sözcük Öğretimi 52

Çin Üniversitelerinde Türkçe Öğretiminde Yapay Zekâ Uygulamaları: Zhejiang Yuexiu Yabancı Diller Üniversitesi Örneği 53

Çinli Öğrencilerin Türkçeye Maruz Kalmaları Üzerine 54

Çinli Öğrencilerin Yabancı Dil Olarak Türkçe Konuşma Kaygılarının İncelenmesi 55
Çocuk Edebiyatında Göç ve Çok Kültürlülük Teması: Arka Sıradaki Çocuk Örneği 56
Çocuk ve Edebiyat Türk Çocuk Edebiyatı Alan Yazınını Nasıl Etkiledi 57
Çocukların Okuma Serüveninde Yeni Bir Yol Arkadaşı: Maarif Çocuk Dergisi 58
Çok Dilli Öğrenme Ortamlarında Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminin Dinamikleri .. 59
Cumaniyaz Şəripov'un "Harezm" Romanında Oğuz Lehçesine Ait Kelimelerin Türk Dillerine Katkısı 60
Değerler Bakımından Dijital Medya Başlıklarının Söylem Analizi 61
Ders Kitaplarında Masalların Kullanımı ve Dijital Hikâye Yöntemiyle Hazırlanan Masal Etkinliklerinin Öğrencilerin Türkçe Dersi Tutumlarına Etkisi 62
Deyimlerde Beden Dili Üzerine Bir İnceleme: Baş Deyimleri 63
Diasporadaki Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkçe Öğretimi, Türk Kültürü ve Değerler Eğitimi Üzerine Faaliyetleri Üzerine 64
Dil Öğretiminde Türkçe ve İngilizce Yönergelerin Üretken Yapay Zekâ Çıktılarına Etkisi: Karşılaştırmalı Bir Analiz 65
Dinleme ve Konuşma Becerilerinde Ayrışmadan Bütünleşmeye: Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı (2024) 66
Disiplinleri Birleştirme: Uluslararası Öğrencilere Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Disiplinlerarası Yaklaşımlar 67
Eğitimde Fırsat Eşitliği Bağlamında Yazma Başarısı: Türkiye'de Ortaokul Öğrencilerinin Sosyodemografik Özelliklerine Dayalı Bir Çalışma 68
Günümüz Türk Dillerinde Ortak Dilbilim Terimlerinin Oluşum Süreci: Sorunlar ve Çözüm Yolları 69
Gürcistan Yükseköğretiminde Okuyan Türk Soylu Öğrencilerin Türkiye Türkçesi Dersi Yazma Becerisinde Sıkça Tekrarladıkları Anlatım Bozuklukları 71
Harezm Türkçesiyle Yazılmış Hikāyet-i Sūāl ve Cevāb İsimli Metinde Aslî Uzun Ünlüler .. 72
Hedef Söz Varlığı Çalışmaları Üzerine Bir Meta-Analiz 73
Her Şeyin Önemli Olduğu An Adlı Çocuk Romanında Zaman ve Kaygı Temsilleri 74
İhsan Oktay Anar'ın "Puslu Kıtalar Atlası" Eserinin Sözcük Çeşitliliği Bakımından İncelenmesi 75
İş ve Meslek Türkçesi Eğitimi Alan Göçmenlere Dönük Dil İhtiyaç Analizi 76
Konuşma Eğitimiyle İlgili Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Ölçme Araçlarına İlişkin Bir İnceleme 77
Küçük Prens Kitabının Çocuk Edebiyatı Estetik Ölçütleri Bağlamında İncelenmesi 78
Kültürel Sürdürülebilirliğin Aracı Olarak İki Dilli Çocuklara Türkçe Öğretimi: Uygulamalar ve Stratejiler 79
Kültürler Arası Farkların Yapay Zekâ Kullanımına Etkileri: Türkçe Öğrenen Öğrenciler 80
Kuramsal ve Uygulamalı Yaklaşımlar Işığında C1 Düzeyinde Türkçe Bilen Yabancı Tıp Öğrencilerinin Dilsel Güçlükleri 81
Libya'da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Üzerine 82

Makedonya'da Türkoloji Araştırmalarının Başlangıcı ve Gelişmesi 83
Masalların Postmodern Yeniden Anlatımlarında Toplumsal Cinsiyet Eleştirisi ve Anlatı Stratejileri 84
Medya Destekli Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Materyal Sorunsalı: Hazır İçerik mi, Özgün Üretim mi? 85
Moritanyalı Kız Öğrencilerin Türkçe Akıcı Okuma Becerileri ve Okuduğunu Anlama Düzeyleri 86
Nassif Mallouf'un Dictionnaire Turc-Français Adlı Sözlüğü Üzerine 87
Öğretmen Adaylarının Bilimsel Süreç Becerileri ile Bilimsel Araştırma Tutumlarının İncelenmesi 88
Okuma Etkinliklerinde Bilişsel Stratejilerin Görünümü: Türkçe Ders Kitapları Örneği 89
Onomastik Transformatsiya va Uning Badiiy Matndagi Vazifalari 90
Ortak Türkçe Sözlük Zenginliği Olarak Kaygusuz Abdal ve Ali Şir Nevai Divanlarında Kafiyeli Sözcüklerin Ölçeği 92
Ortaokul Öğrencilerinin Duygusal Zekâ ve Konuşma Akıcılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi 93
Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Ölçme Değerlendirme Araçlarının Dönüşümü: Alternatif Ölçme Değerlendirme Araçları Üzerine Bir İnceleme 94
Ortaokul Türkçe Dersleri Kapsamında Dil Becerileri Öğretiminde Yaşanan Sorunlar 95
Ortaokul Türkçe Derslerinde Uygulanan Konuşma Sınavlarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri 96
Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulları İçin Hazırlanan Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı'nda (1 ve 2. Kitap) Yer Alan Öyküleyici Metinlerin Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi 97
Özbek Çocuk Edebiyatı Şiirlerinde Duyarlık Eğitimi 98
Özbek Dili Anlambilimsel Çözümleyicisinin Dilbilimsel Altyapısı: Kuramsal Temel ve Uygulamalı Kullanım 99
Özbekistan'da Türkçenin Okutulması ve Önemi 100
Özbekistan'da Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi ve Dil Politikaları 101
Özel Eğitim 1. Kademe İletişim Becerileri ve Sosyal Beceriler Dersleri Öğretim Programları Bağlamında Türkçe Eğitimi ve Bibliyoterapi 102
Ruslar İçin Hazırlanan İlk Türkmence Gramer Üzerine 103
Seviyelendirilmiş Okuma Metinlerinin Dil Bilgisi Uygunluk Açısından İncelenmesi: Maarif Vakfı A1 Serisi Örneği 104
Ahmed Yugnaki'nin "Hibat al-Hakayiq" Eserinin Dil Özelliği 105
Sosyal Değişimler Çerçevesinden Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminin Amaçlarına Bakış 106
Sosyal Medya Paylaşımlarının Özel Amaçlı Türkçe Öğretiminde Kullanımı: Üsküp Yunus Emre Enstitüsü Örneği 107
Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Kelime Hazinesini Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma Barınma Merkezi İmam Hatip Ortaokulu Örneği 108

Suudi Arabistan'da İki Dilli Öğrencilerin Konuşma Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Öğretici Görüşleri 109

Tanıya Dayalı Gözlemden Ders Tasarımına: Dil Öğretiminde Öğretmen İş Birliği Modelinin Teorik Temelleri ve Literatür İncelemesi 110

Türk Çocuk Dilbiliminin Gelişiminde Özbek Çocuk Sözlüğünün Önemi 111

Türk Dil Kurumunun Yabancı Kelimelere Karşılık Bulma Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme 113

Türk Dillerinin Ortak Kök Kelimeleri 114

Türk Lehçelerinde -ra- Fiil Yapma Eki 115

Türkçe Ders Kitaplarında Ekolojik Duyarlılık ve Çevre Temalarının İşlenişi 116

Türkçe Ders Kitaplarındaki Karakterlerin Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde Hedeflenen Öğrenci Profili Bağlamında İncelenmesi 117

Türkçe Ders Kitaplarındaki Yazma Etkinliklerinin Yazma Çıraklığı Bağlamında İncelenmesi 118

Türkçe Dersi Öğretim Programlarında Hedef Yazma Sorunu: 2019 ve 2024 Programlarının İncelenmesi 119

Türkçe Dersi Yazılı Sınavlarında Okuma ve Yazma Becerilerinin Ölçülmesi: İlk Uygulamalara Dayalı Bir İnceleme 121

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında Görev Yapan Akademisyenlerin Yayın Performansını Etkileyen Unsurlar Üzerine Bir İnceleme 122

Türkçe Kelime Zenginliğimizi Nasıl Daraltıyoruz!?.. 123

Türkçe Öğretiminde Geleneksel Şiir Metinlerinden Yararlanma 124

Türkçe Öğretiminde Yenilikçi Bir Materyal Olarak Bilgi Görselleri (İnfografikler): Terminoloji, Türler ve Eğitim Ortamlarında Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme 125

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Aktif Empatik Dinleme Düzeylerinin Belirlenmesi 126

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Ders Planlama Becerilerinin Geliştirilmesinde Yapılandırılmış Ders Planı Çerçevesinin Rolü 127

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Hafıza Temelli Buz Kırıcı Etkinlik Tasarımlarına Yönelik Bir Durum Çalışması 128

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Uygulamasına Yönelik Akran Değerlendirmelerinin İncelenmesi 129

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Program Okuryazarlıkları: Bir Karma Yöntem Araştırması 130

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Web 2.0 Araçlarına Yönelik Görüşleri 131

Türkçe Öğretmenlerinin Okuma Güçlüğü Yaşayan Öğrencileri Belirleyebilme Düzeyleri ve Okuma Güçlüğüne İlişkin Uygulamaları 132

Türkçe Öğretmenlerinin Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Strateji ve Yöntem Uygulamalarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi 133

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adayları Eğitimde Yapay Zekâ Kullanmaya Hazır mı? Karma Yöntem Araştırması 135

Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Deyimlerin Saydamlık Derecesi Bakımından Görünümü 136

Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programlarının (2018-2024) Değerlendirilmesi..... 137
Türkçenin Yabancı Dil Olarak Kültürel İçerikle Öğretimi: Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Yaz Okulu 138
Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde ChatGPT ve Masal 139
Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Edebî Metinlerin Sözcük Öğretimine Katkısı: Mustafa Kutlu'nun Döne Döne Hikâyesi Örneği 140
Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültür Aktarımı İncelemeleri İçin Kitap Değerlendirme Formu Geliştirme Çalışması 141
Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarında Türkçe Dil Etkinliklerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi: 2006 ve 2023 Programları Örneği 142
Türkiye ve İngiltere'de Yabancı Uyruklu Sağlık Meslek Mensupları İçin Dil Yeterlilik Şartlarının Karşılaştırmalı İncelenmesi 143
Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Kapsamında Ortaokul 5. Sınıf Ders Kitaplarının Kibarlık Stratejileri Bağlamında İncelenmesi: Bilgiden Beceriye Hacivat-Karagöz Örneği 144
Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Anlatma Becerisine Yönelik Öğrenme Çıktılarının Eleştirel Düşünmeye Yer Verme Durumu Açısından İncelenmesi 145
Türkiye'de Eğitim Gören Uluslararası Öğrencilerin Yapay Zekâ Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi 146
Türkler ile Arapların Ortak Yaşamına Dair Somut Kültürel Mirasın İzleri: Kahire Üniversitesi Kütüphanesindeki Türkçe El Yazması Sözlükler Üzerine Bir İnceleme 147
Uygurca Öyküleyici Metinlerde (Çatik) Yer Alan Değerlerin Türkçe Öğretim Programına Göre Değerlendirilmesi 148
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğreticilerinin Konuşma Becerisi Öğretimine İlişkin Görüşleri 149
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretim Setlerinde Kültürlerarası Duyarlılığa İlişkin Öğrenci Görüşleri 150
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Dil Kullanım Alanları 151
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Biçimlendirici Değerlendirme Aracı Olarak Ara Sınavlar: Yurt Dışı Uygulamalar Üzerine Bir İnceleme ve Özgün Bir Model Önerisi 152
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Drama Temelli Deyim Öğretim Planları 153
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Çalışma Kitaplarının Etkililiği Üzerine Bir İnceleme 154
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Rubrik Kullanımı: Öğreticilerin Görüş ve Uygulamaları 156
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sebep Ulaçları Ulaçları "-mAk için" ile "-DIğI için" Sorunsalı ve Çözüm Önerileri 157
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sınıf Yönetimi İle İlgili Öğretici Görüşleri 158
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sözcük Öğretim Teknikleri: B2 Kitapları Üzerine Bir İnceleme 159
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Süreç Odaklı Ölçme-Değerlendirme ve Kanaat Puanı Uygulama Modeli 160
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Uluslararası Öğrencilerin Oryantasyon Süreçleri. 161

Yabancı Dil Olarak Türkçede İkna Edici Konuşmaların Öğretimi: Monroe'nun Motive Edici Dizisi Yaklaşımı Bağlamında Bir Model Önerisi 162

Yabancılara Türkçe Öğretimi Programı'nda Öğrenci Profili: Sosyal Aktör Olarak Dil Öğrenicisi 163

Yabancılara Yönelik Akademik Türkçe Öğretimi: 2023-2025 Döneminde Hazırlanan Çalışmaların Genel Eğilimleri 164

O'zbekıstonda O'zbek Tılını O'qıtısh Tızımını Isloh Qılıshnıng Asosıy Masalaları 165

Modern Dilbilimin Günümüzdeki Gelişim Aşaması: Aksiyolinguistik Sorunları 166

Rıza Nur'un Edebi Faaliyeti 167

Turkıy Tıllar Badıiy Matnlarıda Go'zallık Ifodasının Qıyosıy-Konseptual Tadqıqı 169

"Gülme" Olgusunun Ontolojik Segmentasyonu ve Türkî Dillerdeki Dilsel Modelleştirilmesi 171

Yapay Zekâ (ChatGPT) Tarafından Oluşturulan LGS Türkçe Sorularının Bilişsel Düzeylerine Göre İncelenmesi 172

Yapay Zekâ Araçlarıyla Hazırlanan İlk Yardım Konulu Resimli Kitapların Çocuğa Görelik ve Kültürel Uyum Açısından İncelenmesi 173

Yapay Zekâ Destekli Dil Bilgisi Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri 174

Yapay Zekâ Destekli Yaratıcı Okuma Teknikleriyle Türkçe Ders Tasarısı Geliştirilmesi 175

Yapay Zekâ Kullanımının Ortaokul Öğrencilerinin Deneyimleri Üzerinden İncelenmesi 176

Yapay Zekâ Okuryazarlığının Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yaratıcı ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerine Etkisi 178

Yapay Zekâ Teknolojilerinin Türkçe Dinleme Eğitimi Sürecine Katkısı: Öğretmen Görüşlerine Dayalı Bir İnceleme 179

Yapay Zekâ ve Dil Öğretimi: Avrupa ve Amerika Eğilimlerinin Türkçe Eğitimi Bağlamında Değerlendirilmesi 180

Yumuşak Güç Aracı Olarak Türkçenin Aracılarına Yönelik Analitik Değerlendirme 181

Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarının Dilsel Kimliklerini Tanımlamada Terminolojik Sorunlar ve 'Ana Vatan Dili' Kavram Önerisi 182

"Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu" Çizgi Filminin Yabancılara Türkçe Öğretimi Kapsamında Söz Varlığı Açısından Değerlendirilmesi 183

El-Tuḥfetü'z-Zekiyyefi'l-Luġati't-Türkiyye Sözlüğündeki Bazı Kelimeler Üzerine Dilbilimsel Bir Çalışma 184

Mendil Kapmaca'dan Kelime Kapmaca'ya: Geleneksel Oyunun Eğitim Uygulamasına Dönüşümü 185

Türk Kültür ve Medeniyetinin Sözlü Hafızası: Atasözlerinde Değerlerin İzleri 186

Türk ve Kazak Halklarının Kültürel Değerleri: Sabahattin Ali ve Muhtar Auezov'un Eserleri Üzerine 187

Mahtumkulu Fırakî Şiiri ve Sayıların Hakikati 188

İçişleri Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatı Arşiv Hizmetleri Yönetmeliği'nin Anlaşılırlığını Artırmaya Yönelik Bazı Öneriler 189

Ahmed Yesevi'nin Hikmetlerinde Er ve Eran Kelimelerinin Kullanılmasının Esasları 190

Türk Edebî Metinlerde Kaynak ve Estetik Uyum 191
Salâh Birsel'in Kelimeleri 192
Türk Dünyası Araştırma Merkezleri ve Kültürel Diplomasi Üzerine Bir İnceleme 193
+lık/luk Türetimsel Biçimbiriminin Semantik Prozodi Görünümleri 194
Abdurahmon Go'zal'ın Türk Dilinin Gelişimindeki Rolü 195
Açıklama İlişkisiyle Bağlanan Cümleler Üzerine Bir İnceleme 196
Adil ve Önyargılı Dil Politikası 197
Ahmedî İsimli/mahlaslı Bir Şairin Bahr-i Tavîl'inde Türkçenin Kullanımına Dair Tespitler 198
Aktarma Cümlelerinde Noktalama ve İmla: Yorgun Savaşçı Örneği 199
Alev Alatlı Romanlarında Türkçe'nin Kullanımı: Türkçeye Felsefi ve Kültürel Bir Yaklaşım 200
Alevi-Bektaşi Velâyetnâmeleri'nde Dile Yansıyan Halk Kültürü 201
Ali Şir Nevâyî Sözlüklerine Bir Katkı: Lügat-i Nevâyî (Asıġ Sözlüğü) 202
Ali Şir Nevāyî ve Anadolu Sahası Şairlerinde Ortak Bir Mazmun Olarak Yarasa ve Hazret-i İsa 203
Anlatıcı Tipolojisi Bağlamında Orhan Veli'nin Öykülerinde Edilgen Anlatıcı 204
Antalya Ağızlarında Ekmek ve Hamur İşi Yiyecek Adları 205
Azerbaycan ve Şor Dillerinde Ortak Geçmişin İzleri 206
Başkurt Atasözlerinde Kullanılan Eski Kelimeler 207
Başkurt Türkçesinde Eşmerkezli Birleşik Sözcükler: awız tĩl (ауыз тел), kũn tũn (көн төн), тел теш (tĩl tĩl), yĩr hıw (ер һыу) 208
Batı Kıpçakçadaki Analojik Çıχarı ~ Çıγarı 'dışarı' Sözcüğü ve Türevleri Üzerine 209
Bilimsel Metinlerde Geçen "Tamamen, Hepten, Bütünüyle" Sözcüklerinin Eş Dizimliliği Üzerine Derlem Tabanlı Bir Araştırma 210
Birinci Türk Dili Kurultayının Türk Basınına Yansımaları 211
Bulgaristan Şumnu Türklerinde Alışılmamış Bağdaştırma 212
Çağatay Türkçesinde Tart- "Çekmek" Fiilinin Çok Anlamlı Yapısı Üzerine 213
Çağatayca Hikāye-i Haẕret-i Bibi Fāṭıma 214
Çağdaş Özbek Şiirinde Dini Tasavvufi Terimlerin Kullanımı 215
Ca'fer-i Tayyâr'ın Çocukları Hikâyesi: Kastamonu Nüshası 216
Cinsiyete Dayalı Bitki Adlandırmaları 217
Dil Araştırmalarında Yapay Zekâ ve Python: Geleneksel Yöntemlerden Dijital Çözümlere 218
Dil Birimlerine Dayalı Çocuk Eğitimi (Türkmence ve İngilizce Örneklerle) 219
Dil ve Kültür Etkileşimi Bağlamında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Öğretimsel Rolü: Bartın TÖMER Kültürel Uyum Dersleri 220
Eski Türkçe Yazıtlarda Geçen "kül" ve "küli" Adları Nereden Geliyor? 221
Eski Türkçede Üzä Sontakısının Gelişimi 222
Fantastik Kurgu İnceleme Teorisinde Tılsımlı Nesne: Yüzük Kardeşliği Örneği 223

Ferâidü'l-Müfredât'taki Türkçe Maden Adları 224
Firdevsi'nin Şehnâmesinin Azerbaycan Türkçesine Manzum Çevirisi Üzerine 225
Gazneliler ve Selçuklular Döneminde Türkçe-Farsça Edebi İlişkiler 226
Gelenekten Geleceğe Uzanan Bir Köprü: Âşık Çelebi Dîvânı'nda Kültürel Miras 227
Gelenekten Geleceğe: Yapay Zekâ ile Atasözleri, Deyimler ve Tarihî Metinlerin Genç Nesillere Aktarımı Üzerine Bir Değerlendirme 228
Gizli Özne Tipolojisi 229
Hâfız Sa'deddîn'in Baytar-Nâme'si Üzerine Dil İncelemesi 230
Hatay Üçgüllük Mahallesi'nde Kadınlara Yönelik Tabu ve Örtmece Söylemleri 231
İdil Bulgar Türkçesinden Çuvaş Türkçesine Ses Değişmeleri 232
Irak Türkmen Türkçesindeki Bazı Ses Olayları Üzerine 233
İtalyan Levanten Angelo Scanziani'nin Türkçe Dil Bilgisi Kitabı: Grammatica Turca 234
İtalya'da Türkoloji Çalışmalarının Güncel Durumu 235
Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'an Tercümesi Tiem 73 Nüshasında Süs Terimleri 236
Karamanoğlu Mehmet Bey'in Türkçeye Dair Tutumu: Orta Çağ Anadolu'sunda Dil ve Siyaset 237
Kayıp Organlar, Eksik Bedenler: Tepegöz'den Dumrul'a Dede Korkut'ta Travmatik Beden Temsilleri 238
Kaynağını Türk Mitolojisinden Alan Bazı Türk Âdetlerinin Dildeki Yansımaları ve Bunların Yabancı Dil Olarak Türkçe Derslerinde Kullanılması 239
Kazak Türkçesinde Yedi, Dokuz ve Kırk Sayılarıyla Oluşan Deyimler 240
Kazakistan'da Dil Politikasının Evrimi: Sorunlar ve Gelecek Perspektifleri 241
Kazakistan'da Kimlik ve Dil İdeolojileri Çatışması: Magnum Dil Skandalı Analizi 243
Kıbrıs Türk Ağızlarında İlgi Cümleleri 245
Kimlik İnşası Olarak Rol Modeller: Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitapları 246
Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinde Ortaklık Gösteren Çokluk ve Birliktelik Bildiren İfadeler 247
Kırgız Şiirinde Ortak Hafızanın Sesi: Colon Mamıtov'un Poetik Evreni 248
Kırım Tatar Masallarının Özellikleri 249
Klasik Türk Edebiyatında Eş Anlamlılık: Ahmedî'nin "Cemşid ve Hurşid" Mesnevisi Üzerine Bir İnceleme 250
Kokunun Dili: Türkçede Koku Kavramının Dilbilgisel ve Kültürel Görünümleri 251
Küçük Yerlerin Büyük Anlamı: Melisa Kesmez Öykülerinde Mekân ve Dil İlişkisi 252
Kültürel Kod Aktarımında Değerler Eğitimine Kavramsal Bir Gözle Bakabilmek 253
Kültürel Mirasın Aktarımında Yunus Emre Enstitüsü Ders Kitaplarının Rolü ve Önemi 254
Kütahya ve Yöresi Ağızlarında Oyun Adları 255
Kuzeybatı Türk Lehçelerinde "Amulet" Kelimesi: Etimoloji, Anlam Alanı ve Halk İnançlarındaki Yeri 256
Maden Adlarının Yer Adları Bilimi Açısından İncelenmesi 257

Manzum Tarihlerde Atasözü ve Deyimler: Söz Varlığı Bakımından Bir İnceleme 258
Medya Dilinde Toplumsal-Siyasal Deyimler 259
Memlük Temas Lehçesi Bağlamında Kitābu Bulġatu'l-Muştāk Fi Luġati't-Türk Ve'l-Ḳıfçaḳ Kastamonu Nüshasının Değerlendirilmesi 260
Metaforalar Shakllanishining Antropotsentrik Omillari 261
Mümtaz Türkçü Salman Mümtaz ve Dünya Dili Türkce 262
Oğuzca Sangı "Sersem" Sözcüğü Üzerine 263
Ortak Türk Alfabesi Olacak mı? 264
Oruç Aruoba'nın Doğançay'ın Çınarları Adlı Eserindeki Şiirlerin Fenomenolojik Yaklaşımla Çözümlenmesi 265
Osmanlı Türkçesi Okul Gramerlerinde İşlevsel Terimler 266
Osmanlı Türkçesiyle Yazılmış Bir Matematik-Muhasebe Kitabı Şems-i Leylân ve Dil Özellikleri 267
Özbek Yazar Nusrat Rahmat'ın Namalum Adam Hikoyasi (Meçhul Adamın Hikâyesi) Eserinde İnsan ve Yalnızlık Teması 268
Özel Amaçlı Türkçe Öğretiminde Sözlük Çalışmaları: Türkçe-Somalice Askeri Terimler Sözlüğü 269
Özneyi Metin Dışında Tutan Edilgenleştirme Bulanıklığa Yol Açar mı? 270
Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Ad Bilimi Araştırmaları 271
Refik Halid Karay'ın Makyajlı Kadın Kitabında Anlatının Duyusal Dili Üzerine Anlambilimsel Bir İnceleme 272
Risâlet'ün-Nushiyye'de Gösterim 273
Saha (Yakut) Türkçesinde Kanıtsallık İşaretleyicisi Olarak Suraxtaax 274
Sergey Gavriloviç Rıbakov'un Derleme Güzergâhına Göre İdil-Ural Türk Ağızları 275
Söz Varlığı Üzerinden Halk Kültürünün İzlenmesi: Etnografik Unsurların Dili 276
Sözlü Gelenekten Yazılı Miras'a: "Süyümbike Beyiti"nde Dil ve Üslup 277
Sultanmahmut Toraygırov'un Edebi Dilinde Kadın, Toplum ve Modernleşme İmgeleri 278
Türk Devletleri Teşkilatı ve Ortak Alfabe Çalışmaları 279
Türk Dünyasında Dil Birliğinin Bozulmasında Nikolay İlminskiy'in Rolü 280
Türk Halk Hikâyelerinde Duygusal Söylemler 281
Türk Hukuk Dilinde Kişisel Olmayan İfade Biçimi 282
Türkçe Konuşulan Ülkelerdeki Dillerin Toplumdilbilimsel Analizi 283
Türkçe Öğretiminde Yeni Yol ve Yöntemler 284
Türkçe Öğretmeni Adaylarının Ortaokul Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Bağlama Edatlarını Bilme ve Seçip Kullanma Düzeyleri 285
Türkçede Söylem Belirleyici Olarak Zaten Sözcüğü Üzerine: Derlem Temelli Bir Yaklaşım 286
Türkçeye Yansıyan Türk Kültürü: Karahanlı Dönemi Metinlerinde Ekmek Kavramı 287

Türkiye Türkçesi Ağızlarında Cinsiyete Dayalı Söylem: Kadın ve Erkek Adlandırmaları Üzerine Dilsel ve Sosyokültürel Bir İnceleme 288
Türkiye Türkçesi Ağızlarında İki Kelime Arasındaki Telaffuz Aralığının Kısalmasına Bağlı Ses Değişmeleri 289
Türkiye Türkçesinde Bir Söylem Belirleyicisi: "O Değil De" 290
Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ne Göre Hazırlanan Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi 10. Sınıf Ders Kitaplarında Tanzimat Edebiyatının Karşılaştırmalı Görünümü 291
Türkiye'de İnsan İsmi Taşıyan Yemeklere Ait Söz Varlığı 292
Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki Eşsesli Kelimeler 293
Türkmen Türkçesinin Sözcük Düzeyinde Anlaşılabilirliği 294
Van Ağzında Kullanılan "Yendir/Yèndir Etmek" Sözcük Grubu Üzerine Bir İnceleme 295
XIX. Yüzyıl Yazma Eserlerinde Ölçünlü (Standart) Dil: Fonetik – Orfografik Manzara ("Vatan Dili" Ders Kitabı Örneği Üzerinden) 296
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Bireylerin Türk Diline İlişkin Algıları 297
Yeni Bir Dil Varyantı Olarak Sosyal Medya Türkçesi 298
Yusuf Seryamî Fikirlerine Ahmed Yesevî Etkisi. 299
Zamana Direnen Kelimeler: Bâkî'nin Divanında Arkaik Unsurlar 300
"Oldurgan" Terimi ve Çatı Karşılığıyla İlgili Değerlendirme 301
"Qutadg'u Bilig" Dagi Xalq Maqollarining Turk Tiliga Leksik Transformatsiyasi 302
"Sofra" Sözcüğü ve "Sofra" Sözcüğüyle Kurulan Birleşik Fiiller 303
"Ferhad ve Şirin" Mektubunun Halk Çeşitleri 304
Bauırcan Momışulı'nın Eserlerindeki Ulusal Konseptler 305
Dijital Beşeri Bilimler: Klasik ve Modern Türk Dillerindeki Metinlerin İncelenmesinde Derlem Dilbilimi ve Metin Analizinin Kullanımı 306
Dijital Teknolojilerin Kullanımı Yoluyla M. H. Dulatî'nin Mirasının Öğretilmesinin Özellikleri 307
Dil Devrimi'nden Bartın'a 308
Dili Öğretmede Özel Yeterliklerin Geliştirilmesinin Pedagojik Koşulları 309
Dulat ve Abay'ın Şiirlerinin Türk Şiiriyle Sürekliliği 310
Eski Uygurca Fal Kitabı Irk Bitig'de Kadının İyi-Kötü Bağlamında Temsili 311
İnternet Metinlerinde Toplumsal Cinsiyet Klişeleri Sorunu 312
Konuşma Iletışımında Takma Adların Bılışsel-Pragmatık Anlamı 313
Türk Dillerinde Lingvosemiyotik Meseleler 314
Türkçede 3. Şahıs Saygınlığı 315
XX. Yüzyılında Özbek Türkçesi Dilbilimi Oluşumunda Elbek'in Katkısı 316
Çok Dillilik Üzerine 318
Yeni Maarif Modeli'nde Yer Alan Okuryazarlık Becerileri 319
"Kazak Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde Tarım Terimleri" Adlı TÜBİTAK Projesi Hakkında 320

Eflatun Cem Güney'in 'Masallar'ının Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültür Unsurları Bakımından Değerlendirilmesi: 'Zümrüdüanka' Örneği

Erdal Demir[1], Prof. Dr. Şerife Akpınar[2]

[1]Millî Eğitim Bakanlığı Selçuklu Mustafa Büyükkaplan AİHL
[2]Necmettin Erbakan Üniversitesi

Özet

Masallar, tekerleme yapısıyla çevrelenen, benzetmeler, mecazlar ve deyimlerle zenginleştirilmiş kendine özgü anlatı biçimleriyle dikkat çeken edebi ürünlerdir. Bu anlatılar sadece edebi bir tür olmanın ötesinde, kültürel aktarımda önemli rol oynayan metinlerdir. Masallar, olağanüstü ve hayalî öğeler aracılığıyla zaman ve mekândan bağımsız bir kurguda toplumların sosyokültürel yapısını yansıtmakta ve bireylere bu yapıyı sezdirerek aktarmaktadır. Söz konusu yönüyle masallar, sosyal, kültürel, psikolojik ve antropolojik çözümlemelere de imkân tanımaktadır. Özellikle çocukların kültürel kimliklerinin oluşumunda önemli bir rol oynayan masallar, aynı zamanda sosyal, bilişsel ve ahlaki gelişimi de desteklemektedir. Bir çocuğun masallar aracılığıyla unutulmuş meslekler, geleneksel sanatlar, yöresel yemekler ya da oyunlar hakkında bilgi edinmesi mümkündür. Bu bağlamda, masalların eğitimde, özellikle de Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde bir araç olarak kullanılabilmesi, içerdikleri kültürel öğelerin bilinçli biçimde analiz edilmesini ve tasnif edilmesini gerekli kılmaktadır. Bu çalışmada, Eflatun Cem Güney tarafından derlenerek Türk edebiyatına kazandırılan "Masallar" adlı eserden hareketle, masalların içerdiği kültürel ögeler ele alınmıştır. Çalışmada "Zümrüdüanka" masalı diğer masallara göre kelime sayısı, olay örgüsü ve söz varlığı bakımından zengin görülerek seçilmiştir. Masalda yer alan kültür unsurlarının her bir başlığına ikişer örnek verilmiş; kültür öğesi bulunamayan başlıklar ise boş bırakılmıştır. Söz konusu masalda yer alan öğeler, Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni'nde belirtilen "Sosyokültürel Bilgi" başlığı temel alınarak incelenmiş; elde edilen veriler oluşturulan tabloya işlenerek yorumlanmıştır. Kitaptaki masalların tamamı aynı zamanda hazırlanmakta olan tez çalışmamızın da konusudur. Böylece masalların dil öğretimi bağlamında kültür aktarımını destekleyen nitelikli materyaller olarak değerlendirilmesine katkı sağlanması amaçlanmıştır. Çünkü yabancılara dil öğretimi yalnızca gramer kuralları ve sözcük bilgisiyle sınırlı kalmamalı; dili taşıyan kültür unsurlarını da kapsamalıdır. Masallar, bu yönüyle kültür temelli dil eğitiminin en güçlü araçları arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi, Kültür Unsurları, Masal, Eflatun Cem Güney, Zümrüdüanka.

İşitme Engelli Bireyler İçin Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Öğr. Gör. Burcu Kaban[1]

[1]Başkent Üniversitesi

Özet

Yabancılara Türkçe öğretimi, son yıllarda uluslararası ölçekte giderek önem kazanan ve farklı disiplinlerin katkısıyla gelişen bir alan olarak dikkat çekmektedir. Türkçenin dünya dilleri arasında görünürlüğünün artması, bu alanda yürütülen çalışmaların çeşitlenmesini sağlamış, ancak özel gereksinimli bireylerin dil öğrenme deneyimleri konusunda aynı düzeyde ilerleme kaydedilememiştir. Özellikle işitme engelli bireyler, hem yabancı dil öğrenicisi olmaları hem de işitsel yetersizlikten kaynaklanan sınırlılıklar nedeniyle öğrenme sürecinde çift yönlü bir dezavantajla karşı karşıya kalmaktadır. İşitme engellilerin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenim sürecine dair araştırmaların sınırlı oluşu, bu alanın akademik açıdan daha fazla görünür kılınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın amacı, işitme engelli bireylerin Türkçe öğrenme sürecinde karşılaştıkları güçlükleri sistematik biçimde ortaya koymak ve bunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmektir. Araştırma, nitel bir çerçevede tasarlanmış olup alan yazın incelemesi ve mevcut uygulamaların eleştirel değerlendirilmesine dayanmaktadır. Bulgular, işitme engelli öğrencilerin Türkçe öğreniminde en sık karşılaşılan sorunların; işaret dili destekli materyallerin yetersizliği, öğretmenlerin işitme engellilere yönelik pedagojik formasyondan yoksun olmaları, ölçme-değerlendirme süreçlerinin erişilebilirlikten uzak olması vb. eksiklikler olduğunu göstermektedir. Geleneksel öğretim yöntemlerinin büyük ölçüde dinleme ve konuşma becerilerine dayanması, bu öğrenici grubunun dil ediniminde daha da geri planda kalmasına yol açmaktadır. Söz konusu sorunların aşılabilmesi için Türk İşaret Dili'nin dilbilimsel olanaklarının öğretim sürecine dâhil edilmesi, görsel-kinestetik materyallerin çeşitlendirilmesi ve üç boyutlu teknolojilerle desteklenmiş öğretim uygulamalarının geliştirilmesi önerilmektedir. Böylelikle hem somut hem de soyut kavramların öğretimi kolaylaşacak, öğrenicilerin öğrenmeye yönelik motivasyonu artacaktır. Ayrıca ölçme-değerlendirme araçlarının işitme engelli öğrenicilerin ihtiyaçlarına göre uyarlanması, gerçek başarılarının daha doğru biçimde yansıtılmasına katkı sağlayacaktır. İşitme engelli bireyler için Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin yalnızca erişilebilirlik meselesi olarak değil, aynı zamanda pedagojik yenilik, kültürel aktarım ve kapsayıcı eğitim anlayışı bağlamında ele alınması, alanyazındaki önemli bir boşluğu dolduracak ve disiplinlerarası işbirliğini güçlendirecektir. Bu yönüyle çalışma, hem kuramsal hem de uygulamalı düzeyde alana katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe Öğretimi, İşitme Engelliler, Türk İşaret Dili, Kapsayıcı Eğitim, Öğretim Teknolojileri

2019-2024 Türkçe Dersi Öğretim Programlarına Uygun Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Bilgilendirici Metinlerin Okunabilirlik Düzeyinin Karşılaştırılması

Araştırmacı Büşra Arabacı[1], Doç. Dr. Nilay Çağlayan Dilber[1]

[1]Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Özet

Bu, araştırmanın amacı 2019 ve 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programları'na uygun hazırlanan ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerin okunabilirlik düzeylerinin belirlenmesidir. Çalışmada veriler nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ile toplanmış ve MEB'in onayladığı üç Türkçe ders kitabı araştırmaya dâhil edilmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programları'nda vurgulanan en önemli noktalardan biri derslerin metne ve okumaya dayalı olarak yapılmasıdır. Eğitim-öğretim sistemi içerisinde 2019 ve 2024 yılında hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programlarının anlayışına uygun yazılan 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında hitap ettiği hedef kitlenin okuma düzeyine uygun metinlere yer verilip verilmediği araştırılmak istenmiştir. Hedef kitleye uygun metin seçiminde tercih edilen yollardan biri okunabilirlik düzeyinin belirlenmesidir. Okunabilirlik, metinlerin okur hedef grubu tarafından kolay ya da güç anlaşılır olma durumudur. Bunun için ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik puanları hesaplanmıştır. Metinlerin; hece, kelime ve tümce sayılarının belirlenip kelime ve cümle uzunluklarının tespit edilmesiyle "okunabilirlik puanı" hesaplanır ve metnin düzeyi belirlenir. Çalışma kapsamında toplam 26 adet bilgilendirici metin incelenmeye tabi tutulmuştur. Öyküleyici (hikâye edici) metinler tercihen incelemeye dâhil edilmemiş, şiir ve tiyatro metinlerinde ise cümle yapılarının okunabilirlik puanı hesaplamasına uygun olmadığı gerekçesiyle çalışma kapsamına dâhil edilmemiştir. İncelenen metinlerin kelime başına düşen ortalama hece uzunluğunun 2,40 ile 2,96 aralığında olduğu; cümle başına düşen ortalama kelime uzunluğunun ise 6,06 ile 22,33 aralığına kadar değişkenlik gösterdiği saptanmıştır. Ateşman'ın (1997) okunabilirlik formülünde yer verdiği beş düzey ve Çetinkaya-Uzun (2010) Okunabilirlik Formülünde yer alan üç düzey için homojen bir dağılım göstermemektedir Ateşman (1997) formülüne göre incelenen bilgilendirici metinlerin "orta güçlük" düzeyde yoğunlaştığı belirlenmiş, Çetinkaya-Uzun (2010) formülüne göre İncelenen bilgilendirici metinlerin ise "eğitsel" düzeyde yoğunlaştığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilgilendirici Metin, Ders Kitabı, Okunabilirlik, Okunabilirlik Formülleri, Türkçe Dersi Öğretim Programı.

19. Yüzyılda Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kitaplarında Sayıların Öğretimi: Karşılaştırmalı Bir İnceleme

Dr. Ayşe Afacan Süğümlü[1], Doç. Dr. Niymet Bahşi[1]

[1]MEB

Özet

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde sayılar, yalnızca nicelik bildiren unsurlar değil; aynı zamanda dilin gramer yapısına, iletişim işlevlerine ve kültürel bağlama dâhil olan temel ögelerdir. Bu nedenle sayıların öğretim biçimi, öğrenenlerin hem dil bilgisel yapıları kavramasında hem de günlük yaşamda karşılaşacakları iletişimsel durumlara hazırlanmalarında önemli bir rol üstlenmektedir. Bu çalışmanın amacı, 19. yüzyılda İngilizce, Fransızca ve Almanca olarak hazırlanmış Türkçe öğretim kitaplarında sayıların sunuluş biçimlerini, sayıların öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklerin benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymaktır. Çalışma 13 İngilizce, 12 Almanca ve 10 Fransızca kitapta sayıların öğretimine ilişkin mevcut durumu bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmeyi ve bu doğrultuda uygulamaya yönelik öneriler geliştirmeyi hedeflemektedir. Böylece Türkçe öğretiminde sayı kavramının daha işlevsel, kültürlerarası ve kalıcı bir biçimde öğretilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi temel alınmış ve veriler doküman incelemesi tekniğiyle incelenmiştir. Bu doğrultuda, farklı dil toplulukları için hazırlanmış Türkçe öğretim kitapları veri kaynağı olarak seçilmiş; bu kitaplarda sayıların hangi öğretim teknikleriyle sunulduğu, kullanılan etkinlik türleri, kültürel ögelerin yansıtılma biçimleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Karşılaştırmada özellikle 1-100 arasındaki temel sayılar, sıra sayıları ve kesirli sayıların öğretimine yer veriliş biçimi dikkate alınmıştır. Ayrıca sayıların günlük yaşam bağlamında (alışveriş, zaman ifadeleri vb.) kullanımına yönelik örnekler de değerlendirilmiştir. İncelenen 35 eserde sayıların yalnızca temel biçimleri değil, sıra sayıları, tekrar ifadeleri ve fiillerdeki çoğul kullanımlarla ilişkili yönleri de ele alınmıştır. Bu durum, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sayıların hem dil bilgisel hem de işlevsel boyutlarıyla öğretildiğini ortaya koymaktadır. Araştırmanın, Türkçe öğretim materyallerinin niteliğini artırarak öğreticilere yöntemsel zenginlik sunması, öğrenenlere daha etkili bir öğrenme deneyimi sağlaması ve sayıların kültürlerarası bağlamda kalıcı biçimde öğretilmesine katkı sunması öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi, Türkçe Öğretim Kitapları, Sayı Öğretimi

2025 Yabancılara Türkçe Öğretimi Programı'nın Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Hatice Dilek Çağ[1], Prof. Dr. Fatma Bölükbaş Kaya[2]

[1]Hacettepe Üniversitesi
[2]İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Özet

Uluslararası öğrencilerin ülkemize uyum sağlamalarının birinci koşulu Türkçedeki yetkinlikleridir. Türkiye'deki okullarda öğrenim gören uluslararası öğrenci sayısının son yıllarda hızla artması, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik sistemli ve güçlü bir programa duyulan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Bu ihtiyaç doğrultusunda Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü PİKTES Koordinatörlüğü tarafından "Yabancılara Türkçe Öğretimi Programı" (YTÖP) hazırlanmış ve program Talim Terbiye Kurulu tarafından onaylanmıştır. 11 Ağustos 2025 tarihinde Bakanlığın resmî internet sitesinden yayımlanmış bu programla Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okul/kurumlarda ilkokul, ortaokul ve lise kademelerinde eğitim öğretim sürecine devam eden yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe dil yeterliklerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda hayata geçirilen YTÖP, yabancı öğrencilerin Türkçe dil becerilerini geliştirmeleri ve akademik başarı, etkili iletişim ile sosyo kültürel uyum için kritik bir araç olarak görülmektedir. Bu araştırmanın amacı YTÖP'ün öğretim programlarının temel bileşenleri ile TYMM ve CEFR bağlamında değerlendirilmesidir. YTÖP'ün kapsamlı olarak analiz edilmesi, programın ne ölçüde hedeflerine ulaştığının ve iyileştirilmesi gereken yönlerinin belirlenmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca YTÖP'ün uluslararası öğrencilerin Türkçe öğrenimine yönelik hazırlanan ilk kapsamlı programlardan biri olması, çalışmanın özgün değerini artırmaktadır. Bu amaçla YTÖP; programın dayanakları ve genel yapısı (1), öğrenen profili ve ihtiyaçlar (2), amaçlar ve öğrenme çıktıları (3), içerik ve temalar (4), yöntem, strateji ve pedagoji (5), materyal ve kaynaklar (6) ile ölçme ve değerlendirme (7) alt boyutlarında incelenecektir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizinin kullanılacağı araştırmada veriler içerik analiziyle analiz edilecektir. Araştırmanın bulgularından hareketle YTÖP'ün güçlü ve geliştirilmesi gereken noktalarının ortaya konması beklenmektedir. Bu doğrultuda programın dil becerilerini kazandırmadaki etkililiği ve eğitim hedeflerine ulaşmadaki yeterliliği de değerlendirilecektir. Böylece programın uygulamaya geçirilmesinde karşılaşılan olası zorluklar belirlenebilecek ve programın etkililiğini artırmaya yönelik somut öneriler sunulabilecektir. Sonuç olarak bu çalışma, Türkiye'de yabancılara Türkçe öğretimi alanına kuramsal ve uygulama açıdan önemli bir katkı sunacaktır. Araştırmadan elde edilecek sonuçların YTÖP'ün geliştirilmesi veya benzer yabancı/ikinci dil öğretim programlarının tasarlanması süreçlerine ışık tutacağı beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe Öğretimi Programı, İkinci Dil Olarak Türkçe, Program.

3\2\1 Akıcı Konuşma Tekniği

Prof. Dr. Halit Karatay[1], Öğr. Gör. Dr. Nebiha Balaban[1]

[1]Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Özet

Bu bildiride, 3\2\1 akıcı konuşma tekniğinin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde neden ve nasıl kullanılabileceği üzerine kuramsal bir inceleme sunulmaktadır. Yabancı dil öğreniminde konuşma becerisinin geliştirilmesi, öğrenicilerin dilde iletişim kurabilme yeterliklerinin artırılması açısından kritik bir öneme sahiptir. 3\2\1 tekniği, öğrencilerin aynı konuda ardışık olarak 3, 2 ve 1 dakika süreyle konuşmalarını sağlayarak hem tekrar hem de zaman baskısı aracılığıyla akıcılığı ve ifade yetisini geliştirmeyi hedefler. Bu teknik, bilişsel yükü azaltarak otomatikleşmeyi teşvik eder ve öğrenicilerin özgüven kazanmalarını destekler. Bildiride, 3\2\1 tekniğinin temel prensipleri açıklanmakta, yabancı dil olarak Türkçe öğretimine nasıl uyarlanabileceği tartışılmaktadır. Ayrıca bu tekniğin sınıf içi uygulama örnekleri ve potansiyel faydaları, güncel literatür ışığında ele alınmaktadır. Sonuç olarak, 3\2\1 tekniği, konuşma becerisinin gelişimine katkı sağlayan yenilikçi ve düşük maliyetli bir yöntem olarak, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde etkili biçimde kullanılabilecek bir strateji olarak önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: 3\2\1 Tekniği, Akıcı Konuşma, Yabancı Dil Olarak Türkçe, Konuşma Becerisi, Dil Öğretim Yöntemleri

5. ve 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinin Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi

Dr. Tuğba Emirhan[1], Prof. Dr. Mehmet Kara[2]

[1]Millî Eğitim Bakanlığı
[2]Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Özet

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukların bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimlerinde önemli bir yer tutar. Bu ürünler aracılığıyla öğrenciler dil becerilerini geliştirir, kelime hazinelerini zenginleştirir ve ifade gücü kazanırlar. Türkçe ders kitapları ise çocuk edebiyatı ürünlerini öğrencilere ulaştıran temel kaynaklardan biridir. Şiir, hikâye, masal, gezi yazısı, anı, günlük, mektup ve deneme gibi edebî türlerle hazırlanan bu kitaplar, çocukların hem dil gelişimini hem de kültürel birikimini destekler. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli doğrultusunda hazırlanan 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı çerçevesinde 5. ve 6. sınıf Türkçe ders kitapları yenilenmiştir. Dolayısıyla sözü edilen kitaplarda yer alan metinlerin çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından değerlendirilmesi önemlidir. Bu araştırmanın temel amacı, çocuk edebiyatının temel ilkeleri çerçevesinde Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerini incelemektir. Bu doğrultuda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2025-2026 eğitim-öğretim yılında yayımlanan 5. ve 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinleri çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygunluk açısından değerlendirilmiştir. Araştırma verilerinin toplanması, analizi ve yorumlanmasında nitel araştırma yöntemi kullanılmış, belirtilen Türkçe ders kitapları okunarak doküman analizi yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak ise çocuk edebiyatının temel ilkelerinden hareketle hazırlanan bir liste kullanılmış, söz konusu ilkelerin kitaplarda nasıl işlendiği örneklerle açıklanmıştır. Araştırma bulgularına göre incelenen kitaplarda kısa, yalın ve kurallı cümleler öne çıkmaktadır. Aynı zamanda çocukların yaş ve gelişim düzeyine uygun deyimlere, atasözlerine ve çeşitli söz sanatlarına yer verilmiştir. Metinlerde yazarın aktarmak istediği temalar ile çocuklarda kazandırmayı hedeflediği davranışlar açık bir biçimde sunulmuş; aile, yurt ve millet sevgisi vurgulanmıştır. Çocuk edebiyatı ürünleri, dil ve anlatım açısından çocukların ilgisini çekmeli ve onların yaratıcı düşünme becerilerine katkı sunmalıdır. İncelenen kitaplardaki metinlerin, çocukların hayatı tanımasına yardımcı olacak biçimde kurgulandığı ve yaratıcı etkinliklerle desteklendiği görülmektedir. Nitekim karakterlerin günlük yaşamdan seçilmesi, çocukların kahramanlarla özdeşim kurmasını kolaylaştırmıştır. Çocuk edebiyatı metinlerinde doğrudan öğüt verme yaklaşımı, çocukların doğruları kendi yaşantıları aracılığıyla keşfetmelerini sınırlandırmaktadır. İncelenen bazı metinlerde bu tür öğüt niteliği taşıyan unsurlar tespit edilmiştir. Bu nedenle yeni hazırlanacak Türkçe ders kitaplarında iletilerin, örtük (dolaylı) bir anlatımla verilmesine dikkat edilmelidir. Böyle bir yaklaşım, çocuk edebiyatının temel ilkelerinin etkili biçimde Türkçe ders kitaplarına yansıtılmasını sağlayarak kitapların eğitsel ve edebî değerini artıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri, Türkçe Ders Kitapları, Türkçe Eğitimi

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Yazma Etkinliklerinin 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Türkçe Öğretim Programı Açısından İncelenmesi

Sema Boy[1]

[1]Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Yüksek Lisans Programı

Özet

Yazma duygu, düşünce ve deneyimlerin çeşitli semboller kullanılarak ifade edildiği öğrenme alanı becerisidir. Yazılı anlatım çalışmaları öğrencilerin bilgi, birikim, tasarı ve hayallerini doğru ve etkili bir şekilde anlatmalarını amaçlamaktadır. Değişen, gelişen ve iletişim imkânlarının her gün arttığı günümüzde yazılı anlatım çalışmaları hayatın her alanında kalıcı ve gerekli bir değer haline gelmiştir. Bu nedenle yazma, Türkçe Dersi Öğretim Programları'nın kritik bir noktasıdır ve ders kitaplarında etkin kullanımı büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul ve imam hatip ortaokulları için hazırlanmış 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki yazma becerisine yönelik etkinliklerin 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında yenilenen Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı ile tutarlılığını tespit etmek amaçlanmaktadır. 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğrencilerin çok yönlü gelişimine imkan tanıyan onların kişilik gelişimini destekleyen ve içinde yaşamış oldukları topluma uyumlu ve toplumsal sorumluluk bilincine ulaşmış bireyler olarak yetişmesini merkeze alan bir anlayışa sahiptir. Bu nedenle Maarif Modeli'ne göre yazma becerisi sadece bir dil becerisi değil bireyin değerini, kültürünü, kimliğini inşa eden çok boyutlu bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada 2025-2026 Eğitim ve Öğretim yılı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı; 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Türkçe Dersi Öğretim Programı'na uygunluğu, Maarif Modeli'nin sahip olduğu değer odaklı anlayışı yansıtması, öğrenci seviyesine göreliği kriterleri doğrultusunda doküman analizi yöntemi kullanılarak incelenecektir. Kitapta yer alan yazma etkinliklerinin hangi kazanımla ilişkili olduğu temalarda yer alan yazma etkinliklerinin sayısı ve etkinliklerin türü ortaya konulacaktır. Böylelikle 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan etkinliklerin 2024 Maarif Modeli Türkçe Öğretim Programıyla eşgüdümlüğü ve Maarif Modeli'nin benimsediği eğitim anlayışına uygunluğu ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Ders Kitabı, Yazma Becerisi, Etkinlik, 2024 Maarif Modeli Türkçe Dersi Öğretim Programı

6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerdeki Geleneksel Unsurların Kültürel Kimlik İnşasındaki Rolü ile İlgili Değerlendirmeler

Sait Arslan[1]

[1]Adıyaman Üniversitesi

Özet

Tarihsel süreçte dil, sadece bir iletişim ve etkileşim aracı olmakla kalmamış, kültürün aktarımı ve toplumsal kimliğin şekillenmesinde belirleyici bir unsur olarak işlev görmüştür. Eğitim sistemi içerisinde yer alan Türkçe ders kitapları, öğrencilerin dil becerilerini geliştirmelerine katkı sağlarken aynı zamanda onları kültürel ve ulusal değerlerle buluşturan temel kaynaklardan olmuştur. Bu çalışma, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli 6. sınıf birinci ve ikinci Türkçe ders kitaplarında yer alan geleneksel unsurları (masal, mani, bilmece, atasözü, deyim, destan, halk hikâyesi vb.) inceleyerek bu unsurların kültürel kimlik inşası ve bir dünya dili olan Türkçenin evrensel boyutuna katkısını tartışmaktadır. Çalışmanın araştırma nesnesi/materyali Talim ve Terbiye Kurulunun Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel okullarda okutulmasını uygun gördüğü, ortaokul düzeyinde bulunan ve iki kitap şeklinde hazırlanan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarıdır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli 6.sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan geleneksel unsurların kültürel kimlik inşasındaki rolü ile ilgili değerlendirmelerde bulunmayı amaçlayan bu çalışma nitel araştırma yöntemi ile desenlenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi tekniklerinden biri olan doküman analizi tekniği uygulanmış ve 6. sınıf Türkçe ders kitapları düzenli ve sistematik bir biçimde analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Bu inceleme sonucunda elde edilen bulgular, geleneksel ve kültürel ögelerin sadece bir dil malzemesi olmadığını; aynı zamanda değerlerin kazandırılması, kültürel aktarımın sağlanması ve kimlik oluşumunda önemli katkılar sunduğunu göstermektedir. Öğrencilerin fert olarak Türkçeyi bir dünya dili olarak algılamasında, bu geleneksel unsurların modern metinlerle harmanlanarak sunulmasının güçlü bir katkı sağladığı görülmüştür. Bu çalışma, Türkçenin evrensel kültürel birikimi taşıyan bir dil olduğunu vurgulamakta; ders kitaplarının içerik düzenlemelerinin dil öğretimi ile kültürel aktarım boyutunu güçlendirmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Dünya Dili, Ders Kitapları, Kültürel Aktarım, Geleneksel Unsurlar

7. Sınıf Öğrencilerinin Söz Dizimi Farklılığına Dair Algıları ve Görüşleri

Eşref Kaymak[1]

[1]MEB

Özet

Ana dil öğretiminde okuduğunu anlama dil becerilerinin temel taşlarından biridir. Okuma, öğrencilerin hem akademik başarılarını hem de günlük yaşamda iletişim becerilerini doğrudan etkilemektedir. Okuduğunu anlamayı etkileyen birçok etmenin olduğu bilinmektedir. Bu etmenlerden biri de metnin söz dizimidir. Bu çalışmanın amacı Türkçenin yapısal özelliklerinin okuduğunu anlamaya olan etkisini öğrenci görüşlerine dayalı olarak açıklamaktır. Bu amaç doğrultusunda geliştirilen çalışma, Türkçenin yapısal özelliklerinden biri olan söz dizimi farklılığının (kurallı, devrik cümle) öğrencilerinin okuduğunu anlama becerileri üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışmanın modeli, nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması (case study) yaklaşımıdır. Durum çalışmalarında ilgili olgular derinlemesine incelenerek ortaya çıkarılır. Bu yaklaşım çerçevesinde yürütülen araştırmanın çalışma grubunu, Bursa ili Nilüfer ilçesindeki bir devlet okulunda ve bir özel okulda öğrenim gören 7. sınıf öğrencilerinden seçilen 54 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak üç bilgilendirici okuma metni ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Okuma metinlerine uzman görüşü alınarak müdahale edilmiş ve metinleri oluşturan cümleler %41, %37,5 ve %61,9 oranlarında devrik getirilmiştir. Metinler öğrencilere sunulmuş ve okutulduktan sonra yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla katılımcıların devrik cümle yapılarına dair görüşleri sorulmuş ve alınan cevaplar içerik analizine tabi tutulmuştur. Yapılan içerik analizi sonucunda söz dizimi ve anlama-yapısal eksiklik algısı-söz dizimi farkındalığı eksikliği adlı kodlara; metnin yapısal özellikleri adlı kategoriye ve dilsel etmenler adlı temaya ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sonuçlara göre her iki okulda yer alan katılımcıların devrik cümle yapısıyla karşılaştıklarında okuduğunu anlama sorunu yaşadıklarını tespit edilmiştir. Devlet okulunda öğrenim görmekte olan katılımcıların anlama sorunu yaşadıklarını belirtenlerin oranı %56, yapısal eksiklik algısına sahip olanların oranı %67, söz dizimsel farkındalık eksikliğine sahip olanların oranı ise %33'ken; özel okulda öğrenim görenlerin anlama sorunu yaşadığını belirtenlerin oranı %81, yapısal eksiklik algısına sahip olanların oranı %93, söz dizimsel farkındalık eksikliğine sahip olanların oranı ise %7'dir. Ortaya çıkan bu farkın sebebi ise özel okulda yer alan katılımcıların devrik cümle ile ilgili olarak yedinci sınıf veya öncesinde bilgi sahibi olmalarıyken devlet okulunda yer alan katılımcıların öğretim programının içeriği gereği henüz bu konu ile karşılaşmamış olmalarıdır.

Anahtar Kelimeler: Okuduğunu Anlama, Söz Dizimi, Öğrenci Görüşleri

Akademisyenler İçin Akademik Yazma Tutukluğu Ne İfade Ediyor

Öğr. Gör. İrem Tay[1], Prof. Dr. İlhan Erdem[2]

[1]Malatya Turgut Özal Üniversitesi
[2]İnönü Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, Türkiye'nin doğusunda yer alan bir ilde görev yapan akademisyenlerin akademik yazma tutukluklarını belirlemeyi ve derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, akademisyenlerin akademik yazma tutuklukları incelenmiş, cinsiyet, ünvan, bilimsel araştırma okuma sıklığı, bilimsel araştırma yazma sıklığı, bilimsel araştırmalarda yapay zekâ kullanma sıklığı, yabancı dil puanı ve akademik partnere sahip olma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığına bakılmış, akademisyenlerle görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın amaçlarına göre nitel ve nicel yöntemin birlikte kullanıldığı karma araştırma modelinden yararlanılmıştır. Çalışmanın nicel boyutu için Gülay ve Ungan (2022) tarafından geliştirilen "Akademik Yazma Tutukluğu Ölçeği" kullanılmıştır. Akademisyenlerdeki akademik yazma tutukluğunu detaylı bir şekilde incelemek için ise araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" ve "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kullanılmıştır. Bu araştırmanın katılımcıları Türkiye'nin doğusunda yer alan bir ildeki iki farklı üniversitede görev yapan akademisyenlerdir. Araştırmanın nicel bulguları dikkate alındığında akademisyenlerin orta düzeyde akademik yazma tutukluğu yaşadığı, cinsiyet, ünvan, bilimsel araştırma okuma sıklığı, bilimsel araştırma yazma sıklığı ve akademik partnere sahip olma değişkenlerine göre akademik yazma tutukluğunun anlamlı bir farklılık oluşturduğu belirlenmiştir. Yapay zekâ kullanımı ve yabancı dil puanı değişkenlerinde ise anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Araştırmanın nitel bulguları incelendiğinde ise yapay zeka kullanımının ve yabancı dil puanının akademik yazma tutukluğu üzerinde etkisinin olduğunu belirten ifadeler tespit edilmiştir. Değişen ve gelişen bilim dünyası ele alındığında akademik yazma tutukluğunu giderebilmek adına çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Akademik Yazma, Yazma Tutukluğu, Akademisyenler, Yazma Tıkanıklığı, Akademik Partner.

Akademisyenlerin Eğitim Ortamlarında Türkçeyi Etkili Kullanma Durumlarına Yönelik Öz Değerlendirmeleri

Dr. Öğr. Üyesi Bekir Gökçe[1]

[1]Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Özet

Eğitim ortamı, belirli bir amaç doğrultusunda kullanılan çeşitli araç ve gereç ile eğitim öğretim sürecinde etkinliklerin gerçekleştirildiği doğal veya yapay çevreyi içine alan geniş bir kavramdır. Başlıca eğitim ortamları arasında yazılı, basılı veya dijital araç gereçler, görsel araçlar, işitsel araçlar, görsel-işitsel araçlar, sınıf ve okul kitaplıkları, halk ve çocuk kütüphaneleri, öğrenci toplulukları, okul temsilleri, tiyatrolar, laboratuvarlar, atölyeler, belirli gün ve haftalar gibi unsurları saymak mümkündür. Eğitim ortamları, formel ve informel ortamlar olmak üzere ikiye ayrılır. Formel ortamları sınıf ortamı, informel ortamları ise aile, sosyal çevre, kütüphaneler, kitaplıklar ve diğer resmî olmayan ortamlar oluşturur. Sözü edilen ve teknolojinin gelişmesiyle değişiklik gösteren bu tür eğitim ortamlarında Türkçenin kullanımı önem taşımaktadır. Türkçenin kullanımı söz konusu olduğunda çoğunlukla çeşitli öğrenim basamaklarında bulunan öğrenciler akla gelmektedir. Yapılan araştırmalarda Türkiye'de ilkokuldan yükseköğrenimin sonlarına değin ana dili olarak Türkçe eğitimi yapılmakla birlikte eğitim ortamlarında öğrencilerin ana dili kullanımlarında sorunlar yaşadıkları, sözlü ve yazılı olarak Türkçeyi verimli kullanamadıkları ve Türkçe öğrenimi hususunda istenilen düzeye ulaşamadıkları dile getirilmektedir. Türkçenin güncel sorunları üzerine yapılan araştırma sonuçları değerlendirildiğinde "Türkçenin özensiz ve yanlış kullanımı", Türkçenin karşı karşıya olduğu sorunlar sıralamasında ilk sırada yer almaktadır. "Yabancı sözcük kullanımı/yabancı dil tutkusu, özentisi", "öğretmenin etkisi", "öğretmen yetiştirme programlarındaki sıkıntılar" ve "Türkçe öğrenimi ve öğretimindeki yetersizlik" ise diğer sorunlar arasında gelmektedir. Türkçeyi doğru ve etkili kullanma hususunda herkesin dikkatli olması beklenmekle birlikte rol model kimliği taşıyan gazeteciler, yazarlar ve eğitimcilerin sorumluluğu daha fazladır. Bu nedenle sözü edilen meslek grupları, kendi bünyelerinde birtakım hizmet içi eğitim faaliyetleri yoluyla çalışanlarının gelişimlerini desteklemektedir. Bu faaliyetler arasında üniversitelerde uygulanan "Eğiticilerin Eğitimi" programı son yıllarda dikkat çekmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, akademisyenlerin eğitim ortamlarında Türkçeyi kullanma durumlarını kendi öz değerlendirmeleri çerçevesinde incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nde bir üniversite bünyesinde 2020-2025 yılları arasında belirli aralıklarla düzenlenen "Eğiticilerin Eğitimi" programı kapsamında farklı alanlarda görev yapan 115 akademisyene ulaşılmış, araştırmacı tarafından katılımcılara "Eğitim Ortamında Türkçenin Etkili Kullanımı" adlı bir eğitim verilmiştir. Eğitimin sonunda katılımcılara "bir eğitimci olarak kendilerini eğitim ortamlarında Türkçeyi kullanma" yönünden eleştirel bir yaklaşımla değerlendirmeleri istenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımına uygun biçimde yürütülen araştırmada durum çalışması deseni kullanılmıştır. Katılımcıların öz değerlendirmelerini içeren yazılı cevapları içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Araştırmanın bulguları arasında katılımcıların dil kullanımı hususunda bir çaba içinde olmakla birlikte yeterli dikkati göster(e)meme, yabancı sözcük kullanımındaki fazlalık, öğrencilerin hatalarını düzeltmeme, kelimeleri söyleyişte yanlışlık yapma, çeşitli yazım hataları yapma kategorileri öne çıkmaktadır. Katılımcılar, bu tür bir eğitimin Türkçeyi doğru ve etkili kullanmalarına ve dil bilincine yönelik farkındalıklarını artırdığını ifade etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Ortamı, Türkçe, Türkçenin Doğru ve Etkili Kullanımı, Farkındalık, Akademisyenler.

Ana Dili Arapça veya Farsça Olan Ortaokul Öğrencilerinin Türkçe Yazmayı Edinim Durumları

Öğr. Gör. Dr. Seher Çiçek[1]

[1]Sinop Üniversitesi

Özet

Bu araştırmada ana dili Arapça veya Farsça olan ortaokul öğrencilerinin Türkçe yazmayı edinim durumları incelenmiştir. Bu amaçla araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu ana dili Arapça veya Farsça olan 12 ortaokul öğrencisidir. 10 öğrencinin ana dili Arapça, 2 öğrencinin ana dili Farsçadır. Araştırmanın inceleme dokümanları öğrencilerin Türkçe defterlerinden elde edilmiştir. Bu veriler, içerik analizi tekniğine uygun olarak çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; katılımcılar harfler arasında uygun boşluk bırakmada sözcükler arasında uygun boşluk bırakmaya göre daha başarılıdır. Ana dili Arapça veya Farsça olan katılımcıların sözcükler arasında yeterli boşluk bırakmadıkları belirlenmiştir. Öğrenciler “a, b, d, e, f, g, ğ, h, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, u, ü, y” olmak üzere Türkçedeki yirmi harfin yazımında sorun yaşamıştır. Buna göre “g, ğ, p, y” harflerinin kuyruğu satır çizgisi üzerindedir. “a, b, d, m, n, r, u, ü” harflerinde bulunan dik çizgiler yazılmamıştır veya harf tek seferde yazılmıştır. “e, f, h, k, l, s, ş, t” harflerinin boyut ve şekillerinin doğru yazılmadığı belirlenmiştir. Ayrıca çalışma grubundaki öğrencilerin yarısından fazlasının yazıları okunaklı değildir. Bununla beraber katılımcıların büyük-küçük harf boyutunu ayarlamada sorun yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin genel olarak yazı büyüklüğünü ayarlayamadıkları görülmüştür. Diğer yandan öğrenciler genel olarak yazıyı satır üzerinde konumlandırabilmiştir ancak sayfa üzerinde konumlandırmada başarısız olmuştur. Ayrıca öğrencilerin harflerin nokta ve kuşaklarını koymada ve kalem basıncını ayarlamada başarılı oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Arapça, Farsça, Ortaokul Öğrencileri, Yazma, Yazma Edinimi

Ana Dili İspanyolca Olan Meksikalı Öğrencilerin Türkçe Öğrenme Motivasyonları

Doç. Dr. Taşkın Soysal[1]

[1]Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Özet

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi dünya genelinde birçok noktada yürütülmekte, bu süreçte her bir bölgenin kendine özgü dinamikleri ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda bu araştırma 2023 yılından bu yana Türkçe öğretiminin sürdürüldüğü Meksika Birleşik Devletleri'nin başkenti Mexico City'de yer alan UNAM Üniversitesi FES Acatlan Fakültesi Dil Merkezinde Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen 154 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Ana dili İspanyolca olan ve Türkiye'ye uzak bir coğrafyada Türkçe öğrenen öğrencilerin Türkçeyi hangi motivasyonlarla (içsel, araçsal, kültürel) öğrendiklerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma, karma yöntem araştırmasıyla yürütülmüştür. Araştırmanın nicel boyutundaki veriler "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenmeye Yönelik Motivasyon Ölçeği"yle elde edilirken nitel boyutun verileri yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla sağlanmıştır. Araştırma bulgularına göre Meksikalı üniversite öğrencilerinin Türkçe öğrenme motivasyonları genel olarak yüksek düzeydedir. Özellikle içsel (kişisel gelişim, öğrenmeden keyif alma gibi) ve kültürel (Türk kültürüne ve Anadolu medeniyetlerine ilgi gibi) motivasyon boyutları ön plana çıkarken araçsal motivasyon (iş, eğitim, yaşam gereklilikleri gibi) görece daha düşük düzeyde kalmıştır. Özellikle içsel motivasyonun ön planda olması, öğrencilerin Türkçeyi yalnızca akademik veya mesleki nedenlerle değil, aynı zamanda kişisel gelişim, öğrenmeden keyif alma ve kendini gerçekleştirme gibi bireysel ihtiyaçlardan dolayı öğrenmeye yöneldiklerini ortaya koymaktadır. Bu sonuç, yabancı dil öğreniminde bireysel ve içsel faktörlerin önemini ortaya çıkarmaktadır. Kültürel motivasyonun da yüksek bulunması, Türk kültürü, tarihi ve Anadolu medeniyetine olan ilginin, Türkçe öğrenmeye yönelik güçlü bir itici faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, dil öğretiminde kültürel içeriklerin ve kültürlerarası etkileşimin öğrencilerin motivasyonunu artırıcı rol oynadığını göstermektedir. Araçsal motivasyonun diğer boyutlara göre görece daha düşük düzeyde kalması ise öğrencilerin Türkçeyi daha çok kişisel ve kültürel nedenlerle öğrenmeye yöneldiklerini, iş veya eğitim gibi pragmatik nedenlerin ikinci planda kaldığını düşündürmektedir. Demografik değişkenler incelendiğinde yalnızca yaş ile araçsal motivasyon arasında düşük düzeyde negatif bir ilişki saptanmış, diğer değişkenlerin (cinsiyet, gelir düzeyi, bilinen dil sayısı) öğrencilerin motivasyonları üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Yaş ilerledikçe araçsal motivasyonun azalması, genç öğrencilerin Türkçeyi eğitim veya mesleki amaçlarla öğrenmeye daha fazla önem verdiğini, ileri yaşlardaki öğrencilerin ise bu boyutu görece daha az dikkate aldığını düşündürmektedir. Cinsiyet, gelir düzeyi ve bilinen dil sayısının motivasyon üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmaması, Türkçe öğrenme motivasyonunun büyük ölçüde bireysel ve kültürel faktörlerden beslendiğini göstermektedir. Bu sonuçlar, Türkiye'ye uzak coğrafyalarda Türkçe öğrenen öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecinde içsel ve kültürel faktörlerin daha güçlü birer motivasyon kaynağı olduğunu göstermekte; Türkçe öğretiminde öğrenci merkezli ve kültürel açıdan zengin içeriklerin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca Türkçenin akademik ve mesleki fırsatlarla ilişkilendirilmesinin, özellikle genç öğrencilerde araçsal motivasyonu güçlendirebileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Meksika Birleşik Devletleri, Unam Üniversitesi, Yabancılara Türkçe Öğretimi, Motivasyon

Arnavutçada Türkçeden Alınan Fiiller: Morfolojik Uyum ve Anlam Değişimleri

Prof. Dr. Lindita Xhanarı[1]

[1]Tiran Üniversitesi, Tarih-Filoloji Fakültesi, Dilbilim Departmanı

Özet

Arnavutçanın Osmanlı Türkçesiyle uzun süreli teması, dile önemli ölçüde sözcük alıntısı kazandırmıştır. Bu alıntıların büyük çoğunluğu isim, sıfat ve zarf kategorilerinde yoğunlaşmakta olup, bugüne dek yapılan dilbilimsel çalışmalar da genellikle bu sözcük türlerine odaklanmıştır. Buna karşın, fiil sınıfına ait ödünçlemeler çoğunlukla yüzeysel biçimde ele alınmış veya bilimsel ilginin dışında kalmıştır. Bu çalışma, Türkçeden Arnavutçaya geçmiş yaklaşık 100 fiili inceleyerek, şimdiye dek yeterince temsil edilmemiş bu alana katkı sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma şu temel bölümlerden oluşmaktadır: 1. Tarihsel arka plan ve literatürdeki boşluk: Osmanlı döneminde Arnavutçaya giren Türkçe kökenli sözcüklerin genel tarihsel çerçevesi sunulmakta; mevcut çalışmalar analiz edilerek, fiil ödünçlemelerine yönelik ilgi eksikliği açıkça ortaya konulmaktadır. 2. Ödünç fiillerin derlemi ve seçimi: Tarihsel ve çağdaş yazılı kaynaklarda kullanımda olan ya da belgelenmiş yaklaşık 100 Türkçe kökenli fiilden oluşan bir derlem sunulmaktadır. Bu çalışma, özellikle Türkçeden ödünç alınan ve Arnavutçanın sözcük yapım ekleri aracılığıyla yeni fiillere dönüşmüş isimleri de ele alacaktır. Kökeni Türkçe olan bu sözcüklerin kökleri Türkçeden, sözcük yapım ekleri ise Arnavutçadan olmak üzere oluşturdukları bu yeni fiiller, dilsel etkileşimin özgün bir ürününü teşkil etmekte ve morfolojik uyum süreçleri ile üretken sözcük oluşturma modelleri açısından özel bir inceleme konusu olarak değerlendirilmektedir. 3. Morfolojik özellikler: Bu fiillerin Arnavutçanın fiil çekim sistemine nasıl entegre edildikleri, zaman, kip ve yapı bakımından hangi kalıpları izledikleri ayrıntılı biçimde analiz edilmektedir. 4. Anlamsal çözümleme ve anlam kaymaları: Fiillerin anlam değerleri çok katmanlı biçimde incelenmekte; hem Türkçedeki orijinal anlamlarını koruyan kullanımlar hem de ikincil, mecaz ve stilistik anlam kazanmaları örneklerle ortaya konulmaktadır. 5. Günlük kullanımdaki işlevleri: Bazı ödünç fiillerin Arnavutçanın temel söz varlığına yerleştiği ve günlük iletişimde yaygın olarak kullanıldığı gösterilmektedir. Bu çalışma, Türkçeden Arnavutçaya geçmiş fiillerin Arnavutça dil sistemindeki konumunu ve işlevselliğini, morfolojik ve semantik düzeyde sistematik bir biçimde ele almaktadır. Yeni yayımlanan Arnavutça etimoloji sözlüğü başta olmak üzere çeşitli güncel kaynakların titizlikle incelenmesine dayanan bu analiz, Türkçenin Arnavutça üzerindeki dilsel etkilerine ilişkin mevcut literatüre kuramsal ve betimleyici düzeyde katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Fiil, Morfoloji, Semantik, Mecaz.

Azerbaycan Türkçesi Ağızlarındaki Arkaik Sıfatlar Üzerine

Doç. Dr. Gulnara Aliyeva-Koşkun[1]

[1]Bakü Slavyan Üniversitesi Türkoloji Bölümü Başkanı

Özet

Her dilin tarihsel gelişimini anlama ihtiyacı, dialektoloji olguların bilimsel önemini daha da artırmaktadır. Azerbaycan ağız araştırmalarından elde edilen dilbilimsel malzemeler, dilimizin tarihiyle ilgili birçok olguyu anlamak için bir temel oluşturmaktadır. Edebi dilde kullanımdan kalkmış birçok sözcük birimi ağızlarda korunmaktadır. Bu sözcük birimleri yerel ve tarihsel dilleri birbirine bağlamakta ve lehçelerin yalnızca toplumsal değil, aynı zamanda tarihsel belge değeri de taşıdığını ortaya koymaktadır. Hem eski Türk dilinin sözcük katmanında hem de ortaçağ Azerbaycan edebi dilinde görülen bazı sıfatlar, günümüz Azerbaycan ağızlarında özel bir katman oluşturmaktadır. Bildiğimiz gibi sıfatlar, dilin nitelik kategorisinin dilbilgisel bir ifade biçimidir. Azerbaycan lehçelerinde bulunan al, arı, alçak, göy, görklü, yey, esrük, gapcıl vb. kelimeler bu türdendir. Bu sözcük birimleri zamanla edebi dilimizden ayrılarak halk diline geçmiş, daha sonra gelişim alanlarını değiştirerek ağız söz varlığına girmiştir. Azerbaycan edebi dilinde bazı kadim sıfatların tamamen kullanımdan kalktığını, bazılarının ise anlamsal genişlemeye uğradığını gözlemliyoruz. Azerbaycan ağız söz varlığına dahil olan bu sözcüklerin çoğu diğer Türk dillerinde veya onların ağızlarında bulunduğundan, bu sözcük birimleri Türk halklarının ve etnik gruplarının tarihsel ilişkilerini ve genel olarak kadim söz varlığını yansıtmaktadır. Ele alacağımız sözcük birimleri edebi dilimiz için arkaik hale gelmiş olsa da, Azerbaycan ağızlarında ve diğer Türk dillerinde işlevselliğini korumuştur. Öte yandan, bu sözcük birimleri Azerbaycan edebi dilinin gelişiminin çeşitli aşamalarında, klasik Azerbaycan edebiyatında da kayıt altına alınmıştır. "Divanü Lügati't-Türk", "Kutadgu Bilig", "Dede Korkut Kitabı" gibi eserlerin dilinde bulunan sıfatların izlerinin Azerbaycan Türkçesi ağızlarında da korunması, lehçelerin sözcüksel katmanının incelenmesini daha da önemli hale getirmektedir. Bu çalışmada, Azerbaycan Türkçesi ağızlarının sözcüksel sınıflandırması dikkate alınarak, arkaik sıfatların dağılım coğrafyası, gelişim noktaları, anlamsal yapıları ve kadim anıtlar ile klasik edebiyatımızdaki paralellikleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Türkçesi, Ağız Araştırmaları, Arkaik Sıfatlar, Ağız Söz Varlığı, Eski Türk Yazılı Anıtları

Bağımsız Türk Cumhuriyetleri Edebiyatının Türkiye Cumhuriyeti Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Temsili (2024-2025)

Dr. Öğr. Üyesi Ebru Kabakçı[1]

[1]Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Özet

Türkiye Cumhuriyeti ile Bağımsız Türk Cumhuriyetleri arasındaki ilişkiler, tarihsel, kültürel ve dilsel ortaklıkların derin izlerini taşıyan çok katmanlı bir geçmişe dayanmaktadır. Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan bu geniş coğrafyada, yüzyıllar boyunca şekillenen ortak değerler, gelenekler ve dil birliği, günümüz ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır. Özellikle Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılmasıyla birlikte, Türk kökenli ulusların bağımsızlıklarını ilan etmeleri, bu tarihsel ve kültürel bağların yeniden canlanmasına zemin hazırlamıştır. Türkiye, bu süreci hem diplomatik ilişkiler hem de kültürel etkileşimler açısından bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Bu bağlamda, resmî iş birliklerinin yanı sıra, çeşitli kültürel projeler, ortak yayınlar, gençlik değişim programları gibi gayriresmî faaliyetler de Türk dünyası içindeki karşılıklı etkileşimi ve dayanışmayı güçlendirmiştir. Bu çok yönlü ilişkiler ağının en belirleyici unsurlarından biri ise edebî etkileşimlerdir. Ortak tarihsel kökene sahip toplumlar arasında edebiyat, sadece bir sanat formu olmanın ötesine geçerek birleştirici bir köprü işlevi görmektedir. Türk dünyasında ortak bir edebî hafızanın inşa edilmesi ve sürdürülmesi, kültürel bütünleşme açısından kritik öneme sahiptir. Bu tür etkileşimler, yalnızca geçmişin izlerini sürmekle kalmaz, aynı zamanda ortak bir geleceğin temellerini de atar. Dolayısıyla, genç nesillerin bu kültürel mirası tanıması, anlaması ve içselleştirmesi, uzun vadede Türk dünyası arasındaki bağların daha da güçlenmesini sağlayacaktır. Bu çalışma, söz konusu kültürel ve edebî etkileşimlerin Türkiye Cumhuriyeti eğitim sistemi içerisindeki yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Türkiye'deki ortaokullarda (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma ve dinleme metinleri analiz edilerek bu kitaplarda Türk Cumhuriyetleri edebiyatlarına ne ölçüde yer verildiği ortaya konulacaktır. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğiyle yürütülmüş ve elde edilen veriler doğrultusunda temsil oranları saptanmıştır. Bu analiz, yalnızca mevcut durumun tespiti açısından değil, aynı zamanda gelecekte atılacak adımlara ışık tutması açısından da önem arz etmektedir. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin içeriği, öğrencilerin kültürel algılarının şekillenmesinde önemli rol oynar. Bu nedenle, Türk dünyasının ortak edebî mirasının ders kitapları aracılığıyla genç kuşaklara aktarılması hem Türk dilinin yaygınlaştırılması hem de kültürel bağların sürdürülebilirliği açısından stratejik bir önem taşımaktadır. Eğitim, bu bağlamda yalnızca bir bilgi aktarımı süreci değil, aynı zamanda ortak kimlik bilincinin oluşmasına katkı sunan güçlü bir araç olarak değerlendirilmektedir. Çalışma, Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri arasındaki kültürel ilişkilerin eğitim yoluyla nasıl daha sağlam temellere oturtulabileceğine dair öneriler de sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti, Bağımsız Türk Cumhuriyetleri, Türkçe Ders Kitapları, Eğitim, Edebiyat.

Bahara Kokan Kelimeler: Necati Zekeriya'nın Hikâyelerinde Bulunan Bazı Türkçe Kelimeler Üzerine

Yasemin Hatun Yalçınkaya[1], Doç. Dr. Mustafa Said Kıymaz[1]

[1]Adıyaman Üniversitesi

Özet

Dil, iletişim aracı olmaktan öte tarihin, kültürün ve toplumsal hafızanın taşıyıcısıdır. Bu bağlamda dilin sahip olduğu en önemli unsurlarından biri de söz varlığıdır. Söz varlığı bir dilin yalnızca kelimelerini değil, kalıplaşmış ifadelerini, terimlerini ve anlatım biçimlerini de içermektedir. Bu çalışmada, etnik ve dilsel olarak çok kültürlü bir özellik gösteren Kuzey Makedonya sınırları içinde doğup yazarlık hayatını sürdüren Necati Zekeriya'nın, hikâyeleri kullanılmıştır. Necati Zekeriya yazdığı edebi eserlerin hepsinde ustalığını konuşturmaktadır. Fakat onun asıl tanınırlığı ve kalemini tüm gücüyle oynattığı edebî eserler hikâye kitaplardır. Bu nedenle araştırmada Necati Zekeriya'nın yayımlanan tüm hikâye kitapları (altı kitap) kapsam dâhiline alınmıştır. Kitaplarda bulunan Türkçe kelimeler çalışmaya konu edilmiştir. Kelimeler incelenirken Kuzey Makedonya'daki kullanımları ve Türkiye sınırları içerisinde kullanılan güncel karşılıklarına yer verilmiştir. Araştırmada, Türkiye sınırları içerisinde kullanılan Türkçe ile Balkanlarda kullanılan Türkiye Türkçesinin söz varlığı düzeyinde görülen farklılıkları ve bu farklılıkların dilin zenginliğine katkısını ortaya koymak amaçlanmaktadır. Araştırma, nitel bir araştırma olup doküman analizi tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Veriler, içerik analizi yoluyla değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında kelimelerin Türk Dil Kurumu (TDK), Nişanyan Sözlük, Kubbealtı Lügati, Ağız Sözlükleri ve yapay zekâ desteğiyle Türkiye sınırları içerisindeki kullanım anlamlarına ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular, Makedonya sınırları içerisinde Necati Zekeriya'nın yazmış olduğu hikâyelerde günümüz Türkçesinde kullanılmayan, farklı biçimlerde adlandırılan kelimeler, kalıplaşmış ifadeler olduğunu göstermektedir. "Bahara kokmak/bahar gibi kokmak, bilek saati/kol saati, ilk yaz/bahar, yorgan çocuğu/süt çocuğu" bulgulardan dikkat çekici nitelikte olan bazılarıdır. Bu yönüyle eser, Türkçenin zenginliğini, dil içerisindeki kültürel çeşitliliğini, tarihsel sürekliliğini bizlere gösteren somut bir örnektir. Sonuç olarak, farklı coğrafyalarda yaşayan aynı ulusun ortak dili yaşatma çabası ve bu sırada bölgesel renklerle bezenmesi, dilin coğrafi farklılıklar karşısındaki uyum ve direnç yeteneğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Necati Zekeriya, Türkçe, Söz Varlığı, Farklılık.

Bekaa Vadisi'nde Yaşayan Türkmenler ve Güncel Türkçe Öğrenimi Özellikleri

Prof.Dr. Özgür Kasım Aydemir[1]

[1]Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi

Özet

Kitleler halinde ve kalıcı Türk yerleşiminin 8. yüzyıla dayandığı Bekaa Vadisi bölgesi tarihten günümüze verimli toprakları su kaynakları ile cazip bir yerleşim merkezi olarak güç mücadelelerine de sahne olmuştur. Bin yılı aşkın sürede Türkçeye de yurt olmuş, Türkçe ile vatanlığı pekişmiş Bekaa Vadisi, stratejik önemine dayalı olarak tarih boyunca çatışmaların eksik olmaması ve 1916 yılında Osmanlı Devleti'nden ayrılarak Fransız Manda Rejimi'ne dahil olması sonrasında daha kaotik bir döneme sürüklenmiştir. Sonrasında, Fransa'nın iradesiyle 1936'da Suriye'den de kademeli olarak ayrılan ve nihayetinde 9 Kasım 1947'de Lübnan Meclisi'nin aldığı kararla Fransız Manda Rejimi'ne son vererek bağımsızlığını ilan eden Lübnan'ın sınırları içerisinde bulunan ve bölge içerisindeki antik kentin adı dolayısıyla Baalbek Bölgesi olarak da anılan Bekaa Vadisi içerisinde nüfusları 30.000'e yakın ve büyük çoğunluğu henüz vatandaşlık hakkına dahi sahip olmayan Türkmenlerin dilleri ve temel insani hakları olan ana dili eğitimleri çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bekaa Vadisi'nde tarafımızca ilki gerçekleştirilen saha çalışmalarından hareketle, uygulanan Türkçe eğitimi çalışmaları, art zamanlı olarak son on yıldaki gelişimi ve değişimi bağlamında değerlendirilmiştir. Bölgedeki güvenlik zafiyetlerinin ülke içerisinde de uç bir değer arz etmesi, İsrail saldırıları ve yağma faaliyetleri karşısında savunması olan Türkmenler için Türkçe öğrenimi anlamında umut veren gelişmeler, içerisinde bulundukları sıkıntılar kayıt altına alınan görüşmeler sonucunda tespit edilmiştir. Özellikle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurumları ile bu kurumlarda çalışanların faaliyetleri ile Lübnan Devleti'nin ya da ülkedeki özel kuruluşların Türkçe eğitimi faaliyetlerinin Bekaa Vadisi'nde yaşayan Türkmenler üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Kaynak kişilerin sözlü taleplerinden de dayanak alınarak çalışmada, geniş ve mümbit Bekaa Vadisi'nde yaşayan Lübnan Türkmenlerinin Türkçe öğrenimlerinin gelişimi adına önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Lübnan, Türkmenler, Dil Politikası, Bekaa Vadisi.

Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Fidan Geçici[1], Yüksek Lisans Öğr. Şahsenem Haseki[1]

[1]Afyon Kocatepe Üniversitesi

Özet

Ana dili eğitiminin temel amacı, bireylerin dört temel dil becerisini geliştirerek anlama ve kendilerini doğru ifade etme yeteneklerini geliştirmektir. Dil becerilerinin gelişimi ve etkin bir biçimde kullanılabilmesi için gelişmiş bir söz varlığına da ihtiyaç vardır. Bu da nitelikli bir eğitim öğretim süreciyle mümkün olur. Eğitim-öğretimin en önemli araçlarından biri ders kitaplarıdır. Ders kitaplarındaki metin ve etkinlikler, müfredatın öğrencilere kazandırılmasında ve öğrencilerin düşünme becerilerinin geliştirilmesinde etkilidir. Öğrencilerin kelime hazinelerinin geliştirilmesi için ders kitaplarında da nitelikli etkinliklere yer verilmesi önemlidir. Bu bağlamda, çalışmanın amacı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan beşinci sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sözcük öğretimi etkinliklerini değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda, beşinci sınıf Türkçe ders kitabında (1. kitap ve 2. kitap) sözcük öğretimine yönelik hazırlanan etkinlikler doküman incelemesi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan kodlama formları ile toplanarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda sözcük öğretimine yönelik 39 etkinlik tespit edilmiştir. Bu etkinlikler; sözcük anlamını tahmin etme ve/veya sözlük kullanma etkinlikleri, kelimede anlam (eş/zıt anlam) etkinlikleri, geçiş ve bağlantı ifadelerine yönelik etkinlikler, atasözü öğretimine yönelik etkinlikler, eşleştirme etkinlikleri, kelime anlamını çözümlemeye yönelik etkinlikler, kalıplaşmış ifadelere/deyimlere yönelik etkinlikler, karşılaştırma işlevli söz varlığına yönelik etkinlikler, özetleme işlevi gören söz varlığına yönelik etkinlikler, çağrışım etkinlikleri ve görsele dayalı etkinliklerdir. Ayrıca bu etkinlikler yapılan uygulamanın özelliğine göre ayrıntılı olarak incelenmiştir (örneğin, kalıplaşmış ifadeler/deyimlere yönelik etkinliklerden biri kalıplaşmış ifadelerle boşluk doldurma etkinliğidir.). Hazırlanan etkinliklere bakıldığında, söz varlığının çeşitli ögelerine yönelik çalışmalara yer verildiği ve çeşitli yöntemlerle etkinlikler hazırlandığı görülmektedir. Etkinliklerde sözcüğün anlamını bulup ezberlemenin ötesinde, anlamını ve işlevini kavramaya odaklanıldığı dikkat çekmektedir. Bireyin anlama ve anlatma becerilerinde söz varlığının işlevi düşünüldüğünde, etkinliklerde anlam ve işlev analizinin ön plana çıkarılmış olması olumlu bir durumdur.

Anahtar Kelimeler: Sözcük Öğretimi, Beşinci Sınıf, Türkçe Ders Kitapları, Etkinlikler, Ana Dili Eğitimi

Bilgin Adalı'nın Zaman Bisikleti Hikâye Serisinde Karakter Geliştirme Yolları

Doç. Dr. Kübra Şengül[1], Araştırmacı Kübra Karaman[1]

[1]Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Özet

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli müfredatında yalnızca Türkçeyi doğru okuyan, okuduğunu anlayan öğrencilerin yetiştirilmesi değil; aynı zamanda örnek bir vatandaş yetiştirmek de hedeflenmektedir. Bu sebeple çocuk öncelikle karakter ve değer edinmelidir. Bunun için ise çocuğu pek çok nitelikli esere yönlendirerek onun zihinsel, duygusal ve davranışsal özelliklerini geliştirmek hedeflenmelidir. Bunların en başında da çocuk edebiyatı eserleri gelmektedir. Çocuk edebiyatı eserlerinin, çocukların kişilik gelişimini desteklediği söylenebilir. Fakat eserlerin çocuğun karakter gelişimini desteklemesi için doğru şekilde yapılandırılmış olması gerekir. Yazar, karakterler üzerinden çocuklara değer ve karakter özdeşimi yaptırabilmek için karakter geliştirme yollarına başvurabilir. Edebiyat yapıtlarında karakter, kişinin biricikliğine vurgu yapan, bu yönüyle kişiyi diğerlerinden ayıran ve kişinin tüm yönlerine ilişkin niteliklerini bütün olarak yansıtan bir yapıyı temsil etmektedir. Karakterlerin geliştirilme yolları, bir kitabın niteliğini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir. İyi yapılandırılmış karakterlerin varlığı okuru, kitabın kurmaca dünyasına çeker. Okur, kitaptaki serüveni karakterlerle birlikte yaşar ve kurmaca dünyanın bir üyesi olur. Özdeşim kurduğu kahramanla beraber yaşanan sorunlara çözüm bulur, çeşitli duygular yaşar. Kahramanların, karakter özellikleriyle iyi geliştirilmesi, çocukların kahramanı, dolayısıyla değişik kişilik özellikleriyle insanı daha iyi tanıması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda karakter geliştirme yolları yazınsal kurgunun yapılandırılmasında son derece büyük bir önem taşımaktadır. Fantastik ve bilim kurgu türü, çocukların hayal gücünü geliştirme ve dikkatini çekme bağlamında oldukça etkilidir. Çocuk romanlarında ilkçağ insanlarını günümüz çocuklarına tanıtan Bilgin Adalı, bunu yaparken sadece tarih bilgisi vermek yerine okuyucularının akranlarıyla eğlenceli vakit geçirmelerini amaçlamıştır. TRT'de Kurtuluş Savaşı, Atatürk ve Atatürk devrimlerini konu alan belgesel filmler, kültür ve sanat programları, çocuk ve gençlik programları hazırlayan Adalı, 30 Eylül 2012'de yaşamını yitirmiştir. Bu araştırmanın amacı, Bilgin Adalı'nın Zaman Bisikleti hikâye serisindeki karakter geliştirme yollarının incelenmesidir. Lukens'in (1999) sınıflandırmış olduğu Zaman Bisikleti hikâye serisinde karakter geliştirme yollarının inceleneceği bu çalışma, nitel araştırma özelliği göstermektedir. Belli bir kaynak eser olduğu ve bu kaynak eserin incelenmesine dayalı bir çalışma yürütüldüğü için de araştırmanın yöntemi doküman incelemesi yöntemidir. Dokümanın analizi ise içerik analizi ile yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak karakter geliştirme yollarını içeren bir çeteleme listesi kullanılmıştır. Çeteleme listesi ile eserlerde yoğunluklu olarak kullanılan karakter geliştirme yolları tespit edilmiştir. Söz konusu çeteleme listesindeki karakter geliştirme yolları Lukens (1999) tarafından ifade edilen karakter geliştirme yollarıdır ve çeteleme listesi karakterlerin davranışlarıyla ve eylemleriyle, kendi konuşmalarıyla, diğer karakterlerin yorumlarıyla, fiziksel özellikleriyle ve yazarın yorumuyla geliştirilebileceğinden yola çıkarak hazırlanmıştır. Veriler, çocuk edebiyatı ve Türkçe eğitimi alanı uzmanı tarafından puanlayıcı incelemesine sunulmuştur. Görüş Birliği / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı × 100 formülü kullanılarak verilerin güvenirliği elde edilmiştir. Bulgular açıklanırken eserlerde tespit edilen karakter yollarının örnekleri, eserlerden doğrudan alıntılar yapılarak sunulacaktır. Bu araştırma, Türkçe eğitiminde

ister ana dili olarak Türkçe öğretimi ister yabancı dil olarak Türkçe öğretimi olsun faydalanılacak eserlerin seçimine yön vermede katkı sunabilir. Eserlerin karakter geliştirme yollarının incelenmesi ile öğrencilere tavsiye edilecek eserlerin seçiminde ve Millî Eğitim Bakanlığının okutacağı ders kitaplarında yer verilecek metinlerin seçimine katkıda bulunulabilir. Bu yolla öğrencilerin okuyacağı eserler yoluyla karakter geliştirme süreçlerini desteklemek ve dil öğrenme süreçlerine etkisini pekiştirmek mümkün olabilir. Ayrıca bu çalışmanın sonuçları, çocuk edebiyatı eserlerinde tespit edilen diğer önemli kriterlerle birlikte çalışmaların değerlendirilmesine katkıda bulunarak ileride yapılacak çalışmalara yön verebilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Karakter Geliştirme Yolları, Bilgin Adalı

Buxoro Viloyati O‘g‘uz Lahjasining Ayrim Xususiyatlari

Dr. Gavhar Andanıyazova[1]

[1]Özbekistan Bilimler Akademisi

Özet

O‘zbek shevalarining o‘ziga xos xususiyatlarini ilmiy asosda o‘rganish hozirgi kunda katta ahamiyatga egadir. Ma’lumki, o‘zbek tili turkiy tillar oilasiga mansub bo‘lib, u ichida qarluq, qipchoq va o‘g‘uz lahjalariga ajratiladi. O‘zbek tilining o‘g‘uz lahjasida so‘zlashuvchilar, asosan, Xorazm viloyati hududiga mansub bo‘lsa-da, respublikamizning Buxoro viloyatiga qarashli Qorako‘l, Olot, G‘ijduvon, Peshku tumanlarida ham ushbu lahjaga mansub jonli so‘zlashuv nutqi saqlanib qolganining guvohi bo‘lish mumkin. Bilamizki, o‘g‘uzlar – qadimiy turkiy qabilalardan biri bo‘lib, ular Markaziy Osiyo, xususan, O‘zbekiston hududlariga ham qadimdan kirib kelgan. XI–XII asrlarda O‘g‘uz qabilalari Xorazm va Movarounnahr tomon ko‘chib, bu yerlarning til va madaniyatiga sezilarli ta’sir ko‘rsatgan. Buxoro atrofidagi o‘g‘uzcha nutq shakllari aynan ana shu davrdan boshlab shakllangan bo‘lishi mumkin. Shu hududga mansub o‘g‘uz lahjasining o‘ziga xos xususiyatlarini atroflicha ilmiy asosda o‘rganish hozirgi kunda nihoyatda katta ahamiyatga egadir. Chunki ushbu lahjaga vakilari tilida iste'molda bo‘lgan turkiycha so‘zlar – tarixiy, madaniy xotirani saqlovchi lingvistik omildir. Ushbu maqolada Buxoro viloyati Olot tumani tarkibiga kiruvchi Chandir shevasining asosiy fonetik va leksik va morfologik xususiyatlari boshqa shu hududga mansub ayrim shevalardan dialektal xususiyatlari bilan ajralib turadi.Ulardan ba’zilari quyidagilar: 1. Fonetik xususiyatlari: a > ä. Masalan, Buxoro viloyatining boshqa hududlaridan farqli ayrim so‘zlar tarkibidagi “a” tovushi “e” tarzida talaffuz qilinadi: bacha (bola) - bächa (bola), eläk (elak). Ayrim so‘zlar tarkibidagi “k” jarangsiz undosh tovushi o‘rniga jarangli “g” tovushi ishlatiladi: ko‘z o‘rnida go‘z, keldi o‘rnida geldi. Bu fonetik jihatlar bilan umumiy respublika hududidagi o‘g‘uz lahjalari bilan bir xillikni tashkil qiladi. Ammo umumiy o‘g‘uz lahjasiga mansub belgilarni rad etadigan jihatlar ham mansub. Masalan, o‘g‘uz lahjasida jarangsiz “q” undosh tovushi o‘rnida ham “k” tovushi ishlatilsa (qosh – kash), Buxoro viloyati o‘g‘uz lahjasida jarangsiz, chuqur til orqa “q” undoshi o‘z o‘rnida ishlatiladi.Leksik xususiyatlari: O‘g‘uz lahjasi tarkibiga kiruvchi Chandir shevasiga mansub ko‘p so‘zlar fors-tojik tili ta’siriga uchramaganligi bilan boy leksik mazmunni ifodalaydi: “do‘lena” – sigirning ilk sutidan tayyorlanadigan ovqat. Masalan: Do‘lena rasa peydoli o‘qot. “bo‘rek” – chuchvara, go‘sh, qovoq, har xil ko‘klardan xamir ichiga solib tugib pishiriladigan ovqat, ichidagi masalliqqa qarab nomlanadi. O‘tbo‘rek, go‘shbo‘rek, tuxumbo‘rek, kadibo‘rek, ismalaqbo‘rek. (“O‘zbek xalq shevalari lug’ati”da barak shaklida berilgan, 43-bet) “burqish, burush” – ajin, bu so‘z qadimgi turkiy tilda qat-qat qil ma’nosini anglatgan bo‘r fe’lidan o‘zlik ma’nosini anglatuvchi (o‘sh) qo‘shimchasi bilan hosil qilingan. O‘zbek tilida “o‘’’ unlisining yumshoqlik belgisi yo‘qolgan. Buro‘sh – burush (Раҳматуллаев Ш. Ўзбек тилининг этимологик луғати (туркий сўзлар). – Тошкент, 2000, 70-bet). “gungramoq” – gapirmoq, asosan salbiy ma’noda ishlatiladi. “yug‘urji” – oilada yengil, yugur-yugur ishlarni qiladigan yoshi kichik bola. Umuman, Buxoro viloyatida saqlanib qolgan, haliyam keng iste’molda bo‘lgan, ammo hali ham jiddiy tadqiq qilinmagan o‘g‘uz lahjasi xususiyatlari tilshunoslik nuqtayi nazaridan qimmatli va ahamiyatli vazifadir.

Anahtar Kelimeler: Turkiy Tillar, Adabiy Til, Sheva, O‘g‘uz Lahjasi, Leksik Ma’no, Dialektal Ma’no, Etimologik Ma’no.

CEFR Temelli Aracılık Becerilerinin Görev ve Rubrik Yoluyla Ölçülmesi: İkinci Dil Olarak Türkçe Öğrenenler Üzerine Karma Yöntemli Bir Araştırma

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Fatih Demirel[1], Doç. Dr. Emrah Boylu[2]

[1]Kastamonu Üniversitesi
[2]Bartın Üniversitesi

Özet

Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nin (CEFR) 2020 yılında güncellenen versiyonunda ön plana çıkan aracılık (mediation) becerileri, dil öğrenen bireylerin yalnızca dilsel yeterliliklerini değil, aynı zamanda kültürel ve bilişsel aracılık rollerini de geliştirmelerini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu çalışma, ikinci dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin aracılık becerilerini çeşitli görevler aracılığıyla ölçmeyi, bu becerilere ilişkin algı ve deneyimlerini analiz etmeyi ve öğretim süreçlerine yönelik öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, karma yöntem desenine dayalı olarak tasarlanmıştır. Nicel boyutta, C1 seviyesinde Türkçe öğrenen 62 öğrenciye CEFR uyumlu "iletişime aracılık", "kavramlara aracılık" ve "metinlere aracılık" görevleri uygulanmış, elde edilen veriler istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. Nitel boyutta ise 11 öğrenciyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş, öğrencilerin görev deneyimleri ve aracılık algılarına dair temalar ortaya çıkarılmıştır. Bulgular, öğrencilerin özellikle iletişime aracılık alanında belirgin gelişmeler kaydettiğini, ancak bazı görevlerde strateji bilgisinin sınırlı kaldığını göstermektedir. Katılımcılar, görevlerin gerçek yaşamla ilişkili ve anlamlı olduğunu vurgulamış, bu etkinliklerin Türkçe iletişim becerilerini zenginleştirdiğini ifade etmiştir. Sonuç olarak, çalışma CEFR temelli aracılık becerilerinin ikinci dil olarak Türkçe öğretiminde sistemli bir biçimde ölçülüp değerlendirilebileceğini ortaya koymakta; program geliştiricilere, öğretmenlere ve materyal tasarımcılarına yönelik önemli katkılar sunmaktadır. Böylece, aracılık becerilerinin yalnızca teorik bir kavram değil, dil öğretiminde uygulanabilir ve geliştirilebilir bir alan olduğu ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aracılık (Mediation), Cefr (Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni), Türkçenin İkinci Dil Olarak Öğretimi, Karma Yöntem Araştırması, Dilsel ve Kültürel Yeterlilik

Çin 7. Sınıf ve Türkiye 5. Sınıf Ortaokul Ana Dili Ders Kitaplarında Sözcük Öğretimi

Lijiana Ma[1]

[1]Gazi Üniversitesi, Doktora Öğrencisi

Özet

Ana dili öğrenimi de yabancı dil öğrenimi de sözcük bilgisi kazanmadan gerçekleşemez. Sözcükler, dilin en temel anlam birimlerinden biri olarak cümlelerin yapı taşını oluşturmaktadır, cümleler ise metinleri meydana getirmektedir. Dolayısıyla sözcük bilgisi, dilin hem biçimsel hem de anlamsal boyutunun temelini teşkil etmektedir. Sözcük dağarcığı yetersiz olan bireylerin, dili anlama ve kullanma becerileri de sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle sözcük öğretimi, dil öğrenme sürecinin vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Ana dili öğretiminde kullanılan en yaygın ve etkili araçlardan biri ders kitaplarıdır. Ders kitaplarda yer alan metinler ve ilgili etkinlikler, sözcük öğretimine önemli ölçüde katkı sağlamakta ve öğrencilerin sözcük dağarcığını planlı bir biçimde genişletmektedir. Ana dili ders kitaplarının sözcük öğretimi açısından incelendiği çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte, farklı ülkelerin ana dili ders kitaplarında sözcük öğretimi yöntem ve tekniklere ilişkin karşılaştırmalı çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Özellikle Çince ve Türkçe ders kitaplarında sözcük öğretimine yönelik karşılaştırmalı araştırmalara rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu araştırmada iki ülkenin ortaokul birinci seviyesinde yer alan, Çin'de 7. sınıf ve Türkiye'de 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında sözcük öğretimi yöntem ve teknikleri incelenmiştir. Veriler doküman analizi yöntemiyle toplanmış, betimsel analiz tekniğiyle incelenmiş ve çalışma, nitel araştırma kapsamında durum çalışması deseniyle yürütülmüştür. Araştırma bulgularına göre, 7. sınıf 语文(Çince) (1. ve 2. kitap) ders kitaplarında toplam 49 metin, 5. sınıf Türkçe (1. ve 2. kitap) ders kitaplarında ise toplam 30 metin yer almaktadır. İncelenen ders kitaplarında sözcük öğretimine yönelik yöntem ve teknikler karşılaştırıldığında, iki ülke ders kitapları arasında hem benzerlikler hem de farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ana Dili Öğretimi, Ders Kitapları, Sözcük Öğretimi, Karşılaştırmalı Eğitim

Çin Üniversitelerinde Türkçe Öğretiminde Yapay Zekâ Uygulamaları: Zhejiang Yuexiu Yabancı Diller Üniversitesi Örneği

Arş Gör. Yuxuan Qi[1]

[1]Zhejiang Yuexiu Yabancı Diller Üniversitesi

Özet

Çin üniversitelerinde Türkçe, küçük diller programı kapsamında uzun süredir öğretim elemanı yetersizliği, ders materyali eksikliği ve müfredatın henüz tam olarak gelişmemiş olması gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Öğrencilerin gerçek dil ortamlarından yoksun olması, kelime dağarcığı edinimi, yazılı ifade becerileri, dilbilgisi hâkimiyeti ve kültürel anlayış geliştirme süreçlerini sınırlamakta, öğrenme motivasyonunu olumsuz etkilemektedir. Sınıf saatlerinin sınırlı olması ve öğrencilerin uygulama yapabilecekleri ortamın azlığı, özellikle konuşma ve yazma becerilerinin gelişmesini zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, yapay zekâ teknolojileri, Türkçe öğreniminde yeni fırsatlar sunmaktadır. Özellikle ChatGPT, DeepSeek ve benzeri doğal dil işleme araçları, öğrencilerin kelime ve deyim öğrenimini destekleyebilir, bağlama uygun örnek cümleler üretebilir, dilbilgisi yapılarını açıklayabilir ve yazılı metinleri düzeltebilir. Ayrıca kültürel bilgiler ve günlük yaşam bağlamında oluşturulan simülasyon metinleri, öğrencilerin ders dışı öğrenme deneyimini zenginleştirmekte ve sınıf içi etkinliklere daha iyi hazırlanmasını sağlamaktadır. Yapay zekâ, öğretmenler için de ders planlama, alıştırma tasarımı, materyal hazırlama ve değerlendirme süreçlerinde zaman kazandırmakta, öğretim verimliliğini ve bireysel öğrenci takibini artırmaktadır. Bununla birlikte, yapay zekâ uygulamalarının sınırlılıkları da göz ardı edilemez. Üretilen içeriklerin doğruluğu, kültürel uygunluğu ve pedagojik yöntemlerle entegrasyonu hâlen önemli sorunlar arasında yer almakta; öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına göre uyarlanması ve eğitim hedefleriyle bütünleştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, verilerin güvenliği, gizlilik ve etik kullanımı gibi konular da öğretim süreçlerinde dikkate alınması gereken unsurlardır. Gelecekte, Türkçe öğretiminde yapay zekânın bilimsel ve verimli bir şekilde bütünleştirilmesi, öğrencilerin dil yeterliliklerini artırma, eğitim kalitesini yükseltme ve küçük diller programlarının sürdürülebilirliğini sağlama açısından kritik bir araştırma ve uygulama alanı olarak değerlendirilmektedir. Yapay zekâ destekli Türkçe öğretimi, hem öğretim yöntemlerinin yenilenmesine hem de öğrencilerin öğrenme deneyiminin zenginleşmesine katkı sağlayabilecek önemli bir eğitim inovasyonu olarak öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ; Türkçe Öğretimi; Küçük Diller Programı; Doğal Dil İşleme; Eğitim İnovasyonu

Çinli Öğrencilerin Türkçeye Maruz Kalmaları Üzerine

Öğr. Gör. Pınar Işık[1], Öğr. Gör. Ömer Faruk Işık[1]

[1]Zhejiang International Studies University

Özet

Bu çalışma, Çin'de Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Çinli üniversite öğrencilerinin Türkçeye ne düzeyde maruz kaldıklarını ve bu maruziyetin hangi kanallar aracılığıyla gerçekleştiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Zhejiang Uluslararası Çalışmalar Üniversitesi Türkçe Bölümünde öğrenim gören 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden gönüllülük esasına göre seçilen 23 katılımcı ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak Çobanoğlu Aktan ve İnan (2020) tarafından geliştirilen "Türkçeye Maruz Kalma Ölçeği" kullanılmış; elde edilen veriler betimsel istatistik yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre öğrencilerin büyük çoğunluğu Türkçeye en fazla sınıf ortamında maruz kalmakta, sınıf dışı etkileşimlerde ise Türkçeyi sınırlı düzeyde kullanmaktadır. Öğrencilerin yurtta ve günlük yaşamda nadiren Türkçe konuştukları, mesajlaşma araçlarında bazen Türkçeye yer verdikleri; ancak karikatür okumadıkları, Türkçe oyun oynamadıkları ve Türkçe bilgisayar/tablet uygulamaları kullanmadıkları tespit edilmiştir. Sosyal medya kullanımında ise Türkçe içeriklere zaman zaman maruz kalındığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, öğrencilerin Türkçe şarkı dinleme, dizi ve film izleme oranlarının da düşük seviyelerde seyrettiği görülmektedir. Çalışmanın sonuçları, Türkiye dışında Türkçe öğrenen bireylerin dile maruz kalma düzeyinin sınırlı olduğunu ve bu durumun dil gelişimini olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, sınıf içi uygulamaların çeşitlendirilmesi, öğrencilerin ilgisine uygun dijital içeriklerin sunulması ve informal dil girdilerinin artırılması önerilmektedir. Ayrıca yaz okulu programlarıyla öğrencilerin Türkiye'de bulunmalarına olanak tanınarak gerçek dil ortamında maruziyetleri desteklenebilir. Elde edilen veriler, öğretim elemanlarının hem sınıf içi hem de sınıf dışı süreçlerde daha etkin roller üstlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Maruz Kalma, Türkçe Öğretimi, Yabancı Dil Olarak Türkçe

Çinli Öğrencilerin Yabancı Dil Olarak Türkçe Konuşma Kaygılarının İncelenmesi

Arş. Gör. Fengye Zhu[1]

[1]Zhejiang Yuexiu Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Çinli öğrencilerin konuşma kaygısı düzeyleri incelenmiş ve bu kaygının çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Yabancı dil öğretiminde kaygı, özellikle konuşma becerisi açısından öğrencilerin iletişim yeterliklerini doğrudan etkileyen önemli bir değişkendir. Bu nedenle, öğrencilerin konuşma kaygılarını anlamak ve bu kaygıyı azaltmaya yönelik öneriler geliştirmek hem öğretim sürecinin niteliğini artırmak hem de öğrencilerin Türkçeyi daha etkili bir biçimde kullanmalarını sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Araştırmanın örneklemini, Çin'deki üniversitelerin Türkoloji bölümlerinde öğrenim gören ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 106 öğrenci oluşturmuştur. Veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgiler Formu" ile Özdemir (2013) tarafından geliştirilen "Konuşma Kaygısı Ölçeği" aracılığıyla toplanmıştır. Söz konusu ölçek; sınıf içi performans, özgüven eksikliği, sosyal baskı ve öznel inançlar olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Elde edilen veriler SPSS 25.0 programı ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, Çinli öğrencilerin Türkçe konuşma kaygı düzeylerinin genel olarak orta ile yüksek arasında değiştiği belirlenmiştir. Cinsiyet, öğrenim görülen üniversite, sınıf düzeyi, Türkiye'de bulunma deneyimi ve bilinen yabancı dil sayısı gibi değişkenler açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ancak öğrencilerin geldikleri bölge, günlük konuşma pratiğine ayırdıkları süre ve Türkçe öğrenme amaçları bazı alt boyutlarda anlamlı farklılıklar yaratmıştır. Özellikle Çin'in batı bölgelerinden gelen öğrencilerin "öznel inançlar" boyutunda daha yüksek kaygı yaşadıkları; günde 1–2 saat konuşma pratiği yapan öğrencilerin, 0–1 saat pratik yapanlara kıyasla daha yüksek kaygı düzeyine sahip oldukları saptanmıştır. Ayrıca, "diğer" nedenlerle Türkçe öğrenen öğrencilerin "özgüven eksikliği" boyutunda daha yüksek kaygı yaşadığı da ortaya konmuştur. Sonuç olarak, Çinli öğrencilerin Türkçe konuşma kaygısı çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermekle birlikte, genel olarak öğrenme sürecinde dikkate alınması gereken önemli bir engel olarak değerlendirilmektedir. Bu bulgular, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde konuşma becerisinin geliştirilmesine yönelik uygulamalara ışık tutmakta; özellikle öğrencilerin öznel inançlarını dönüştürmeye ve özgüvenlerini desteklemeye yönelik pedagojik yaklaşımların önemine dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Konuşma Becerisi, Yabancı Dil Kaygısı, Çinli Öğrenciler

Çocuk Edebiyatında Göç ve Çok Kültürlülük Teması: Arka Sıradaki Çocuk Örneği

Araştırmacı İrem Kutlu[1]

[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Edebiyat, farklı kültürlere mensup tüm çocukları ortak bir paydada buluşturan evrensel bir alandır. Her ne kadar çocukların kültürel arka planları farklı olsa da dünyaları benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda çocuk kitapları, çocuğun ilgisini çeken, algı dünyasına hitap eden ve çocuk gerçekliğiyle örtüşen temaları işlemektedir. Dolayısıyla bu eserlerde, çocukların yaşamıyla doğrudan ilişkilendirilebilecek aile, çevre, okul ve arkadaşlık gibi konulara yer verilmektedir. Günümüzde ise artan ülkeler arası hareketlilikle birlikte göç ve çok kültürlülük kavramları da çocukların yaşamına giren önemli temalardan biri hâline gelmiştir. Bu araştırmada, göç olgusunu ele alan çocuk kitaplarının tematik özelliklerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada nitel yöntemlerden doküman incelemesi kullanılmış; inceleme nesnesi olarak Onjali Q. Rauf tarafından kaleme alınan Arka Sıradaki Çocuk adlı eser seçilmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilen eserde belirlenen ölçütler, "göç temasını ele alma" ve "çocuk kitabı olma"dır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmış, geçerlik ve güvenirliği sağlamak amacıyla kodlamalar iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı yapılmış, daha sonra kodlar arasındaki uyum incelenmiştir. Uyuşmazlık gösteren kodlar tekrar gözden geçirilerek düzenlenmiştir. Elde edilen bulgular, göç ve çok kültürlülük bağlamında çeşitli alt başlıklar altında incelenmiştir. Bu alt başlıklar; göçün çocuklar üzerindeki etkisi, çok kültürlü ortamda sosyal uyum süreci, ötekileştirme-kabul-aidiyet ilişkileri, kültürlerarası iletişim engelleri, empati ve dayanışmanın inşası ile eserin toplumsal ve pedagojik işlevi şeklinde belirlenmiştir. Arka Sıradaki Çocuk, göç ve çok kültürlülük olgusunu çocuk gerçekliğiyle çok boyutlu biçimde ele alan bir eser olarak değerlendirilmektedir. Romanda göçün çocuk yaşamında yarattığı değişimler, toplumsal kabul ve aidiyet süreçleri, kültürlerarası iletişim sorunları ve dilsel yetersizlikler başkahraman Ahmet'in deneyimleri üzerinden kurgulanmıştır. Olay örgüsü aracılığıyla çok kültürlülüğün zenginleştirici yönleri, empati ve dayanışma gibi değerler vurgulanmıştır. Sonuç olarak Onjali Q. Rauf'un Arka Sıradaki Çocuk adlı eseri, göçün toplumsal yansımalarını ve sosyal uyum süreçlerini görünür kılan; çocuklara empati ve dayanışma değerlerini kazandırarak toplumsal duyarlılık geliştirmelerine katkı sağlayan nitelikli bir çocuk edebiyatı ürünü olarak değerlendirilebilir. Ayrıca eser, çok kültürlü bakış açısının kazandırılması, farklılıklara saygının geliştirilmesi ve insani değerlerin içselleştirilmesi bakımından pedagojik bir işlev üstlenmekte; çocuk okurların hem bireysel gelişimlerine hem de toplumsal uyum becerilerine önemli katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Tematik Yaklaşım, Göç Olgusu, Kültürlerarasılık

Çocuk ve Edebiyat Türk Çocuk Edebiyatı Alan Yazınını Nasıl Etkiledi

Doç. Dr. Beytullah Karagöz[1], Doç. Dr. İzzet Şeref[2]

[1]Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
[2]Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, Sedat Sever'in Çocuk ve Edebiyat adlı eserinin Türk çocuk edebiyatı alan yazınındaki etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. İlk baskısı 2003 yılında yapılan eser, çocuk edebiyatının kuramsal temellerini sistematik biçimde ele almış, yaşam ve okuma kültürü kuramıyla alana özgün bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu çalışmanın temel problemi, Çocuk ve Edebiyat'ın alan yazınında hangi yönleriyle alıntılandığını, akademik üretimde nasıl konumlandığını ve alan yazınına hangi düzeyde katkı sunduğunu belirlemektir. Araştırma, nitel araştırma deseni paradigmasına uygun olarak yürütülmüştür. Verilerin toplanması ve analizi sürecinde atıf bağlam analizi yöntemi kullanılmıştır. Yayımlandığı yıldan bugüne Çocuk ve Edebiyat'ın Google Akademik'te listelenen atıfları taranarak incelenmiş; bu atıfların metin içerisindeki konumları, içerikleri ve bağlamsal işlevleri çözümlenmiştir. Bulgular, Çocuk ve Edebiyat'a yapılan atıfların en yoğun biçimde "Giriş" ve "Literatür Taraması" bölümlerinde yer aldığını göstermektedir. Bu bulgu, eserin araştırmaların kuramsal çerçevesini şekillendiren temel bir kaynak olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır. Ayrıca "Çocuk Edebiyatının Temel Ögeleri" ve "Edebiyat-Yaşam İlişkisi" bölümlerinin en çok atıf yapılan içerikler olduğu belirlenmiştir. Bu durum, eserin hem kavramsal zenginlik hem de metodolojik kapsam açısından alanın kurucu metinlerinden biri olduğunu kanıtlamaktadır. Öte yandan atıf yapan dergilerin çoğunluğunun eğitim bilimleri ve dil eğitimi alanında olması, eserin disiplinlerarası düzeyde de yankı bulduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak Çocuk ve Edebiyat, Türk çocuk edebiyatı araştırmalarında yüksek atıf frekansı ve disiplinlerarası etkisiyle öne çıkan bir kaynak niteliği taşımaktadır. Eserin ulusal ölçekte klasikleşmiş olması, alanın kavramsal gelişimine ve araştırma yönelimlerine kalıcı katkılar sunduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, atıfların büyük ölçüde Türkiye merkezli yayınlarda yoğunlaşması, Web of Science ve Scopus atıflarının az olması kitabın etkisinin uluslararası alanda sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk ve Edebiyat, Çocuk Edebiyatı, Atıf Bağlam Analizi.

Çocukların Okuma Serüveninde Yeni Bir Yol Arkadaşı: Maarif Çocuk Dergisi

Arş. Gör. Merve Ercan[1], Arş. Gör. Bilge Destegüloğlu[2]

[1]İnönü Üniversitesi
[2]University of Florida

Özet

Çocukların Okuma Serüveninde Yeni Bir Yol Arkadaşı: Maarif Çocuk Dergisi Eğitim, toplumda yaşanan değişim ve dönüşümün yansımalarının göründüğü temel bir disiplindir. Bu doğrultuda öğretim programları çağın gereklilikleri ve yetiştirilmesi hedeflenen insan görünümü çerçevesinde güncellenmektedir. 2024 yılında ortaya konan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli bu durumun bir yansımasıdır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, bütün kademelerde bireyin çok yönlü gelişimini destekleyen, yetkin ve erdemli öğrenci profili oluşturmayı hedefleyen bir eğitim anlayışı sunmaktadır. Bu anlayış doğrultusunda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ders kitapları ve öğretim materyalleri hazırlanmıştır. Söz konusu materyallerin yanı sıra, çocuklara özel hazırlanan "Maarif Çocuk" dergisi yayımlanmıştır. Maarif Çocuk dergisi; çocukların bütüncül gelişimlerine katkı sağlamayı amaçlayan, kültürel ve bilimsel nitelikli öğrenme aracı olarak sunulmaktadır. Dergide çocuklar için hazırlanan metinler ve etkinlikler yer almaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, güncel bir öğretim programının kuramsal çerçevesiyle bağlantılı olarak yayımlanmış ilk çocuk dergisi olması nedeniyle Maarif Çocuk öğrencilerin düşünsel dünyasında önemli bir yenilik olarak yerini alabilir. Araştırmada Maarif Çocuk dergisinin genel tanıtımının yapılması ve çeşitli açılardan incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda söz konusu dergi öncelikle alan becerileri ve kavramsal beceriler bakımından ardından metin türü, metinlerin temalarla ilişkisi ve metin yazarları bakımından incelenecektir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden doküman analiziyle kurgulanmıştır. Araştırmada incelenecek dokümanlar; Maarif Çocuk dergisinin 2025 yılı bahar ve yaz sayılarıdır. Yapılan inceleme sonucunda elde edilen veriler, betimsel ve içerik analiziyle çözümlenecektir. Araştırma sonucunda, Maarif Modeli'nin somutlaştırılmasına ve çocukların okul dışı ortamlardaki öğrenme ve okuma deneyimlerine ilişkin özgün bulguların ortaya konacağı söylenebilir. Böylelikle Maarif Çocuk dergisinin dinamik yayın sürecine yönelik öneriler sunulabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Maarif Modeli, Çocuk, Dergi, Okuma.

Çok Dilli Öğrenme Ortamlarında Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminin Dinamikleri

Doç. Dr. Ahmet Zeki Güven[1], Araştırmacı Yusuf Ağırman[1]

[1]Akdeniz üniversitesi

Özet

Bu çalışmada küreselleşme ve artan göç hareketlerinin etkisiyle giderek daha sık karşılaşılan çokdilli öğrenme ortamlarında Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin dinamiklerini ele almaktadır. Farklı ana dil ve kültürel arka plana sahip öğrencilerin aynı sınıfta bir araya gelmesi, öğretim sürecine hem zenginlik hem de çeşitli zorluklar kazandırmaktadır. Çokdillilik, öğrencilerin sınıf içi iletişiminde ortak bir aracı dil bulunmamasına, dil öğrenme hızlarında farklılıklara ve kültürlerarası uyum sorunlarına yol açabilmektedir. Bununla birlikte, çokdilli ortamlar, öğrenenlerin farklı bakış açılarını paylaşmasına, kültürlerarası etkileşim yoluyla öğrenme motivasyonlarının artmasına ve işbirlikçi öğrenme becerilerinin gelişmesine de imkân tanımaktadır. Çalışmada, çokdilli sınıflarda Türkçe öğretimini etkileyen pedagojik, sosyokültürel ve psikolojik faktörler incelenmekte; öğretim yöntemleri, materyal tasarımı ve öğretmen yeterlikleri bağlamında karşılaşılan sorunlar tartışılmaktadır. Alan yazından elde edilen bulgular ve öğretmen deneyimleri ışığında, çokdilli ortamlarda etkili öğrenme süreçleri için teknoloji destekli öğretim, görsel materyal kullanımı, oyunlaştırma, drama ve grup çalışması gibi yöntemlerin öne çıktığı görülmektedir. Sonuç olarak, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde çokdilli sınıf yapılarının dikkate alınması; ders içeriklerinin çeşitlendirilmesi, kültürel referansların ortaklaştırılması ve öğretmenlerin bu alanda özel olarak yetiştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda çalışma hem kuramsal hem de uygulamalı boyutta çokdillilik olgusunun Türkçe öğretimine yansımalarını irdelemekte ve öğretim süreçlerine yönelik somut öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çok Dilli Öğrenme, Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi, Yöntem ve Teknikler

Cumaniyaz Şəripov'un "Harezm" Romanında Oğuz Lehçesine Ait Kelimelerin Türk Dillerine Katkısı

Kiyishjon Ollamova[1]

[1]Tashkent State University, Uzbek Language and Literature MA Student

Özet

Bu çalışmada, Cumaniyaz Şəripov'un "Harezm" adlı romanında Oğuz lehçesine ait kelimelerin eser dilindeki kullanımına odaklanılmaktadır. Roman, yalnızca olay örgüsü bakımından değil, aynı zamanda dilbilimsel açıdan da dikkate değer bir örnek teşkil etmektedir. Eserde, özellikle lehçeye özgü yaklaşık 102 kelime tespit edilmiştir. Bu kelimelerin bir kısmı, Kaşgarlı Mahmud'un "Divanü Lügati't-Türk" adlı klasik sözlüğünde de kayıtlıdır. Bu husus, söz konusu kelimelerin tarihî köklerinin ne kadar derin olduğunu ve Türk dili içindeki sürekliliğini açıkça göstermektedir. Çalışmada ortaya konan en önemli bulgulardan biri, bu kelimelerin günümüz Özbekçesinde artık kullanılmamasıdır. Ancak, bu durum onların değerini azaltmamaktadır; aksine, yabancı dillerden alınan unsurlar yerine öz Türkçe kökenli olmaları, söz konusu kelimelerin kültürel önemini daha da artırmaktadır. Dolayısıyla, bu tür söz varlığı unsurlarının yeniden dile kazandırılması, yalnızca Özbek Türkçesi açısından değil, bütün Türk dilleri bakımından da hayati derecede önem arz etmektedir. Şivelerden gelen kelimeler, Türk dilinin zenginliğini ve çeşitliliğini somut biçimde ortaya koyar. Onlar, yalnızca bölgesel bir kimliğin işareti değil, aynı zamanda Türk dünyasının ortak tarihî hafızasına ait değerli parçalar olarak Kabul edilmelidir. Roman dilinde şiveye ait kelimelerin kullanımı, esere sadece bölgesel bir hava katmakla kalmaz; aynı zamanda dilin gizli hazinesini görünür hâle getirir. Bu kelimeler, edebî eserin anlatım gücünü artırarak, okuyucuya farklı bir kültürel boyut kazandırır. Dilin canlılığı, büyük ölçüde bu tür saklı hazinelerin yeniden işlevselleştirilmesine bağlıdır. Şive unsurlarının edebî eserlerde kullanılması, hem söz varlığının korunmasını sağlar hem de çağdaş Türk dillerinin gelişimine katkıda bulunur. Ayrıca, bu süreç Türk halkları arasındaki kültürel bütünlüğün pekişmesine de hizmet eder. Sonuç olarak, şive unsurlarının roman dilinde işlevselleştirilmesi, dilin gelişimine, çeşitlenmesine ve edebî derinliğinin artmasına katkıda bulunmakta; aynı zamanda Türk dillerinin tarihî sürekliliğini ve ortak kültürel mirasını bütün yönleriyle ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Oğuz Lehçesi, Cümaniyaz Şəripov, "Harezm" Romanı, Şive Unsurları, Dil Zenginliği, Türk Dillerinin Ortak Kültürel Mirasi, Divanü Lügati't-Türk

Değerler Bakımından Dijital Medya Başlıklarının Söylem Analizi

Dr. Öğr. Üyesi Ersin Gülay[1], Doç. Dr. Safa Çelebi[2]

[1]Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
[2]Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Özet

Dijital medya ortamları, yalnızca bilgi aktaran mecralar değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin yeniden üretildiği ve dönüştürüldüğü güçlü söylem alanlarıdır. Özellikle haber başlıkları, kısalığına rağmen okuyucunun dikkatini çekme, belirli duyguları harekete geçirme ve olaylara belirli bir değer perspektifinden yaklaşma işlevi görmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türkçe dijital medyada yer alan haber başlıklarının adalet, doğruluk, dostluk, özgürlük, sorumluluk gibi temel erdem değerlerini hangi söylem stratejileriyle inşa ettiğini ortaya koymaktır. Kuramsal çerçevede üç yaklaşım bir araya getirilmektedir. İlk olarak Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi kullanılarak başlıklarda temel değer alanlarının nasıl temsil edildiği analiz edilecektir. İkinci olarak Eleştirel Söylem Analizi (Fairclough, van Dijk) aracılığıyla başlıkların ideolojik, ikna edici ve duygusal işlevleri çözümlenecektir. Üçüncü olarak Söylemsel Haber Değerleri Analizi (Bednarek & Caple) yöntemiyle haber değerleri (önem, yakınlık, duygusallık) ile erdem vurgularının nasıl birleştiği incelenecektir. Böylece, değerlerin hem içerik hem de söylem düzeyinde nasıl yeniden üretildiği çok katmanlı bir bakış açısıyla ortaya konacaktır. Araştırmanın yöntemi karma niteliksel ve niceliksel adımları içermektedir. Öncelikle üç büyük haber sitesi ile iki dijital medya platformundan (Twitter/X ve Instagram haber hesapları) bir aylık süre içinde en çok okunan veya paylaşılan toplam 1000 başlık toplanacaktır. Ardından, erdem değerleri listesine dayalı bir kodlama şeması oluşturularak başlıklar manuel ve otomatik yöntemlerle sınıflandırılacaktır. Söylem stratejileri (dramatizasyon, kişiselleştirme, suçlama, umut veya tehdit dili) ayrıca kaydedilecektir. İçerik analizi ile değerlerin sıklığı ve dağılımı belirlenecek, söylem analiziyle ise değerlerin olumlu ya da olumsuz biçimde nasıl çerçevelendiği çözümlenecektir. Araştırma soruları şu eksenlerde yoğunlaşmaktadır: Dijital medya başlıklarında en çok hangi erdem değerleri vurgulanmaktadır? Bu değerler daha çok hangi olay türleriyle ilişkilendirilmektedir? Başlıklarda değerler olumlu mu olumsuz mu sunulmaktadır? Söylem stratejileri değer vurgularıyla nasıl birleşmektedir? Son olarak, değer temalı başlıkların kullanıcı etkileşimleri (paylaşım, beğeni, yorum) açısından farklılık gösterip göstermediği incelenecektir. Bu çalışmadan beklenen katkılar çok yönlüdür. Türkçe dijital medyada erdem merkezli bir söylem haritası çıkarılacak, başlıkların yalnızca tıklanma odaklı değil aynı zamanda değer aktarımı bağlamında da işlev gördüğü gösterilecektir. Ayrıca, Türkçe dil ve söylem çalışmalarına değer odaklı yeni bir analitik çerçeve kazandırılarak hem medya araştırmalarına hem de eğitim ve değer aktarımı alanına kuramsal ve yöntemsel katkı sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Söylem Analizi, Dijital Medya, Başlık, Erdemler, Değerler.

Ders Kitaplarında Masalların Kullanımı ve Dijital Hikâye Yöntemiyle Hazırlanan Masal Etkinliklerinin Öğrencilerin Türkçe Dersi Tutumlarına Etkisi

Dr. Öğr. Üyesi Demet Sancı Uzun[1], Araştırmacı Dilara Karabağ[1], Araştırmacı Kaan Can Keçeli[1]

[1]Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Özet

Masallar en eski dönemlerden beri eğitim aracı olarak kullanılan edebî türlerdir. Kültürün, değerlerin aktarımını sağlayan, bireyi sosyal, ruhsal, zihinsel, bilişsel açılardan geliştirerek kişilik oluşumuna katkıda bulunan masalların eğitim ortamlarında kullanımı kaçınılmazdır. İnsan yetiştirme süreci olarak nitelendirilebilecek eğitim, istenen bireyin oluşturulması sürecinde her türlü yönteme, tekniğe, materyale başvurmak zorundadır. Nitekim hedeflerini gerçekleştirecek nesiller yetiştiremeyen devletlerin bekası tehlike altında demektir. Hem çağın gerektirdiği evrensel niteliklerle donanmış hem ulusal bütünlüğünü koruyacak kültürel kodlara sahip bireyler yetiştirmek için geleneksel unsurlar ile modern unsurların uygun biçimde birleştirilmesi, millî değerlerin teknolojik materyallerle sunularak öğrencilerin dikkatinin çekilmesi amaçlanmalıdır. Bu noktada geleneğin temsilcisi olan masallarla yeniliğin temsilcisi olan dijital öyküleri birleştirerek eğitim ortamlarında kullanmak olumlu sonuçlar doğurabilir. Alan yazında masalların ve dijital öykülerin eğitim ortamlarında kullanımına yönelik olumlu tespitleri olan çalışmalar bulunmaktadır. Ancak ders kitaplarındaki masal metinleri öğrencilere diğer okuma metinleri gibi yazılı olarak sunulmaya devam etmektedir. Bu çalışma kapsamında masalların ders kitaplarında kullanımı incelenmiş; ders kitaplarındaki masal metinleri yapay zekâ araçları kullanılarak dijital hikâyelere dönüştürülmüş, görsel, işitsel ögelerle öğrencilerin dikkatine sunulmuştur. Dijital hikâye tekniğiyle oluşturulan masal videolarıyla ilgili teknolojik, etkileşimsel, işbirlikli etkinlikler tasarlanarak öğrenimin etkili ve kalıcı olması sağlanmaya çalışılmıştır. Ders kitaplarında masalların kullanımını tespit etmek ve dijital hikâye yöntemiyle hazırlanan masal etkinliklerinin öğrencilerin Türkçe dersi tutumlarına etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilecek çalışmada nitel ve nicel yöntemler kullanılmıştır. Ders kitaplarının incelenmesi aşamasında nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi, dijital hikâye yöntemiyle hazırlanan etkinliklerin öğrencilerin Türkçe dersi tutumlarına etkisinin tespit edilmesi için ön test-son test deneysel model kullanılmıştır. Çalışma grubu Rize'nin Çayeli ilçesinde bulunan okullardan basit seçkisiz örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmanın nitel verileri Türkçe, Masal ve Destanlarımız ders kitapları aracılığıyla elde edilmiş ve içerik analizi ile incelenmiştir. Nicel verileri Türkçe dersine yönelik tutum ölçeği ile elde edilerek, verilerin betimsel analizi için SPSS paket programı kullanılmıştır. İncelenen ders kitaplarında masal metinlerine yeterince yer verilmediği, mevcut olan çok az sayıdaki masalın genel olarak okuma metni, bazılarının ise dinleme metni olarak sunulduğu görülmüştür. Hazırlanan dijital hikâyelerin ve etkinliklerin öğrencilerin Türkçe dersi tutumlarını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Masal, Dijital Hikâye, Yapay Zekâ, İşbirlikli Öğrenme, Türkçe Eğitimi.

Deyimlerde Beden Dili Üzerine Bir İnceleme: Baş Deyimleri

Araştırmacı Ahmet Sever[1], Prof. Dr. Fulya Topçuoğlu Ünal[2]

[1]Milli Eğitim Bakanlığı
[2]Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Özet

Beden dili, sözlü iletişimi tamamlayan ve kimi zaman sözcüklerden daha güçlü anlamlar taşıyan bir ifade biçimidir. İnsan bedeni, duygu ve düşüncelerin dışavurumunda olduğu kadar, kültürel birikimlerin de aktarımında önemli bir rol üstlenir. Bu bağlamda deyimler, yalnızca dilsel değil aynı zamanda kültürel ve toplumsal kodların da yansıması olarak karşımıza çıkar. Türkçede en sık kullanılan beden bölümlerinden biri olan "baş", hem fiziksel hem de sembolik anlamlarıyla dikkat çekmektedir. "Baş" ile ilgili deyimler; liderlik, sorumluluk, akıl, saygınlık ve toplumsal konum gibi kavramları işaret ederek bireylerin sosyal ilişkilerini anlamlandırmada önemli bir işlev görür. Bu çalışmada, "baş" kelimesiyle oluşturulmuş deyimlerin beden dili açısından incelenmesi amaçlamaktadır. Bu araştırmada nitel araştırma deseni temel alınmıştır. Nitel araştırmalar, ele aldığı olguyu kendi bağlamında, yorumlayıcı ve bütüncül bir yaklaşımla inceleme imkânı sunar. Çalışmanın evrenini Türkçede "baş" kavramıyla ilişkili tüm deyimler, örneklemini ise beden dili bağlamında "baş" unsurunu içeren deyimler oluşturmaktadır. Evrenin "baş" deyimleriyle sınırlandırılmasının nedeni, "baş" kavramının hem fiziksel hem de sembolik yönleriyle iletişimde en fazla anlam yüklenen beden unsurlarından biri olmasıdır. Örneklemin yalnızca beden diliyle ilgili deyimlerden seçilmesinin nedeni ise sözsüz iletişimde doğrudan gözlenebilen davranış ve tutumlara ışık tutabilmesidir. Verilerin toplanmasında doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi; birincil ya da ikincil kaynakların sistemli biçimde toplanması, anlaşılması, doğruluğunun teyit edilmesi ve analiz edilmesini kapsayan bir nitel araştırma yöntemidir. Veri analizi aşamasında ise içerik analizi benimsenmiştir. İçerik analizi, metin ya da söylem içeriklerinde yer alan temel bileşenlerin saptanması, kategorilere ayrılması ve yorumlanmasını sistematik bir biçimde sağlayan nitel ve nesnel bir yöntemdir. Araştırma sonucunda toplam 291 adet "baş" ile ilgili deyime ulaşılmıştır. Bu deyimlerden beden diliyle doğrudan ilişkili olanlar seçilerek ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Türkçede beden diline dair göstergeler, dilin anlam derinliğini artırmakta bireyler arası iletişimde ortak bir kültürel bağ kurmaktadır. Bu bağlamda Türkçenin iletişimdeki bütüncül yapısı, dilin evrensel değerini pekiştiren önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Beden Dili, Sözsüz İletişim, Deyimler, Baş

Diasporadaki Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkçe Öğretimi, Türk Kültürü ve Değerler Eğitimi Üzerine Faaliyetleri Üzerine

Prof. Dr. Alparslan Okur[1], Zeynep Karaş[2]

[1]Sakarya Üniversitesi
[2]Milli Eğitim Bakanlığı

Özet

Göç, günümüzün küreselleşen toplumunun belirleyici unsurlarından biri haline gelmiştir. İnsanlar iş, eğitim ve güvenlik gibi sebeplerle göç etmekte, gittikleri ülkelerde ya tamamen asimile olmakta ya da kültürel ve dini kimliklerini koruyan topluluklar oluşturmaktadır. Bu topluluklar, ana vatanlarıyla bağlarını sürdürerek ulus-ötesi topluluklar haline gelir ve diasporik özellikler sergiler. Ortaya çıkış biçimi ve ilk kullanım anlamından dolayı "diaspora" kavramı, Türkçe başta olmak üzere pek çok millet ve dil tarafından benimsenmemiş ve uzun bir süre kullanılmamıştır. Türk diasporası kavramı, Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Batı'ya göç ve yerleşmenin artmasıyla yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde Türk göçü üzerine erken dönem literatüründe diaspora kavramı kullanılmamış, bunun yerine bu yerleşimleri tanımlamak için göçmen topluluğu ifadesi kullanılmıştır (Martin, 1991). Türk diasporası, özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrası Batı'ya göçle birlikte ortaya çıkmıştır. Başlangıçta göçmen topluluğu olarak anılan bu gruplar, 20. yüzyılın ikinci yarısında diaspora kavramı ile tanımlanmaya başlamıştır. Göç eden Türkler, zamanla kendi sivil toplum kuruluşlarını (STK) kurarak, özellikle 1973 sonrası aile birleşmelerinin artmasıyla birlikte, kültürel kimliklerini koruma ve topluma uyum sağlama noktasında önemli bir rol üstlenmiştir. Bu STK'lar, Türk toplumunun sosyal, kültürel ve dini ihtiyaçlarına cevap veren merkezler haline gelmiştir. Diasporadaki STK'lar, ilk nesilden başlayarak, 4. ve yakında 5. nesile kadar kültürel ve dilsel eğitim faaliyetleri yürütmektedir. Bu çalışmalar, özellikle kamu diplomasisi bağlamında ele alınmakta ve Türkiye'nin diasporayla olan ilişkilerini güçlendirmektedir. Diasporadaki STK'lar, Türk kimliğini koruma ve yeni nesillere aktarma konusunda stratejik roller üstlenmeye devam etmektedir. Bu çalışma yurtdışındaki Türk diasporasında, özellikle 5. nesil Türk toplumuna yönelik, sivil toplum kuruluşlarının (STK) Türkçe öğretimi, Türk kültürü ve değerler eğitimi konusundaki faaliyetlerini incelemeyi ve geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada STK'ların faaliyetleri, Türkiye ile olan ilişkileri ve bu süreçteki stratejik planları analiz edilerek diasporadaki genç nesillere yönelik sürdürülebilir bir dil ve kültür aktarım için politika önerisi sunmanın yanı sıra bu çalışma ile ulusötesi alandaki Türk STK'larına yönelik çalışmaların Türkiye'nin değişen diaspora politikası bağlamında güncel veriler ışığında ele alınması, STK ve diaspora arasındaki etkileşimin sadece Türk kamu diplomasisi kapsamında değil, aynı zamanda STK'ların ihtiyaç analizi, diasporik kimlik ve nesiller-arasılık yönünden araştırılması, alanyazında önemli bir boşluğu doldurmak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Diasporası, Sivil Toplum Kuruluşları (Stk), Gönüllülük, Yurt Dışında Türkçe Öğretimi, Yurt Dışında Türk Kültürü, Yurt Dışındaki Türk Çocuklarında Eğitim, Yurtdışı Türkler

Dil Öğretiminde Türkçe ve İngilizce Yönergelerin Üretken Yapay Zekâ Çıktılarına Etkisi: Karşılaştırmalı Bir Analiz

Dr. Öğr. Üyesi Durmuş Barış Kır[1]

[1]Yıldız Teknik Üniversitesi

Özet

Son yıllarda dil öğretiminde giderek yaygınlaşan üretken yapay zekâ (ÜYZ) uygulamaları hem öğretim materyali tasarlama hem de öğrenme süreçlerini destekleme açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu uygulamalar, kullanıcıdan gelen yönergeleri işleyerek içerikler üretebilmektedir. Dolayısıyla elde edilen içeriklerin kalitesi, büyük ölçüde yönergelerin özelliklerine bağlıdır. Bu bağlamda yönergelerin dili ve biçimi, ÜYZ çıktılarının niteliğini doğrudan etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı, ÜYZ uygulamalarında Türkçe ve İngilizce yönergeler kullanılarak elde edilen çıktıları karşılaştırmalı olarak incelemek ve bu çıktıları dil öğretimi açısından değerlendirmektir. Bu bağlamda çalışmada; Türkçe ve İngilizce yönergeler aracılığıyla oluşturulan metin, etkinlik ve görsel çıktılar uzman görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Araştırmanın inceleme nesnelerini, üç farklı ÜYZ uygulamasının (ChatGPT, Gemini, Copilot) Türkçe ve İngilizce yönergelerle ürettiği çıktılar oluşturmuştur. Çalışma grubunu ise Türkçe yönergelerle üretilen içerikleri değerlendirecek Türkçe eğitimi alanında uzman 5 akademisyen ve İngilizce yönergelerle üretilen içerikleri değerlendirecek İngilizce eğitimi alanında uzman 5 akademisyen olmak üzere toplam 10 uzman oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen Yapay Zekâ Çıktıları Değerlendirme Formu (YAZED) kullanılmıştır. Bu formda; yönerge-çıktı ilişkisi, dilsel doğruluk ve anlaşılırlık, pedagojik uygunluk, yaratıcılık ve özgünlük, çıktı türüne uygunluk, genel değerlendirme gibi ölçütler yer almıştır. Uzmanlardan elde edilen puanlar, Türkçe ve İngilizce yönergelerle üretilen çıktılar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Veri analizi sürecinde R programlama dili kullanılmış; verilerin dağılım özelliklerine göre bağımsız örneklem t-testi ve parametrik olmayan testler uygulanmıştır. Analiz sonuçları; Türkçe yönergelerle oluşturulan içeriklerin, İngilizce yönergelerle oluşturulan içerikler kadar uygun olduğunu; hatta bazı ölçütlerde daha yüksek puan aldığını göstermiştir. Bu sonuçlar, ÜYZ'nin özellikle Türkçe öğretiminde kullanılabilirliğini ortaya koymakta ve yönerge dilinin çıktı niteliği üzerindeki etkisini somut biçimde göstermektedir. Ayrıca Türkçe yönergelerin etkili sonuçlar üretebilmesi, Türkçenin dünya dili olarak yapay zekâ çağında da varlığını güçlü bir biçimde sürdürdüğünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Üretken Yapay Zekâ, Yönerge, Türkçe Eğitimi, Dil Öğretimi

Dinleme ve Konuşma Becerilerinde Ayrışmadan Bütünleşmeye: Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı (2024)

Prof. Dr. Gökhan Arı[1]

[1]Bursa Uludağ Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli çerçevesinde hazırlanan ve uygulanan 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda dinleme ve konuşma becerileri arasındaki ilişkileri değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Türkiye'de öğretim programı yenilikleri genellikle çağdaş ve yapılandırıcı yaklaşımlar çerçevesinde bazı "yeni" özellikleri ön plana çıkarır. Bununla birlikte, alıcı (dinleme, okuma) ve üretici (konuşma, yazma) dil becerileri ile ilgili temel öğrenme çıktıları büyük ölçüde sabittir. Değişiklikler genellikle eğitim politikaları, teknolojik yenilikler, önceki programdaki eksiklikler ve öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçları doğrultusunda yapılır. 2024 programı, öğrenme çıktılarında kavramsal beceriler, alan becerileri, eğilimler ve süreç bileşenlerine vurgu yapmaktadır. Önceki programda dinleme ile ilgili 18, konuşma ile ilgili 7 öğrenme çıktısı bulunurken, yeni programda sırasıyla 25 ve 26 çıktı yer almaktadır. Dinleme ve konuşma becerileri arasındaki etkileşim, önceki programda sınırlı iken, yeni programda güçlendirilmiştir. Kavramsal beceri, sözlü üretim ve sözlü etkileşim kavramlarının kullanımı, bu becerilerin daha etkili hâle gelmesini sağlamıştır. Konuşma becerisi, önceden bütüncül bir bakışla ele alınırken, 2024 programında daha çözümleyici bir yaklaşım benimsenmiştir. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmış ve değerlendirme özcü bir yaklaşımla yapılmıştır. Araştırma soruları şunlardır: 1. Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı (2024) dinleme ve konuşma alanlarındaki ortak kavramsal becerileri yansıtan öğrenme çıktıları nelerdir? 2. Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı (2024) dinleme ve konuşma alanlarındaki sözlü etkileşimi yansıtan öğrenme çıktıları nelerdir? Bulgular, dinleme ve konuşma alanlarını birbirine bağlayan dokuz kavramsal beceriyi (tahmin etme, yansıtma, değerlendirme, yorumlama, karşılaştırma, sınıflandırma, özetleme, eleştirel düşünme, problem çözme) ortaya koymuştur. Toplamda 15 öğrenme çıktısı (13 doğrudan, 2 dolaylı) iki beceri arasında etkileşim sağlamaktadır. Dinleme ile ilgili 10 ve konuşma ile ilgili 11 öğrenme çıktısı, üçüncü dereceden süreç bileşenleri aracılığıyla program tasarımında etkileşim göstermektedir. Ayrıca, dinleme ve okuma alanları arasındaki güçlü bağlantılar, alıcı becerilerin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Bu bulgular, yeni programın sözlü becerilerin bütünleşmesini güçlendirdiğini ve öğretim ortamında etkili uygulamalar için temel oluşturduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Dersi Öğretim Programı, Sözlü Etkileşim, Dinleme, Konuşma, Kavramsal Beceriler.

Disiplinleri Birleştirme: Uluslararası Öğrencilere Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Disiplinlerarası Yaklaşımlar

Prof. Dr. Gülden Tüm[1]

[1]Çukurova Üniversitesi

Özet

21. yüzyılda eğitimin kalitesini artırmada disiplinlerarasılık önemli bir rol oynamaktadır. Günümüzde disiplinlerarası yaklaşım, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi (TFL) dâhil olmak üzere birçok bölüm için kritik bir unsur olarak kabul edilmektedir. TFL, uluslararası öğrenciler için iki yönlü temel bir uyum ortaya koymaktadır. Öncelikle, Türkçenin anadili olarak konuşulduğu bir topluma uyum sağlayabilmek amacıyla iletişim becerileri, dil bilgisi ve kelime dağarcığı edinirler; ardından, öğrenmekte oldukları Türkçe aracılığıyla bilim, teknoloji, kültür, sanat, küresel vatandaşlık gibi çeşitli alanlarda bilgi ve beceriler kazanırlar. Kısacası, bu süreç yalnızca iletişimsel yeterliliğin ötesine geçerek eleştirel düşünme, kültürlerarası farkındalık ve farklı alanlarda yetkinlik kazandırma gibi unsurları da kapsar; böylece öğrenciler, gelecekteki akademik ve mesleki yaşamlarına hazır hâle gelirler. Bu çalışmanın amacı, Türkçe ile iç içe geçmiş tüm bu alanları derinlemesine incelemek ve bunların uluslararası öğrencilerin yaşamlarındaki çift yönlü etkilerini ortaya koymaktır. Türkçe eğitiminde disiplinlerarasılığın farkındalığı çerçevesinde, uluslararası öğrencilerin akademik başarıya, kültürel uyuma ve 21. yüzyılın küresel topluluklarına aktif katılıma giden yollarının alana katkı sağlayacağı varsayılmaktadır. Ayrıca bu çalışma, üniversite düzeyinde bu yaklaşımın pratik uygulaması bağlamında Türkçenin disiplinlerarası yönünü ele almayı hedeflemektedir. Böylece, uluslararası öğrencilerin hem sınıf içi hem de sınıf dışı etkinliklerde yaratıcı kişilik, kapasite ve beceriler geliştirme hedefini nasıl gerçekleştirebilecekleri ortaya konulacaktır. Çalışmanın sonuçlarının, yeni başlayan Türkçe öğretmenlerini farklı disiplinlerin entegrasyonu ile öğretme ve öğrenme stillerinde bilgi kazanmaya ve bunu sürdürmeye teşvik edeceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Disiplinlerarasılık, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, İletişim, Yabancı Öğrenciler, Alan Dersleri

Eğitimde Fırsat Eşitliği Bağlamında Yazma Başarısı: Türkiye'de Ortaokul Öğrencilerinin Sosyodemografik Özelliklerine Dayalı Bir Çalışma

Yüksek Lisans Öğr. Murat Seyman[1], Yüksek Lisans Öğr. Esra Sağır[1], Doç. Dr. Banu Özdemir[1]

[1]Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Özet

Yazma becerisi, bireylerin düşüncelerini, duygularını, bilgilerini düzenli ve etkili bir biçimde aktarabilmelerini sağlayan çok boyutlu bir dil yetkinliğidir. Ancak bu becerinin gelişimi yalnızca bilişsel süreçlerle açıklanamaz. Öğrencilerin içinde bulundukları sosyal, kültürel ve ekonomik bağlamlar da yazma başarısını doğrudan etkilemektedir. Yazma becerileri alanında yapılan mevcut çalışmalar daha çok model/yöntem vb. müdahaleler, teknoloji kullanımı, akran etkisi ve öğrenci motivasyonu gibi alanlara odaklanmıştır. Bu yaklaşım, yazma eğitiminin pedagojik ve didaktik boyutlarını anlamak açısından önemli katkılar sağlamış olsa da yazma başarısını etkileyen sosyal ve yapısal faktörlerin sistematik incelenmesinde yetersiz kalmıştır. Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri çoğunlukla istatistiksel kontrol değişkeni olarak ele alınmış, yapısal eşitsizliklerle ilişkisi ayrıntılı analiz edilmemiştir. Bu çalışmada, Türkiye'de ortaokul düzeyindeki öğrencilerin yazma başarısında sosyodemografik faktörlerin rolü sistematik biçimde incelenmiştir. Araştırma, 2010-2024 yılları arasında yayımlanmış 43 nicel çalışmanın değerlendirilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmalara erişim süreci PRISMA protokolü doğrultusunda yürütülmüş ve elde edilen bulgular betimsel-ilişkisel tarama yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları, cinsiyet, anne eğitim düzeyi ve ailenin gelir durumu gibi değişkenlerin yazma başarısı üzerinde güçlü ve tutarlı pozitif etkiler sergilediğini ortaya koymaktadır. Kız öğrencilerin yazılı anlatım, yaratıcı yazma ve yazma özyeterliği gibi alanlarda erkek öğrencilere kıyasla daha başarılı oldukları; annesi yüksek eğitim düzeyine sahip olan ve sosyoekonomik açıdan avantajlı öğrencilerin ise daha yüksek performans gösterdikleri belirlenmiştir. Baba eğitim düzeyi ve sınıf düzeyi ise farklı örneklemlerde değişken etkiler göstermiş, bazı çalışmalarda anlamlı fark gösterirken bazılarında etkisiz bulunmuş, bu nedenle karma sonuçlar üretmiştir. Sınıf düzeyi arttıkça yazma becerilerinde ilerleme kaydedilse de yazma kaygısının da yükseldiği saptanmıştır. Kent/kırsal farklılıkları, kentsel bölgelerdeki öğrencilerin lehine bir eğilim gösterirken, anne-baba mesleğinin doğrudan etkisinin sınırlı olduğu görülmüştür. Yerleşim yeri ve anne-baba mesleği gibi faktörlerin sınırlı sayıda çalışmada ele alınması ise bu değişkenlerin daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Genel olarak, yazma başarısındaki farklılıkların bireysel yetkinliklerden çok daha öte, yapısal ve sosyokültürel etkenlerle yakından ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda yazma eğitiminin yalnızca teknik becerilerin öğretimine indirgenmemesi, eğitim politikalarının fırsat eşitliği temelinde yeniden yapılandırılmasını ve özellikle dezavantajlı gruplara yönelik destekleyici müdahalelerin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Araştırma, yazma becerisindeki farklılıkların görünür kılınmasıyla hem alan yazına teorik katkı sağlamayı hem de uygulayıcılara eşitlik temelli eğitim politikaları geliştirme konusunda yol göstermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yazma Becerisi, Yazma Başarısı, Sosyodemografik Özellikler, Ortaokul Öğrencileri.

Günümüz Türk Dillerinde Ortak Dilbilim Terimlerinin Oluşum Süreci: Sorunlar ve Çözüm Yolları

Prof. Dr. Şebnem Hasanli-Garibova[1]

[1]Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi

Özet

30 yılı aşkın süredir bağımsızlığını ilan eden Türk devletleri arasında izlenen yakınlaşma süreci dilde ortaklık kavramının da gerçekleşmesine neden oldu. Dilde ortaklık için atılan en önemli adım bilim dili olarak ortak terimlerin kullanımıdır. Özellikle, dilbilimci meslektaşların kendi alanlarında ortak terim çalışmaları gerçekleştirmesi Türk dillerinin diğer işlevsel alanlarında da ortaklık için atılacak adımlara ışık tutabilir. Daha 1926 yılında ortak terminoloji konusunun önemini vurgulayan Bekir Çobanzade terminoloji oluştururken dikkat etmemiz gereken temel dayanak bilimsel kavramlar, bilimsel teoriler alanında aynı tarafa yönelmemiz, onların isimlerini, terimleri Avrupa tarzına uyarlamamız gerektiğini söylemiştir. Fakat yüz sene geçmesine rağmen sorunlar daha çözülmüş değildir. Sözkonusu sorunlar fikirde güzel görünen bu işin gerçekleşmesi için engel teşkil etmekdedir. Bu sorunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Türk dillerinin kendi içlerinde terminoloji alanında vahit terimlerin kullanılmaması.
2. Türk dillerinde terim alımında belirlenen yabancı dil kaynaklarının farklı olması
3. Dillerde terim türetme prensiplerinin farklı olması.

Türk dillerinde bazı terim örneklerine bakalım: Örneğin, Azerbaycan dilinde “ismin çıxışlıq halı” diye bilinen terim Oğuz grupuna ait Türk dilinde “uzaklaşma / çıkma / ayrılma durumu, ablatif durum/hal”, Türkmen dilinde “aýrylyş haly”, “çykyş düşüm” adlanır. Başkurt dilinde “сығанаҡ килеш”, Kazakça “көмектес септік”, Kırgızca “чыгыш жөндөмөсү” – diye adlanır. Sesbilimine ait “sait əvəzlənməsi” terimi Türkçe “ünlü nöbetleşmesi” gibi kullanıldığı halde, Türkmence “çekimlileriň gezekleşmesi” şeklindedir. Karakalpak ve Özbekçede ise kavram yabancı terimler- “ablaut”, “umlaut” ile ifade edilmişdir. İngilizce “abbrevation” kelimesinin karşılığı olarak “qısaltma” terimi ise hemen- hemen tüm Türk dillerinde aynı kökenden türemiştir: kısaltma (Türkçe), gysgaldylan (Türkmence), ҡыҫартылған (Başkurtça), қысқартылған (Kazakça), qısqarǵan (Karakalpakça), кыскартылган (Kırgızca) ve b. Yabancı terimlerin Türkçe karşılıkların bulunmasında günümüzde en yaygın metot kopyalama metodudur. Fakat, bu bile Türk dillerince farklı şekilde gerçekleştiriliyor. Örneğin, İngilizce “discourse” terimi ve onun türemelerine Türk dillerinde farklı şekilde karşılık bulunmuştur. Özellikle, isim tamlaması şeklindeki terimlere farklı karşılıklar bulunmuştur: discourse analysis (İngilizce) - diskurs təhlili (Azerb.) - söylem çözümlemesi (Türkçe) - çykyşyň derňewi (Türkmence) - дискурс талдамасы (Kazakça) vb. Görüldüğü üzere, terim türetme ve ya terim alımı sırasında Türk dilleri farklı yönetmeleri tercih etmişler. Bu ise sonuç olarak, bilim dili olarak Türkçelerin birbirinden uzaklaşmasına neden olacaktır. T. Hacıyev Türkçe bilim dilinin ve terminolojinin formulu olarak şu fikri esas almıştır: “Yabancılaşmayı önlemenin tek yolu, tüm Türklerin yabancı kelimeleri öncelikle Türkçe aracılığıyla öğrenmesidir. Yani, Türkçe gerekli, tekrar vurguluyorum, ama sadece gerekli kelimeleri İngilizce, Fransızca, Almancadan alsın. Diğer Türkler de ondan bu yabancı terimleri aynı anlamda kabul etsinler, ancak fonetik ve telaffuzlarını kendi yerel özelliklerine göre uyarlasınlar”. Fakat, şu an Türkçede bilimsel kavramlara ulusal karşılık bulma yönteminin hızı diğer Türk dillerinin terimleri olduğu gibi kabuletme üstünlüğü karşısında aciz durmaktadır. Örneğin, yabancı dillerden alınan elliptic,

ellipsis, pragmatics, geolinguistics vb. kelimeleri Azerbaycan, Kazak, Türkmen, Kırgız dillerinde olduğu gibi kabulü ve Türkçede bu kelimelerin eksiltmeli, eksiltili, eksiltim, edim bilimi, coğrafi dil bilimi gibi karşılıkların bulunması Türkçelerarası ortak terminoloji kavramını gerçeklikten uzaklaştırıyor. Türkçenin bilim dili olarak kendi gücünü kaybetmemek adına izlediği yolun diğer Türk dilleri tarafından kabul görülerek kullanılması, bilim dilinin evrenselliği adına yabancı dil unsurlarının yerine Türkçede bulunan karşılıkların veya ortak kararlaştırılan terim örneklerin kabulu bu yoldaki sorunları aradan kaldıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Terim, Ortak Kelime Hazinesi, Dilbilimi, Türk Dilleri

Gürcistan Yükseköğretiminde Okuyan Türk Soylu Öğrencilerin Türkiye Türkçesi Dersi Yazma Becerisinde Sıkça Tekrarladıkları Anlatım Bozuklukları

Doç. Dr. Salih Uçak[1]

[1]The University of Georgia

Özet

Dil öğretiminde amaç, dört temel dil becerisini (konuşma, okuma, dinleme, yazma) kazandırmaktır. İkinci dil öğretiminin en önemli göstergesi, öğrenenlerin hedef dilde akıcı ve anlaşılır biçimde konuşması, kendini ifade etmesi ve rahat iletişim kurmasıdır. Bu bağlamda öğrencinin anlama ve anlatma becerisini ölçen bu temel kıstas, aynı zamanda onun yetkinliğine de işaret etmektedir. Öğrencilerin en çok zorlandıkları ve en son edinebildikleri beceri "yazma"dır. Çünkü dil kurallarını öğrenmek/edinmek, bu kurallara bağlı olarak cümle ve metin oluşturmak kolay değildir. Dil standartlarına uygun nitelikli bir metin yazmak için kısaca "imla ve noktalama" dediğimiz ve üst beceri de devreye girer. Bu çalışmada Gürcistan'da (Tiflis Devlet Üniversitesi, İlia Devlet Üniversitesi ve Gürcistan Üniversitesi) Türkoloji bölümlerinde okuyan Azerbaycan kökenli Gürcü vatandaşı olan öğrencilerin ürettikleri metinlerde görülen ve daha çok diyalekt kaynaklı yazma sorunları konu edinilmektedir. Anadilleri Türkçe (Azerbaycan Türkçesi) olan bu öğrencilerin Türkiye Türkçesiyle yazdıkları zaman mevcut diyalekti dikkate aldıklarından ciddi oranda bağlaşıklık ve bağdaşıklık hataları yaptıkları gözlemlenmiştir. Bu sorunun kökenlerini yerinde araştırmak, çözüm önerileri geliştirmek ve benzer durumda bulunan diğer sahalara örnek olması maksadıyla "Kanıt Temelli Öğretim Yaklaşımı" kullanılarak bir inceleme yapılmıştır. Çalışmada Türkiye Türkçeciyle öğretim yapan Türkoloji bölümleri dışında farklı alan ve bölümlerde okuyan benzer statüdeki öğrenciler kapsam dışı bırakılmıştır. Yazma becerisi dışındaki diğer beceriler (konuşma, okuma ve dinleme) doğrudan hedef kazanım olarak alınmamış, dolaylı olarak kapsama alınmıştır. Edinilmesi en zor becerinin davranış haline gelmesi, diğer becerileri de doğrudan etkileyeceği muhakkaktır. Bu bağlamda hedef becerimiz "yazma"dır. Proje, nitel araştırma deseni bağlamında bir eylem kurgusu içinde döngüsel yazmaya bağlı olarak çalışma grubundan alınan verilerin (yazılı metinler) hata oranı analiz edilmiştir. Örneklem/çalışma grubumuz, Tiflis Devlet Üniversitesi, İlia Devlet Üniversitesi ve Gürcistan Üniversitesinde Türkoloji bölümlerinde okuyan 32 (otuziki) Türk soylu öğrenciyi kapsamaktadır. Kız ve erkek öğrencilerden oluşan grubun büyük çoğunluğu Marneuli ve civarında yaşayan Azerbaycan kökenli Gürcistan vatandaşı yüksek öğrenim öğrencisidir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Yazma Becerisi, Gürcistan, Azerbaycan Türkçesi, Türk Soylu, Yabancı Dil Olarak Türkçe

Harezm Türkçesiyle Yazılmış Hikāyet-i Sūāl ve Cevāb İsimli Metinde Aslî Uzun Ünlüler

Dr. Öğr. Üyesi Adem Bulut[1]

[1]Bitlis Eren Üniversitesi

Özet

Türk diline hangi tarihte ilk kez girdiği belli olmayan karşılıklı soru ve cevap şeklinde ilerleyen edebî türün yazılış amacı, okuyucuyu ya da dinleyici bilgilendirmektir. Daha çok dinî konularda yazılmış olmakla birlikte hemen her konuda yazılabilme özelliği sayesinde ve ağırlıklı olarak manzum tarzda olmaları sayesinde ezberlenmeleri ve okuyucu tarafından benimsenmesi/hatırda tutulması daha kolay olmaktadır. Nitekim manzum şekil yanında mensur hâlde de karşımıza çıkan bu metinler, özellikle Türkler arasında İslam'ın ilk dönemlerinde halka dini anlatmak adına kullanılmış ve sonraki dönemlerde ise halk hikâyeleri şeklinde devam etmiştir. Bu metinler, halk bilimi ile Türk halk edebiyatı için önemli olduğu kadar yazıldıkları dönemin dil özelliklerini yansıtması açısından dil araştırmacıları için de önem arz etmekte olup metnin ve dönemin dil hususiyetlerini tespit etme konusunda kaynak metin özelliği göstermektedirler. Dil özelliklerinden hareketle erken dönem Harezm Türkçesi ile yazılmış olduğu tespit edilen Hikāyet-i Sūāl ve Cevāb isimli metin, Süleymaniye Kütüphanesindeki bir mecmuanın içerisinde yer almaktadır. Metnin müellifi ve hangi tarihte telif edildiği hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Kütüphane kayıtları içerisinde halk bilimi türünde değerlendirilmiş olan metin, içerdiği bilgiler dolayısıyla dinî türde yazılmış metinlerin yer aldığı bir mecmuanın içerisine dâhil edilmiştir. Bir padişahın kızı ile fakih arasındaki karşılıklı soru-cevap temeline oturtulmuş olan bu metin, hem halk bilimciler açısından hem de içerdiği birçok dilsel farklılıklar açısından Türk dili araştırmacıları için de önemli bilgiler sunmaktadır. Metinde yer alan Oğuz Türkçesi özellikler aslî uzunluklar Türk dili çalışmaları için büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada ise metinde tespit edilen ve aslî uzunlukları bir başka deyişle birincil uzun ünlü olma özelliğini korumuş kelimeler incelenmiştir. Metinde tespit edilen bu kelimelerin, müellif tarafından nasıl ve hangi şekilde ayırt edildiğine ve bunları okuyucuya nasıl aktardığına değinilmiş olup saptanan örnekler sunulmuştur. Eserde aslî uzun ünlülü olduğu belirlenen kelimeler, bugün aslî uzun ünlüleri sistematik olarak devam ettiren Yakutça ve Türkmence ile karşılaştırılmış ve kelimelerin aslî uzunluğa sahip olduğu kanıtlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Harezm Türkçesi, Hikāyet-i Sūāl ve Cevāb, Aslî Uzun Ünlüler

Hedef Söz Varlığı Çalışmaları Üzerine Bir Meta-Analiz

Öğr. Gör. Dr. Gökhan Soyşekerci[1], Dr. Öğr. Üyesi Esra Aydın[2], Prof.Dr. Kamil İşeri[3]

[1]Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
[2]Kocaeli Üniversitesi
[3]Dokuz Eylül Üniversitesi

Özet

Dil öğretimi alanında "hedef söz varlığı", dil edinim sürecinde öğrenicilerin sözcük dağarcığını etkin bir biçimde geliştirmesini sağlayan temel unsurlardan biri olarak kabul edilmekte ve özellikle ikinci dil ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde; sözcük seçimi, öğretim yöntemleri ve edinim stratejileri kapsamında önem taşımaktadır. Dört temel beceri yetkinliklerini doğrudan etkileyen "hedef söz varlığı", dil öğrenicilerinin günlük iletişimden akademik metinlere kadar farklı bağlamlarda gereksinim duydukları sözcükleri belirlemeyi ve bu sözcükleri dizgesel bir çerçevede öğrenicilere kazandırmayı amaçlamaktadır. Öğrenme güdüsünü artıran ve kültürel aktarımı kolaylaştıran "hedef söz varlığı"nın yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin uluslararası alanda yayılmasını sürdürebilmesi için doğru bir biçimde planlanmasına gereksinim duyulmaktadır. Bu bağlamda alanyazında "hedef söz varlığı" üzerine yapılmış her geçen gün çalışmaların nicel olarak arttığı görülmektedir. Konu ele alındığında her ne kadar bu artış önemli olsa da konu ile ilgili ileride yapılacak olan çalışmaların dizgesel, kapsamlı ve nitelikli olması gerektiği de yadsınamaz. Bu bağlamda çalışmada, konu ile ilgili yapılacak çalışmalara rehberlik etmesi açısından en etkili araştırma çözümleme yöntemlerinden biri olarak kabul edilen meta-analiz kullanılarak alanyazında "hedef söz varlığı" üzerine yapılmış çalışmalar değerlendirilmiştir. Çalışmada meta-analiz McGaw ve Smith (1981) ve Smith ve Glass'tan (1977) yola çıkılarak bir yöntem olarak değil birçok ölçme ve istatistiksel çözümleme tekniklerini kullanan bir bakış açısı olarak ele alınmıştır. Çalışmanın amacı alanyazında "hedef söz varlığı" üzerine yapılmış çalışmaların ne tür bir eğilim gösterdiğini belirlemektir. Bunun için alanyazındaki yapılmış tüm çalışmalar belirlenmiş etiketler açısından sınıflandırılarak sayısal değerler ile ifade edilmiş ve etki büyüklükleri hesaplanmıştır. Çalışmaya uygunluk açısından meta-analiz sürecinde sabit etki modeli kullanılmıştır. Dolayısıyla çalışmada, kullanılan temaları, yöntemsel tercihleri ve bulguların ve sonuçların çalışmanın bilimsel metin özelliklerine uygunluğu belirlenmektedir. Çalışmanın veritabanını 2020-2025 yılları arasında Ulusal Tez Merkezi'nde yayımlanan erişime açık tezler, DergiPark ve Google Akademik platformlarında yayımlanan araştırma makaleleri olmak üzere toplam 109 akademik çalışma oluşturmaktadır. Çalışmalarda meta-analiz yöntemiyle çözümlenen veri Türkçe öğretiminde "hedef söz varlığı" öğretimi açısından yorumlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hedef Söz Varlığı, Dil Öğretimi, Meta-Analiz, Araştırma Makalesi, Lisansüstü Tez

Her Şeyin Önemli Olduğu An Adlı Çocuk Romanında Zaman ve Kaygı Temsilleri

Dr. Öğr. Üyesi Yağmur Özge Uğurelli[1]

[1]Yozgat Bozok Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, Erin Entrada Kelly'nin Her Şeyin Önemli Olduğu An adlı çocuk romanında zaman ve kaygı temsillerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çocuk kitaplarında kaygı, belirsizlik ve korku gibi olumsuz bazı duygular karakterlerin iç dünyaları aracılığıyla sıklıkla ele alınmaktadır. Bu duyguların ele alınmasının temel nedeni çocukların kendi duygularını tanımaları, anlamlandırmaları ve bu duygularla başa çıkmaları konusunda onlara destek olmaktır. Çocuk edebiyatı alanında dünyanın en önemli ödüllerinden biri olan Newbery Madalyası'nı 2025 yılında kazanan Her Şeyin Önemli Olduğu An adlı çocuk romanında, başkahraman Michael aracılığıyla çocukların gündelik yaşamlarında deneyimledikleri kaygı duygusu temel bir tema olarak işlenmiştir. Romanda kaygının başlıca kaynağı ise karakterlerin zaman algısıyla ilişkilendirilmiştir. Bu çalışmada, Her Şeyin Önemli Olduğu An romanında kaygı ve zaman temsilleri incelenerek bu temaların karakterlerin iç dünyalarında nasıl ortaya çıktığı ve çocuk edebiyatı bağlamında üstlendikleri işlevler ortaya konulacaktır. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizine göre desenlenmiştir. Bu bağlamda romandaki kaygı ve zaman temsilleri, karakterlerin iç dünyalarındaki ifadeler ve olay örgüsü bağlamında cümle ve paragraflar analiz birimi olarak ele alınmıştır. Eserde yer alan kaygı durumları ve ifadeleri, çocuklarda kaygıyı ölçen Spence Çocuklar için Kaygı Ölçeği (SCAS) referans alınarak altı ana boyuta (Ayrılma Kaygısı, Sosyal Fobi, Obsesif-Kompulsif Bozukluk, Panik Bozukluk ve Agorafobi, Fiziksel Yaralanma Korkusu ve Genel Kaygı) göre kategorize edilmiştir. Zamanla ilgili ifadeler ise geleceğe yönelim, şimdiki zamana yönelim ve geçmişe yönelim kategorileri üzerinden incelenmiştir. Çalışmada, romandaki kaygı ve zaman temsilleri, karakterlerin ifadeleri üzerinden betimsel analiz yöntemiyle incelenmiş ve SCAS alt boyutları ile zaman yönelimlerine göre kategorize edilmiştir. Elde edilen verilerden, temaların ve bu temaların çocuk okura sağladığı işlevlerin belirlenmesinde ise tematik analiz kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Zaman, Kaygı

İhsan Oktay Anar'ın "Puslu Kıtalar Atlası" Eserinin Sözcük Çeşitliliği Bakımından İncelenmesi

Araştırmacı Rabia Nur Yılmaz[1], Doç. Dr. Burak Tüfekçioğlu[1]

[1]Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Özet

Dilbilimsel çözümlemelerde, dilin zenginliği ve işlevselliği sıklıkla söz varlığı kavramıyla ele alınır. Söz varlığı, bir dildeki tüm kelimelerin toplamını ifade eder ve dilin zenginliğini, çeşitliliğini ve kullanıma dayalı değişkenliğini gözler önüne serer. Sözcük çeşitliliği ise bir metinde kullanılan farklı kelimelerin sayısını ve bu kelimelerin dilsel çeşitliliğini ifade eder. Dilbilimsel analizlerde, sözcük çeşitliliği, bir metnin dilsel zenginliğini ve yazının anlatım gücünü belirlemede önemli bir ölçüttür. Kelime sıklığıyla paralel olarak düşünülebilen sözcük çeşitliliği, aynı kelimenin birden fazla kez kullanılmasından ziyade, farklı kelimelerin metinde yer almasını ifade eder. Bu araştırmanın temeli, kelime sıklığı ve sözcük çeşitliliği gibi kavramlarla eser incelemeye dayanmaktadır. Bu çerçevede, dilin stilistik özelliklerinin anlaşılmasında önemli bir araç olan kelime sıklığı analizi, bu çalışmanın da merkezinde yer alacaktır. Kelime sıklığı, bir metindeki kelimelerin kullanım sıklığını ifade eder ve dilsel yapıları anlamada, yazarın dilsel tercihlerini çözümlemede kritik bir rol oynar. Bu yöntem sayısal verilere dayanmaktadır ve dilbilimin, matematiksel bilimler gibi kesin bilimler arasında yer almaya başladığını göstermektedir (Kıran, 1990). Çalışma, yazarın dilsel üslup ve tercihlerini daha derinlemesine anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu bağlamda, Type-Token Oranı (TTR), metinlerin dilsel çeşitliliğini analiz etmek için kullanılmıştır. TTR, bir metindeki farklı kelimelerin sayısının toplam kelime sayısına oranıdır ve dilsel çeşitliliğin derecesini ölçen bir gösterge olarak kabul edilir. Kelime çeşitliliğinin temel bir göstergesi olan tür-sözcük oranı (TTR), kelime dağarcığının metnin toplam uzunluğuna bölünmesiyle hesaplanır (Covington ve McFall, 2010). Yüksek TTR oranı, metnin dilsel çeşitliliğinin fazla olduğunu, daha fazla farklı kelime kullanıldığını; düşük TTR ise kelime tekrarının yoğun olduğunu gösterir. Bu araştırmada, İhsan Oktay Anar'ın "Puslu Kıtalar Atlası" eserinin kelime sıklığı analizi yapılmıştır. Çalışma betimsel araştırma türündedir. Betimsel araştırma, hali hazırda var olanların, yaşananların, ne olduğunun betimlenip açıklanarak ortaya konulmasıdır (Sönmez ve Alacapınar, 2013, s. 48). Çalışmada olasılık dışı örnekleme türlerinden amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu tür örneklemede birimlerin örnekleme girme olasılıkları aynı olmadığından ya da bilinemediğinden sonuçlar evrene genellenemez (Erkuş, 2017, s. 137; Balcı, 2018, s. 99). Araştırmanın sonucunda İhsan Oktay Anar'ın "Puslu Kıtalar Atlası" adlı eserinin farklı sözcük (token) 5801; toplam sözcük (token) sayısının ise 48865 olduğu belirlenmiştir. Böylece sözcük çeşitliliğini ifade eden tip/token oranının ise 0,11 olduğu ve nispeten düşük bir sözcük çeşitliliğine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çalışma, ilgili yazarla aynı dönemde yazılmış farklı eserlerle karşılaştırılarak incelendiğinde, eserin yazıldığı 1990'lı yıllardaki Türkçe eserlerin sözcük çeşitliliği konusunda bilgi sağlayacak niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Sözcük Çeşitliliği, Derlem Dilbilim, İhsan Oktay Anar, Puslu Kıtalar Atlası, Söz Varlığı

İş ve Meslek Türkçesi Eğitimi Alan Göçmenlere Dönük Dil İhtiyaç Analizi

Araştırmacı Sibel Çelik[1], Prof. Dr. Murat Şengül[2]

[1]Kızılay Kayseri Şubesi
[2]Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Özet

Ülkemizde 2015 yılı itibarıyla yaşanan göç krizi nedeniyle göçmen olarak nitelendirilen bireylerin birçok yönden desteklenmesi ve insan onuruna yakışır biçimde yaşayabilmesi için Türkiye ve uluslararası kurumlar tarafından çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmalar göçmenlerin korunma, barınma, sosyal uyum ve geçim kaynaklarına erişimini kapsayan çok yönlü bir saha ve sektör hâline gelmiştir. Türk Kızılay, tüzüğünde yer alan maddeler ve uluslararası bir yardım kuruluşu olması nedeniyle yaşanan bu göç krizinin müdahale çalışmalarında hem Türkiye'de hem de sınır ötesinde insani yardım operasyonları düzenlemektedir. Bu operasyonlardan birisi de çalışmamıza konu olan göçmenlerin geçim kaynaklarına erişimi için dil engellerini aşmaları amacıyla aldıkları iş ve meslek Türkçesi eğitimleridir. Bu araştırmanın amacı Türk Kızılay tarafından göçmenlere yönelik olarak tasarlanan iş ve meslek Türkçesi eğitimlerini ve eğitimler sonrası göçmenlere sunulan dil ihtiyaç analizi anketiyle birlikte ulaşılan verileri içermektedir. 18-60 yaş arasında 187 göçmene sunulan anket ile göçmenlerin ihtiyaçları tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma tarama modelinde kolay ulaşılabilir durum örneklemesi ile yapılmıştır. Evreni 19 merkez örneklemi ise bu merkezlerden ulaşılabilen 187 göçmendir. Araştırma sonuçlarına göre göçmenlerin dil öğrenme ihtiyaçlarını gidermede yaşadıkları en büyük sorunlar çalışmak zorunda olmaları ve çocuklarının bakımına destek olmak zorunda olmalarıdır. Bununla birlikte yerel halk ile yaşadıkları uyum sorunları da Türkçe iletişim becerilerini geliştirmelerini engellemektedir. Üniversitelerde ya da halk eğitim merkezlerinde verilen Türkçe kurslarının süresi, içeriği, ücreti, kurs saatleri ve günleri hem göçmenlerin motivasyonlarını hem de başarılarını düşürmektedir. Bu nedenle göçmenlerin çalıştıkları veya çalışmak istedikleri sektör ya da iş kolu ile ilgili işlevsel bir Türkçe eğitimi gerekliliği görülmektedir. İçerisinde sektör ya da iş temelli ayrı ayrı sözlüklere, hedef alan ile ilgili bağlamda Türkçe metinlerin yer aldığı iş ve meslek Türkçesi ders kitaplarına ve materyallere ihtiyaç duyulmaktadır. Böylelikle eğitim sürelerinin kısalması, öğrencilerin motivasyonlarının artırılması sağlanacak olup hızlı ve pratik bir Türkçe öğretim sistemi geliştirilmesi alanda büyük bir adım olacaktır. Göç krizine yönelik sistematik bir dil öğretim uygulamasının geliştirilmesi gerek devlet kurumlarının ve yerel halkın gerekse göçmen bireylerin işlerini kolaylaştıracaktır.

Anahtar Kelimeler: İş ve Meslek Türkçesi, Özel Amaçlı Yabancı Dil Öğretimi, Göçmen, Dil Öğretimi.

Konuşma Eğitimiyle İlgili Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Ölçme Araçlarına İlişkin Bir İnceleme

Dr. Öğr. Üyesi Nurşen Yıldırım[1]

[1]Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada konuşma eğitimiyle ilgili lisansüstü tezlerde kullanılan ölçme araçları üzerine bir inceleme yapılmış olup nitel araştırma deseni tercih edilmiştir. Doküman incelemesi ile toplanan veriler, betimsel analizle incelenmiştir. Konuşma eğitimiyle ilgili lisansüstü çalışmalarda kullanılan ölçme araçlarını çeşitli yönlerden incelemeyi amaçlayan bu araştırmada veri setine erişmek için Yüksek Öğretim Kuruluna ait ulusal tez merkezi veri tabanında tarama yapılmıştır. Türkçe konuşma becerisini değerlendirmeye veya puanlamaya yönelik bir ölçme aracı bulundurma, yabancılara Türkçe öğretimine yönelik olmama, 2015-2025 yılları arasında gerçekleştirilmiş olma şeklindeki ölçütler doğrultusunda 12 doktora, 35 yüksek lisans tezi olmak üzere toplam 47 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Bu noktada konuşmaya yönelik tutum, konuşmanın duyuşsal boyutu veya konuşma kaygısına yönelik ölçme araçları araştırma kapsamına dahil edilmemiş; konuşmayı bir beceri olarak puanlamaya yönelik olanlar dikkate alınmıştır. Veri setini oluşturan 47 lisansüstü tezde konuşma becerisini başarı düzeyi, öz yeterlilik, konuşma bozukluğu, etkili konuşma, konuşmada tutarlılık gibi çeşitli açılardan değerlendirmeye yönelik 62 ölçme aracı kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre ölçme araçlarının türlerine göre en fazla form (f=31) kullanılmakla beraber bunu ölçek (f=19), puanlama anahtarı (f=10) ve kontrol listesi (f=2) takip etmiştir. Bu çalışmaların çoğunda (f=36) araştırmacıların kendileri tarafından hazırlanmış olan ölçme araçları kullanılmış; geri kalan kısmında ise (f=26) alan yazında hazır olarak bulunan ölçme araçlarından yararlanılmıştır. Hazır tercih edilen ölçme araçları içerisinde kullanım sıklığı en yüksek (f=5) olan Çintaş Yıldız ve Yavuz (2012) tarafından hazırlanan “Etkili Konuşma Ölçeği”dir. İncelenen ölçme araçlarındaki madde sayıları 4 ile 51 arasında değişmekte olup ortalama madde sayısı 20’dir. Konuşma becerisini değerlendirmeyi amaçlayan ölçme araçlarında en sık kullanılan alt boyutların “sunum” (f=19) ve “içerik” (f=12) olduğu belirlenmiştir. Bu araçların çoğunluğunun (f=55) öğretmen, akran veya uzman değerlendirmesine dayalı olduğu; bir kısmının ise (f=7) öz değerlendirmeye dayalı olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Konuşma Becerisi, Lisansüstü Tezler, Ölçme, Değerlendirme

Küçük Prens Kitabının Çocuk Edebiyatı Estetik Ölçütleri Bağlamında İncelenmesi

Yüksek Lisans Öğr. İkra Nur Canbasan[1], Dr. Öğr. Üyesi Buket Dedeoğlu Orhun[1]

[1]Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, Antoine de Saint-Exupéry'nin Küçük Prens (2018) adlı eserini, Dedeoğlu Orhun'un (2019) geliştirdiği çocuk edebiyatında estetik ölçütler çerçevesinde incelemektedir. Araştırmanın temel amacı, çocuk edebiyatı ürünlerinde estetik duyarlılığın rolünü ortaya koymak ve Küçük Prens'in estetik ölçütler bağlamındaki konumunu belirlemektir. Araştırma, nitel yöntemle desenlenmiş olup doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Veri kaynağını, Can Yayınları tarafından 2015'te yayımlanan Türkçe baskı oluşturmaktadır. Kitap, 27 bölümden oluşmakta ve yazarın kendi çizimleriyle desteklenmektedir. Çalışmada, "Estetik Ölçütler Kontrol Listesi" esas alınarak metin ayrıntılı şekilde değerlendirilmiştir. Bulgular, eserin estetik ölçütlerin büyük çoğunluğunu karşıladığını göstermektedir. Küçük Prens; çocukta düşünme, çıkarım yapma, neden-sonuç ilişkisi kurma, merak duygusu geliştirme ve problem çözme becerilerini desteklemektedir. Ayrıca dil gelişimine yönelik dinleme, okuma, yazma ve konuşma becerilerini teşvik etmektedir. Görsellerin de katkısıyla çocuklarda görsel okuma alışkanlığı gelişmektedir. Eser, evrensel değerleri (sevgi, dostluk, sorumluluk, empati) ön plana çıkarırken millî ve kültürel değerleri de deyimler ve anlatım tarzıyla yansıtmaktadır. Kitabın dili açık, akıcı ve samimidir; ahenk, ritim ve şiirsellik barındırır. Metin, alegorik anlatımı ve sembolik karakterleriyle çok katmanlı bir yapı sergiler. Özellikle çocukların hayal gücünü geliştirmesi, estetik duyarlılık kazandırması ve sanat algısı oluşturması bakımından dikkat çekicidir. Bununla birlikte, "kurgu yaşamla iç içedir" ölçütünü tam olarak karşılamadığı, "empati kurma" ölçütünü ise kısmen karşıladığı belirlenmiştir. Sonuç olarak Küçük Prens, yalnızca edebî bir eser değil, aynı zamanda estetik beğeni kazandıran, çocukların bilişsel, duyuşsal ve dilsel gelişimine katkı sağlayan nitelikli bir çocuk kitabıdır. Evrensel temaları ve özgün dili sayesinde hem çocuklara hem de yetişkinlere hitap eden eser, çocuk edebiyatı-estetik ilişkisinin somut bir örneğini sunmaktadır. Bu bağlamda, çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin uygulanabilirliğini göstermesi açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küçük Prens, Estetik Ölçütler, Çocuk Edebiyatı, Estetik

Kültürel Sürdürülebilirliğin Aracı Olarak İki Dilli Çocuklara Türkçe Öğretimi: Uygulamalar ve Stratejiler

Öğr. Gör. Ezgi İnal[1]

[1]İstanbul Aydın Üniversitesi

Özet

Sürdürülebilirlik, günümüzde farklı alanlarda disiplinlerarası öneme sahip bir kavramdır. İfade edildiği hemen her resmi rapor ve kaynakta üç temel boyut üzerinde konumlandırılan sürdürülebilirlik kavramı; sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarıyla kalkınma süreçlerini içermektedir. Kültürel sürdürülebilirlik de bu kapsamda ifade edildiğinde kültürel pek çok kavramı, değişimi ve stratejiyi de içermesi anlamına gelmektedir. Nitekim UNESCO'nun da bu konuda çalışmaları bulunmaktadır. Söz konusu çalışmalar kültürel sürdürülebilirlikle insan hakları, eşitlik, eğitim, kapsayıcılık konularını öne çıkarmaktadır. Bu çalışma, nitel araştırma deseninde, doküman analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiş olup araştırmada özellikle kuşaklararasılık ve iletişimsel özellikler kapsamında sürdürülebilirliğe odaklanılmıştır. Özelde, kültürel sürdürülebilirlik gelecekteki kültürel inşayı geçmişten ve bugünden sağlanan birikimlerle gerçekleştirmeyi işaret etmektedir. Ayrıca zaman içinde dönüşebilen, devinimsel özellikleri de içeren kültürel sürdürülebilirlik kavramı açısından en aktif araçlardan biri dildir. Dolayısıyla dil edinme ve/veya öğrenme süreçleri kültürel sürdürülebilirlik için önemli araştırma alanları olarak gösterilebilir. Nitekim kimlik, aidiyet, aile katılımı, toplumsal iletişim, kültürlerararası iletişim, eğitim gibi konular her kültür dairesi ve dil açısından dil edinimi ve dil öğrenmeyle doğrudan ilişkili görünmektedir. Bu nedenle kültürel sürdürülebilirlik ile Türkçe öğretiminin birleşebileceği alan, ikidillilere Türkçe öğretimidir. Bu noktadan hareketle ikidilli çocukların dil öğrenme süreçlerinde ele alınan kültürel unsurların, nasıl, kim tarafından ve ne şekilde sunulduğu ilerleyen süreçlerde sürdürülebilir kültürel iletişimin anlamı ve işlevi açısından önemli bir konudur. Bu çalışmada kültürel sürdürülebilirlik kavramına yönelik teorik bir çerçeve sunularak, Almanya'daki yaşayan Almanca-Türkçe ikidilli çocukların Türkçe öğrenmeleri kapsamında gerçekleştirilen uygulamalara ve uygulanabilir yenilikçi stratejilere uluslararası dil öğretimi uygulamalarından hareketle yer verilmiştir. Uygulamalı stratejilerin ve kültürel sürdürülebilirlik değerlerinin bir arada ele alınmasının araştırmaya bütüncül bir özellik kazandırdığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İkidilliler, Kültürel Sürdürülebilirlik, Türkçe Öğretimi.

Kültürler Arası Farkların Yapay Zekâ Kullanımına Etkileri: Türkçe Öğrenen Öğrenciler

Prof. Dr. Hülya Pilancı[1]

[1]Eskişehir Teknik Üniversitesi

Özet

Günümüzde yapay zekâ sistemlerinin potansiyel kullanımı hemen hemen her disiplini kapsamaktadır. Yapay zekâ başta sağlık, ulaşım, finans ve eğitim olmak üzere toplumların çeşitli yönlerini hızla dönüştürmektedir. Bir yandan da yapay zekâ sistemlerinin hayatımıza girmesi sıklıkla çoğu kez kullanıcı tercihini içermemektedir; çünkü günlük hayatta kullanılan birçok elektronik ortamda yapay zekâ kullanılmaktadır ve son kullanıcıların bununla etkileşime girmekten başka seçeneği kalmamaktadır.Yapay zekâ teknolojileri farklı disiplinlere ve günlük yaşama daha fazla entegre edildikçe yapay zekâya yönelik kamuoyu tutumlarını ve algılarını anlamak ve bunların geliştirilmesini, benimsenmesini, düzenlenmesini yönlendirmek de çok önemli olmaktadır. Bu nedenle yapay zekâya ilişkin kamuoyu görüşleri de çeşitlidir; bazıları faydalarını benimserken, diğerleri kararsızlık veya hatta iş kaygısı göstermektedir. Devam eden tartışmalar ve buna bağlı olarak oluşan çeşitli taraflar, paydaşlar ve sıradan vatandaşların sahip olduğu çok sayıda bakış açısı göz önüne alındığında, yapay zekâya yönelik tutumları değerlendirmek için de kolayca uygulanabilen ve değerlendirilebilen güvenilir ve geçerli bir araç geliştirmek ve uygulamak son derece önemli bir duruma gelebilmektedir. Günümüzde yapay zekâ sistemlerinin hızlı bir şekilde uygulanması ve bunlar hakkında bilgiye daha fazla maruz kalınması nedeniyle; bu çalışma ile farklı ülkelerden gelen ve Türkçe öğrenen öğrencilerin, yapay zekâ teknolojisine yönelik tutumlarını ve bu sistemlerin gelecekte nasıl yararlı ve etkili olarak algılandığı konusundaki görüşlerinin belirlenip karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada, Simone Grassini (2023) tarafından yazılan “Development and validation of the AI attitude scale (AIAS-4): a brief measure of general attitude toward artificial intelligence” adlı çalışmadaki ölçeğin, Satıcı, S. A., Okur, S., Yılmaz, F. B., & Grassini, S. (2025) tarafından geliştirilen “Psychometric properties and Turkish adaptation of the artificial intelligence attitude scale (AIAS-4): evidence for construct validity” versiyonu temel alınacaktır. Bu çalışma ile, bu alanı, farklı kültürlerden gelen çevrelerde de araştırmak, onların yapay zekâyı benimsemelerini veya ona karşı dirençlerini belirlemek, potansiyel faydalar ve riskler hakkında kıymetli bilgiler sağlayabilecektir. Bu faktörleri anlamak; yapay zekâ hakkındaki endişeleri ve yanlış anlamaları belirlerken; olumlu etki potansiyeli, Türkçe öğretim programlarının geliştirilmesine yardımcı olabilecektir. Bu tür bir iş birliği, yapay zekânın potansiyel risklerini azaltırken faydalarını en üst düzeye çıkarmaya hizmet edecektir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka, Türkçe Öğretimi, Kültür

Kuramsal ve Uygulamalı Yaklaşımlar Işığında C1 Düzeyinde Türkçe Bilen Yabancı Tıp Öğrencilerinin Dilsel Güçlükleri

Öğr. Gör. Eda Çakar Polat[1]

[1]İstanbul Arel Üniversitesi

Özet

Küresel eğitim hareketliliğiyle birlikte Türkiye'deki tıp fakültelerinde öğrenim gören uluslararası öğrenci sayısı son yıllarda önemli ölçüde artmıştır. Bu öğrencilerin büyük bir bölümü, Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı'na (CEFR) göre C1 düzeyinde Türkçe yeterliliğine sahip görünmekle birlikte, tıp eğitiminin çok katmanlı, terminolojiye dayalı ve pragmatik dil kullanımını gerektiren yapısı karşısında ciddi dilsel zorluklar yaşamaktadır. Bu bildiri, C1 seviyesinde Türkçe bilen yabancı tıp öğrencilerinin karşılaştığı bu özgül güçlükleri incelemekte; eğitimde başarıyı artırmak amacıyla çağdaş dil öğretimi yaklaşımlarına dayalı çözüm önerileri sunmaktadır. Literatür taraması, öğretim elemanlarıyla yapılan görüşmeler ve gözleme dayalı bulgular, öğrencilerin özellikle tıbbi terminolojiye hâkimiyet, klinik iletişim, vaka sunumu, hasta-hekim etkileşimi, sınavlarda soru çözme ve akademik metin üretimi gibi alanlarda zorlandığını ortaya koymaktadır. Öğrenciler, sosyal bağlamda Türkçeyi akıcı kullanabiliyor olsalar da akademik başarıda aynı yeterliliği gösterememektedir. Bu durum, Cummins'in BICS (Basic Interpersonal Communicative Skills) ile CALP (Cognitive Academic Language Proficiency) arasında kurduğu kuramsal ayrıma doğrudan karşılık gelmektedir. Çalışmada, bu güçlükleri aşmak için içerik temelli öğretim (CBI), görev temelli öğrenme (TBLT), vaka temelli öğretim ve disiplinlerarası iş birliğine dayalı müfredat entegrasyonları önerilmektedir. Ayrıca yapay zekâ destekli uygulamaların, medikal simülasyonların ve dijital dil portallarının tıp Türkçesi öğretiminde yenilikçi araçlar olarak kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır. Sonuç olarak, yalnızca genel dil yeterliliğine değil, alan-spesifik ve bağlamsal dile odaklanan çok katmanlı bir öğretim yaklaşımı geliştirilmediği sürece, yabancı öğrencilerin akademik ve mesleki başarılarının sürdürülebilirliği tehlikeye girmektedir. Bu bağlamda çalışma, C1 seviyesinin ötesine geçen, disipline duyarlı, işlevsel ve sürdürülebilir bir dil öğretimi modelinin gerekliliğini ortaya koymakta ve Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretimine sağlık eğitimi bağlamında yenilikçi katkılar sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tıp Eğitimi, Yabancı Öğrenciler, Dilsel Güçlükler, C1 Düzeyi, Klinik İletişim

Libya'da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Üzerine

Doç. Dr. Bekir Kayabaşı[1]

[1]Misurata Üniversitesi

Özet

Libya 1911'de kendi isteği dışında Osmanlı devleti bünyesinden ayrılan ve İkinci Dünya Savaşı sonrası görece bağımsız olmuş bir devlettir. Kuzey Afrika'ya üç yüz yıl boyunca Anadolu'dan gönderilen askerlerle oluşturulan sisteme "garp ocakları" denilmekteydi. Bir bakıma Türkler arasından devşirilen gençlerin bir nevi "Yeniçeri" gibi devşirilmesi ile oluşturulmuş bir askeri güce verilen isimdi. Zamanla Türkiye'den göçen Türk nüfusunun Libya'da yerleşik hale geldiği ve burada Türk kültürünü yaşatan diaspora halini aldığı söylenebilir. Ne yazık ki 42 senelik Kaddafi idaresi Türk soyluların Türkçe konuşmasını imkânsız hale soktu. Önce Arap milliyetçiliği ülkenin genel ideolojisi olurken daha sonra Afrikalılık gibi bilimsel olmayan bir ideoloji Anadolu'dan göçen unsurların var olabilmek için kültürel bağlılıklarını yaşantıdan gönül bağlılığa indirgemelerine neden olmuştur. Türkiye'de Kuloğlu olarak bilinen Osmanlı bakiyesi Türkler kendilerine "Köroğlu" ya da "Karamanlı" demektedirler. 2011 yılındaki devrimde Kuloğulları Libya'nın diktatörden kurtulmasında önemli rol oynamışlardır. Türkiye askeri ve siyasi olarak ülkeyi desteklemesine rağmen kültürel desteği aynı oranda güçlü görünmemektedir. Misurata, Türkiye'ye kültürel olarak en bağlı şehirlerden birsidir. Bu nedenle Misurata Üniversitesi Yabancı Diller ve Tercüme Fakültesi bünyesinde bir Türk Dili Bölümü faaliyete geçmiştir. Hiç reklam olamamasına rağmen şimdilik 25 kadar öğrencisi bulunmaktadır. Türkçe konuşan çok sayıda Misuratalı bir şekilde Türkçelerini ilerletecek ya da belgeleyecek çözümler aramaktadır. Yunus Emre Enstitüsü de Libya'da bu Türkçe öğrenme arzusuna cevap vermek için projeler yürütmektedir. Birçok özel kursta Türkçe öğretilmektedir. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar bursu ile Türkiye'de eğitim alan mezunlar ek bir iş olarak özel kurslarda Türkçe öğretmektedir. Türk Dili Bölümü mezunları gelecekte Türkiye'nin desteği olmadan da özel kurslar vasıtası ile Türkçe öğreterek iş sahibi olacak fırsatlara sahip görünmekteler. Libya'da Türkçe konuşanlar üç temel gruba ayrılmaktadır. 1. Grup: Kuloğullarından kimi yaşlılar yoğun Arapça karışık bir Türkçe konuşmaktadırlar. 2. Grup: Türk dizilerinden Türkçe öğrenen grup. Bu grup akıcı bir şekilde günlük konuşma dilini kulansalar da dilbilgisi ve yazma konusunda çok zayıf durumalar. 3. Grup: Çeşitli şekillerde Türkiye'de eğitim almış olanlar. Bu üç gruba şimdi Türk Dili Bölümünde okuyan öğrenciler bir dördüncü grup olarak katılmaktadır. Bu çalışmada bu 4 grubun Türkçe öğrenmeleri ve Türkçe öğrenme motivasyonları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Libya, Kuloğlu, Türkçe Öğretimi.

Makedonya'da Türkoloji Araştırmalarının Başlangıcı ve Gelişmesi

Prof. Dr. Mariya Leontik[1]

[1]Goce Delcev Üniversitesi

Özet

1943 yılında Makedonya'yı da içeren Demokratik Federal Yugoslavya kuruldu, 1945'te Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti oldu; 1963 yılında adı Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti olarak değiştirildi. Makedonya Cumhuriyeti, Yugoslav federasyonunda bir cumhuriyet oldu. 1943 yılında Demokratik Federal Makedonya Cumhuriyeti, 1945'te Federal Makedonya Halk Cumhuriyeti, 1963'te Sosyalist Federal Makedonya Cumhuriyeti idi. 1991 yılında bağımsızlığını ilan ederek Makedonya Cumhuriyeti adını aldı. 2019 yılında ülkenin adı Kuzey Makedonya Cumhuriyeti oldu. Eğitimi ve bilimi geliştirmek için Makedonya'da birçok eğitim ve bilim kurumu kurulmuştur (1946'da Felsefe Fakültesi Tarih Bölümü, 1946'da Filoloji Fakültesi, 1947'de Aziz Kliment Ohridski Yüksek Pedagoji Okulu, 1948'de Millî Tarih Enstitüsü, 1950'de Marko Çepenkov Folklor Enstitüsü, 1951'de Makedonya Halk Cumhuriyeti Devlet Arşivi, 1967'de Makedonya Bilimler ve Sanatlar Akademisi vs.). Bu kurumlar, Türkoloji araştırmalarını başlatmak ve geliştirmek için mevcut imkânlardan yararlanarak bir strateji uygulamış, sağlam bir zemin hazırlamış ve bugün bir gelenek oluşturmuşlardır. Bugün Türkoloji araştırmalarının üç devlet üniversitesi ve bir özel üniversite merkezi vardır: Skopje'de Aziz Kiril ve Metodiy Üniversitesi Blaje Koneski Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,Ştip'te Goce Delçev Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tetovo Devlet Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat (Doğu Dilleri) Bölümü ve Skopje'de özel Uluslararası Balkan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili Eğitimi ve Öğretmenliği Bölümü.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelimeler: Makedonya, Eğitim Kurumları, Bilim Kurumları, Türkoloji Merkezleri, Türkoloji Araştırmaları.

Masalların Postmodern Yeniden Anlatımlarında Toplumsal Cinsiyet Eleştirisi ve Anlatı Stratejileri

Arş. Gör. Nurbanu Kansızoğlu[1], Arş. Gör. Selvanur Kayhan[1]

[1]Trabzon Üniversitesi

Özet

Kaynağı klasik masallar olan postmodern yeniden anlatımlarda, geleneksel masalların alışılagelmiş yapısı bozularak okurun ve toplumun beklentisi altüst edilir. Bu anlatılardaki eleştirel yaklaşımın merkezinde olan bir konu da toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıdır. Yazarlar, "metinlerarasılık, parodi, oyunbazlık, çoklu anlatı, çok yönlü olay akışı, belirsizlik, özreferans, tipografik deneyler" gibi anlatı stratejileri kullanarak toplumsal cinsiyet kalıplarını sorgular, yeniden üretir veya yıkıma uğratır. Bu araştırma, geleneksel Kırmızı Başlıklı Kız Masalı'nın yeniden anlatımını içeren 9 farklı masal kitabını toplumsal cinsiyet bağlamında geçirdiği dönüşümü anlatı stratejilerini temel alarak incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizine göre tasarlanmıştır. Araştırmanın inceleme nesneleri olan "Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kız'dan? Kırmızı Başlıklı Kız ve Vejetaryen Kurt, Kırmızı Başlıklı Kız'a Yardım Edelim, Kırmızı Başlıklı Kız Korkuyor; Kırmızı Uzay Başlıklı Kız, Suzi Araştırıyor: Kırmızı Başlıklı Kız, Kırmızı Başlıklı Kız, Kırmızı Başlıklı Küçük Kız, Kırmızı Başlıklı Kız'dan Mektup" adlı dokuz masal kitabındaki veriler (metinler ve görseller) içerik analizi tekniğinden yararlanılarak çözümlenmiştir. Çalışmanın sonunda, dokuz yeniden anlatımın tümünde Kırmızı Başlıklı Kız'ın pasif kurban rolünden sıyrıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca masallarda Kırmızı Başlıklı Kız zeki, cesur, bağımsız, iş birlikçi ve çoğu kez anlatıyı kontrolünde tutan bir figür olarak temsil edilmiştir. Kurt figürü ise yalnızca tehdit ve şiddet unsuru olmaktan çıkarılıp kendi hikâyesi olan birine dönüştürülmüştür. Tüm bunların yanında masallarda kullanılan anlatı stratejileri geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin ters yüz edilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Özellikle parodi aracılığıyla cinsiyetçi kalıpların sorgulandığı, yeniden kurgulandığı ve görseller başta olmak üzere metinler arasılık ile farklı masallara göndermeler yapıldığı görülmektedir. Araştırmanın sonuçları postmodern yeniden anlatımların çocuklara sorgulayıcı bir bakış açısı kazandırabileceğini ve farklı düşünme yollarını teşvik edebileceğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu tür yeniden anlatımların Türkçe dersinde öğretim materyali olarak kullanılmasının oldukça yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Postmodern, Yeniden Anlatım, Masal, Toplumsal Cinsiyet, Anlatı Stratejileri.

Medya Destekli Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Materyal Sorunsalı: Hazır İçerik mi, Özgün Üretim mi?

Dr. Öğr. Üyesi Aslı Koçak[1]

[1]Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi

Özet

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde medya destekli materyallerin kullanımı, son yıllarda hem öğrenen motivasyonunu artıran hem de dil öğretimini ve kültür aktarımını kolaylaştıran bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Görsel-işitsel medya araçlarının sağladığı otantik dil girdileri, öğrenenlerin yalnızca dil bilgisel yapılarla değil, aynı zamanda dilin iletişimsel, toplumsal ve kültürel boyutlarıyla da etkileşim kurmasına imkân tanımaktadır. Bununla birlikte, öğretim sürecinde kullanılacak materyallerin kaynağı önemli bir tartışma konusudur: Hazır medya içerikleri (film, dizi, videolar, haber, uygulama içerikleri, sosyal medya vb.) doğrudan mı kullanılmalı, yoksa öğretim hedeflerine uygun özgün materyaller mi üretilmelidir? Bu çalışmada, hazır içerik ve özgün üretim materyallerinin avantajları ile sınırlılıkları kuramsal çerçevede incelenmiş; öğretici görüşlerinden de yararlanılanarak söz konusu ikileme yönelik Türkçe öğretimi bağlamında nitel bir değerlendirme sunulmuştur. Katılımcılar farklı mesleki deneyim sürelerine sahip olup, görüşmelerden elde edilen veriler tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bulgular, hazır içeriklerin otantisite ve kültürel aktarım açısından güçlü olmakla birlikte seviye uyumu ve pedagojik kontrol açısından sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır. Öte yandan özgün materyaller, öğretim programıyla ve öğreticilerin kullandıkları dil öğretim setleriyle daha uyumlu ve denetimli bir öğrenme süreci sunmakta, ancak otantik bağlamı yansıtmakta yetersiz kalabilmektedir. Elde edilen veriler ayrıca öğretmenlerin mesleki deneyim sürelerine göre farklı tercihlerde bulunduğunu göstermektedir. Daha az deneyimli öğreticiler hazır içeriklere yönelirken, kıdemli öğretmenler özgün materyalleri güvenli bulmuş ve hibrit bir modelin daha işlevsel olduğunu vurgulamıştır. Bu sonuç, öğretmen deneyimi ile materyal tercihi arasındaki ilişkiyi göstermesi bakımından önemlidir. Sonuç olarak, medya destekli yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde tek yönlü bir çözüm yerine, öğrenen düzeylerini ve ihtiyaçlarını, dil öğretim amaçlarını, öğrenme ortamlarını ve öğretici deneyimlerini dikkate alan hibrit bir yaklaşımın benimsenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Materyal, Medya Destekli Dil Öğretimi, Multimodalite.

Moritanyalı Kız Öğrencilerin Türkçe Akıcı Okuma Becerileri ve Okuduğunu Anlama Düzeyleri

Prof. Dr. Mustafa Balcı[1], Prof. Dr. Deniz Melanlıoğlu[1]

[1]İstanbul Üniversitesi

Özet

Okuma, yabancı dilin başarılı bir şekilde öğrenimini belirleyen temel değişkenlerden biri kabul edilmektedir. Öğrenicilerin bireysel öğrenme sürecini destekleyen okuma, anlamı yapılandırmanın da temel yoludur. Basılı bir metindeki kelimeleri çözümleme şeklinde yüzeysel bir tanımlama yapılsa da aslında okuma fiziksel, zihinsel ve psikolojik unsurların birlikte işe koşulduğu karmaşık bir süreci içermektedir. Bu bağlamda okuduğunu anlama, okurun zihninde bilgi yapılarını etkinleştirerek, sahip olduğu bilgiyi metindeki yeni fikirlerle ilişkilendirerek oluşturduğu bilişsel bakış açısının ürünüdür, denilebilir. Bu bilişsel süreç, okurların metinde ele alınan belirli bir konu hakkında farklı tür ve düzeylerde bilgiye sahip olması nedeniyle benzersizdir. Dolayısıyla anlam, okurun sosyal ve kültürel geçmişi tarafından şekillendirilen bilgi, inanç ve tutumlarından da izler taşımaktadır. Öğrenicinin okumada anlam kurma sürecini gerçekleştirmesi bir okuma görevinde akıcı okuma, dünya bilgisini kullanma, çıkarım yapma, üst düzey düşünme gibi birçok beceriyi birlikte kullanmayı zorunlu kılmaktadır. Bu beceriler içerisinde akıcı okuma, okuduğunu anlamanın gerçekleşmesinde ilk basamak olarak değerlendirilebilir. Akıcı okuma, okuma metnini uygun prozodide okumayı ifade etmektedir. Kelime tanıma ve kelime ayırt etme temeline dayanan akıcı okumanın gerçekleşmesi, hedef dile ilişkin girdilerin sağlanması açısından önemli görülmektedir. Özellikle hedef dilin yaygın olarak konuşulmadığı bir coğrafyada dil öğreniliyorsa akıcı okuma, sürecin ilerleyebilmesi adına temel bir ihtiyaca dönüşmektedir. Bu bağlamda araştırmada kendi ülkesinde, örgün eğitimde, temel düzeyde (A1) yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Moritanyalı kız öğrencilerin akıcı okuma becerilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu amaca ulaşmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma verileri, Çok Boyutlu Akıcılık Ölçeği ve Yanlış Analiz Envanteri aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizi sonucunda katılımcıların %98'inin okuma düzeyi bakımından endişe basamağında bulunduğu, %29-%58 aralığında prozodi düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Ulaşılan sonucun öğrenicilerin gelişim düzeyleri ve hedef dili öğrenme koşulları dikkate alındığında şaşırtıcı olmadığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe Öğretimi, Okuma Becerisi, Akıcı Okuma, Kız Öğrenci, Moritanya.

Nassif Mallouf'un Dictionnaire Turc-Français Adlı Sözlüğü Üzerine

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Doruk[1]

[1]Millî Savunma Üniversitesi

Özet

Bu bildiride, 19. yüzyılda yaşamış Lübnanlı dil bilgini Nassif Mallouf'un Paris'te yayımlanan iki ciltlik Dictionnaire Turc-Français adlı sözlüğünün analizi yapılmıştır. 19. yüzyıl Osmanlı Türkçesinin sesbilimsel, biçimbilimsel ve söz varlığı katmanları açısından önemli bilgiler barındıran bu eser üzerinden Mallouf'un sözlükçülük yönü ve yaşadığı dönemin diline tanıklığı ortaya konulmuştur. Araştırmanın temelini, Mallouf'un eserinin başında detaylı bir tabloyla sunduğu tutarlı çeviri yazı / transkripsiyon sistemi ve özellikle yazar tarafından sözlükte vulg. (halk dili) ve comm. (yaygın kullanım) şeklinde kodlanan halklılaşmış biçimler oluşturmaktadır. Sir James William Redhouse gibi dönemin önde gelen Şarkiyatçılarının da benimsediği bu yöntem, 19. yüzyıl Türkçesinin telaffuz özelliklerine dair birincil derecede tanıklık sunmaktadır. Yazar, Arap harfli standart imlanın örttüğü, ancak halk arasında yaygın şekilde kullanılan fonetik ve morfolojik ipuçları barındıran bu yapıları, büyük bir titizlikle kaydetmiştir. Bu sayede, yazı dilinde henüz tam olarak yerleşmemiş olan ancak konuşma dilinde yaşayan damak ve dudak uyumları, ünsüz benzeşmeleri (isbat > ispat), ses düşmeleri (perhiz > pehriz) ve türemeleri (scala > iskele) gibi pek çok ses hadisesinin o dönemdeki son şekli sözlükte somut olarak tespit edilmiştir. Mallouf'un, özellikle uzun yıllar yaşadığı İzmir ve gözlemlediği Rumeli bölgesine ait olabilecek ağız özelliklerini, gündelik hayata dair deyimleri, atasözlerini ve Batı dillerinden alıntı kelimelerin Türkçeleşme süreçlerine tanıklığı eserini basit bir kelime listesi olmaktan çıkarmıştır. Bu yönüyle eser dönemin canlı dil ortamını yansıtan sosyodilbilimsel bir arşive dönüştürmektedir. Yazar özellikle Arapça, Fransızca ve İtalyanca kelimelerin Türkçe telaffuzlarındaki nüansları emsalsiz bir hassasiyetle göstermiştir. Bu bağlamda bildiri, Nassif Mallouf'un eserinin Türk dili ve tarihsel sözlükçülüğü tarihindeki hak ettiği yeri ve kaynak değerini vurgulamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nassif Mallouf, Fonetik, 19. Yüzyıl Türkçesi, Sözlükbilim, Sosyodilbilim.

Öğretmen Adaylarının Bilimsel Süreç Becerileri ile Bilimsel Araştırma Tutumlarının İncelenmesi

Dr. Rahime Şentürk[1], Araştırmacı Cengizcan Durmaz[1]

[1]Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Özet

Araştırmada Türkçe öğretmen adaylarının bilimsel süreç becerileri (BSB) ile bilimsel araştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Katılımcılar 55 Türkçe öğretmen adayından oluşmaktadır. Nitel-nicel veriler kullanıldığından araştırma, karma araştırma yöntemlerinden karma gömülü desenle yürütülmüştür. Veriler, "Bilimsel Araştırmaya Yönelik Tutum Ölçeği (BATÖ)" ve yarı yapılandırılmış "Bilimsel Süreç Beceri Görüşme Formu' (BSBG)" ile toplanmıştır. Veriler betimsel analiz ve tanımlayıcı istatistik çözümlenmiştir. Öğretmen adaylarının araştırmalara yönelik tutumları incelendiğinde; araştırmacılara yardımcı olmaya isteksizlik ve araştırmalara yönelik olumsuz tutum alt boyutlarındaki ölçütlere eğilimlerinin daha fazla olduğu görülmüştür. Bilimsel süreç becerilerine ilişkin; problemi tanımlama, kaynak tarama, verileri çözümleme gibi aşamalarda eğitime ve deneyime ihtiyaçları olduğu belirlenmiştir. Özellikle öğretmen adaylarının grafik çizme ve okuma bilgisi konularında eğitime ihtiyaçları olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının mesleki hizmet döneminde öğrencilere araştırma tasarlama, yürütme ve raporlama sürecinde rehber olabilmeleri, onları sağlıklı biçimde yönlendirebilmeleri için bilimsel süreç becerilerinde ve araştırma sürecinin aşamalarında yetkin olmaları gerekmektedir. Bu konuda kendilerini geliştirebilmeleri için dil öğretimi alanına uygun lisans ders içeriğine ihtiyaç duydukları ön plana çıkmıştır. Dil öğretimi sürecinde öğretmen adaylarının daha aktif biçimde bilimsel araştırma yöntemlerini kullanan, yaratıcı projeler tasarlayan, alanındaki bilimsel araştırmaları takip eden ve derslerine uyarlayan öğretmenler olabilmeleri için bilimsel süreç becerilerinden en verimli şekilde yararlanmaları gerekmektedir. Bunun için yükseköğretimde bilimsel araştırma içerikli sunulan derslerin alanlarına özgü uygulamalarla zenginleştirilmesi önerilebilir. BSBG'ye göre adayların daha olumlu bir tutum kazanmalarında şu öneriler geliştirilebilir: Karmaşık yapılı grafiklerin daha anlaşılır, açık ve yalın ifadelerle açıklanması, araştırmada geçen değişkenlere ilişkin ayrıntılı bilgilerin verilmesi, grafik türleri bilgisi ve yorumlama konusunda uygulamalarla karşılaştırılmaları, sayısal verilerin çözümlenmesinde alana uygun analiz yöntemlerine ilişkin uygulamalara yer verilmesi, kaynak tarama sürecinde rehber olma ve araştırma yapmaya teşvik etme gibi konuyla ilgili workshoplar düzenlenebilir. Basitten karmaşığa, kolaydan zora ilkesiyle adayların yükseköğretimde araştırma süreçlerinde karşılaştıkları çeşitli sorunları çözmelerine rehber olunmalıdır. Öğretmen adayları yürüttükleri araştırma sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin problem çözme becerilerindeki gelişimi gözlemleyerek ve öz değerlendirmelerde bulunarak ilerleme kaydedebilirler. Adayların konuyla ilgili yükseköğretimde aldıkları eğitim, mesleki hizmet dönemlerinde daha sağlıklı karar vermelerine ve öğrencilerin beceri gelişimlerini artırmalarına katkı sağlayacaktır. Bu açıdan yükseköğretimde sunulan bilimsel araştırma yöntemleri içerikli derslerin yapılandırılması önem kazanmaktadır. Mesleki hizmet dönemlerinde adayların karşılaşacakları olası durumlara karşı lisans döneminde gerekli önlemlerin alınması, öğretmen adaylarının farkındalıkla yetişmelerine ve olumlu tutumlar geliştirmelerine olanak tanıyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dil Öğretimi, Bilimsel Araştırma, Ölçme ve Değerlendirme, Bilimsel Süreç Becerileri.

Okuma Etkinliklerinde Bilişsel Stratejilerin Görünümü: Türkçe Ders Kitapları Örneği

Prof. Dr. Başak Karakoç Öztürk[1], Aysel Merve Alyaprak[1]

[1]Çukurova Üniversitesi

Özet

Okuma, öğrencilerin hem akademik başarıları hem de günlük yaşamları açısından önem arz eden bir dil becerisidir. Bu dil becerisinin geliştirilmesi sürecinde en çok kullanılan temel kaynaklardan biri de Türkçe ders kitaplarıdır. Dolayısıyla Türkçe ders kitaplarında bu amaçla kullanılacak okuma etkinlikleri öğrencilerin metinlerle etkileşime girmesi ve neticesinde anlam kurmaları, çıkarım yapmaları, okudukları metni sorgulamaları ve değerlendirmeleri bakımından oldukça kıymetlidir. Bu nedenle söz konusu dil becerisini geliştirmeye yönelik okuma etkinliklerinin yalnızca basit anlama düzeyinde kalmaması, metnin derin yapısının kavranmasını, üst düzey düşünme becerilerinin ve bilişsel stratejilerin kullanılmasını sağlayacak şekilde düzenlenmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda yapılacak araştırmada 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı doğrultusunda hazırlanan beşinci ve altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma etkinliklerinin hangi bilişsel stratejileri kullanmaya olanak sağladığını saptamak amaçlanmıştır. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılacak, bu yöntem doğrultusunda beşinci ve altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma etkinlikleri analiz edilecektir. Araştırma sonucunda edilecek bulgularla Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma etkinliklerinin hangi bilişsel stratejilerin kullanılmasına öncelik verdiğini ve hangilerini sınırlı düzeyde desteklediğini ortaya koymanın mümkün olacağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırma sonucunda elde edilecek bulguların Türkçe ders kitabı hazırlama ve okuma etkinliklerini geliştirme süreçlerine ışık tutacağı ve Türkçe öğretmenlerinin sınıf içi uygulamalarında öğrencilerinin okuma becerilerini üst düzeyde geliştirmeye yönelik etkinlikler planlamalarına katkı sağlayacağı ümit edilmektedir. Sonuç olarak bu araştırma ile Türkçe ders kitaplarındaki okuma etkinliklerinde bilişsel stratejilerin kullanılmasının niteliği görünür kılınarak öğrencilerin bilişsel gelişimini destekleyen okuma etkinliklerinin hazırlanmasına zemin oluşturulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Dersi Öğretim Programı, Okuma Becerisi, Bilişsel Stratejiler, Maarif Modeli, Türkçe Ders Kitapları.

Onomastik Transformatsiya va Uning Badiiy Matndagi Vazifalari

Dr. Dilrabo Andanıyazova[1]

[1]Özbekistan Bilimler Akademisi

Özet

Dunyo tilshunosligida onomastik birliklarning xalq tarixi, madaniyati va tilining ko‘p asrlik tajribasi va an’analarini o‘zida aks ettirishi, badiiy matnda esa ekspressivlikni ta’minlashda o‘ziga xos xususiyatga ega ekanligi e’tirof etilgan. Tilshunoslikning yangi ilmiy konsepsiyalari asosida nomlarning badiiy matnni shakllantirishdagi turli vazifalarini aniqlash, shu asosda ularning badiiy-estetik xususiyatlarini ochib berish hamda mazkur birliklarni fanlararo mushtarak tamoyillar asosida tekshirish fanning muhim vazifalaridan hisoblanadi. Badiiy matndagi onomastik birliklar, avvalo, ijodkorning badiiy niyatini yoritishga, emotsional-ekspressivlikni yuzaga keltirishga hamda matnni shakllantirishga xizmat qiladi. Bunday birliklar semantik va estetik jihatdan alohida xususiyatlarga ega bo‘ladi. N.Mahmudov qayd etganidek, “Har qanday san’at asarida, xususan, badiiy asarda voqeaning ham, undagi lisoniy tasvirning ham kutilmaganligi, favquloddaligi, ohorliligi mutlaqo ayricha ahamiyatga molik, mazkur sifatlarga sohiblik badiiy matn rasoligining azaliy o‘lchovlaridan biri bo‘lib kelgan” . Olim ta’kidlagan “badiiy asarda voqeaning ham, undagi lisoniy tasvirning ham kutilmaganligi, favquloddaligi, ohorliligi” kabi mezonlar badiiy matnni ta’sirchan va yuksak estetik qiymatga ega qiladigan asosiy lingvopoetik omillardan biri sifatida qaraladi. Muallif mazkur fikrlari orqali asarning oqimida kutilmagan burilishlar va tafakkur standartlariga zid tarzdagi ifodalar badiiylik darajasini belgilashda hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanini alohida e’tirof etadi. Bunday yondashuv adabiy tilning poetik imkoniyatlarini ham anglashga zamin yaratadi. Darhaqiqat, badiiy asarda kutilmaganlik – bu nafaqat asar voqe?□laridagi tasvirlar, balki turli ko‘rinishlarda namoyon bo‘ladi. Masalan, muvaqqat onomastik birliklarning paydo bo‘lishi ko‘pincha ana shu kutilmaganlik va favquloddalik talabidan kelib chiqadi. Ular matnda yumor, ironiya, parodiya, komik effekt, jozibadorlikni yuzaga keltiradi va shu orqali o‘quvchini jalb qiladi. Muvaqqat onomastik birliklar matnning ta’sirchanligini, estetik-badiiy qimmatini oshirishga xizmat qiluvchi individual yasalgan nomlar bo‘lib, ular standart onomastik tizimda uchramaydi, odatda bir marta qo‘llanishga mo‘ljallangan bo‘ladi hamda tasvirlanayotgan obrazning muayyan jihatlarini ifodalaydi. Badiiy matnda obrazlarni nomlash jarayoni – yozuvchi yoki shoirning nafaqat til imkoniyatlaridan, balki psixologiya, estetika, falsafa, madaniyatshunoslik kabi bilimlardan ham foydalangan holda olib boriladigan murakkab ijodiy jarayon hisoblanadi. Muallif obraz nomiga kinoyaviy, satirik yoki ijobiy ma’no yuklash orqali o‘quvchining muayyan his-tuyg‘ulariga ta’sir qiladi. Shu ma’noda, yaratilgan nom oddiy atash vositasi emas, balki ijodkorning munosabati, mulohazalarini ifoda etuvchi poetik vositadir. Akademik V.V.Vinogradov qayd etishicha, “badiiy matnda qahramon ismi, familiyasi va laqabini tanlash masalasiga, turli janr va uslublarda tuzilish jihatidan o‘ziga xos namoyon bo‘lish tarziga, tavsifiy vazifasi va shu kabilarga bir necha misol berish bilan kifoyalanib qolmaslik kerak. Bu badiiy onomastikaning juda katta va murakkab mavzusi hisoblanadi”. Onomastik transformatsiya mavjud (real) nomlarning qayta shakllanishi, ularning fonetik, morfologik, semantik jihatdan o‘zgartirilishi jarayonidir. Ya’ni bunda nom shakliy-ma’noviy jihatdan o‘zgarishga uchraydi hamda mavjud nomga bog‘liq holda yangi nom yasaladi. Bunday yasalmalarda ekspressivlik yuqori bo‘ladi. Masalan:

Qulahmad → Pulahmad, Xudoyorov Atoboy → Xatoboy, Ishlarbek → Shilarbek, Xudoyberganovich → Xudoyurganovich, Mustafoqulov → Mustaqil domla, Asadillo → Hasadillo Tilshunoslar okkazional transformatsiya odatda antroponimlar doirasida yuzaga kelishini hamda bu hodisa ismlar, otaismlar, familiyalar, laqablar va nikneymlar (ijtimoiy tarmoqlardagi nomlar)da ko‘p kuzatilishini ta’kidlashadi . V.Bondjolova qayd etishicha, “transformatsiyaga uchragan nomlar nominativ xususiyatini saqlab qolishi bilan birga, unda muallifning subyektiv munosabati, qahramonning xulq-atvori, faoliyati, sifatlari va boshqa jihatlari ham o‘z aksini topadi”. Umuman, badiiy matnda nomlarni shakliy-mazmuniy jihatdan o‘zgartirib qo‘llash hamda uning deformatsiyaga uchrashi onomastik birlikning badiiy-estetik vazifasini yanada kuchaytiradi. Maqolada ushbu masalalar badiiy matndan olingan misollar asosida keng yoritiladi.

Anahtar Kelimeler: Okkazional Onomastik Birliklar, Antroponim, Badiiy Matn, Lingvopoetika, Transformatsiya, Muvaqqat Nomlar

Ortak Türkçe Sözlük Zenginliği Olarak Kaygusuz Abdal ve Ali Şir Nevai Divanlarında Kafiyeli Sözcüklerin Ölçeği

Öğr. Gör. Dr. Sirdaryoxon Utanova[1]

[1]Özbekistan Cumhuriyeti Taşkent Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

Özet

Doğu şiirinin en parlak temsilcikerinden Kaygusuz Abdal (XIV-XV yy) ve Ali Şir Nevaî (XV yy) Türk dilinde “hob ve köp yazıb”, yani “güzel ve bolca yazarak” kendilerinden büyük bir edebî miras bırakmışlar. Hem dinî-tasavvufî, hem dil ve edebiyat türlerine ait icadî ve bilimsel eserleri aracılığıyla onlar, Arap ve Fars edebiyatındaki gelenekleri kendi ana dillerinde güzel bir biçimde ifade ederek Doğu şiirinin daha da zenginlik kazanmasına katkı sağlamışlar. Bu durumu her iki şairin gazellerde kullandıkları kafiyeli kelimelerde hissettirmektedir. Her iki klasik şair de Arapça, Farsça, Hintçe ve diğer dillerdeki şiirlerinin yanı sıra, doğal olarak birçok yerde Türkçeden de kafiyeli sözcükler kullanmışlardır. Onların divanında kafiyeli sözcükler oldukça zengin olmasıyla ilgi çekicidir. Bu tür sözcüklerle türetilen lirik metinlerde edebiyatta birkaç yüzyıllardan beri devam eden geleneklerden etkilenerek ortaya atılan bedîî ifadeler eserin dilsel değerini arttırmıştır: № Kaygusuz Abdal Ali Şir Nevaî farklılık 1. savaş uruş kelemide 2. kaş qoş herifde 3. nakkaş naqqoş herifde 4. dükkan dökon Herifde..... vd. Makalede, Kaygusuz Abdol ve Ali Şir Nevai'nin divanlarında kullanılan Türkçe sözcüklerin kapsamı incelenerek, diğer dillerin bu şairlerin eserlerine olan etkisi ortaya konulmuştur. Ayrıca, bu iki şairin kafiyeli sözcükleri seçmedeki ustalıkları aracılığıyla ana dillerine olan ilgi, saygı ve sevgileri de ortaya konmuştur. Makale, şairin uyaklı sözcükleri kullanmadaki edebi becerisinin eserlerinin değerini de artırdığını örneklerle ortaya koymaktadır. Uyaklı sözcüklerin kullanım alanının karşılaştırmalı olarak incelenmesi, Çağatay, Özbek ve Türk Türkçesindeki söz varlığının zenginliğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Elbette Kaygusuz Abdal ve Ali Şir Nevai'nin yaşadığı dönem, ülke, siyasi ve sosyal ortam, dilin kullanım alanını az ya da çok belirler. Makalede bu hususlara da dikkat çektik. Makaleden çıkarılan sonuçlar, gelecekte bu nitelikte daha fazla araştırma yapılmasının bilimsel ve dilsel açıdan önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sözlük, Kaygusuz Abdal, Ali Şir Nevai, Divan, Kafiyeli Sözcükler, Osmanlı Türkçesi, Çağatay Özbek

Ortaokul Öğrencilerinin Duygusal Zekâ ve Konuşma Akıcılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Öğr. Gör. Meltem Başaran[1], Prof. Dr. Filiz Mete[2]

[1]İstanbul Gelişim Üniversitesi
[2]Hacettepe Üniversitesi

Özet

Duygusal zekâ, ilk kez 1990 yılında Mayer ve Salovey tarafından ortaya atılarak kendisinin ve başkalarının duygularını algılayabilme, değerlendirebilme, düzenleyebilme ve bunları düşünce ve davranışlara rehber olarak kullanabilme olarak tanımlanmıştır. Alanyazında, Goleman ve Bar-On'un modelleriyle farklı duygusal zekâ yaklaşımları ele alınmıştır. Psikoloji, sosyoloji ve iletişim gibi pek çok disiplinle birlikte çalışıldığı bilinen duygusal zekâ, eğitimde de farklı çalışmalarda ele alınarak önemi ortaya konmuştur. İlgili çalışmaların sonucunda duygusal zekânın özellikle öğrencilerin akademik başarımları ve sosyal ilişkileri üzerinde belirleyici olduğu ifade edilmiştir. Bu çalışmanın amacı, konuşma eğitiminde duygusal zekâ ilişkisini incelemek adına duygusal zekâ ve konuşma akıcılığı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden korelasyonel araştırma ile şekillenmiştir. Çalışma grubunu İstanbul ilindeki bir ortaokulun 8. sınıf öğrencileri oluşturacaktır. Araştırmanın yürütüleceği çalışma grubu, seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenecektir. Veriler, Köksal (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan "Bar-On Duygusal Zekâ Ölçeği Çocuk Ergen Formu" ile Kuru (2010) tarafından geliştirilen "Konuşma Bozukluğu Gözlem Formu" aracılığıyla elde edilecektir. Elde edilen veriler, SPSS paket programları kullanılarak regresyon analizi ile çözümlenecektir. Konuşma akıcılığı; psikolojik, fiziksel, dil bilgisel ve içerik olmak üzere farklı boyutlarda incelenmektedir. Alanyazın incelendiğinde psikolojik boyuta yönelik olarak konuşma kaygısı ile konuşma akıcılığı ilişkisinin incelendiği çalışmalara rastlanmıştır. Yapılan çalışmalar, konuşma akıcılığı ile kaygı gibi farklı psikolojik etkenler arasındaki korelasyonu ortaya koymuştur. Aynı zamanda duygusal zekâ ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, konuşma kaygısı ile duygusal zekâ arasında pozitif yönlü bir korelasyon bulunmuştur. Bu doğrultuda duygusal zekâ ile konuşma akıcılığı arasındaki ilişkinin incelenmesinin, mevcut çalışmaları desteklemenin yanı sıra konunun farklı bir boyutta ele alınmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın sonucunda ortaokul öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyine bağımlı olarak değişeceği düşünülen konuşma akıcılığı arasında pozitif yönlü bir ilişki beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Konuşma Becerisi, Konuşma Akıcılığı, Duygusal Zekâ.

Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Ölçme Değerlendirme Araçlarının Dönüşümü: Alternatif Ölçme Değerlendirme Araçları Üzerine Bir İnceleme

Doç. Dr. Nilüfer Serin[1]

[1]Trabzon Üniversitesi

Özet

Eğitimin en önemli parçalarından birini ölçme ve değerlendirme oluşturmaktadır. Son yıllarda ders kitaplarında geleneksel ölçme değerlendirme araçlarının yanında alternatif ölçme değerlendirme araçlarından da sıklıkla yararlanılmaktadır. Özellikle 2005 yılından itibaren öğretim programlarında yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle birlikte alternatif ölçme araçlarına verilen önem de artmaya başlamıştır. 2024 yılında yenilenen öğretim programlarında da benzer anlayış devam etmiş, geleneksel görev biçimlerinin yanı sıra öğrencinin farklı bilişsel alanlarını etkin kılan görev biçimlerine yer verilmesi gerektiği, geliştirici (biçimlendirici) değerlendirme anlayışının benimsendiği belirtilmiştir. 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programında ölçme değerlendirme araçlarının dil becerilerine göre gruplara ayrıldığı ve alternatif ölçme araçlarının örneklendirildiği görülmektedir. Bu bağlamda Türkçe öğretiminin temel materyali olan ve programın uygulanma biçimini gösteren Türkçe ders kitaplarında alternatif ölçme değerlendirme araçlarının kullanım durumunu ortaya koymak gerekmektedir. Böylece programların hazırlanış felsefesinin zamanla değişimi ve bunların ders kitaplarına ne ölçüde yansıdığı net bir şekilde belirlenmiş olacaktır. Bu kapsamda bu araştırmada 2019 ve 2024 Türkçe Öğretim Programlarına göre hazırlanan 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında alternatif ölçme değerlendirme araçlarına ne ölçüde yer verildiğini, hangi becerileri ölçmeye yönelik alternatif ölçme değerlendirme araçlarının daha fazla tercih edildiğini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Araştırmada temel nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın inceleme nesnelerini ise 2019 ve 2024 programlarına göre hazırlanan 2 farklı ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır. Veri toplama yöntemi olarak doküman analizi yöntemi kullanılmış, verilerin analizinde ise betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma sonucunda 2019 programına göre hazırlanan Türkçe ders kitabında çoğunlukla geleneksel ölçme araçlarına yer verildiği, 2024 programına göre hazırlanan Türkçe ders kitabında ise öz değerlendirme, akran değerlendirme, portfolyo, proje, performans görevi gibi alternatif görev biçimlerine daha sık yer verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca tema sonlarında tüm becerilere yönelik öz değerlendirme formlarının yer alması ve üretim atölyelerinde öğrencilere verilen görevler de ölçme değerlendirme sürecindeki dönüşümü gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: Alternatif Ölçme Değerlendirme Araçları, Ölçme Değerlendirme, Ders Kitabı

Ortaokul Türkçe Dersleri Kapsamında Dil Becerileri Öğretiminde Yaşanan Sorunlar

Doç. Dr. Üzeyir Süğümlü[1], Prof.Dr. Keziban Tekşan[1]

[1]Ordu Üniversitesi

Özet

Araştırmanın amacı, ortaokul Türkçe dersleri kapsamında dil becerileri öğretiminde yaşanan sorunları, Türkçe öğretmenlerinin deneyim ve gözlemlerinden hareketle belirlemektir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenolojik desen (olgu bilim) ile gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede araştırmanın çalışma grubunu, ortaokulun bütün sınıf düzeylerinde ders görevi yürütmüş Türkçe öğretmenleri oluşturmaktadır. Türkçe öğretmenleri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen yanıtlar, içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmada okuma becerisi öğretiminde; okumaktan sıkılma (okumaya odaklanamama), okuma metinlerinin güncel (günlük yaşamla ilişkili) olmaması, doğru ve akıcı okuyamama, okuma metni etkinliklerinin benzer olması, söz varlığı yetersizliği, okuduğunu anlayamama ve ders saatinin yeterli olmaması sorunlarının yaşandığı belirlenmiştir. Dinleme/izleme becerisi öğretiminde; dinleme metinlerinin güncel (günlük yaşamla ilişkili) olmaması, dinleme etkinliklerinin benzer olması, söz varlığı yetersizliği, dinlediğini anlayamama, dinlemekten sıkılma (odaklanamama), ders saatinin yeterli olmaması, teknolojik araç-gereç ve internet yetersizliği sorunlarının yaşandığı belirlenmiştir. Yazma becerisi öğretiminde; yazma çalışmalarına katılımın az olması, ders saatinin yeterli olmaması, yazım ve noktalama hataları, yazma çalışmasını bitirememe, yazı konusuyla ilgili yeterli bilginin olmaması, yazma etkinliklerinden sıkılma (odaklanamama) ve okunaklı yazamama sorunlarının yaşandığı belirlenmiştir. Konuşma becerisi öğretiminde; konuşma etkinliklerinin benzer olması, öz güven eksikliği, konuşma isteksizliği, söz varlığı yetersizliği, konuşmanın akıcı yapılamaması, konuşma konusuyla ilgili yeterli bilginin olmaması ve ders saatinin yeterli olmaması sorunlarının yaşandığı belirlenmiştir. Bu sonuçlardan hareketle sorunların çözümüne yönelik çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Okuma Becerisi, Dinleme/izleme Becerisi, Yazma Becerisi, Konuşma Becerisi, Türkçe Öğretmeni.

Ortaokul Türkçe Derslerinde Uygulanan Konuşma Sınavlarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Fatma Gencer[1]

[1]Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Özet

Ortaokul düzeyinde yapılan konuşma sınavları; öğrencileri gündelik hayata hazırlamak, öğrencilerin dil yeterliliğini ölçmek, iletişim kurma becerisini değerlendirmek ve öz güvenlerini geliştirmek için yapılmaktadır. Konuşma sınav sürecinde Türkçe öğretmenleri çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu çalışmanın amacı, ortaokul Türkçe derslerinde uygulanan konuşma sınavlarında yaşanan sorunları belirmek ve bu sorunlara çözüm önerileri bulmaktır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2025-2026 eğitim ve öğretim yılı İstanbul ili, Avcılar ilçesinde bir devlet okulunda Türkçe derslerine giren 10 öğretmen oluşturmaktadır. Öğretmen seçiminde kolay ulaşılabilir örneklem kullanılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Elde edilen veriler, içerik analizi yardımıyla tema ve alt temalara ayrılarak kategoriler oluşturulmuştur. Bulgular hakkında tablolar oluşturulmuş ve katılımcı görüşleri belirtilerek yorumlanmıştır. Konuşma sınavında yaşanan sorunlar; öğretmen ve öğrenci kaynaklı, ölçme-değerlendirme ölçütleri, diğer etkenler açısından değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Türkçe öğretmenleri genel olarak sınıf mevcutlarının ve ortamının konuşma becerisi ölçme ve değerlendirme için uygun olmadığını belirtmiştir. Konuşma sınavları Türkçe öğretmenleri tarafından hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma sınavları olarak uygulanmıştır. Hazırlıklı konuşma sınavlarında öğrencilerin konuşma sınavlarına gereken önemi göstermemeleri ve hazırlık yapmamaları, konuşma sınavlarına katılım isteklerinin olmaması, öğrencilerin konuşmalarında tutarlılık ve bütünlük bulunmaması, dil ve anlatım bozuklukları, materyal kullanım eksikliği, jest ve mimik kullanımının yetersizliği ve zamanı yönetememe konuşma sorunlarını oluşturmaktadır. Hazırlıksız konuşma sınavlarında öğrencilerin konu hakkında bilgi eksikliği, söz varlığı yetersizliği, konuşma isteksizliği ve çekinme, alay edilme korkusu karşılaşılan sorunlardır. Araştırma sonunda öğrencilerin konuşma kaygılarını gidermek için konuşma öncesi öğrencilere hazırlık süresi tanınmalı, konu ile ilgili anahtar kelime desteği verilmeli, konuşma uygulama sayıları arttırılmalıdır. Konuşma sınav ölçütleri önceden öğrencilere bildirilerek öğrencilerin farkındalıkları arttırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Eğitimi, Konuşma Becerisi, Konuşma Sınavlarında Karşılaşılan Sorunlar.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulları İçin Hazırlanan Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı'nda (1 ve 2. Kitap) Yer Alan Öyküleyici Metinlerin Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi

Dr. Emrah Türk[1]

[1]MEB

Özet

Bu çalışma, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2024-2025 öğretim yılı için yayımlanan 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki (1 ve 2. kitap) öyküleyici metinlerin çocuk edebiyatı ölçütleriyle ne düzeyde örtüştüğünü belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma nitel desendedir. Veri kaynağını iki kitapta yer alan 14 öyküleyici metin oluşturmaktadır. Veriler doküman incelemesi ile toplanmış, betimsel çözümleme ile yorumlanmıştır. Çalışmada kodlama çerçevesi, Sever'in (2007) çocuk edebiyatı ölçütleri temel alınarak sekiz tema üzerinden yapılandırılmıştır: (1) tasarım-resim, (2) konu-kurgu, (3) izlek-tema, (4) karakter/ kahraman, (5) dil-anlatım, (6) iletiler, (7) çevre, (8) yazınsal-eğitsel özellikler. İki ders kitabındaki öyküleyici metinlerin tamamının dili açık, yalın ve akıcıdır; yaş düzeyine uygundur. Temalar çoğunlukla değer odaklı olup (dayanışma, vefa, aile bağları, özdenetim, sağlıklı yaşam) sosyal-duygusal öğrenmeyi desteklemektedir. Kurgular büyük ölçüde giriş-gelişme-sonuç düzenini izler, çocuk öznenin sorun çözme ve sorumluluk alma süreçleri görünür şekildedir. Görseller sıcak renk paleti ve okunaklı kompozisyonla anlamı destekler, ancak bazı metinlerde görsel-metin uyumsuzluğu (mekân malzemesi/mevsim ipucu, başlıktaki vurgu ile resim arasındaki kopukluk) saptanmıştır. Bazı anlatılarda didaktik ton belirginleşmekte, karakterler tipleşmeye eğilimli olmakta ve çevre betimi ekonomik bırakılmaktadır; buna karşılık tarihî/yerel bağlamı işleyen metinlerde (ör. Millî Mücadele anlatıları) duygudaşlık ve kronoloji güçlüdür. Tür çeşitliliği içinde deneme/anı özellikleri taşıyan metinlerin de "öyküleyici" kümede yer aldığı görülmüş, bu durum programın okuma kültürü hedeflerine katkı sağlarken tür ayrımında bulanıklığa neden olmuştur. Kitaptaki öyküleyici metinler, gelişimsel uygunluk ve değer aktarımı açısından büyük ölçüde yeterli; okuma motivasyonu ve metinler arası beceriler için işlevseldir. İki ders kitabını da eğitsel veya gelişimsel iyileştirme için (i) görsel-metin uyumunun gözden geçirme aşamasında titizlikle denetlenmesi, (ii) tematik çeşitliliğin artırılarak çağdaş çocuk deneyimlerinin (dijital kültür, çevre, kapsayıcılık) çok sesli biçimde temsili, (iii) didaktik söylemin estetik ölçülerle dengelenmesi, (iv) karakter derinliği ve mekân gerçekçiliğinin zenginleştirilmesi önerilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Türkçe Ders Kitabı, Öyküleyici Metin

Özbek Çocuk Edebiyatı Şiirlerinde Duyarlık Eğitimi

Prof. Dr. Fatma Açık[1]

[1]Gazi Üniversitesi

Özet

Edebiyat ve toplum arasında sıkı bir münasebetin olduğunu "Edebiyat toplumsal olayları mı belirler?" veya "Toplumsal olaylar edebiyatı mı belirler?" tartışmalarından anlamaktayız. Edebiyat büyüleyici bir güç olmanın yanı sıra eğlendiren, eğlendirirken uyandıran, düşündüren, insanı kendine getiren bir güdüdür. Hedefi insanlarda, sosyal hayata ve zamana uygun davranış değişikliği sağlamak olan eğitim insanın düşünme, yorumlama ve üretme özelliklerinden yararlanarak, güzeli, faydalı olanı buldurur. Dolayısıyla terbiye (edeb) anlamına gelen edebiyatla eğitim arasında da sıkı bir bağ vardır. Kavcar (1994:6) bunu; "...edebiyat eserleri insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynar. Kısacası edebi eserler hem bireysel hayatla, hem de sosyal hayatla ilgili olarak, iyiye, güzele ve doğruya yönelme yolunda, yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur, insanları bunlar doğrultusunda eğitir." şeklinde açıklamaktadır. Çocukları okuryazarlık donanımlarına sahip kılma ve onlara duygusal ve düşünsel duyarlık kazandırmada çocuk kitaplarının işlevi önemlidir. Edebi türlerden biri olan şiirin sezgisel ve duygusal etki yoluyla öğreticiliği bilinmektedir. Genç yaştaki duygular veya gelişen melekeler, duygusal aracılar ve alıcılar sayesinde etkili ve öğretici olurlar. Bu bildiride çocuk edebiyatının söz konusu değerleri kazandırmasındaki rolü Özbekistan sahası özelinde incelenecektir. Çalışmada Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları ve Schwartz Değerler Sınıflaması Tablosu'nda yer alan değerlerden "Vatanseverlik" esas alınarak; Özbek şairlerin eserlerinin içerdikleri milli bilinç sahibi olmak, milli kimliğini tanımak ve ülke varlıklarına sahip çıkmak değerleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemiyle yapılandırılmış, veriler belgesel tarama modeliyle elde edilecektir. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılacaktır. Güvenirlik için araştırmacı ve alan uzmanının kodlamaları arasındaki tutarlılık Miles ve Huberman'ın formülüne uygun olarak sınanacaktır

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Özbek Edebiyatı, Çocuk Şiirleri, Vatanseverlik

Özbek Dili Anlambilimsel Çözümleyicisinin Dilbilimsel Altyapısı: Kuramsal Temel ve Uygulamalı Kullanım

Doç. Dr. Shakhnoza Gulyamova[1]

[1]Taşkent Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

Özet

Modern bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle, doğal dilin otomatik işlenmesi alanında anlambilimsel çözümleme özel önem kazanmaktadır. Özbek bilgisayarlı dilbiliminin güncel görevlerinden biri olarak, Özbek dili anlambilimsel çözümleyicisinin dilbilimsel temellerinin oluşturulması konusu gündeme gelmiştir. Bu çalışma, anlambilimsel çözümleyicinin temel işlevi olan derlemdeki eşsesli, çok işlevli ve çok anlamlı sözcükleri ayırt etme konusuna odaklanmıştır. Özbek dilinin kendine özgü özellikleri, anlambilimsel çözümleyici oluşturmada ek zorluklar yaratmaktadır. Eklemeli yapı, biçimbilimsel zenginlik ve sözcük dizilişinin görece serbest olması gibi özellikler, çözümleyicinin algoritmik çözümlerini daha da karmaşıklaştırmaktadır. Bir sözcük köküne çeşitli ekler eklenmesi sonucunda yüzlerce yeni biçim ortaya çıkabilmekte, bu da otomatik çözümleme sürecini zorlaştırmaktadır. Araştırma sürecinde, anlamsal çözümleyicinin dört temel görevi belirlenmiştir: kelimenin sözlüksel anlamlarını tespit etmek, eşsesli kelimeleri ayırt etmek, çok işlevli kelimeleri ayırmak ve çok anlamlı kelimelerin anlamsal yönlerini belirlemek. Özbek dilinde eşseslilik olgusu yaygındır ve "bor" kelimesinin hem "var" anlamında hem de "gitmek" fiilinin emir kipindeki biçimi olarak kullanılması gibi örnekler anlamsal çözümlemede ciddi bir sorun oluşturur. Anlamsal çözümleyicinin pratik uygulama alanları geniş kapsamlıdır ve makine çevirisi sistemlerinde, soru-cevap sistemlerinde, metin sınıflandırmasında ve bilgi arama sistemlerinde önemli bir rol oynar. Google ve Yandex gibi arama motorlarında kelimelerin anlamını ararken doğruluğa ulaşmak, Özbek Ulusal Derlemi'ni oluştururken sözcüksel-anlamsal göstergenin belirsizliği sorununu çözmek gibi görevler gerçekleştirilir. Araştırma sonucunda, anlamsal bir çözümleyici oluşturmak için sözlükbilimsel kaynakların, derlem dilbiliminin ve makine öğrenimi yöntemlerinin bütüncül kullanımının gerekliliği tespit edildi. Anlamsal filtreler sistemi, ilk sözcüksel çözümleme, bağlamsal çözümleme ve anlamsal seçim aşamalarından oluşmakta olup, derin öğrenme teknolojileri çözümleme kalitesini önemli ölçüde artırmaya olanak sağlamaktadır. Uluslararası deneyimler, özellikle de Türk dilleri grubundaki Tatar dilinde yürütülen çalışmaların uygulanabilirliği incelendi. D. Ş. Süleymanov ve A. R. Gatiatullin tarafından geliştirilen Tatar dilinin anlamsal-sözdizimsel çözümleyicisi, Özbek dili için de kullanılabilir. SemSin ayrıştırıcı sisteminin yapısal şeması - sözlük, biçimbilimsel çözümleyici, kurallar ve sözcüksel çözümleyici - Özbek dili için temel bir model oluşturabilir. Anlamsal çözümleyicinin oluşturulması sonucunda makine çevirisinin kalitesinin iyileştirilmesi, otomatik metin analizi sistemlerinin geliştirilmesi ve bilgi arama sistemlerinin verimliliğinin artırılması mümkün olacaktır. Bu durum, Özbekçenin dijital ortamdaki rolünü güçlendirmeye ve gelecek nesiller için dilin korunmasına önemli bir katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anlambilimsel Çözümleyici, Eşsesli Kelimeler, Çok Anlamlı Sözcükler, Biçimbilimsel Zenginlik, Makine Çevirisi, Derlem Dilbilimi, Derin Öğrenme Teknolojileri, Bağlamsal Çözümleme, Sözlükbilimsel Kaynaklar, Otomatik Metin Analizi

Özbekistan'da Türkçenin Okutulması ve Önemi

Doç. Dr. Rohila Ruzmanova[1]

[1]Şeref Reşidov Semerkant Devlet Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Enstitüsü

Özet

Özbekistan'da genç kuşakların yabancı dil edinimine yönelik günümüzde devlet ve toplum ölçeğinde büyük bir önem atfedilmektedir. Özbek gençleri, küresel iletişim dillerinin yanı sıra, özellikle Türk dilinin öğrenimine yoğun ilgi göstermektedirler. Türkçe, morfolojik ve sözcüksel yapı bakımından Özbekçe ile yüksek düzeyde benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte, Türk halkının kültürel mirası, tarihi ve dünya tasavvuru ile Özbek toplumu arasındaki güçlü bağlar, Türkçenin öğrenim sürecini destekleyen belirleyici unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkede Türkçe öğretimi, bağımsızlık sonrası dönemde sistematik bir gelişim sürecine girmiştir. Batı ve Doğu dillerinde, aynı zamanda Türk Dili ve Edebiyatı sahasında nitelikli uzman kadrolar yetiştirmek amacıyla lisans düzeyinde programlar ve ortaöğretim kurumları açılmıştır. Hâlihazırda pek çok yükseköğretim kurumunda Türkoloji ve Doğu Dilleri anabilim dalları faaliyet göstermekte; Türkçe ise birinci veya ikinci yabancı dil statüsünde okutulmaktadır. Bu bağlamda, Şeref Reşidov Semerkant Devlet Üniversitesi bünyesinde 2022 yılında Türkoloji Araştırmaları Enstitüsü kurulmuş, aynı yıl içerisinde "Türk Dili Merkezi" faaliyete geçirilmiştir. Ayrıca 2024-2025 akademik yılından itibaren Filoloji ve Dil Öğretimi: Türk Dili lisans programına öğrenci kabulü gerçekleştirilmiş olup, Türk Dili ve Edebiyatı alanında uzman yetiştirilmesine başlanmıştır. Pedagojik verimliliği maksimize etme hedefiyle yapılan uygulamalı araştırmalar, Türkçe öğretiminde başarının temelini alanında uzman akademisyenlerin oluşturduğunu göstermektedir. Bu uzman kadro tarafından yürütülen dersler, modern dijital teknolojilerle desteklendiğinde, öğrenim kalitesi belirgin bir şekilde artış göstermektedir. Bunun yanı sıra, Özbek öğrencilerin Türkçeyi daha etkin bir biçimde öğrenebilmeleri için erişilebilir elektronik ders materyallerinin hazırlanması bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Pedagojik gözlemler ve dil öğretimi deneyimleri, öğrencilerin ana dillerine olan hâkimiyetlerinin artışıyla doğru orantılı olarak, yabancı dil edinimi sürecinin hızlandığını ve başarı oranının yükseldiğini ortaya koymaktadır. Dil öğretim metodolojisinde dikkate alınması gereken hususlardan biri, öğrencinin hedef dil öğrenim motivasyonunun doğru biçimde tespit edilmesidir. Öğrenim hedefleri uluslararası dil yeterlilik sertifikası edinmek ise, müfredatın bu sertifika sınavlarının ölçütleri ve formatıyla uyumlu bir şekilde tasarlanması esastır. Akademik araştırma yapmak veya alan literatürünü takip etmek isteyen öğrenciler için terminolojiye yoğunlaşmak ve bilimsel metinlerin çevirisine odaklanmak zaruridir. Sadece sözlü iletişim becerilerini geliştirmek isteyen öğrenciler için ise dinleme ve konuşma odaklı etkinliklerin ön plana çıkarılması elzemdir. Dolayısıyla, öğretim sürecinde her öğrencinin bireysel hedeflerinin göz önünde bulundurulması bilimsel açıdan pedagojik bir zorunluluktur. Öte yandan, ders materyallerinin seçiminde güncel ve çağdaş içeriklerin tercih edilmesi, öğrencilerin dikkatini artırmakta ve onları özerk öğrenmeye yönlendirmektedir. Ayrıca, öğrenim gruplarının yaş aralıkları ve cinsiyet dağılımı dikkate alınarak verilen ödevler, uygulamalı çalışmalar ve metin hazırlıkları, dil öğretim sürecinin etkinliğini önemli ölçüde artıran unsurlar olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Özbekistan'da Yabancı Dil Eğitimi, Dilbilim, Terminoloji Çalışmaları, Pedagojik Yaklaşımlar.

Özbekistan'da Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi ve Dil Politikaları

Doç. Dr. Emrah Yılmaz[1]

[1]Semerkant Devlet Üniversitesi

Özet

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, yapısal farklılıkların yol açtığı güçlükler ve kültürel aktarımın kritik rolü nedeniyle, edinim süreçlerinin çok boyutlu bir yaklaşımla incelenmesini gerektiren dinamik bir sahadır. Bu kapsamda, Özbekistan'daki Türkçe öğretimi ve yürütülen dil politikaları analiz edilmiştir. Çalışmada, özellikle Türkiye Türkçesinin öğretiminde karşılaşılan engeller ve Özbek dilinin dilbilimsel yapısından kaynaklanan aktarım meseleleri mercek altına alınmıştır. Söz konusu güçlüklere ve imla farklılıklarına yönelik çözüm önerileri sunabilmek amacıyla, Özbekçenin dilbilimsel tipolojisi ve imla özellikleri üzerinde durulmuştur. Bunun yanı sıra hâl eklerinin birbirleri yerine kullanılması, zaman eklerinin işlevsel kaymaları, söz dizimsel ve nezaket hitaplarındaki farklılıklar, belirli yardımcı fiillerin sıra dışı kullanımları gibi dil bilgisel problemlere değinilmiştir. Ayrıca, yalancı eşdeğerlikler ve sözcüklerin kültürel bağlamda kazandığı yeni anlamlar, dil öğretim materyallerinin bu özgünlüklere göre yeniden düzenlenmesi gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda, Özbek atasözlerinde veya konuşma dilinde "kol" sözünün parmak, "kalit (kilit)" sözünün anahtar, "ovkat" (evkat/vakitler) sözünün "yemek", hatta bazı durumlarda "içmek" sözünün de yemek eylemi yerine kullanılması dikkat çekicidir. Sözcükler, iletişim kurmanın ötesinde, yüzyıllar içinde işlenerek çok katmanlı anlamlar edinir ve bir kültür aktarım aracı hâline gelir. Bu nedenle, dil öğretiminde sadece dilbilgisi kurallarına değil, aynı zamanda kelimelerin taşıdığı kültürel ve metaforik derinliğe de odaklanmak büyük önem taşımaktadır. Dinamik hafızayı harekete geçiren bu yaklaşım, metinlerin arka planında gizlenen kültürel zenginlikleri (örneğin, Mevlana'nın Mesnevi'sindeki sembolizm veya Registan Meydanı'nın mimari dili) anlamayı kolaylaştırır. Bu bağlamda, dilin sanatsal ve estetik boyutlarının da eğitim materyallerine dâhil edilmesi, öğretimi daha etkili kılacaktır. Böylece daha fazla anlam bilinciyle farklı açılımlar sağlanabilir. Söz, şair muhayyilesinde dilin süt dişlerine ve gönül telini titreten şiire; taş, mimarın elinde bir şahesere, resim ressamın sessiz diline, müzik ahengine karşı konulmaz ruhu okşayan nâmelerle bestekârın iç sesine dönüşebilir. Bildiride temel olarak, Özbekçenin tipolojisine, Türkçenin yabancılara öğretiminde kültürel aktarım mekanizmalarına, sosyal dil kullanımına ve dinamik hafızaya dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tipoloji, Dil Politikası, Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi, Kültürel Aktarım, Dinamik Hafıza.

Özel Eğitim 1. Kademe İletişim Becerileri ve Sosyal Beceriler Dersleri Öğretim Programları Bağlamında Türkçe Eğitimi ve Bibliyoterapi

Dr. Yasemin Arslan[1], Doç. Dr. Emine Akyüz[1]

[1]Ankara Üniversitesi

Özet

Eğitim, bireylerin ve toplumun gelişiminde ayrı ayrı disiplinlerle sistematik çabayı gerektiren ve bununla birlikte bu disiplinlerin birbirlerinden keskin çizgilerle ayrılmasının olanaksız olduğu bir alandır. Türkçe eğitimi ise iletişim ve sosyalleşmenin temeli sayılabilecek dinleme, okuma, konuşma ve yazma dört temel dil becerisinin gelişimini temel alan bir disiplindir. Bireylerin kendilerini gerçekleştirmesi, çevreleriyle iletişimlerini düzenlemesi, sosyal becerilerine katkıda bulunulması; hemen tüm disiplinlerde Türkçe eğitiminin temel amaçlarıyla örtüşmektedir. Okul öncesinden yükseköğretime kadar tüm kademeler için anlama ve anlatma becerilerinin gelişiminde çocuk ve gençlik edebiyatı, öğrenme ve sağaltım süreçlerinin önemli ders/yardımcı materyalleri olarak belirtilebilir. Bu kapsamda bibliyoterapi, Türkçe eğitimi konu alanı içinde ele alınmaktadır. Kapsayıcı eğitim politikalarının önemli bir ögesi olarak özel eğitime gereksinim duyan bireylerin eğitimi, özel eğitim ve rehberlik çatısı altında planlanmaktadır. Toplumun gelişmişlik düzeyine katkı için her bireyin kendi hızında, kendi gerçekliğinde eğitimini sağlamak temel amacıyla günlük yaşam becerileri başta olmak üzere bireylerin eğitim ihtiyaçlarına yanıt vermek, öğrenme ortamlarının tüm bileşenleriyle amaca uygun yapılandırılmasını gerekli kılar. Nitekim Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları (TYMMÖP) arasında, Sosyal Beceriler ve İletişim Becerileri dersleri yer almaktadır. Bu çalışmada bu derslerin 1, 2, 3 ve 4. sınıflar için (1. Kademe) hazırlanan öğretim programlarının (MEB, 2018), Türkçe eğitiminin amaçları ve bibliyoterapi odağında ele alınması amaçlanmaktadır. Nitel bir araştırma olarak yapılandırılan bu çalışmada, Özel Eğitim Uygulama Okulları için hazırlanan Sosyal Beceriler ve İletişim Becerileri Dersleri 1. Kademe Öğretim Programları, Türkçe eğitiminin temel amaçları kapsamında araştırma nesnesi olarak içerik analizi yoluyla incelenmekte; bu derslere ilişkin ders/yardımcı materyal olarak bibliyoterapiden yararlanmaya ilişkin örnek ve değerlendirmelere yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel Eğitim Öğretim Programları, Türkçe Eğitimi, Bibliyoterapi

Ruslar İçin Hazırlanan İlk Türkmence Gramer Üzerine

Doç. Dr. Berdi Sarıyev[1]

[1]Ankara Üniversitesi

Özet

Tebliğde Hazar Ötesi Halk Eğitim Kurumu müfettişi, Türkmen Türkçesi ilk gramer yazarı, Rus eğitimcisi, gazeteci İvan Aleksandroviç Belyayev'in 1915 senesinde Ashabat'ta yayınladığı "Grammatika Turkmenskogo Yazıka" (Türkmen Türkçesi Grameri) başlıklı eseri ele alınmaktadır. Daha SSCB kurulmadan önce, 1900'li yıllardan öncesinde ve sonrasında Türkmenistan'a yerleşen Ruslar için Rus yerel okullarının açılmasıyla konuşma kılavuzu, ders kitapları, sözlükler ve gramerler hazırlanmaya başlanır. Bu gramer o dönemin ürünlerinden biridir. Gramer on tane dersten ve iki tane ekten ibaret olup toplam yüz yirmi iki sayfayı bünyesinde barındırmaktadır. Tebliğimizde söz konusu gramere göre Türkmen Türkçesinin gramer özellikleri, ses özellikleri, ünlü ünsüz fonemleri, uzunluk kısalık ve doğru okuma yöntemlerine ait bilgiler detaylı bir biçimde incelenmiştir. Gramer "Ses Bilgisi ve İmla" başlıklı bölümden başlamaktadır. Bu bölümde yazar Türkmen Türkçesinin ses özellikleri Rus dilinden farklı olan fonemleri örneklerle göstermiştir. Bu bölümde Arap harflerinin imlası ve onun Türkmen dilindeki karşılığı örneklerle gösterilmiştir. Rus okurlarının doğru okuyup anlayabilmesi için Arap harfli örneklerin karşısında Kiril harfleriyle Rusça çevirisi verilmiştir. Sonraki bölümlerde kelime gruplarının her biri için ayrı bilgiler ve örnekler hazırlanıp Rus okurları için sunulmuştur. Bu sene 110 yaşını dolduracak olan söz konusu bu gramer Ruslar için Türkmence eğitimin ilk adımlarından biri olmuştur. Türkmence ilk gramer örneği olarak kabul edilir. Tebliğimizin sonunda örnekleri Arap harfleriyle yazılan ve Rusça Kiril yazısıyla açıklanan "Grammatika Turkmenskogo Yazıka" adlı ilk gramerin yapısı, içeriği, konuları ve örnekleri hakkında detaylı bilgi verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkmen Türkçesi, Rus Yerel Okulu, Dil Bilimi, Gramer, Harf, Yazı, Fonem, Sözlük.

Seviyelendirilmiş Okuma Metinlerinin Dil Bilgisi Uygunluk Açısından İncelenmesi: Maarif Vakfı A1 Serisi Örneği

Öğr. Gör. Dr. Nazik Müge Tekin[1], Öğr. Gör. Dr. Aybegüm Aksak[2]

[1]Kastamonu Üniversitesi
[2]Ankara Yıldırım Beyazıd Üniversitesi

Özet

Yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretiminde temel dil becerilerinden biri olan okuma, öğrenicinin hem dil gelişimini hem de kültürel birikimini destekleyen, girdi oluşturan işlevsel bir boyuta sahiptir. Okuma becerisi, öğrencilerin kelime hazinesini geliştirmesi, dil bilgisel yapılara doğal bağlamlarda maruz kalması ve hedef dilin kültürel kodlarını tanıması açısından belirleyici bir rol üstlenmektedir. Nitekim Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni'nde (CEFR) da vurgulandığı üzere, başlangıç seviyesinde (A1) öğrenicilerin temel, sık kullanılan ifadeleri, basit cümleleri ve gündelik iletişimde gerekli dil bilgisel kalıpları doğru biçimde anlamaları ve üretmeleri beklenmektedir. Bu açıdan A1 seviyesine yönelik hazırlanan okuma materyallerinin dil bilgisi açısından seviyeye uygunluğu ve iyi yapılandırılmış olması öğretim sürecinin etkililiğini doğrudan belirleyen kritik bir unsurdur. Çalışmada, Maarif Vakfı tarafından yayımlanan ve A1 seviyesine yönelik beş kitaptan oluşan yardımcı okuma serisi –Hoşça Kal, Yolculuk, Burası İstanbul, Pembe Konak ve Ekip İşi– CEFR ölçütleri bağlamında dil bilgisel uygunluk açısından incelenecektir. Yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretiminde seviyeye uygun metinlerin ve okuma materyallerinin sınırlı oluşu ve mevcut kaynakların dil bilgisel açıdan sistematik incelemelere yeterince konu edilmemiş olması, bu tür araştırmaların gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çalışmanın amacı, söz konusu metinlerin başlangıç düzeyinde Türkçe öğrenen uluslararası öğrenciler için öngörülen dil bilgisi yeterlikleriyle örtüşüp örtüşmediğini ortaya koymak, böylece hem materyal kullanımına ilişkin somut bulgular sağlamak hem de öğretim sürecine katkıda bulunabilecek öneriler sunmaktır. Araştırmada nitel yöntem kullanılacak olup kitaplarda yer alan metinler betimsel çözümlemeye tâbi tutulacaktır. Çalışma kapsamında metinlerdeki zaman kiplerinin kullanımı ve cümle yapıları incelenecektir. Çalışma sonucunda elde edilecek bulgular, ilgili okuma kitaplarının A1 düzeyine uygunluk derecesini ortaya koyacak ve öğrenicilerin dilsel gelişimine katkı sağlayan yönlerini görünür kılacaktır. Ayrıca, seviye dışı yapıların tespiti, materyallerin gelecekteki baskılarında veya benzer içeriklerin hazırlanmasında dikkate alınması gereken önemli noktaları ortaya koyması bakımından faydalı olacaktır. Bu yönüyle araştırma, yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretiminde okuma materyallerinin hazırlanmasında seviye uyumunun ve dilbilgisel ölçütlere bağlı kalmanın önemini vurgulamakta, aynı zamanda alan yazına materyal inceleme boyutunda katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Dilbilgisel Uygunluk, Okuma Becerisi, A1 Seviyesi, Materyal Değerlendirmesi

Ahmed Yugnaki'nin "Hibat al-Hakayiq" Eserinin Dil Özelliği

Doç. Dr. Dr. Gulchehra Xujanova

Özet

Eski Türk edebiyatı eserlerinin yaratılış tarihi, dil özellikleri ve kendi fikir dünyalarının yanı sıra, aynı zamanda poetik özellikleri de dikkate değerdir. Türk dilinin edebi dil olarak gelişiminde, ilk kaynakların özel bir yeri bulunmaktadır. Bu eserlerden biri, şüphesiz, "Hibat al-Hakayiq"tir. "Hibat al-Hakayiq" hem leksik, fonetik ve gramatik açıdan "Kutadgu Bilig"e yakın, hem de diğer yönden "Kısas-i Rıbguzi"ye benzerdir. Bu temele dayanarak, E. E. Bertels, bu eseri eski Özbek edebi dilinden klasik Özbek edebi diline geçişte bir "köprü" olarak tanımlamıştır. Bu görüş, "Hibat al-Hakayiq"in dili üzerinde çalışan diğer dilbilimciler tarafından da desteklenmiştir. Alisher Navoi de Ahmed'in Türk dilinin gelişimine katkısını "Nassayim al-Muhabbat" ve "Munshaot" eserlerinde takdir eder. Ayrıca, Navoi'nin "Munshaot"ta verdiği dörtlükler "Hibat al-Hakayiq"te rastlanmamaktadır. Bilim insanlarının itirafına göre, "Navoi döneminde Ahmed'in başka bir eseri de halk arasında ünlü olmuştur." Eserin dili ve üslubu, yazarın edebi yeteneğinden ve Türk dilinin fesahatinden izler taşımaktadır. Aynı zamanda eserde dil kültürleri de detaylı bir şekilde ele alınmıştır. "Düşünerek konuşan kişinin sözü doğrudur, gereksiz yere çok konuşan dil acımasızdır" gibi anlamdaki özdeyişlerin beyitlere yedirilmesi, eserin etkisini genişletmiştir. "Hibat al-Hakayiq"in halk ağzı edebiyatı ile yakınlığı ve halk şiirinin etkisi, eserde geniş bir şekilde yer alan dörtlük formunda görülmektedir. Bu, tartışmaya yer bırakmayan bir delildir. Eğer eserin metnine daha derin bir bakış atılırsa, dörtlüklerin çoğunun dil, anlam, üslup ve ifade açısından özdeyişlere yakınlığı belirginleşir. Konferansta, "Hibat al-Hakayiq" destanının Türk edebi dilinin gelişimine kattığı büyük katkı açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: "Hibat al-Hakayiq", Türkçe, Dil, Üslup, Edebiyat, Özdeyiş, Dörtlük.

Sosyal Değişimler Çerçevesinden Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminin Amaçlarına Bakış

Dr. Hülya Kübra Gürsoy[1]

[1]MEB

Özet

Bir arada yaşayan insanların oluşturduğu toplumda, zaman içerisinde değişimler görülmektedir. Sosyal değişim olarak ifade edilen söz konusu durumlar siyasi, ekonomik, kültürel olmak üzere toplumun birçok kurumuna, alanına ve yapısına etki etmektedir. Eğitim, dil ve edebiyat alanları da sosyal hayatın bir parçası olmaları bakımından bu değişimlerle birlikte yeniden şekillenmektedir. Türkiye'de cumhuriyetin ilanıyla birlikte çeşitli değişim ve gelişmeler yaşanmıştır. Bu değişimler, dünyadaki gelişmelerle de ilişkili olarak seksenli yıllardan itibaren yoğunlaşmıştır. Siyasi politikalardaki düzenlemeler, neoliberal anlayışlar, küreselleşen dünya, kadın hareketleri, Avrupa Birliği süreci, postmodern yaklaşımlar, göç dalgaları ve bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmeler eğitim öğretim alanında da etkisini göstermiştir. Eğitim öğretim faaliyetleri, önceden planlanan programlar vasıtasıyla yapılmaktadır. Programlar; amaç, hedef, içerik, yapı, öğrenme öğretme süreci, ölçme değerlendirme gibi alt başlıklardan oluşmaktadır. Bu çalışmayla ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersinin amaçlarını sosyal değişimler doğrultusunda incelemek amaçlanmıştır. Çalışmada olgu ve olayların bütüncül bir biçimde ele alındığı nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Veriler, yazılı doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Çalışmanın verilerini birincil kaynaklar oluşturmuştur. Kaynaklara Millî Eğitim Bakanlığının Tebliğler Dergisinden, çevrim içi ortamlardan ve Millî Eğitim Bakanlığının resmî genel ağ sayfasından erişilmiştir. 1976, 1992, 2005, 2015, 2018 ve 2024 tarihli ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programları incelenerek elde edilen veriler betimsel yöntemle, tematik bir çerçeve doğrultusunda işlenmiştir. Dünyada ve Türkiye'de son elli yılda görülen sosyal değişimler, toplumsal olay ve olgular çerçevesinden Türk dili ve edebiyatı öğretim programlarının amaçları incelenmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda sosyal değişimlerle birlikte Türk dili ve edebiyatı öğretim programlarının amaçlarında değişimler olduğu görülmüştür. Gelenekselden moderne, ulusaldan evrensele, tür odaklı anlayıştan tematik yaklaşıma geçildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi, Öğretim Programları, Sosyal Değişim

Sosyal Medya Paylaşımlarının Özel Amaçlı Türkçe Öğretiminde Kullanımı: Üsküp Yunus Emre Enstitüsü Örneği

Prof. Dr. Erhan Akın[1], Arş. Gör. İlknur Paçalı[1]

[1]Siirt Üniversitesi

Özet

Özel amaçlı yabancı dil öğretimi, günümüzde küreselleşen dil kullanımında bireylerin dil ihtiyaçlarına işlevsel ve elverişli çözümler sunan köklü bir yaklaşımdır. Türk dilinin iş ya da mesleki alanlarda yabancılar tarafından talep edilebilirliği her geçen gün artmaktadır. Bu ihtiyacı karşılamak üzere yurt içinde ve yurt dışındaki birçok kurum özel nitelikli kurslar açmaktadır. Yunus Emre Enstitüsü (YEE) bu hizmeti, 48 ülkede 58 Türk kültür merkezi ile yürüten önemli bir kurumdur. Günümüzde kurumların halka erişimi ile ilgili önemli bir bağ olan sosyal medya, güncel ve aktif şekilde kullanılan bir iletişim ağı olmakla birlikte eğitsel olarak da dil öğretiminde kullanılmaktadır. Bu araştırmada, Balkanlarda Türkçe öğretimi mercek altına alınarak temsiliyette Kuzey Makedonya üzerinden çalışılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, Yunus Emre Enstitüsü (YEE) sosyal medya içeriklerini özel amaçlı Türkçe öğretimi bağlamında incelemek ve bu içeriklerin dil edinim sürecinde otantik materyal olarak kullanımını ortaya koymaktır. İlgili araştırmada, sosyal medya içeriklerinin ne tür söylemler barındırdığını, bu söylemlerin özel amaçlı Türkçe öğretimindeki karşılığını bulmak ve bu alanları temellendirerek özel amaçlı Türkçe öğretiminde sosyal medyanın kullanımı ile ilgili bir modül üretmek hedeflemektedir. Bu araştırmada belirli bir konuyu doğal ortamı içerisinde ele alarak derinlemesine inceleme ve yorumlamalarla çıkarımda bulunmayı sağlayan nitel araştırma yöntemi (Baltacı, 2017) ve bu yönteme ait olan bütüncül tek durum çalışması tekniği kullanılmıştır. Bu bakımdan araştırmanın durumu, "Üsküp Yunus Emre Enstitüsü sosyal medya hesabındaki "Instagram" paylaşımların özel amaçlı Türkçe öğretimi ile bağı" şeklinde belirlenmiştir. Araştırma verileri ilgili sosyal medya hesabındaki "@yeeuskup" 9 Temmuz 2024-25 tarihleri arasındaki 106 gönderiden oluşmaktadır. Yapılan içerik analizleri sonucunda 390 kodlama yapılmış ve kategorileştirilerek bu gönderilerin "ulusötesi temsil ve diplomasi, eğitim-akademi-bilim ve kültür-sanat" temaları bağlamında şekillendiği tespit edilmiştir. Bunlardan hareketle ikinci bulgu kapsamında Toplumsal kültürel Türkçe "kolektif hafıza Türkçesi, diploması Türkçesi ve toplumsal iletişim Türkçesi" (%45), çocuklar için Türkçe öğretimi (%19), akademik Türkçe "bilimsel Türkçe ve sınav Türkçesi" (%13) ve mesleki Türkçe "Mesleki Türkçe, teknoloji alan Türkçesi, diplomasi ve uluslararası ilişkiler için Türkçe, medya Türkçesi" (%12) özel alanlarına yönelik dağılım dağılmış ve bu alanlarla ilgili dilsel ve iletişimsel görevler (sözcük bilgisi, dil bilgisi, okuma/anlama, dinleme/anlama, konuşma ve yazma) belirlenmiştir. Son olarak da ilgili modülün kazanım ve beceri alanları CEFR (Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı) ile ilişkilendirilerek özel amaçlı Türkçe öğretiminde sosyal medya içeriklerinin kullanımına yönelik tasarı yapılmıştır. Araştırma sonucunda Üsküp YEE Instagram hesabındaki kaynakların özel amaçlı Türkçe öğretiminde dil becerilerinin aktarımında otantik veri olarak kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balkanlarda Türkçe Öğretimi, Özel Amaçlı Türkçe Öğretimi, Üsküp, Yunus Emre Enstitüsü, Sosyal Medya Söylemleri.

Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Kelime Hazinesini Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma Barınma Merkezi İmam Hatip Ortaokulu Örneği

Mine Uzun[1]

[1]Milli Eğitim Bakanlığı

Özet

Dil insanoğlunun anlaşmada, bilgi birikimini gelecek kuşaklara aktarmasında yararlandığı bir iletişim aracıdır. Dilin en önemli yapı taşlarından biri kelimelerdir. Bir insanın kelime hazinesi o insanın o dile karşı geliştirdiği yeterlilikle yakından ilişkilidir. Kelime hazinesi arttıkça o dili algılama kapasitesi de doğrudan artar. Kelime hazinesi aktif ve pasif olarak ikiye ayrılır. Aktif kelime hazinesi bireyin, günlük hayatında dil becerileriyle beraber doğrudan kullanabildiği kelime sayısıdır. Dil dört farklı dil becerisinden oluşur. İlk gelişen dil becerisi anne karnında oluşmaya başlayan dinleme becerisidir. Bireyler dinleme eylemini daha çok pasif eylem olarak gerçekleştirler. İkinci gelişen dil becerisi ise konuşma becerisidir. Konuşma becerisi ilk çocukluk döneminde gelişen bir becerdir. Aktif olarak gerçekleşen bir eylem konuşma eylemi gelişerek beceri haline gelir. Konuşma becersinde bireyin kelime hazinesi çeşitli ölçme yöntemleriyle doğrudan ölçülebilir. Üçüncü gelişen beceri ise okuma becerisidir. Okuma becerisi okul döneminde kazanılır. Pasif bir eylemdir. Bireyin doğrudan kelime hazinesi ölçülemez ancak pasif yoldan kelime edinimi sağlanmasında okuma alışkanlığının önemi çok büyüktür. Son kazanılan dil becerisi ise yazma becerisidir. Bireyler bu beceriyi de daha çok okul döneminde edinirler. Aktif eylem gerektiren bir beceridir. Bunun yanı sıra kelime hazinesinin ölçilmesinde de önemlir bir yer tutar. Bireylerin yazılı anlatım ürünlerinden çeşitli araçlar kullanılarak aktif kelime hazinesi ölçülebilir. Bu araştırmanın amacı, Suriyeli göçmen öğrenciler tarafından yazılı anlatımda kullanılan toplam kelime ve farklı kelime kullanımlarından yola çıkarak Suriyeli göçmen öğrencilerin kelime hazinelerini tespit etmektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemine bağlı betimsel analiz modeli tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Kahramanmaraş ili Kapıçam Geçici Barınma Merkezi bünyesinde yer alan Barınma Merkezi İmam Hatip Ortaokulu 5 ve 6. sınıfta okuyan 50 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler, Türkçe dersi Maarif Yüzyılı programında yer alan yazma türlerine bağlı yazılı anlatım kağıtlarıyla toplanmıştır. Verilerin analizi için içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır. Toplanan veriler MAXQODA adlı programda toplam kelime ve kullanılan kelimelerin sıklığı olarak tüm kelime kombinasyonu, kelime bulutu ve sözcük frekansı olarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğrenciler tarafından kullanılan toplam kelime sayısı 480'dir. Kelime sıklığı ise -34 ile 4.86 frekans arası değişim göstermektedir. Bulgulardan elde edilen sonuçlar ve öneriler araştırmada sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Öğrenciler, Kelime Hazinesi, Barınma Merkezi, Yabancılara Türkçe Öğretimi

Suudi Arabistan'da İki Dilli Öğrencilerin Konuşma Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Öğretici Görüşleri

Dr. Şahin Özaydın[1]

[1]Mekke Türk Okulu

Özet

Bu çalışma, Suudi Arabistan'da öğrenim gören iki dilli öğrencilerin Türkçe konuşma becerilerinin geliştirilmesine yönelik öğretici görüşlerini derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. İki dillilik olgusu, bireyin bilişsel, dilsel ve kültürel gelişimini çok boyutlu biçimde etkileyen karmaşık bir süreçtir. Bu nedenle, iki dilli öğrencilerin yabancı bir dil olarak Türkçeyi öğrenme sürecinde yaşadıkları zorlukların belirlenmesi ve bu zorluklara ilişkin öğretmen deneyimlerinin incelenmesi, Türkçe öğretiminin niteliğini artırmada önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji (olgubilim) yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemin seçilmesinde, öğretmenlerin bireysel deneyimlerinden ve gözlemlerinden yola çıkarak derinlemesine anlam elde etme hedefi etkili olmuştur. Araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini artırmak amacıyla uzman görüşlerine başvurulmuş, veri toplama süreci titizlikle yürütülmüştür. Elde edilen bulgular, iki dilli öğrencilerin Türkçe konuşma sürecinde dilsel, psikolojik ve iletişimsel düzeyde çeşitli güçlüklerle karşılaştıklarını ortaya koymuştur. Öğrencilerin, anadilleri olan Arapçadan düşünerek Türkçeye aktarma yapmaları, anlam kaymalarına, telaffuz hatalarına ve kelime tekrarlarına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra sınırlı kelime dağarcığı, özgüven eksikliği ve konuşma sırasında hata yapma kaygısı gibi faktörler de iletişimi olumsuz etkilemektedir. Bu durum, öğrencilerin Türkçede akıcı ve doğru biçimde kendilerini ifade etmelerini güçleştirmektedir. Öğretmen görüşlerine göre, bu sorunların giderilmesinde etkileşim temelli, öğrenci merkezli ve oyunlaştırılmış öğretim yaklaşımlarının etkili olabileceği vurgulanmıştır. Özellikle eğitsel oyunlar ve iletişimsel etkinliklerin kullanımı, öğrencilerin derse aktif katılımını artırmakta ve dil öğrenimini eğlenceli hâle getirmektedir. Ayrıca Türkçe dizi ve filmlerin izletilmesi, okuma alışkanlığının kazandırılması, doğal konuşma ortamlarının oluşturulması ve dönüt temelli öğretim uygulamalarının öğrenmeyi pekiştirdiği ifade edilmiştir. Sonuç olarak, çalışma bulguları öğretmenlerin iki dilli öğrencilerin konuşma becerilerindeki eksiklikleri net biçimde gözlemlediğini ve bu eksikliklerin giderilmesi için uygulanabilir, pedagojik temelli stratejiler geliştirdiklerini göstermektedir. Bu yönüyle araştırma, hem Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanına hem de iki dillilik bağlamında konuşma becerisinin geliştirilmesine yönelik uygulamalara önemli katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Konuşma Becerisi, Öğretici Görüşleri.

Tanıya Dayalı Gözlemden Ders Tasarımına: Dil Öğretiminde Öğretmen İş Birliği Modelinin Teorik Temelleri ve Literatür İncelemesi

Doç. Dr. Sıddık Bakır[1]

[1]Atatürk Üniversitesi

Özet

Türkçe öğretiminde öğretmen iş birliğini temel alan ve tanıya dayalı gözlemlerle şekillenen ders tasarımı süreçleri, çağdaş eğitim araştırmalarında dikkat çeken bir yaklaşım hâline gelmektedir. Öğretim sürecinde karşılaşılan sorunların çözümünde, öğretmenler arası sistematik iş birliği ile tanıya dayalı değerlendirme verilerinin birlikte kullanılması hem öğretim kalitesini artırmakta hem de mesleki gelişimi desteklemektedir. Alan yazında öğretmen iş birliği, tanıya dayalı değerlendirme ve ders tasarımı konularında yapılan araştırmalar içerik analizi yöntemiyle sistematik biçimde incelendiğinde, farklı kademelerde benzer bulgular ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada, söz konusu literatür kapsamlı biçimde incelenmiş ve Türkçe öğretiminde iş birliği temelli, tanıya dayalı ders tasarımı süreçlerine ilişkin akademik eğilimler ortaya konulmuştur. Çalışmanın gerekliliği, Türkçe öğretiminde iş birliği ve tanıya dayalı yaklaşımların birlikte ele alındığı kapsamlı incelemelerin sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır. Web of Science veri tabanında taranan makaleler seçilmiş ve içerik analizi yöntemiyle yöntemsel desenler, veri toplama araçları, kuramsal dayanaklar ve pedagojik yansımalar açısından değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, öğretmen iş birliğinin mesleki gelişimi desteklediğini, profesyonel öğrenmeyi güçlendirdiğini ve yenilikçi pedagojik yöntemlerin yaygınlaşmasına katkı sağladığını göstermektedir. Ayrıca, tanıya dayalı yaklaşımların öğrenci merkezli uygulamaları teşvik ettiği, bireysel farklılıklara duyarlılığı artırdığı ve öğrenme çıktılarının değerlendirilmesinde güvenilir veriler sunduğu belirlenmiştir. Çalışmada salt kuramsal bir çerçeve sunulmamakta, aynı zamanda uygulamaya yönelik çıkarımlar da değerlendirilmektedir. Bulgular, öğretmenlerin ders tasarımlarında daha sistematik biçimde iş birliğine yönelmeleri gerektiğini ve tanıya dayalı verilerin öğretim süreçlerine entegrasyonunun sürdürülebilir kalite için önemli bir adım olduğunu ortaya koymaktadır. Genel olarak araştırma, Türkçe öğretiminde öğrenci merkezli, veri temelli ve iş birlikçi yaklaşımların hem öğretmen gelişimine hem de öğrenen başarısına güçlü katkılar sunduğunu vurgulamakta ve gelecekte yapılacak uygulamalı çalışmalara yol gösterici olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tanıya Dayalı Değerlendirme, Ders Tasarımı, Öğretmen İş Birliği, Öğrenci Merkezli Öğretim, Mesleki Gelişim

Türk Çocuk Dilbiliminin Gelişiminde Özbek Çocuk Sözlüğünün Önemi

Dr. Xurşida Hamroqulova[1]

[1]Özbekistan Cumhuriyeti Taşkent Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

Özet

Çocuk edebiyatı, folkloru ile birlikte çocuk dilbilimi meselesinin araştırılması sadece Özbek dilinin değil, Türk dillerinin de güncel sorunlarındandır. Çocuk sözlüklerinin derlenmesi, bunların seçilerek bilimsel açıdan incelenmesi ve pratikte durumuna değer verilmesi çocuk dilbiliminin karşısında duran temel görevlerden biridir. Bu açıdan çocukların konuşmalarında kullanılan, kullanılması gerekli olan ve büyüklerin çocuklar için kullandıkları kelimeleri iki yönde bölerek incelemek ve bunu açıklamayı uygun gördük. Çocuklara uygun kelimelerin açıklamalı sözlüğü Türk dillerindeki benzer sözlüklerin birleşimi ve genel Türk çocuk sözlüklerinin yaratılmasında katkı olarak eklenir. Çocuklara uygun kelimeleri kendi sırası içinde çocuk konuşmasına özgü ve büyüklerin çocuklara söyledikleri kelimeler şeklinde ayrıca çocukların konuşmalarında kullanılması gerekli olan, ahlaki özelliğini eğiten sihirli kelimeler şeklinde incelemek amaca uygundur. 1. Çocuklara uygun kelimeler aşağıdaki gibi olabilir: I. Bebeğin beşik dönemiyle ilgili kelimeler: A) Beşikle ilgili kelimeler: beşik, belak, beşik-belik, sumak B) Bebeğin adlandırılması: bebe, bebek, beşik çocuğu, küçük çocuk, bebek. C) Beşik törenleri: akika, beşik töreni, kırklama. D) Fizyolojik durumla ilgili kelimeler: gıdıklamak, lop. E) Sese taklit kelimeler: gıdıklamak, inga. II. Beşikten sonra üç yaşına kadar olan dönem: 1. Bebeğin adlandırılması: küçük bebek, bebeğim, sevgili bebek, bebek gibi, oyuncak bebek, küçük çocuk. 2. Çocuk konuşmasına özgü kelimeler: böyle, büyüyünce, mimi, ninni, arkadaş, ak, pöf, kıha, 3. Bebeğin hareketiyle ilgili kelimeler: dik, hopla-hopla, hoplalamak, ayakta durmak, adım adım, emeklemek 4. Çocuklara adanmış törenler: sünnet, sünnet töreni, saç kesme (çıkran). III. 4-7 yaş aralığındaki döneme özgü kelimeler: 1. Çocuğun şekil-şemailine özgü kelimeler: sevimli, tombul, tırnak kadar, 2. Davranışıyla ilgili kelimeler: kıskanç, şımartık, inatçı, yaramaz, yumuşak, oyunbozan, oyuncu, şımarık 3. Çocuğun oyun şarkıları: "Menekşe", "Ak kavak mı kök kavak", "Çiçekgül", oyun, bindin-bindin, oyunca, sayışma, çağırma, gürültü, saklambaç, dağılma, 4. Çocuk oyunları: top, alkış, kar savaşı, kulakçekme, sürme, toka, bilmece, zum, zumlar, zuvlamak, şekerlik, çıtlatmak, kırık. IV. Çocuğa yönelik kullanılan kelimeler: 1. Çocuğun yaşı ve durumuyla ilgili kelimeler: küçük, küçüklük, minnacık, küçücük, en büyük, erken yaşta, süt içen, şen, şen-şakrak. 2. Çocuğu küçük görerek kullanılan kelimeler: yaramaz, huysuz, şirret, 3. Çocuğu sevgiyle söylenen kelimeler: şımarık, minnoş, sevimli, şirin, neşeli, tatlı, şirin, şirret. 4. Nesli ifade eden kelimeler: torun, torun, torun 5. Çocuk hastalıklarıyla ilgili kelimeler: şeker hastalığı, suçiçeği, 6. Çocuk oyuncakları: çıngırak, oyuncak gibi. Hangi halkın değerleri eğitim ve terbiyede yansımışsa, onun ömrü kalıcıdır. Özbek halkı eğitim ve terbiyeyi kendi milli değerleri temelinde şekillendiren milletler sırasına girer. Halkımız eskiden değerlere dayanarak iş görür. Çocuk terbiyesinde sadece anne babanın değil, mahallenin, toplumun da ayrı yeri var. “Çocuk baştan, edep yaştan” der halkımız. Sihirli kelimeler de çocuğun gençlik çağlarında konuşmasında kullanılması gerekli olan kelimeler ve büyüklerin çocuklara söylenen övgü kelimlerinin çocuk bilincinde yansıması anlamında düzenlendi. Bu sihirli kelimeler sadece çocuklara değil, geniş topluma da aittir. Çocuk konuşmasına özgü kelimeler: selâmünaleyküm, selam, teşekkürler, buyurun, özür, gönülden, lütfen, gelin, hoş geldiniz, pardon, emret, merhaba, iyi günler, saygılar, Büyüklerin çocuklara söyledikleri övgüler: aferin,

maşallah, var olun, ve aleykümselam, bravo, helal, sağlıklı olun, uzun yaşayın, harika, yaşa. Sihirli kelimeler katılarak düzenlenen edebi eserler de çocuğun manevi düşüncesini artırmaya teşvik eder bu anlamda "Sihirli Kelimeler Sözlüğü"nde geleneksel olmayan şekilde açıklamadan sonra edebi eserlere, küçük hacimli şiirlerin eklenmesine de dikkat çekildi. Bu açıklamalar seslendirilip, QR kod aracılığıyla ifade edildi. Özbek dili sözlük zenginliğindeki çocuklara uygun kelimelerin ayrıca incelenmesi gelecekte diğer Türk dilleri çocuk sözlüklerinin işbirliği içinde yaratılmasına, aynı şekilde çeşitli bilimsel araştırmalara temel olarak hizmet eder.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Dilbilimi, Çocuk Sözlüğü, Türk Dilleri, Çocuklara Uygun Kelimeler, Sihirli Kelimeler, Çocuk Nutku, Eğitim ve Terbiye

Türk Dil Kurumunun Yabancı Kelimelere Karşılık Bulma Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme

Uzm. Kadir Uzun[1]

[1]Türk Dil Kurumu

Özet

Türk Dil Kurumu (TDK), kurulduğu 1932 yılından bu yana "Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak onu yeryüzü dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe eriştirmek" amacına yönelik çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmaları içerisinde Türk dilini yabancı etkilerden korumak ve geliştirmek amacına uygun olarak Türk diline başka dillerden giren kelimeler yerine Türkçe karşılıkların bulunması faaliyetleri de sayılmaktadır. Atatürk; o zamanki adıyla Türk Dili Tetkik Cemiyetinin "Filoloji ve Lenguistik", "Gramer-Sentaks", "Derleme", "Lügat ve Istılah", "Etimoloji" ve "Yayın" adlı altı kol hâlinde çalışmalarını sürdürmesini istemiştir. "Lügat ve Istılah" Kolunun Talimatnamesi ve çalışma programında "Yeni Türk Sözlüğü"ne hangi kelimelerin girip girmeyeceği ve dilimizdeki yabancı kelimelerden hangilerine öz Türkçe karşılık aranacağı hususlarıyla ıstılah mahiyetinde olan mefhumlara karşılık aranırken hangi yollardan gidileceğini gösteren hususlar belirlenmiştir. TDK kurulduğu tarihten günümüze kadar yabancı kelimelere Türkçe karşılıkların bulunması için pek çok faaliyet yürütmüştür. 1993 yılında TDK'de oluşturulan Yabancı Kelimelere Karşılık Bulma Komisyonu, 1993 yılından 1995 yılı sonuna kadar her ay 15-20 kelimenin karşılığını kamuoyuna duyurmuştur. Yabancı kelimelerin, anlamları, karşılıkları ve örnek cümleler içerisinde kullanılışları, her ay Kurumun süreli yayını Türk Dili'nde yayımlanmıştır. Komisyonun karşılık teklif ettiği 990 yabancı kelimenin Türkçe karşılıklarını açıklamalarıyla iki cilt hâlinde yayımlamıştır. Daha sonra bu iki eser tek cilt hâlinde genişletilmiş 2. baskı olarak 2002 yılında yayımlanmıştır. Kurum bünyesinde 2008 yılında oluşturulan komisyon tarafından Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu hazırlanmıştır. Bu kılavuz genel ağ ortamında vatandaşların kullanımına sunulduğu gibi, basın ve yayın kuruluşlarına da dağıtılmıştır. Yine Kurum tarafından "Yabancı Kelimelere Karşılıklar Çalışma Grubu" 2016 yılında oluşturulmuştur. Çalışma Grubunda vatandaşlardan yabancı kelimeler için teklif edilen karşılıklar değerlendirilmiştir. Ayrıca vatandaşların doğrudan karşılık gönderebileceği bir bağlantı adresi de oluşturularak yabancı kelimelere Türkçe karşılıkların bulunması faaliyetinin sürekliliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dil Kurumu, Yabancı Kelime, Sözlük, Terim, Kılavuz

Türk Dillerinin Ortak Kök Kelimeleri

Prof. Dr. Baba Muharremli[1]

[1]Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Nesimi Adına Dilcilik Enstitüsü

Özet

Gelecekte Türk dilleri arasında ortak bir iletişim dili oluşturmak için genetik birliği koruyan kök kelimelerin incelenmesine büyük ihtiyaç vardır. Amacımız, Türk dillerinin akrabalığını belirleyen temel dil unsurlarından olan kök morfemleri incelemek ve onların kökenbilim açısından önemini tespit etmektir. Kök morfemlerin fono-semantik ve morfonolojik gelişim tarihinin izlenmesi, istenilen Türk diline ait kelimelerin ilkörnek ve arşetipleri hakkında tam bir kavrayış oluşturur. Şu ana kadar Türk dillerinin kök kelimeleriyle ilgili etimolojik sözlükler dikkate alınmazsa, sistemli ve genelleyici yönde araştırmalar az yapılmıştır. Türk dillerinin genel, mükemmel bir etimolojik sözlüğü hazırlanmadığı için, Türk kelime köklerinin ilk örnekleriyle ilgili yapılan araştırmalarda bazı eksiklikler, "boşluklar" bulunmaktadır. Sadece ayrı ayrı Türk dillerinin (Azerbaycan, Kazak, Kırgız, Türk) kök kelimeleri incelenmiş, Türk kelime köklerinin genel gelişim yönleri tam olarak belirlenmemiş, Türk kelime kökleri biribiriyle bağlantılı şekilde karşılaştırmalı-tipolojik araştırmalara celpedilmemiştir. Bu açıdan da Türkoloji alanında yeni rekonstrüksiyonlara, etimolojik araştırmalara büyük ihtiyaç vardır. Türk dillerinin ilk kelime köklerinin yapısı, morfonolojisi ve fono-semantik özelliklerinin incelenmesi, dilin en eski gelişim aşamalarını belirlemeye olanak sağlıyor, çünkü kök morfemler, eski Türkçe'nin sözlük yapısının izlerini yansıtır. Kök kelimelerin incelenmesi, dilin ilkel manzarası, sesbilgisel ve söz varlığının katmanları hakkında fikir oluşturur. Türk dillerinin kök kelimelerini dilbilgisel sınıflandırma temelinde ele alırsak, isim, fiil ve zamir kökleri daha fazla yer tutar. Bu da sebepsiz değildir, çünkü isim, fiil ve zamir kökleri diğer dilbilgisel birimlerle karşılaştırıldığında daha eskiye dayanmaktadır. Türk kelime köklerindeki varyantlık, sonradan yeni köklerin ortaya çıkması ve oluşumu için temel kaynak olmuştur. İlk kelime köklerinde yeni alomorfların ortaya çıkması, sesbilgisel farklılıklar ve değişimler, kelime oluşumuna yol açmıştır. Kök morfemlerin incelenmesi, aynı zamanda ilkel kelime oluşturma süreçlerinin araştırılmasında da büyük önem taşır. Eski dönemde kök kelimelerde türetimsel süreçler olarak sesbilimsel ve biçimbilimsel yöntemler baskın olmuş, ek eklenmeden önceki aşamada yeni kelime köklerinin oluşumunda fonomorfolojik araçlar öncü rol oynamıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk, Kök, Ortak, Biçimbirim, İlkel

Türk Lehçelerinde -ra- Fiil Yapma Eki

Prof. Dr. Zuhal Yüksel[1]

[1]Emekli öğretim üyesi

Özet

Türkçede bulunan bazı yapım ekleri zaman içinde etimolojik olarak kararmış fiillerin bileşiminde veya bazı diğer eklerle birleşerek kullanılmaktadır. Bu eklerden biri olan -rA-, bazı çağdaş Türk lehçelerindeki az sayıda fiilde görülmektedir. Bu yüzden Türkçede bilhassa Kazan Tatarcası, Başkurtça, Kırım Tatarcası, Kumukça, Noğayca, Sibirya Tatarcası gibi kuzey batı ve kuzey doğu Türk lehçelerinde bulunan fiilden fiil yapma eki –rA- ile ilgili çok fazla bilgi yoktur. Bu ekle türetilmiş çok fazla fiil de bulunmadığı için işlevi ile ilgili fikir yürütmek pek mümkün değildir. Bu ekle ilgili görüş bildiren araştırmacıların bir kısmı isimden fiil yapma eki +rA- ile fiilden fiil yapma eki -rA- ekini karıştırmış, hem isim kökenli hem de fiil kökenli kelimeleri örnek olarak almışlardır. Ayrıca yaltıra- gibi -rA- ekiyle hiç ilgisi olmayan örnekler bile sonunda -ra hecesi olduğu için çalışmalarda yer almıştır. Çağdaş Türk lehçelerinde -rA- ekinin varlığını düşündürecek +sIrA-, -msIrA-, -sIrA, +kIrA-, +cIrA-, +nḳirA-/+ñgirA-, +irA, +jIrA- gibi birleşik ek görüntüsü veren ekler de vardır. Ayrıca -rA- ekinin de iki ekin birleşmesinden teşekkül ettiği ile ilgili bazı farklı görüşler de vardır. Bu çalışmada Eski Türkçe ve çağdaş Türk lehçelerinde bulunan +rA- isimden fiil türetme eki ile -rA- fiilden fiil türetme ekiyle türetilmiş fiiller tespit edilecek, bu ekler arasındaki farklar üzerinde durulacak, bu konuyla ilgili olarak şimdiye kadar yapılan çalışmalar özetlenecek, bu çalışmalardaki farklı görüşler belirlenecek, -rA- ile türetilmiş fiiller ve lehçeler tespit edilecek, bu ekle ve bu ekten türetildiği düşünülen birleşik ekler hakkında yapılan çalışmalar ve ileri sürülen görüşler yorumlanacaktır. Son olarak ekin teşekkülü ve işlevi ile ilgili farklı görüşler açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Türk Lehçeleri, Eski Türkçe, +sıra-, +kıra-, +cıra-, +nḳira-/+ñgira-, +ira, +jıra- Yapım Ekleri.

Türkçe Ders Kitaplarında Ekolojik Duyarlılık ve Çevre Temalarının İşlenişi

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Taşkın[1]

[1]Yıldız Teknik Üniversitesi

Özet

Günümüzde çevre sorunları, yalnızca bilimsel değil aynı zamanda sosyal, kültürel ve eğitsel bir konu olarak ele alınmaktadır. Öğrencilerde çevreyle ilgili bilinç geliştirmek, sürdürebilir bir yaşam kültürünün oluşmasına katkı sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Ders kitapları, öğrencilere yalnızca dil becerileri kazandırmakla kalmayıp aynı zamanda değer aktarımı ve toplumsal bilinç kazandırma işlevi üstlenmektedir. Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarının çevre temalarını nasıl işlendiğini incelemek, hem eğitim politikaları hem de müfredat geliştirme süreçlerine fikir oluşturması açısından önemlidir. Bu çalışmanın amacı, ortaokul Türkçe ders kitaplarında ekolojik duyarlılık ve çevre temalarının nasıl işlendiğini, hangi metin türleri aracılığıyla öğrencilere sunulduğunu ve bu metinlerin öğrencilerin dil becerilerine katkısını ortaya koymaktır. Araştırma nitel araştırma desenlerinden biri olan temel nitel araştırma deseninde yürütülmüştür. Araştırmanın inceleme nesnelerini, 2025-2026 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kabul edilen 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Ders kitapları; metin sayısı ve dağılımı, ekolojik duyarlılık ve çevre bilincinin ele alınış biçimi, kullanılan görsellerin konuyu yansıtma düzeyleri, konuyla ilişkili metinlerin ve etkinliklerin öğrencilerin dil gelişimine katkısı yönünden incelenmiştir. Araştırma verileri doküman incelemesi tekniğiyle toplanmış olup betimsel ve tematik analiz yöntemleriyle analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre 5 ve 6. sınıflarda ekolojik duyarlılık ve çevre bilincine yönelik bir temaya yer verilmediği, 7 ve 8. sınıflarda ise “Doğa ve Evren” temasının yer aldığı görülmüştür. Beşinci ve altıncı sınıflarda ekolojik duyarlılık ve çevre bilincine yönelik müstakil bir temanın olmayışı, kademeli olarak uygulamaya konulan Maarif Modeli kapsamında tema sayısının sekizden altıya düşürülmesiyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Türkçe ders kitaplarında ekolojik duyarlılık ve çevre bilincine yönelik hazırlanmış metinlerin bilgilendirici ve şiir türünde yoğunlaştığı, öyküleyici metinlerin ise daha az sayıda olduğu görülmüştür. Kullanılan metinler ve metin ardı etkinliklerde ekolojik duyarlılık ve çevre bilinci genellikle duyusal bir yaklaşımla ele alınmış, farkındalık kazandırılmaya çalışılmış ancak orijinal fikir, problemlere çözüm üretme konusunda etkinlikler sınırlı kalmıştır. Metinlerde kullanılan görsel materyaller içerikle ilişkili olsa da öğrencinin aktif katılımını yeterince desteklememektedir. 2025- 2026 eğitim öğretim yılının ilk haftasında öğrencilerin "Yeşil Vatan" kavramını tanımaları, doğa sevgisi ve çevreyi koruma bilincini pekiştirmeleri, ormanlar konusunda yapılan çalışmalara değer vermeleri ve sürdürülebilir bir yaşam için Yeşil Vatan'ın önemini fark etmeleri hedeflenmiştir. Bu durum, MEB’in ekolojik duyarlılık ve çevre bilinci konusuna verdiği değeri ortaya koymaktadır. Ancak hedef ve kazanımların öğrencilere kazandırılırken kullanılan temel ders materyallerinin başında olan ders kitaplarında bu hususa yeterince yer verilmemesi bir tezatlık oluşturmaktadır. Küresel ısınma ve iklim değişikliğinin etkilerinin her geçen gün daha fazla hissedildiği bir dünya düzeninde geleceğe yön verecek nesillerin ekolojik duyarlılık ve çevre bilinci kazanması, sürdürülebilir bir çevre için hayati önem taşımaktadır. Bu bakımdan Türkçe ders kitaplarında ekolojik duyarlılık ve çevre bilincine yönelik eğitimin sistematik ve sarmal olarak yer verilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Eğitimi, Türkçe Ders Kitabı, Ekolojik Duyarlılık, Çevre Bilinci

Türkçe Ders Kitaplarındaki Karakterlerin Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde Hedeflenen Öğrenci Profili Bağlamında İncelenmesi

Doç. Dr. Sedat Karagül[1], Doç. Dr. Erhan Şen[2]

[1]İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
[2]Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Özet

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, insanı ruh ve bedenden oluşan bir varlık olarak değerlendiren bütüncül bir eğitim anlayışı üzerine temellendirilmiş, yetkin ve erdemli bireylerin yetiştirilmesi noktasında özgün bir yaklaşım ortaya koymayı amaçlamıştır. Her öğrencinin Türk millî eğitiminin amaçlarına ulaşabilecek potansiyeli bulunduğu anlayışına dayanan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, bu potansiyelin ortaya çıkmasını ve uygulamaya dönük hâle gelmesini sağlamada bütüncül gelişim alanlarını göz önünde bulundurarak yetkin ve erdemli insan yetiştirmede hedeflenen öğrenci profillerini "ahlaklı, bilge, cesaretli, estetik, iradeli, merhametli, sağlıklı, sorgulayıcı, üretken, vatansever" olmak üzere on başlık altında ele almıştır. Öğrencilere belli özelliklerin kazandırılmasında, karşılaştıkları metinlerdeki karakterler belirleyici bir rol üstlenebilmektedir. Öğrenci, karşılaştıkları karakterlere öykünerek yeni kişilik özellikleri kazanabilmektedir. Bu bağlamda Türkçe ders kitabındaki metinlerde yer alan karakter profillerinin, Maarif Modeli'nin öğrencilere kazandırmayı amaçladığı kişilik özelliklerinin çocuklarla buluşturulmasında önemli ve işlevsel bir içerik unsuru olduğu düşünülebilir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli doğrultusunda hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerde yer alan karakter özelliklerinin Maarif Modeli'nde belirtilen öğrenci profillerini yansıtma durumunu ve sıklığını belirlemektir. Araştırmanın inceleme nesnesini ve veri kaynağını Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 5. Sınıf Türkçe 1. Kitap, 5. Sınıf Türkçe 2. Kitap, 6. Sınıf Türkçe 1. Kitap ve 6. Sınıf Türkçe 2. Kitap oluşturmaktadır. Çalışmada bilgilendirici metinler, şiirler, dinleme metinleri ile izleme metinleri araştırma kapsamı dışında bırakılacak, yalnızca öyküleyici metinler araştırma kapsamına alınarak bu özellikleri taşıyan toplam 14 metin incelenecektir. Nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilecek bu çalışmada, 5. ve 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerde yer alan karakter profilleri, içerik analizi yoluyla ve MAXQDA 2024 nitel veri analiz programı aracılığıyla belirlenecektir. Çalışmanın güvenirlik düzeyini belirlemek amacıyla, seçkisiz (random) olarak seçilen 3 metin, iki ayrı araştırmacı tarafından ayrı ayrı incelenecek, sonrasında bu iki araştırmacının değerlendirmeleri arasındaki tutarlılık "Güvenirlik= Uzlaşma sayısı / Uzlaşma + Uzlaşmama sayısı" biçimindeki formül yardımıyla kontrol edilecektir. Araştırmadan elde edilen veriler, yeni programda belirtilen öğrenci profillerinin her bir metinde ne sıklıkta geçtiğinin tablolar aracılığıyla belirtilmesiyle aktarılacaktır. Karakterlerin profil özelliklerine ilişkin belirlemeler, metinlerden verilen doğrudan alıntılarla da desteklenecektir. Araştırmadan elde edilecek bulguların, Maarif Modeli doğrultusunda hazırlanan Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki karakterlerin, Model'in hedeflediği öğrenci profiliyle uyumunu ortaya koyması ve ders kitabı yazım süreçlerine katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Öğrenci Profili, Türkçe Ders Kitapları, Karakter Analizi, Yetkin ve Erdemli İnsan Hedefi

Türkçe Ders Kitaplarındaki Yazma Etkinliklerinin Yazma Çıraklığı Bağlamında İncelenmesi

Dr. Hatice Altun Alkan[1], Prof. Dr. Derya Yaylı[2]

[1]Denizli Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü
[2]Pamukkale Üniversitesi

Özet

Yazma eğitimine ilişkin yaklaşımlar incelendiğinde, çağdaş anlamda bir yazma eğitiminin 19. yüzyılın sonlarına doğru biçimlenmeye başladığı görülür. Bu yıllardan başlamak üzere yazma eğitimini de barındıran öğretim programlarının da farklı yaklaşımlara yer vererek dönüşüm içinde olduğu ve güncellendiği bilinmektedir. Nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi ve bireylerin 21. yüzyıl becerileri olarak tanımlanan yaratıcılık, eleştirel düşünme, problem çözme, öğrenmeyi öğrenme, öğrenme stratejilerini kullanma, üst bilişsel beceriler ve karar verme gibi becerilerle donatılması amacıyla Türkiye'de 2024 yılında ortaokul Türkçe öğretim programında kapsamlı bir değişikliğe gidilmiştir. 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na yaklaşımlar açısından bakıldığında izlem, yöntem ve tekniklerin uygulanmasına ilişkin türlü bilgiler sunulmaktadır. Yazma Çıraklığı Yaklaşımı, ortaokul, lise öğrencilerine ve eğitimcilerine yazma uygulamalarında yetkinlik kazandırmak, disiplinlere özgü anlayış, düşünme ve gerçek bağlantıya odaklanmayı sağlamak amacıyla okuma çıraklığı ile uyumlu yeni bir yaklaşımdır. Anılan yaklaşımda, metin türlerinin yapısal nitelikleri çözümlenerek, başarılı metinlerin dil, biçem ve biçim özelliklerini ayrıntılı biçimde incelemek önemlidir. Bu yüzden bu çalışma, 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı ile uyumlu olacak biçimde hazırlanan 5 ve 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan yazma etkinliklerini yazma çıraklığı çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 5 ve 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki yazma etkinlikleri belirlenecek ve bu etkinlikler yazma çıraklığının aşamalarına göre çözümlenecektir. Temel nitel araştırma deseni taşıyan bu çalışmanın verileri doküman analizi yöntemi yardımıyla çözümlenecek ve içerik analizi yoluyla bulgulara ulaşılacaktır. Bu amaçla, Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinlikler yazma çıraklığı basamakları bağlamında incelenerek etkinliklerin hangi aşamaya yönelik olduğu ve bunun hangi sınıfta kaç kez tekrarlandığı belirlenecektir. 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda, Kademeli Sorumluluk Devri Modeli'nin, öğretmen ile öğrenci arasında usta-çırak ilişkisini anımsatan Yazma Çıraklığı Yaklaşımı'nın temel alındığı bir yapı oluşturduğu görülmektedir. Araştırmanın sonuçları yazma becerisine ve yazma çıraklığı aşamalarına ilişkin sunacağı görünüm ile ders kitabı yazarlarına, program uzmanlarına ve araştırmacılara önemli katkılar sunabilir.

Anahtar Kelimeler: Yazma Becerisi, Yazma Çıraklığı Yaklaşımı, Türkçe Ders Kitapları

Türkçe Dersi Öğretim Programlarında Hedef Yazma Sorunu: 2019 ve 2024 Programlarının İncelenmesi

Arş. Gör. Rüveyda Nur Garip[1]

[1]Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Özet

Öğretim programları, öğretim sürecine yön veren en önemli unsurlardan biridir ve bu programların niteliği, doğrudan eğitimin niteliğini belirlemektedir. Öğretim programlarının dört temel ögesi arasında yer alan hedefler; programın başlangıç noktasını oluşturur ve programın diğer ögeleri olan içerik, öğretim süreçleri ile ölçme-değerlendirme ögelerini de şekillendirmektedir. Dolayısıyla hedefler kritik önem taşımaktadır. Bu nedenle program geliştirme sürecinde hedefler oluşturulurken göz önünde bulundurulması gereken bazı ilkeler bulunmaktadır. Hedefler açık, gözlenebilir, ölçülebilir, esnek olmalıdır. Hedefler kapsamlılık bakımından tutarlı olmalıdır. Hedefler binişik olmamalıdır. Hedefler anlam karmaşasına sebebiyet vermemelidir. Hedef cümlelerinde uygun kavramlar ve terimler kullanılmalıdır. Hedeflerin bu ilkelere uygun yazılmaması, öğretim sürecinde çeşitli sorunları beraberinde getirecektir. Hedeflerin hedef yazma ilkelerine uygun olarak yazılmamış olması başta programın uygulanmasından sorumlu olan öğretmenlerin hedefleri doğru anlamamasına, programın hedef boyutunun sorusu olan "Ne öğretmeliyim?" sorusuna da doğru cevabı verememelerine neden olacaktır. Bu durum eğitim süreçlerinde niteliğin azalmasına, uygulayıcıdan kaynaklanan farklılıkların oluşmasına, programın amacına ulaşamamasına sebebiyet verecektir. Öğrencilerin beklenen kazanımları elde edememesi, motivasyon ve başarı kaybı da beklenen diğer sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, şu anda yürürlükte olan 2019 ve 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki okuma ve yazma becerilerinin hedef yazma ilkeleri bakımından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda aşağıdaki araştırma soruları oluşturulmuştur: 1. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında hedeflerin yazımında ihlal edilen ilkeler var mıdır? 2. 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programında hedeflerin yazımında ihlal edilen ilkeler var mıdır? 3. 2019 ve 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programları hedef yazımı açısından hangi benzerlik ve farklılıkları taşımaktadır? Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. İnceleme nesneleri olarak şu anda yürürlükte olan ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı ile 2024 yılı Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaokul Türkçe Öğretim Programı esas alınmıştır. Bu programlarda bir anlama (okuma) bir de anlatma (yazma) becerisi seçilerek bu becerilere ait hedefler (kazanım ve öğrenme çıktıları) incelenmiştir. Analiz amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan ve hedef yazma ilkelerini içeren bir kontrol listesi kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel ve içerik analizi yöntemleri uygulanmıştır. Çalışmanın bulguları, hedef yazımında bazı ilkelerin ihmal edildiğini göstermektedir. Öğretim programlarının hedefleri incelendiğinde kazanımlar arasında kapsamlılık farklılıkları olduğu görülmektedir. Bazı kazanımlar amaç düzeyinde ya da oldukça genel ifadeler içerirken, bazıları davranışları ya da yalnızca alt basamaklarda yer alabilecek kadar küçük işlemleri kapsamaktadır. Ayrıca, kimi kazanımlar taksonomi basamağına karşılık gelirken, kimileri ise daha çok alt eylem niteliğindedir. Kazanımlarda binişiklikler bulunmaktadır. Aynı amaca hizmet eden, aynı bilişsel işlemleri içeren öğrenme çıktıları bulunmaktadır. Amacı net olmayan, ne istediği anlaşılmayan, muğlak öğrenme çıktıları ve kazanımlar bulunmaktadır. Kavram ve terim kullanımında yanlışlıklar

bulunmaktadır. Ölçülebilir olmayan öğrenme çıktıları vardır. Aşamalılık ihlal edilmektedir. Kazanımlar arasında parça-parça ilişkisi ve parça-bütün ilişkisi zayıftır. Ayrıca 2019 programında görülen bazı sorunların 2024 programında da devam ettiği, yeni programın hedef yazımında ilke ihlallerinin giderilemediği ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, Türkçe dersi öğretim programlarında hedeflerin yazımında sorunlar olduğu, hedef yazma ilkelerinin ihlal edildiği kazanım ve öğrenme çıktılarının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hedef yazımında gerekli ilkelerin göz önünde bulundurulması gerektiği görülmektedir. Bu durum programın amaçlarına ulaşmasına, öğretmenlerin programı doğru biçimde anlaması ve uygulamasına, öğrencilerin kendilerinden beklenen kazanımlara ulaşmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Öğretim Programı, Hedef, Kazanım, Öğrenme Çıktısı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli.

Türkçe Dersi Yazılı Sınavlarında Okuma ve Yazma Becerilerinin Ölçülmesi: İlk Uygulamalara Dayalı Bir İnceleme

Öğr. Gör. Dr. Şirin Kübra Yağmur[1]

[1]Ankara Medipol Üniversitesi

Özet

Bu araştırma, 2024-2025 Eğitim-Öğretim Yılı'nda 5. sınıf Türkçe dersi yazılı sınav sorularını görev biçimleri ve öğrenme çıktıları açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Doküman incelemesi yöntemiyle yürütülen çalışmada, Ankara merkez ilçelerindeki devlet okullarında görev yapan Türkçe öğretmenlerinin hazırladığı 12 yazılı sınav (birinci yarıyıl, altı okul), gerekli izinler alındıktan sonra toplanmış ve araştırmanın amacına göre analiz edilmiştir. 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (OTDÖP) ilk uygulamasındaki ölçme süreçlerini değerlendirmek üzere, 48'i birinci, 39'u ikinci yazılı sınavlarda olmak üzere toplam 87 soru, araştırmacı ve alan uzmanı tarafından geliştirilen inceleme formu aracılığıyla, betimsel analizle çözümlenmiştir. Birinci yazılı sınavlarda sorular, sırasıyla kısa yanıtlı, açık uçlu, boşluk doldurma, tümce düzeltme ve eşleştirme görev biçimlerinden oluşurken; ikinci yazılı sınavlarda kısa yanıtlı ve açık uçlu sorular ağırlıktadır. Bulgular, soruların büyük ölçüde öğrenme çıktılarıyla uyumlu olduğunu göstermektedir. Birinci yazılı sınavlarda okuma becerisi soruları, metindeki bilinmeyen söz varlığı unsurlarının anlamını tahmin etme, metnin yüzey anlamını ve anahtar sözcükleri belirlemeye odaklanırken; metin yorumlama ve söz varlığı geliştirme en az dikkate alınmıştır. Yazma sorularında noktalama işaretleri uygulaması öne çıkarken, yaratıcı yazı yazma en az vurgulanmıştır. İkinci yazılı sınavlarda, okuma soruları öyküleyici metinlerde hikâye unsurları, metnin bölümleri, söz sanatları ve söz varlığı tahminine odaklanmış; şiir çözümleme ve metnin derin anlamını belirlemeye yönelik öğrenme çıktıları da öne çıkmıştır. Şiir türü, 2019 TDÖP'ten farklı olarak her sınıf düzeyinde yer almakta ve biçim özelliklerini çözümlemeye yönelik öğrenme çıktıları tanımlanmaktadır. 2024 OTDÖP, noktalama ve yazım kurallarını temel ölçütler olarak korurken, söz varlığı geliştirme, öz yansıtma yapma ve yaratıcı yazma gibi becerilerin eklenmesiyle çok yönlü bir yaklaşıma geçiş yapmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Sözcükler: Türkçe Dersi, Yazılı Sınav, Okuma Becerisi, Yazma Becerisi, 2024 OTDÖP

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında Görev Yapan Akademisyenlerin Yayın Performansını Etkileyen Unsurlar Üzerine Bir İnceleme

Arş. Gör. Muhittin Rahman Kalyoncu[1], Doç. Dr. Muhammet Memiş[2]

[1]Sinop Üniversitesi
[2]Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Özet

Gerek YÖK gerekse üniversiteler bağlamında akademik atanma ve yükselme kriterlerinin devamlı olarak değişmesi, Türkçe eğitimcilerinin akademik yayın performansını ortaya koyan güncel ve kapsamlı bir çalışma bulunmaması ve Türkçe eğitimcilerinin akademik yayın performansını etkileyen unsurlar üzerine bir inceleme gerçekleştirilmemiş olması gerekçesiyle yürütülen bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama deseniyle yapılandırılmıştır. Çalışmada, Türkçe eğitimi ana bilim dallarında görevli öğretim elemanlarının akademik yayın performansının ve bu akademik yayın performansını etkileyen unsurların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, bünyesinde Türkçe eğitimine yönelik lisans ve/veya lisansüstü program bulunan 84 üniversitede görevli 696 öğretim elemanına ait 14.385 makale, 5472 özet bildiri, 5475 tam metin bildiri, 1250 kitap, 6333 kitap bölümü olmak üzere toplam 32.915 bilimsel yayın incelenmiştir. 01.07.2025-01.09.2025 tarihleri arasında YÖKAKADEMİK veri tabanı üzerinden elde edilen veriler; toplam makale sayısı, SSCI/SCI/AHCI indeksli makale sayısı, ESCI/SCOPUS indeksli makale sayısı, TR Dizin indeksli makale sayısı, özet bildiri sayısı, tam metin bildiri sayısı, kitap sayısı ve kitap bölümü sayısı olmak üzere 8 kategoride sınıflandırılmıştır. Sonrasında, kategorize edilen veriler akademide geçirilen süreye bölünerek ilgili kategorilere ait yıllık ortalama yayın sayıları tespit edilmiştir. Böylece kategorilere yönelik toplam yayın sayısı ve yıllık ortalama yayın sayısı olmak üzere toplam 16 bilimsel yayın istatistiğine erişilmiştir. Bahsi geçen yayın istatistikleri ise cinsiyet, ünvan, doktora yapılan temel alan, yüksek lisansa başlama tarihi ile üniversitede işe başlama tarihi arasında geçen süre, çalışılan ana bilim dalındaki yıllık yayın ortalaması, çalışılan üniversitenin türü, üniversitenin bulunduğu bölge, üniversitede Türkçe eğitimi alanına yönelik lisansüstü program varlığı açısından analiz edilmiştir. Analiz sürecinde Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis H, Dunn-Bonferroni, Spearman's Rho analizleri işe koşulmuştur. Gerçekleştirilen analizler sonucunda; gerek toplam akademik yayın istatistiklerinin gerekse yıllık yayın ortalamalarının akademisyenlerin cinsiyetinden, ünvanından, temel çalışma alanlarından, çalıştıkları bölümde yüksek lisans ve doktora programlarının varlığından, çalışılan üniversitenin devlet mi vakıf mı olduğuna bağlı olarak türünden, üniversitenin bulunduğu bölgeden, yüksek lisansa başlama ile üniversitede işe başlama tarihi arasında geçen sürenin miktarından anlamlı derecede etkilendiği ve çalışılan bölümün yıllık yayın ortalaması ile akademisyenlerin yıllık yayın oranları arasında orta derecede anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlardan hareketle Yükseköğretim Kuruluna, üniversite yöneticilerine ve politika yapıcılara atanma ve yükselme kriterlerinin belirlenmesinde ilgili alanın dinamiklerinin göz önüne alınması noktasında; Türkçe eğitimcilerine ise akademik yayın performansının artırılması kapsamında önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Eğitimi, Bilimsel Yayın, Akademik Performans

Türkçe Kelime Zenginliğimizi Nasıl Daraltıyoruz!?..

Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin Parlakyıldız[1]

[1]Kıbrıs İlim Üniversitesi

Özet

İnsan; kelimelerle düşünür, cümlelerle anlatır. Anlatırken kelime hazinesinin zenginliği, çeşitliliği; kişisel anlayışını, görgüsünü, bilgisini, insana olan bakışını ortaya koyar… Sözlü iletişiminde jest ve mimiklerini çok iyi kullanan anlatımıyla bütünleştiren, yüz okumasını iyi yorumlayan, bazen kaba, ama çoğu zaman zarif kişidir. İnsanın; iletişimde en etkili, söylemlerinde bazen en acımasız olmasına rağmen, özelde en duyarlı olduğunu söylemek gerek. Okula gitmeyip de dilini çok iyi kullananlar değil, okula gitmesine rağmen dilini kullanmayanların çoğunlukta oluşları bizleri korkutuyor, düşündürüyor; bir eğitimci olarak yanlış kullananları eleştirme gibi hakkımız olduğunu hem öğrencilerimiz hem de iletişim içinde bulunduğumuz topluluk için zorunlu görüyoruz. Bu bakışta kaygı, bu bakışta saygı da vardır. Kaygılar ve saygılar; iletişim kurduğu kişi veya kişilerin davranışlarından oluşabileceği gibi, o kişilerin toplum içinde kazandıkları değerler bütününden süzülerek gelen kelimelere ve o kelimelerin çeşitlerine de bağlıdır. “Türkçenin yabancılara öğretiminde dört temel becerinin dil bilgisiyle de harmanlanarak öğrencilere sunulması dil öğretimi için oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra Türkçeyi öğrenen yabancıların kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri ve iletişim içerisinde oldukları insanları daha iyi anlayabilmeleri açısından kelime hazinelerini zenginleştirmeleri dili anlamlandırmaları bakımından önem arz etmektedir.” (Çevik, Arzu; s. 435 2. Uluslararası Türkçe Sempozyum Kitabı) Kelime zenginliğimizi farkında olmadan, Türkçenin bilim dili olma özelliği içinde yabancılara Türkçemizi öğretirken, kelime zenginliğimizi nasıl daralttığımızın, dilimizi iyi kullanamadığımızın farkında mıyız? Eğitim hayatımızın ilk basamaklarından beri öğrendiğimiz, ama bir türlü ne anlamını ne de deyim olarak karşılığını duygularımızda, sohbetlerdeki söylemlerimizde kullanılış yerine göre, tam beceremediğimiz için, pot kırdığımız nice kelimelerimiz vardır… Bunlardan biri de cümle içinde sıfat yapan kelimelerdir. Ama onun yerine başka kelime kullandığımız zaman, karşımızdaki kişi anlamazsa, onun için zaman zaman adabı zorlamadan argo kullanabiliriz. Bu argo kelimeler, genelde bir varlığın niteliğini belirttiği için sıfat adını alırlar. Bu sıfatlar, her zaman kulağa hoş gelen kelime veya kelime grubundan oluşmayabilir, fakat anlamca o varlığın daha iyi bir şekilde tanınmasına yardımcı olacaksa, o kelimede herkes tarafından bilinerek, mizahi bir taşlama oluşturacaksa ve anlamı kuvvetlendirecekse kullanabiliriz. Bildirimiz güncel sayılabilecek, az sözle çok şey anlatarak, söylemi kuvvetlendiren kelimelerden, bu kelimelerin güncel söylemler içinde yanlış kullanımların dilimizi nası daralttığından söz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Öğretim, Kelime Serveti, Pasif Kelimeler (Argolar), Anlatım, Anlama.

Türkçe Öğretiminde Geleneksel Şiir Metinlerinden Yararlanma

Prof. Dr. Ali Yakıcı[1]

[1]Gazi Üniversitesi

Özet

Günümüze gelinirken Türkçe öğretimi, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kurumsallaşmaya başlayan ve 1876 yılında ilan edilen, yabancı okullarda dahil bütün okullarda eğitim dili olarak Türkçeyi zorunlu kılan fermanla birlikte hız kazanmıştır. 20. yüzyılın başlarındaki "Yeni Lisan" hareketi ve özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin dil, tarih, kültür temelli bir millet ve devlet yapısı inşasıyla birlikte bu hız artarak devam etmiştir. 1990'lı yıllara girilirken üniversitelerde Türkçe öğretiminin bilim/anabilim dalı ve bölüm olarak yerini almasıyla güç kazanmış ve sistemin önemli bir parçası olmuştur. Özellikle de 2000'li yıllarda, Türkiye Türkçesinin hem anadil hem de yabancı dil olarak dinleme, konuşma, okuma ve yazma beceri alanlarına yönelik eğitim ve öğretimi ağırlık kazanmıştır. Dört beceri alanı esas alınarak Türkçenin eğitim ve öğretim kalitesini artırdığı muhakkaktır. Fakat bunun için hazırlanan materyal ve öğretim metinlerinin kendi öz kaynaklarından değil de çoğunlukla yabancı metinlerin tercümesi yoluyla sağlanması Türkçe öğretiminde öğrenilen dile karşı bir güvenilirlik probleminin oluşmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte, okullaşma oranının çok düşük olduğu dönemlerde de Türkçe varlığını ve gücünü korumuş, yazma ve okuma becerilerinin yanı sıra dinleme ve konuşma becerilerine yönelik önemli eğitim-öğretim araç-gereçleri üretmiştir. Okulun olmadığı ya da okullarda eğitim öğretiminin yapılmadığı dönemlerde Türkçe, işte bu didaktik metinlerden yararlanmış, onlardan güç ve destek almıştır. Karacaoğlan'ın; "Dinle sana bir nasihat edeyim / Hatırdan gönülden geçici olma" dizeleriyle başlayan ve kimi diğer şairlerin benzer şiirleri Türkçenin dinleme becerileri eğitimine yönelik önemli kaynak metinlerdir. Ve yine Yunus Emre'nin; "Söz ola kese savaşı / Söz ola kestire başı / Söz ola ağılı aşı / Yağ ile bal ede bir söz" dörtlüğünün de içinde yer aldığı şiiri Türkçe konuşma becerisinin yüzyıllar önce geldiği güçlü yeri açık bir biçimde belirginleştirmektedir. Bu bildiride, Türkçenin eğitim ve öğretiminde geleneksel şiir metinlerinin varlığı belirginleştirilecek ve günümüz Türkiye Türkçesinin kullanımında hem dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin öğretimine katkısı hem de günümüz gençliğinin Türkçe bilincinin güçlenmesine yönelik olarak söylenmiş/yazılmış geleneksel şiir metinlerindeki iletilerin hedef kitleyle buluşmasına yönelik varsayımlar üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Geleneksel Şiir Metinleri

Türkçe Öğretiminde Yenilikçi Bir Materyal Olarak Bilgi Görselleri (İnfografikler): Terminoloji, Türler ve Eğitim Ortamlarında Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme

Okan Gökhan[1]

[1]Bursa Uludağ Üniversitesi, Doktora Öğrencisi

Özet

Bu çalışma, dijital çağın bilgiyi görselleştirme eğilimi doğrultusunda Türkçe öğretiminde kullanılabilecek yenilikçi bir materyal olan bilgi görsellerinin (infografikler) terminolojik karmaşasını çözmeyi, türlerini sınıflandırmayı ve eğitimsel işlevlerini ortaya koymayı amaçlayan bir derleme çalışmasıdır. Çalışmada, iletişim ve eğitim alanlarında sıklıkla birbirinin yerine kullanılan "infografik", "bilgi grafiği", "grafik bilgi" ve "bilgi görseli" kavramları arasındaki terminolojik tutarsızlık ele alınmış; kavramsal kapsayıcılığı, kuramsal derinliği ve Türkçe Dersi Öğretim Programı (2024) ile uyumu nedeniyle "bilgi görseli" teriminin benimsenmesi önerilmiştir. Bilgi görselleri, işlevsel (kavram/hikâye haritaları, şemalar), istatistiksel (grafikler, tablolar), kronolojik (zaman çizelgeleri), coğrafi (haritalar) ve karma olmak üzere beş temel türe ayrılmış ve her bir türün Türkçe öğretimine nasıl entegre edilebileceği tartışılmıştır. Bu türlerin eğitim süreçlerinde kullanımını somutlaştırmak amacıyla çeşitli örnek eğitim materyalleri hazırlanmış ve çalışmada örnek olarak sunulmuştur. Bilgi görsellerinin eğitim ortamlarında iki temel işlevi olduğu belirlenmiştir: Öğretmen merkezli kullanımda konuyu özetleme ve kavram öğretimini kolaylaştırma; öğrenci merkezli kullanımda ise bilgi okuryazarlığı, yaratıcılık ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirme. Ayrıca bu materyallerin kullanımı yalnızca ortaokul düzeyiyle sınırlı olmayıp 2024 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı'nda bağımsız bir metin türü olarak tanımlanmalarıyla lise düzeyinde de önemli bir pedagojik araç haline gelmiştir. Program, öğrencilerin bilgi görsellerine ilişkin hem anlama hem de üretme becerisi kazanmalarını önemsemekte ve bu beklenti öğretim sürecinin ön değerlendirme, öğretim, farklılaştırma, atölye çalışmaları ve ölçme-değerlendirme gibi tüm aşamalarında kendini göstermektedir. Sonuç olarak bilgi görsellerinin etkili kullanımı için öğretmenlere yönelik mesleki gelişim programları, örnek materyal şablonları ve öğrenci üretimini destekleyici rehberlerin hazırlanması önerilmektedir. Ayrıca özellikle ortaokul ve lise düzeyinde öğrencilerin bilgi görseli üretim süreçlerini inceleyen nitel ve deneysel araştırmalara ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Görseli, İnfografik, Türkçe Öğretimi, Görsel Okuryazarlık, Materyal Geliştirme

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Aktif Empatik Dinleme Düzeylerinin Belirlenmesi

Prof. Dr. Ahmet Akçay[1], Dr. Kılıç Köçeri[2], Yüksek Lisans Öğr. Yasemin Çelik[1]

[1]Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
[2]Sincan 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Özet

Aktif-empatik dinleme, bireyler arası iletişimi güçlendiren, karşılıklı anlayış ve güven ortamı oluşturan önemli bir beceridir. Eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının bu beceriyi geliştirmeleri, hem mesleki yeterlilikleri hem de öğrenci ve veliler ile sağlıklı iletişim kurabilmeleri açısından kritik bir önem taşımaktadır. Bu araştırmada Türkçe öğretmeni adaylarının aktif-empatik dinleme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nicel araştırma yönteminden yararlanılmış, tarama modeli tercih edilmiştir. Araştırmanın örneklemini 2023-2024 öğretim yılında Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ana bilim dalında öğrenim gören 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Drollinger, Comer ve Warrington (2006) tarafından geliştirilen ve Özçılnak (2023) tarafından Türkçeye uyarlanan Aktif-Empatik Dinleme Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, üç alt boyuttan (algılama, işleme, yanıt verme) oluşmaktadır. 7'li Likert tipi biçiminde hazırlanan ölçek toplam 11 maddeden meydana gelmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 11 iken en yüksek puan ise 77'dir. Ölçekten elde edilen yüksek puanlar, bireylerin aktif-empatik dinleme becerilerinin güçlü olduğunu göstermektedir. Verilerin analizi sürecinde normallik sayıltıları kontrol edilmiş, daha sonra t-testi ve Anova testleri uygulanmıştır. Araştırmada elde bulgular, cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin aktif-empatik dinleme düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmadığını ortaya çıkarmıştır. Ancak sınıf düzeyi değişkeni açısından farklılıklar saptanmıştır. Birinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin algılama, işleme ve yanıt verme boyutlarında dördüncü sınıflara göre daha yüksek puanlar aldığı belirlenmiştir. Araştırma sonucunda Türkçe öğretmeni adaylarının aktif-empatik dinleme becerilerinin geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Özellikle üst sınıflarda ortaya çıkan düşüşün önüne geçmek amacıyla, dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik seminer ve uygulamalı eğitimlerin yapılması önerilmiştir. Bu tür çalışmaların, öğretmen adaylarının iletişim becerilerini güçlendirerek öğrencileriyle daha sağlıklı ilişkiler kurmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dinleme, Aktif-Empatik Dinleme, Türkçe Öğretmeni Adayı

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Ders Planlama Becerilerinin Geliştirilmesinde Yapılandırılmış Ders Planı Çerçevesinin Rolü

Doç. Dr. Pınar Kanık Uysal[1]

[1]Ordu Üniversitesi

Özet

Bu araştırma, Türkçe öğretmeni adaylarının ders planlama becerilerinin geliştirilmesinde yapılandırılmış ders planı çerçevesinin rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, nitel araştırma yaklaşımı içinde durum çalışması deseniyle yürütülmüş ve bir devlet üniversitesinde öğretmenlik uygulaması dersine katılan Türkçe öğretmeni adayları ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, dört hafta süresince hedef, içerik, etkinlik ve değerlendirme boyutlarını içeren yapılandırılmış ders planı şablonunu kullanarak ders planları hazırlamışlardır. Araştırmada veriler, öğretmen adaylarının deneyimlerini ve algılarını derinlemesine ortaya koyabilmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler ve odak grup görüşmeleri aracılığıyla toplanmış ve elde edilen veriler tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Analizler sonucunda, yapılandırılmış ders planlarının klasik planlara göre farklılıkları, tercih edilme nedenleri, sağladığı avantajlar ve planlama sürecinde ortaya çıkan ihtiyaçlar olmak üzere dört ana tema belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, yapılandırılmış ders planlarının klasik planlara kıyasla daha ayrıntılı, öğrenci merkezli ve bilişsel açıdan derinlik kazandırıcı bir yapı sunduğunu göstermektedir. Öğretmen adayları bu planlar sayesinde derse daha hazırlıklı girdiklerini, sınıf yönetiminde daha etkin olduklarını ve mesleki açıdan kendilerini daha özgüvenli ve donanımlı hissettiklerini ifade etmiştir. Ayrıca planlama sürecinin analitik düşünme, gerekçelendirme, araştırma yapma ve yaratıcı etkinlik tasarlama gibi üst düzey bilişsel becerileri teşvik ettiği belirlenmiştir. Bulgular, adayların mesleki kimliklerini güçlendirdiklerini, öğretmenlik rollerine daha hazır hissettiklerini ve yansıtıcı düşünme becerilerinde gelişim yaşadıklarını da ortaya koymuştur. Bununla birlikte, sürecin ayrıntılı ve zaman alıcı yapısı öğretmen adaylarını zorlamış; ölçme-değerlendirme, program okuryazarlığı, bireyselleştirilmiş öğretim ve teknoloji kullanımı gibi alanlarda daha fazla desteğe ihtiyaç duyduklarını göstermiştir. Tüm bu bulgular bir arada değerlendirildiğinde, yapılandırılmış ders planı çerçevesinin öğretmen adayları için planlama pratiğinin ötesine geçerek mesleki farkındalık, öğretimsel düşünme ve öz değerlendirmeyi bütünleştiren kapsamlı bir öğrenme deneyimi sunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretmeni Adayları, Ders Planlama, Yapılandırılmış Ders Planı, Öğretmen Eğitimi

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Hafıza Temelli Buz Kırıcı Etkinlik Tasarımlarına Yönelik Bir Durum Çalışması

Arş. Gör. Melahat Yurtsever[1]

[1]Yıldız Teknik Üniversitesi

Özet

Konuşma becerisi, bireylerin duygu, düşünce ve bilgilerini sözlü olarak aktarabilmeleri açısından temel dil becerileri arasında önemli bir yere sahiptir. Özellikle ortaokul düzeyinde öğrencilerin konuşmaya yönelik çekingenlik, kaygı ve akıcılık sorunları yaşadığı bilinmektedir. Bu noktada sınıf içerisinde kurulan etkileşim ve öğrenciler arası ilişkiler, konuşma becerisinin gelişiminde belirleyici rol oynamaktadır. Öğrencilerin birbirlerini tanımalarını kolaylaştıran tanışma etkinlikleri, sınıf ortamında güven iklimi oluşturarak iletişimi artırmakta, konuşma kaygısını azaltmakta ve sözlü ifade sürecine olumlu katkı sağlamaktadır. Konuşma becerisi yalnızca dilsel yeterlilikle değil aynı zamanda hafızanın etkin kullanımıyla da yakından ilişkilidir. Bilgiyi hatırlama, tekrar etme ve ilişkilendirme süreçlerini içeren hafıza teknikleri, öğrencilerin akıcı ve özgüvenli konuşmalarına destek olmaktadır. Bu bağlamda hafıza temelli tanışma etkinlikleri, öğrencilerin sınıf ortamında kendilerini daha rahat ifade etmelerine imkân verirken uzun vadede konuşma becerilerinin gelişimini de destekleyebilecek bir araç olarak görülmektedir. Bu tür etkinliklerin sınıf içinde etkili biçimde uygulanabilmesi, doğrudan öğretmenlerin pedagojik tercihleri ve sınıf yönetim anlayışlarıyla ilişkilidir. Dolayısıyla öğretmen adaylarının bu etkinlikleri nasıl tasarladıkları, hangi yaklaşımları benimsedikleri ve hangi hafıza tekniklerine yöneldikleri, ileride mesleki uygulamalarında öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirme süreçlerine ışık tutacak niteliktedir. Bu çalışmanın temelinde de öğretmen adaylarının gelecekteki sınıf uygulamalarına hazırlık olarak bu tür etkinlikleri planlama becerilerinin incelenmesi yer almaktadır. Çalışma grubu, Türkçe Öğretmenliği üçüncü sınıfta öğrenim gören 60 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmada adaylardan ortaokul düzeyinde kullanılabilecek etkinlikler tasarlamaları istenmiş, elde edilen veriler nitel araştırma deseni kapsamında, durum çalışması yaklaşımıyla ele alınmıştır. Veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu plan doğrultusunda çalışma, öğretmen adaylarının etkinlik tasarımları üzerinden konuşma becerisini destekleyici yaklaşımları ortaya koymayı ve bu yaklaşımların öğretmen eğitimi sürecine katkılarını tartışmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Konuşma Becerisi, Buz Kırıcı Etkinlik, Hafıza Teknikleri, Öğretmen Adayları

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Uygulamasına Yönelik Akran Değerlendirmelerinin İncelenmesi

Dr. Öğr. Üyesi Osman Turhan[1], Arş. Gör. Nil Danışmaz[1]

[1]Yıldız Teknik Üniversitesi

Özet

Öğretmenlik uygulamaları, öğretmen adaylarının üniversitede edindikleri kuramsal bilgileri sınıf ortamında uygulamalarına imkân tanıyan, mesleki yeterliklerini geliştirmelerinde ve öğretmenliğe hazırlanma süreçlerinde kritik bir aşamadır. Bu uygulamalar, adayların ders planlama, öğretim yöntem ve tekniklerini kullanma, sınıf yönetimi sağlama ve öğrenciyle iletişim kurma becerilerini geliştirmeleri açısından önemli bir öğrenme fırsatı sunmaktadır. Ancak sürecin yalnızca uygulama yapmakla sınırlı kalmaması, yapılan uygulamaların farklı bakış açılarıyla değerlendirilmesi de büyük önem taşımaktadır. Bu noktada akran değerlendirmeleri, öğretmen adaylarının birbirlerinin uygulamalarını gözlemleyerek güçlü ve zayıf yönleri fark etmelerine, yapıcı dönütler aracılığıyla mesleki gelişimlerini desteklemelerine katkı sağlamaktadır. Bu araştırmada, Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmenlik uygulamaları sürecinde gerçekleştirdikleri akran değerlendirmelerini incelemek ve akran değerlendirmelerinin öğretmen adaylarının mesleki farkındalıklarına nasıl katkıda bulunduğunu ortaya koymak hedeflenmektedir. Araştırma Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümündeki lisans öğrencilerinden seçilen altı Türkçe öğretmeni adayı ile yürütülmüştür. Adaylar uygulama sürecinde toplam altı ders planı hazırlayıp uygulamış, bu uygulamalardan dördü diğer öğretmen adayları tarafından izlenip yazılı olarak değerlendirilmiştir. Veriler, adayların hazırladığı değerlendirme raporlarından elde edilmiş ve araştırmacılar tarafından belirlenen kriterler çerçevesinde tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Analiz sürecinde altı başlık esas alınmıştır: konu alanı bilgisi, alan eğitimi bilgisi, planlama, öğretim süreci, sınıf yönetimi ve iletişim. Bulgular, öğretmen adaylarının gerçekleştirdikleri akran değerlendirmelerinin genel olarak yüzeysel kaldığını göstermektedir. Değerlendirmeler, araştırmada belirlenen altı başlık çerçevesinde şekillenmiş olsa da içerik açısından çoğu zaman sınırlı ve tekrar eden ifadelerden oluşmuştur. Konu alanı bilgisi başlığında içerik doğruluğu ve metin seçimlerine dair değerlendirmeler yapılmış, ancak bunlar çoğunlukla basit doğrulamalarla sınırlı kalmıştır. Alan eğitimi bilgisi kapsamında yöntem ve tekniklere yönelik yorumlar sunulmuş olsa da ayrıntılı gerekçelendirmeler yapılmamıştır. Planlama ve öğretim süreci başlıklarında zaman yönetimi ve dersin akışıyla ilgili bazı eleştiriler yer alsa da bu eleştiriler çoğunlukla genel ifadelerden öteye geçmemiştir. Sınıf yönetimi ve iletişim boyutlarında ise adaylar daha çok olumlu gözlemler paylaşmış, sorun alanlarını ayrıntılı biçimde irdelememiştir. Genel olarak akran değerlendirmelerinin övgü ve eleştiri açısından dengeli olmadığı, daha çok yüzeysel olumlamalara ve kısa önerilere dayandığı görülmüştür. Bu durum, adayların eleştirel bakış geliştirme ve ayrıntılı dönüt verme konusunda yeterince yetkin olmadıklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretmeni Adayı, Öğretmenlik Uygulaması, Akran Değerlendirme.

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Program Okuryazarlıkları: Bir Karma Yöntem Araştırması

Araştırmacı Buket Korkmaz[1], Doç. Dr. Hasan Basri Kansızoğlu[1]

[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Çağdaş bağlamda okuryazarlık kavramı; dildeki belirli sembollerinin çözümlenmesi, kavranması ve üretimi şeklindeki geleneksel tanımlamaların ötesine geçerek çok boyutlu ve dinamik bir yapıya evrilmiştir. Bu kavram; bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, dijital okuryazarlık gibi pek çok alanla birleşerek anlam sahasını önemli ölçüde genişletmeye devam etmektedir. Ele alınan materyalin eleştirel bir bakış açısıyla anlamlandırılarak gerekli bilgi ve beceriler doğrultusunda eğitim öğretimde uygulanması olarak tanımlanan program okuryazarlığı da bu geniş kuramsal çerçevede bir okuryazarlık türü olarak değerlendirilmektedir. Öğrenme-öğretme sürecinin etkinliğini artırmada belirleyici öneme sahip olan öğretim programlarının hedeflenen amaçlarına ulaşabilmesinde program okuryazarlığı yetkinliği temel bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla öğretim programlarının sahadaki uygulayıcısı konumundaki öğretmenlerin söz konusu yetkinliğe sahip olmaları pedagojik açıdan bir gereklilik olarak görülmektedir. Bu doğrultuda, öğretmen adaylarının program okuryazarlığı yetkinlik düzeylerinin tespit edilmesi söz konusu yetkinlik geliştirme sürecinin önemli bir adımıdır. Bu çerçevede araştırmada; Türkçe öğretmeni adaylarının 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (TDÖP) ilişkin okuryazarlık düzeylerini belirlemek, bu düzeylerin sınıf kademesi ve akademik başarı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek ve katılımcıların 2024 TDÖP'e yönelik görüşlerini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Karma yöntem desenlerinden yakınsak desenin kullanıldığı bu çalışma, Türkiye'deki çeşitli devlet üniversitelerinin Türkçe Öğretmenliği bölümlerinin üçüncü ve dördüncü sınıfında öğrenim görmekte olan 84 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Araştırmadan elde edilen nicel bulgular sonucunda katılımcıların program okuryazarlıklarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca söz konusu düzeyin sınıf kademesi ve akademik başarı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Araştırma bulgularında öğretmen adaylarının öz değerlendirmelerine dayalı nicel verilerin yüksek yetkinlik algısı ortaya koymasına karşın, nitel bulgularda bilgi eksikliği kodunun en sık tekrar eden tema olarak belirlenmesi, öz algı ile gerçek performans arasındaki tutarsızlığı ortaya koymuştur. Bu durum, öğretmen adaylarının kendi yetkinliklerini olduğundan fazla değerlendirme eğiliminde olduklarını ya da nicel ölçme araçlarının yüzeysel bilgileri ölçerken derinlemesine program anlayışını yeterince sorgulamadığını düşündürmüştür. Bu çelişkili durum çalışmada; öğretim programlarının eleştirel analiz ve uygulamaya dönük boyutları ele alma düzeyinin de ele alındığı geniş bir çerçevede tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okuryazarlık, Program Okuryazarlığı, Türkçe Dersi Öğretim Programı, Türkçe Öğretmeni Adayı.

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Web 2.0 Araçlarına Yönelik Görüşleri

Dr. Öğr. Üyesi Seda Kaya[1], Dr. Öğr. Üyesi Gökçen Tekin[1]

[1]Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Özet

Gelişen teknoloji ve buna bağlı kültür, insanların artık bilginin sadece tüketicisi değil daha ziyade üreticisi olduğu bir hale gelmesinde önemli bir etken olmuştur. Bu evrilmenin eğitim basamağındaki unsurlarından biri olan Web 2.0 araçları, bireylerin bilgiye ulaşmasının yanı sıra bilgiyi üretme ve paylaşmasında etkili imkanlar sağlamaktadır. Öğrenciler öğrenme sürecinde daha aktif, öğretmenler ise çeşitli öğretim yöntemlerine daha kolay ulaştıkları bir öğrenme ortamı oluşturabilmektedir. Böyle bir ortam, öğrencilerin bireysel farklılıklarını birer avantaja dönüştürebilmeleri ve kendi öğrenme süreçlerini yönetebilmelerine destek sağlayabilir. Web 2.0 araçları eğitimde hem öğretim sürecini zenginleştirmekte hem de öğrenme sürecini geleneksel yaklaşımlardan sıyıran özellikleriyle öğrenci merkezli yaklaşımı destekleyen önemli bir rol üstlenmektedir. Tüm bu özellikleri ve kolaylıkları ile sağladığı öğrenci merkezli ve yoğun etkileşimli ortamı sayesinde Web 2.0 teknolojileri, eğitimde giderek daha fazla tercih edilmektedir. Bu çalışma, Türkçe öğretmeni adaylarının Web 2.0 araçlarına yönelik görüşlerini araştırmayı amaçlamaktadır. Nitel desende doküman analizi ile yürütülen bu çalışmada veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Katılımcılarını Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği bölümü son sınıf öğrencilerinin oluşturduğu bu çalışmada öğrencilere lisans derslerinin birinde 7 hafta boyunca LUMI, Socrative, Wordwall ve Kahoot gibi çeşitli Web 2.0 araçları kullandırılmıştır. Kullanım sonrası görüşlerin oluşturduğu bulgulara göre öğrenciler tarafından; Kahoot Web 2.0 aracının en eğlenceli araç olduğu ancak üyelik zorunluluğu durumunun bunun olumsuz yönü olduğu ifade edilmiştir. LUMI Web 2.0 aracının içerik yönünden zengin olmasına rağmen kullanım yönünden zor olduğu belirtilmiş; Wordwall'un şablonlarının ücretli olması, Socrative'in etkinliklerinin ise sınırlı seçeneklere sahip olması eleştirilmiştir. Genel olarak öğretmen adaylarının Web 2.0 araçlarına yönelik deneyimleri olumlu olmakla beraber kullanım zorluğu ve erişim kısıtları öne çıkan sorunlar olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Web 2.0 Araçları, Teknoloji, Eğitim ve Teknoloji

Türkçe Öğretmenlerinin Okuma Güçlüğü Yaşayan Öğrencileri Belirleyebilme Düzeyleri ve Okuma Güçlüğüne İlişkin Uygulamaları

Doç. Dr. Zeynep Cin Şeker[1], Arş. Gör. Dr. Derya Yücel Çetin[2]

[1]Atatürk Üniversitesi
[2]Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Özet

Okuma, bireyin öğrenme ve bilgi edinme sürecinde en sık kullandığı becerilerden biridir. Okuma güçlüğü, okumanın gerçekleşmesinde yaşanan yetersizlik ve aksaklıklar olarak tanımlanabilir. Okuma güçlüğü yaşayan bireyler, akıcı okuma yapamadıkları için okumanın anlama boyutunda da sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Dolayısıyla okuma güçlüğünün fark edilmesi ve giderilmesi için gerekli uygulamalara başvurmak önem kazanmaktadır. İlkokulda edinilen okuma becerisine yönelik güçlükler, gereken önlemler alınmadığında ortaokulda da devam etmektedir. Özellikle salgın sürecinde uzaktan eğitimle okuma öğrenen, ilkokulun büyük bir bölümünü bu şekilde tamamlayan öğrencilerde okuma güçlüğünün ortaokulda da devam ettiği bilinmektedir. Sınıf öğretmenlerinin okuma güçlüğüne karşı geliştirdikleri tespit ve güçlüğü giderme çalışmaları olumlu sonuçlar verse de bazı öğrencilerin bu sorunları öğrenim hayatlarının ilerleyen aşamalarında da devam etmektedir. Okuma güçlüğünün tespit edilmesinde ve bu güçlüklerin giderilmesinde sınıf öğretmenleri kadar Türkçe öğretmenlerine de büyük görev düştüğü söylenebilir. Bu bağlamda araştırmada, Türkçe öğretmenlerinin okuma güçlüğü yaşayan öğrencileri belirleyebilme düzeyleri ve okuma güçlüğü yaşayan öğrencilerin bu sorunlarının giderilmesine yönelik yaptıkları uygulamaların belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunun oluşturulmasında kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunu 2024-2025 eğitim öğretim yılında Erzurum ilinde görev yapan 44 Türkçe öğretmeni oluşturmuş ve öğretmenlerin araştırmaya katılımlarında gönüllülük esasına dikkat edilmiştir. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formu hazırlandıktan sonra 2 alan uzmanının görüşüne başvurulmuş ve uzman dönütlerinden sonra gerekli düzenlemeler yapılarak forma son şekli verilmiştir. Elde edilen veriler, içerik analizi ile çözümlenecektir. Verilerin çözümlenme süreci devam ettiği için araştırmanın bulgu ve sonuçlarına bildiri metninde yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Okuma, Okuma Güçlüğü, Türkçe Öğretmeni

Türkçe Öğretmenlerinin Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Strateji ve Yöntem Uygulamalarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Araştırmacı Ensar Alkan[1]

[1]Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Özet

Bu araştırma, 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programı'yla ortaokul Türkçe dersinde uygulanmaya başlanan strateji, yöntem ve teknik uygulamaları ile eğitim-öğretim sahamızda, ciddi manada, kendine yeni yeni yer bulan Kademeli Sorumluluk Devri Modeli hakkında yapılan diğer araştırmalar ile birlikte söz konusu olan mefhumlar hakkında daha iyi verimlerin alınmasını sağlamak amacıyla; bilgi düzeyinde yer alan boşlukları doldurma kaygısıyla hazırlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemine göre tasarlanan çalışmada katılımcılar, Nevşehir ili merkez ilçede görev yapan ve 5. sınıflara derse giren Türkçe öğretmenleri içinden gönüllülük ilkesine göre belirlenecektir. Yapılan ön araştırma sonrasında toplamda 100'den fazla Türkçe öğretmeni olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda açıklanan sebeplerden dolayı katılımcıların aşağıdaki özelliklerde olmasına dikkat edilecektir. Millî Eğitim Bakanlığı, 2024 yılında yayımlamış olduğu Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Türkçe Öğretim Programının uygulanması 5. sınıflarda başlamıştır. 2024 Ekim ayı itibariyle "Dil Eğitiminde Kullanılacak Strateji, Yöntem ve Tekniklere Yönelik Uygulama Esasları"nın 5. sınıflarda uygulanması ile Türkçe öğretmenlerinin bu konuya ilişkin tecrübe ve algılarının da geliştiği düşünülmektedir. Bu sebeple 5. sınıflara ders veren Türkçe öğretmenleri içinden katılımcılar belirlenecektir. Araştırmada "katılımcıların tutumlarını, inançlarını ve deneyimlerini keşfetmenin iyi bir yolu" olarak kabul edilen görüşme tekniğinden de yararlanacaktır (Talmy ve Richards, 2011, s. 2). Görüşmeler yarı yapılandırılmış tarzda yapılacak olup görüşme sorularının temel olarak Türkçe öğretmenlerinin Türkiye yüzyılı maarif modeli strateji ve yöntem uygulamalarına ilişkin tecrübeleri, algıları ve bu süreçteki yansımalarına dair görüşleri gibi çeşitli konuları detaylandırması amaçlanmaktadır. Giriş kademeli sorumluluk aktarım modeli eğitim sistemimiz için uygulanabilirliği olan ve önem arz eden bir tekniktir. Nitekim Türkiye Maarif Vakfı ve MEB Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'nda (2020) birçok model ve yöntemin yanında kademeli sorumluluk devri modeli de bahsedilmiş ve benimsenmiştir (Demir, 2022). Ensar'a (2014) göre kademeli sorumluluk devri modeli yapılandırılmış öğretim ile birlikte daha iyi düzeyde öğrenim sağlayan bir modeldir. Modelin gelişmesine katkı sağlayan Duke ve Pearson'e göre; Kademeli Sorumluluk Devri Modeli, öğretme sürecinin başta öğretmenin elinde olmasını ve daha sonra bu sürecin kademeli olarak öğrenciye devredilmesini sağlar. Başlangıçta öğretmen, modelleme ve açık öğretim yoluyla kontrolü elinde tutar. Daha sonra bu sorumluluk, etkileşimli öğretim sırasında hem öğretmen hem öğrenci tarafından paylaşılır. Son aşamada ise öğrenci, anlamayı kendi başına yönetebilir hâle gelir (2002). Fisher ve Frey (2008) ise modeli dört basamaktan oluşan bir süreç olarak açıklamıştır. Birinci aşamada; öğretmen kendisi, ilgili beceriyi yerine getirir ve bunu öğrencilerin dikkatli bir şekilde izlemesini, tasdik etmesini bekler. Yani bu aşamada öğretmen rol model olarak doğrudan bir öğretim süreci izler. Daha sonraki aşamada, öğrenciler öğretmenden gördükleriyle birlikte ilgili beceriyi uygulamaya koyulurlar. Öğretmen bu süreçte öğrencilere yardımcı olarak onlara yol gösterir. Üçüncü aşamada, öğrenci daha fazla sorumluluk alır neredeyse bilgi, beceriyi tek başına ve akran yardımıyla öğrenmeye çalışır. Fakat öğretmen geri planda kalmaz gerektiğinde

yine yardımcı olur. Bu aşamada öğretmen diğer aşamalara nazaran daha pasif konumdadır. Dördüncü yani son aşamada ise artık bağımsız uygulama yapılır. Öğrenci öğrenildiği düşünülen bilgi beceriyi tek başına uygular. Aynı zamanda bu öğrencinin özerklik kazandığını gösterir mahiyettedir. Bu aşamada öğretmen süreci izler öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol eder (Fisher ve Frey, 2018). Bu araştırma, TUBİTAK tarafından desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Kademeli Sorumluluk Devri Modeli, Türkçe Öğretimi

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adayları Eğitimde Yapay Zekâ Kullanmaya Hazır mı? Karma Yöntem Araştırması

Prof. Dr. Hatice Güneş[1]

[1]Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Özet

Bu araştırmanın amacı, günümüzde takip edilmesi oldukça güç bir şekilde gelişen yapay zekâ teknolojisine erişim ve kullanma bağlamında öğretmen adaylarının hazırbulunuşluk düzeylerini ele almaktır. Belirtilen amaç çerçevesinde çalışmada, öğretmen adaylarının eğitim ve öğretim gördükleri bölüm, sınıf düzeyi ve cinsiyete göre yapay zekâ hazırbulunuşluk düzeylerinin değişip değişmediği tespit edilmiştir. Araştırmada, nicel ve nitel araştırmanın birleştirildiği karma yöntemden yararlanılmış; çalışma grubunda ise Türkiye'nin batısında yer alan bir eğitim fakültesinin Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü öğrencileri yer almıştır. Çalışmanın nicel verileri, "Öğretmen Adaylarına Yönelik Yapay Zekâ Hazırbulunuşluk Ölçeği" ile elde edilmiş ve veriler SPSS 22 paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırmanın nitel kısmında yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öğretmen adaylarının yapay zekâya yönelik hazırbulunuşluklarına dair veriler elde edilmiş ve bunlar içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda, öğrencilerin genel olarak yapay zekâ kullanımına yönelik orta-üst düzeyde bir hazırbulunuşluk düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Eğitim ve öğretim alınan bölüme göre yapılan bağımsız gruplar t-testi sonuçları; yapay zekâ hazır bulunuşluk toplam puanı ve alt boyutlar arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Cinsiyet değişkenine göre erkek öğrencilerin toplam puan ortalaması kadın öğrencilere göre daha yüksek bulunmuş olmakla birlikte sözü edilen bu fark anlamlı düzeyde değildir. Ölçeğin alt boyutlardan biliş boyutunda ise erkek öğrenciler lehine anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Sınıf düzeyine göre yapılan analiz sonuçları ise ne toplam puan ne de alt boyutlar açısından istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermiştir. Bununla birlikte, birinci sınıf öğrencilerinin tüm boyutlarda daha yüksek ortalamalara sahip olduğu dikkat çekmektedir. Araştırmanın nitel boyutunda öğretmen adaylarının eğitimde yapay zekâ kullanımına dair doğrudan herhangi bir eğitim almadıkları, farklı derslerde bilgi sahibi oldukları ve özellikle bireysel çabaları ile yapay zekâ alanını keşfetme ve bu alandan ellerinden geldiğince faydalanma çabalarının bulunduğuna dair bir kısım veriler elde edilmiş, bu doğrultuda öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Öğretmen Adayı, Hazırbulunuşluk.

Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Deyimlerin Saydamlık Derecesi Bakımından Görünümü

Zeynep Buse Eser[1]

[1]Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi

Özet

Söz varlığının önemli kollarından birisi ve değişmeceli dilin bir parçası olan deyimler, alanyazında saydamlık derecelerine göre saydam, yarı saydam ve opak deyimler olarak üçe ayrılır. Saydam ve yarı saydam deyimlerin anlaşılması daha kolayken herhangi bir bağlamı bulunmayan opak deyimler çocuklar tarafından daha zor ve daha geç anlaşılır. Bu zorluğu aşmanın yollarından biri ise çocukları nitelikli edebiyat ürünleri ve metinlerle buluşturmaktır. Çocuk edebiyatı ürünlerinin yanı sıra çocukların deyimlere en fazla maruz kaldığı metinler ise ders kitaplarında yer alır. Ülkemizdeki çocuklar tarafından kullanılan ders kitapları gibi yurt dışında yaşayan Türk çocukları da Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarını kullanmaktadır. Türkçe ve Türk Kültürü; yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının Türkçeyi etkili biçimde edinmesini ve kullanmasını sağlayarak dört temel dil becerisini geliştirmeye yönelik bir derstir. Yurt dışındaki Türk soylu çocukların anadili eğitimi, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan programlar ve araç-gereçlerle Türkçe ve Türk Kültürü dersinde gerçekleştirilir. Bu çalışmanın amacı; üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci seviye Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında yer alan deyimlerin saydamlık dereceleri bakımından nasıl bir dağılım gösterdiğini belirlemektir. Ders kitaplarının veri toplama aracı olarak kullanılması sebebiyle çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden belge çözümlemesi (doküman incelemesi) kullanılmıştır. Veri toplamak için öncelikle ders kitaplarının okuma parçalarındaki deyimler saptanmıştır. Saptama sonucu elde edilen 439 deyimin gerçek anlamı ve deyimsel anlamı Türk Dil Kurumu sözlüklerinden belirlenmiştir. Sonrasında bu deyimlerin gerçek anlamları ve deyimsel anlamları çözümleme çizelgesine aktarılmış ve üç ayrı uzman tarafından deyimlerin saydamlık derecesi çözümlenmiştir. Verilerin analizinde ise Miles & Huberman Güvenirlik Formülü (Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) kullanılmıştır. Kodlayıcı uzmanlar arasındaki uyuşum yüzdesi %84,7 olarak hesaplanmış ve veri güvenirliği ispatlanmıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci seviye Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında 257 saydam, 112 yarı saydam ve 70 opak deyimin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ve Türk Kültürü, Deyimler, Saydamlık, Ders Kitabı

Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programlarının (2018-2024) Değerlendirilmesi

Prof. Dr. Ülker Şen[1], Öğr. Gör. Dr. Öykü Mercan Çetin[2]

[1]Gazi Üniversitesi
[2]Bartın Üniversitesi

Özet

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları" ile "Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri" esas alınarak Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmaktadır. Öğretim programı, eğitim sürecinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerin sistematik bir şekilde planlandığı, öğretim faaliyetlerinin çerçevesini çizen bir plandır. Derslerin içeriğini, hedeflerini, öğretim yöntemlerini, değerlendirme süreçlerini ve zamanlamasını içerir. Öğretim programı, etkili bir öğrenme ortamı oluşturmak, öğrencilerin potansiyelini ortaya çıkarmak ve toplumsal ihtiyaçlara uygun bireyler yetiştirmek için vazgeçilmez bir araçtır. Bakanlık, Türkiye'deki öğrencilere yönelik öğretim programları yayımlarken yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına yönelik öğretim programları da yayımlamaktadır. İlki 1969 yılında sonuncusu ise 2024 yılında yayımlanmıştır. Bu programlar, yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının Türkçeyi öğrenmeleri, Türkiye ile olan bağlarını güçlendirmeleri, kültürlerini tanımaları açısından önemlidir. Bu önemden hareketle çalışmanın amacı, yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına yönelik hazırlanan, 2024 yılında yayımlanan Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı'nı -bir önceki- 2018 yılında yayımlanan Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı ile karşılaştırmalı olarak değerlendirmektir. Nitel araştırma yönteminin karşılaştırmalı durum çalışması deseni temelinde gerçekleştirilecek bu çalışmada veriler doküman analizi yoluyla toplanacaktır. Toplanan veriler betimsel analize tabi tutularak yorumlanacaktır. Çalışmanın sonuçlarının; programların zaman içinde hangi yönlerden geliştirildiğini, hangi unsurların güncellendiğini veya hangi yeni yaklaşımların benimsendiğini ortaya koyması; gelecekteki program revizyonları için somut veriler sunması; öğretmenlerin eski ve yeni program arasındaki farkları daha iyi anlamasını sağlaması ve bu sayede öğretmenlerin, yeni programa daha hızlı adapte olabilmesi, ders planlarını ve materyallerini güncelleyebilmelerine olanak sağlaması; aynı zamanda yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının geleceği için daha etkili ve güncel eğitim politikalarının oluşturulmasına önemli bir katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocukları, Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı, Öğretim Programı Karşılaştırması

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Kültürel İçerikle Öğretimi: Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Yaz Okulu

Öğr. Gör. Zeynep Şule Zengin[1]

[1]Başkent Üniversitesi

Özet

Dilin kültürel içerikle öğretilmesini amaçlayan yaz okulları, ders içi öğretimin yanı sıra ders dışı kültürel etkileşim fırsatları sunarak dilin doğal ortamda deneyimlenmesine imkân tanımaktadır. Kısa süreli ancak yoğunlaştırılmış yapılarıyla dikkat çeken bu programlar; dersler, sosyal etkinlikler, geziler ve kültürel atölyeler aracılığıyla öğrencilerin öğrenme motivasyonunu artırmakta ve kültürel etkileşim yoluyla kültürel farkındalığın gelişmesini sağlamaktadır. Ulusal ve uluslararası literatür, bu programların öğrencilerin dil yeterliklerini geliştirdiğini ve aynı zamanda onların akademik, sosyal ve kültürel sermayelerine önemli katkılar sağladığını göstermektedir. Yunus Emre Enstitüsü tarafından 2010 yılında başlatılan ve her yıl gerçekleştirilen Türkçe Yaz Okulu programları, Türkçe öğretiminin yanında Türk kültürünü yakından tanıma fırsatı sunarak, katılımcı öğrenciler aracılığıyla Türkiye'nin kültürel değerlerini farklı coğrafyalara taşımakta, ülkeler arası bağları güçlendirmekte ve Türkiye'nin küresel ölçekte eğitim cazibesini artırmaktadır. Program, uluslararası öğrencilerin yalnızca Türkçelerini geliştirmelerini değil aynı zamanda Türk kültürünü, geleneklerini, tarihini ve toplumsal yaşamını tanıtma ve deneyimleme hedefini taşımaktadır. Bu araştırma, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen uluslararası öğrencilerin görüş ve deneyimlerine dayanarak Türkçe Yaz Okulu programının kültürel etkileşim potansiyelini ve öğrencilerin sosyokültürel yeterliklerine katkılarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada nitel araştırma yaklaşımına dayalı durum çalışması yöntemi benimsenmiştir. Araştırmanın katılımcıları Başkent Üniversitesinde Türk Yaz Okulu programına katılan 14 öğrenciden oluşmaktadır. Veriler, araştırmacı tarafından, katılımcılara ilişkin demografik bilgiler ile görüşme sorularının yer aldığı iki bölüm olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizine başvurulmuştur. Araştırma sonucunda, Türkçe Yaz Okulu programı ile Türkçenin kültürel içerikle öğretiminin kültürel etkileşimi kuvvetlendirdiği; öğrencilerin Türk toplumu ve yaşamına dair yeni bilgiler edinerek olumlu algılar geliştirdikleri; kültürel farkındalıklarının ve sosyokültürel yeterliklerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi, Türkçe Yaz Okulu, Kültürel Etkileşim, Sosyokültürel Yeterlik

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde ChatGPT ve Masal

Prof. Dr. İbrahim Gümüş[1]

[1]Zhejiang Yuexiu Üniversitesi

Özet

Masallar, kültürün en güçlü sözlü anlatım biçimlerinden biri olarak yabancı dil öğretiminde uzun yıllardır kullanılan etkili araçlardır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde masallar, öğrencilerin hem dilsel becerilerini hem de kültürel farkındalıklarını geliştirmede önemli bir rol üstlenmektedir. Geleneksel öğrenme materyali olarak masallar, öğrencilerin sözcük dağarcığını zenginleştirir, farklı bağlamlarda anlam çıkarma becerisi kazandırır ve kültürel ögeler aracılığıyla dili daha doğal bir ortamda öğrenmelerini sağlar. Son yıllarda yapay zekâ teknolojilerinin gelişimiyle birlikte masalların dil öğretimindeki kullanım biçimleri de dönüşüm geçirmiştir. Özellikle ChatGPT, metinleri öğrencinin seviyesine göre uyarlayabilme, yaratıcı içerikler üretebilme ve interaktif diyaloglar kurabilme kapasitesi sayesinde masalların öğretim sürecinde yeni imkânlar sunmaktadır. ChatGPT, öğrenciler için bir masal anlatıcısına dönüşerek metni sadeleştirebilir, farklı sonlar oluşturabilir ve karakterler üzerinden öğrenciyle doğrudan iletişim kurabilir. Bu sayede hem okuma-anlama hem de konuşma pratiği etkin bir şekilde desteklenebilir. ChatGPT'nin masal odaklı kullanımının öğrencilere sunduğu en önemli katkılardan biri, öğrenme sürecini kişiselleştirmesidir. Öğrenci, kendi ilgisine göre masalları yeniden kurgulayabilir, farklı senaryolar geliştirebilir veya kahramanlarla rol yapma etkinliklerine katılabilir. Bu tür uygulamalar, öğrenenlerin yaratıcılıklarını teşvik ederken aynı zamanda özgüvenlerini artırır. Bununla birlikte, yapay zekâ tabanlı araçların kültürel bağlamı tam olarak yansıtamayabileceği ve pedagojik kontrol olmaksızın yanlış yönlendirmeler yapabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle, öğretmen rehberliği ChatGPT'nin eğitim ortamlarında sağlıklı şekilde kullanılabilmesi için kritik bir unsurdur. Sonuç olarak, masallar ve ChatGPT'nin birlikte kullanımı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde geleneksel bir aracı dijital çağın imkânlarıyla yeniden yorumlama potansiyeli taşımaktadır. Bu bildirinin amacı, masalların ChatGPT aracılığıyla Türkçe öğretimine nasıl katkı sağladığını ortaya koymak ve bu katkıların dil öğretimindeki yenilikçi uygulamalara nasıl yön verebileceğini tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Masal, ChatGPT, Dil Öğretimi.

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Edebî Metinlerin Sözcük Öğretimine Katkısı: Mustafa Kutlu'nun Döne Döne Hikâyesi Örneği

Öğr. Gör. Dr. Esra Topçu Çeliktaş[1]

[1]Başkent Üniversitesi

Özet

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde edebî metinlerin kullanımı, yalnızca dilsel yetkinlik kazandırmakla kalmayıp aynı zamanda kültürel aktarımın da güçlü bir aracısı olarak işlev görmektedir. Özellikle hikâye türü, gündelik yaşamın ayrıntılarını, toplumsal değerleri, geleneksel imgeleri ve kültürel belleğe ait ögeleri yoğun bir biçimde barındırmasıyla dikkat çeker. Bu bağlamda Mustafa Kutlu'nun Döne Döne hikâyesi, Türk toplumunun kültürel kodlarını ve değerler dünyasını yansıtan özgün bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Çalışmada öncelikle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde edebî metinlerin işlevi, kuramsal bir çerçevede tartışılacaktır. CEFR'in (Avrupa Diller İçin Ortak Başvuru Metni) kültürel aktarım ve çok dillilik bağlamındaki ilkeleri dikkate alınarak, edebî metinlerin sözcük öğretiminde nasıl kullanılabileceği üzerinde durulacaktır. Sözcük öğretimi, salt kavramsal anlam kazandırma süreci değil, aynı zamanda kültürel anlam ağlarının, deyimsel kullanımların ve imgelem dünyasının aktarımı olarak ele alınacaktır. Bu bağlamda Döne Döne hikâyesi üzerinden seçilen kültürel ögeler (örneğin geleneksel yemekler, gündelik eşya adları, köy-kent yaşamına özgü sözcükler, dini ve toplumsal ritüellere göndermeler) incelenecek ve bu ögelerin yabancı dil öğretiminde nasıl bir sözcük öğretim materyali haline dönüştürülebileceği tartışılacaktır. Ayrıca, edebî metinlerin öğrencilerde yalnızca dilsel edinim değil, aynı zamanda kültürel farkındalık ve empati geliştirme işlevine sahip olduğu kuramsal argümanlarla desteklenecektir. Sonuç olarak bildiri, edebî metinlerin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültürel ögeler üzerinden sözcük öğretimi için önemli bir kaynak olduğunu ileri sürmektedir. Mustafa Kutlu'nun hikâyesi, bu yönüyle hem kuramsal bir tartışmaya hem de uygulamalı bir model önerisine zemin hazırlamaktadır. Bildiri, edebî metinlerin dil öğretimi süreçlerinde daha etkin ve sistematik biçimde kullanılması gerektiğini savunan tartışmacı bir perspektif sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Edebî Metinler, Sözcük Öğretimi, Kültürel Aktarım, Mustafa Kutlu, Döne Döne.

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültür Aktarımı İncelemeleri İçin Kitap Değerlendirme Formu Geliştirme Çalışması*

Arş. Gör. Sadık Duran[1], Prof. Dr. Latif Beyreli[2]

[1]Kilis 7 Aralık Üniversitesi
[2]Marmara Üniversitesi

Özet

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültür aktarımı konusundaki alan yazını taramalarında çalışmaların büyük oranda nitel araştırma desenleriyle özellikle doküman incelemesi tekniğiyle yürütüldüğü gözlemlenmiştir. Bu çalışmanın temel amacı ise Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitapları aracılığıyla gerçekleştirilen kültür aktarımını nesnel ölçütlerle değerlendirmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir kitap değerlendirme formu geliştirmektir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültürün aktarılması, dil öğretim sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edildiğinden, bu alanda kullanılacak ölçme araçlarının bilimsel temellere dayanması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda araştırma, alandaki mevcut boşluğu doldurmayı hedefleyen çok aşamalı ve sistematik bir desende yürütülmüştür. Formun ölçütleri, Almanya'da geliştirilen ve Türkçeye uyarlanan "Kültürler Arası Öğrenme Kavram-Modeli" temel alınarak oluşturulmuştur. Geliştirme sürecinde formun kapsam geçerliği için sekiz uzmanın görüşüne başvurulmuş, elde edilen veriler Lawshe tekniği ve Kendall W analizi ile ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Yapı geçerliği ise 42 uzmandan toplanan verilerle yapılan Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) aracılığıyla sınanmıştır. Ayrıca, güvenirlik kanıtı olarak Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve puanlayıcılar arası güvenirliğe yönelik Kappa katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan çözümlemeler sonucunda, veri setinin faktör analizi için uygun olduğu (KMO=.60; chi2=2604.79, $p<0.05$) ve kapsam geçerliği çalışmalarıyla 38 maddeye indirilen formun, toplam varyansın %66,79'unu açıklayan tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Formun Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.98 olarak hesaplanmış, bu değer mükemmele yakın bir iç tutarlılığı göstermiştir. Puanlayıcılar arası uyumu gösteren Kappa katsayısı ise 0.422 olarak bulunmuş ve bu değer, nitel değerlendirme araçları için kabul edilebilir orta düzeyde bir güvenirlik olarak yorumlanmıştır. Sonuç olarak, elde edilen bulgular geliştirilen Kitap Değerlendirme Formunun, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür aktarımı ögelerinin sistematik biçimde incelenmesi amacıyla araştırmacılar, program geliştiriciler ve öğretmenler tarafından kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi, Kültür Aktarımı, Kitap Değerlendirme Formu, Geçerlik, Güvenirlik

* Bu çalışma Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Bilim Dalında ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazar tarafından yürütülen doktora tez çalışması kapsamında geliştirilmiştir.

Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarında Türkçe Dil Etkinliklerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi: 2006 ve 2023 Programları Örneği

Öğr. Gör. Ümmügülsüm Ünlü[1]

[1]Afyon Kocatepe Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, Türkiye'de uygulanan okul öncesi eğitim programlarında yer alan Türkçe dil etkinliklerini karşılaştırmalı bir perspektifle incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel odak noktası, 2006 Okul Öncesi Eğitim Programı ile 2023 yılında güncellenen yeni program arasındaki temel benzerlikler, belirgin farklılıklar ve bu değişimlerin, çocukların dil gelişim süreçleri ve genel gelişimleri üzerindeki etkilerini derinlemesine analiz etmektir. Erken çocukluk döneminde Türkçe dil etkinlikleri, sadece dilsel yeterliliklerin kazanılması için değil, aynı zamanda çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini de destekleyen kilit bir öğrenme alanı olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, çalışmada her iki programın belirlenen amaçları, ulaşılması hedeflenen öğrenme kazanımları, sunulan etkinlik türleri, tasarlanan öğrenme ortamları ve öğretmenlerin rollerine dair benimsedikleri yaklaşım kriterleri titizlikle ve sistematik olarak analiz edilmiştir. 2006 programının detaylı incelenmesinde, dil etkinliklerinin ağırlıklı olarak dinleme, konuşma, tekrar, şiir ve hikâye anlatımı gibi daha geleneksel ve klasik uygulamalara dayandığı, genel eğilimin ise öğretmen merkezli bir yapılanmanın baskın olduğu tespit edilmiştir. Bu belirgin öğretmen odaklı yaklaşım çerçevesinde, çocukların bağımsız keşif yapma, kendi yaratıcı ifadelerini ortaya koyma ve eleştirel düşünme gibi kritik becerilerini geliştirme fırsatlarının maalesef sınırlı kaldığı belirlenmiştir. Buna karşın, 2023 programı çocuk merkezli öğrenmeyi bir temel ilke olarak benimsemekte; oyun temelli, etkileşimci öğrenme süreçlerini ve çeşitli çoklu gösterim yollarını program içeriklerine etkin bir şekilde entegre etmektedir. Yeni güncellenen 2023 programında drama, oyunlaştırma teknikleri, zengin çocuk edebiyatı örnekleri ve dijital materyallerin Türkçe dil etkinliklerine entegre edilmesi, çocukların aktif katılımını en üst düzeye çıkarmayı, onlara farklı ifade yollarını deneme imkanı sunmayı ve eleştirel düşünme becerilerini daha ileri seviyelere taşımayı hedeflemektedir. Ayrıca, 2023 programı, bireysel farklılıkların hassasiyetle tanınması, çeşitli ve esnek değerlendirme yöntemlerinin kullanılması ve aile katılımının daha güçlü bir şekilde teşvik edilmesi gibi önemli bileşenleri de bünyesinde barındırmaktadır. Yapılan kapsamlı karşılaştırmalı analiz sonucunda, 2023 programının dil gelişimini çok daha bütüncül ve esnek bir yaklaşımla ele aldığı, pedagojik hedeflere ulaşmada daha güçlü ve modern bir çerçeve sunduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma, aynı zamanda mevcut uygulamada karşılaşılan olası zorluklara dair yapıcı öneriler sunmakta ve gelecekte yapılacak eğitim çalışmaları için somut ve uygulanabilir yol haritaları ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Eğitim, Türkçe Dil Etkinlikleri, Erken Çocukluk Eğitimi, Program Karşılaştırması, Dil Gelişimi, Türkiye

Türkiye ve İngiltere'de Yabancı Uyruklu Sağlık Meslek Mensupları İçin Dil Yeterlilik Şartlarının Karşılaştırmalı İncelenmesi

Dr. Hilal Toker[1]

[1]Milli Eğitim Bakanlığı

Özet

Dünya genelinde sağlık alanında nitelikli iş gücüne duyulan ihtiyaç arttığı için ülkeler yabancı uyruklu sağlık meslek mensuplarını istihdam etmeye yönelik politikalar geliştirmektedir. Bu süreçte hasta güvenliğinin sağlanabilmesi ve sağlık hizmetlerinin etkinliği için yabancı uyruklu sağlık meslek mensuplarının çalışacakları ülkenin diline hâkim olmaları gerekmektedir. Dil yeterliliği, doğru tanı koyabilmek, etkili tedavi planlaması yapabilmek, hasta ile güven temelli iletişim kurabilmek ve ekip içi koordinasyon gibi klinik süreçleri doğrudan etkilediğinden büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda farklı sağlık sistemleri ve göç politikaları olan Türkiye ve İngiltere'nin yabancı uyruklu sağlık meslek mensuplarından talep ettikleri dil yeterlilik şartlarının incelenmesi, özel amaçlı Türkçenin bir kolu olan sağlık Türkçesi alanında bir boşluğu dolduracaktır. Bu çalışma, Türkiye ve İngiltere'de çalışmak isteyen yabancı uyruklu sağlık meslek mensuplarında aranan dil yeterlilik şartlarını karşılaştırmalı olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden örnek olay deseninde yürütülecektir. Araştırma nesnesi olarak her iki ülkenin ilgili resmî kurumlarının yönetmelik, başvuru kılavuzu ve yönergeleri incelenecektir. Veri toplama yöntemi olarak doküman analizi uygulanacak ve veri toplama aracı olarak dil şartları kontrol formu kullanılacaktır. Toplanan veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilecektir. Söz konusu çalışma; Türkiye'nin çok boyutlu ve uluslararası kurallarla uyumlu dil yeterlilik politikası geliştirilmesine yönelik somut öneriler sunmayı da amaçlamaktadır. Ayrıca bu karşılaştırma; hasta güvenliği, sağlık hizmeti kalitesi, mesleki uyum süreçleri ve sağlık insan gücü planlaması açısından ülkelerin benimsediği yaklaşımların güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koyma potansiyeline sahiptir. Çalışmanın bulguları ve sonucu sözlü bildiri esnasında sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Uyruklu Sağlık Meslek Mensupları, Dil Yeterliliği, Sağlık Türkçesi, Özel Amaçlı Türkçe

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Kapsamında Ortaokul 5. Sınıf Ders Kitaplarının Kibarlık Stratejileri Bağlamında İncelenmesi: Bilgiden Beceriye Hacivat-Karagöz Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Tuğrul Gökmen Şahin[1], Doktora Öğrencisi Cabbar Aydın[2]

[1]İnönü Üniversitesi
[2]Millî Eğitim Bakanlığı

Özet

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli vizyonu, eğitim sistemimizde akademik gelişimin yanı sıra sosyal ve ahlakî değerlere de odaklanmaktadır. Bu bağlamda toplumsal uyum ve etkili iletişimde bir değer olarak öne çıkan "kibarlık" kavramının ders kitaplarıyla birçok değerin öğrencilere kazandırılmasında önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Bu çalışma, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan ortaokul 5. sınıf Türkçe 1. ve 2. ders kitaplarında "kibarlık" kavramının hangi bağlamlarda ve hangi stratejilerle ele alındığını dil ve içerik olarak incelenmeyi ve uygulama örneği sunmayı amaçlamaktadır. Bu amaç bağlamında Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan ortaokul 5. sınıf Türkçe 1. ve 2. ders kitaplarını kibarlık stratejileri bağlamında dil ve içerik olarak incelenecektir. Nitel araştırma yöntemi kullanılan, durum deseni olarak tasarlanan bu çalışmada veri toplama aracı olarak doküman kullanılmıştır. Çalışmanın materyalini, 2024-2025 eğitim öğretim yılı itibarıyla kullanılmaya başlanmış olan 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının her iki kitabı oluşturmaktadır. Ders kitaplarındaki metinler, görseller ve etkinlikler, kibarlık stratejileri çerçevesinde Geleneksel Türk Tiyatrosu tipleri Hacivat ve Karagöz ile sunulmuştur. Elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Analizler sonucunda "kibarlık" kavramının ders kitaplarında hem doğrudan (tanımlar, kurallar) hem de dolaylı (edebi metinler, diyaloglar) yollarla işlendiği tespit edilmiştir. Metin seçimlerinin empati (özdeşleyim) ve nezaketi teşvik ettiği gözlemlenmiştir. Ancak bazı bölümlerde bu değerin yüzeysel ele alındığı ve öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak etkileşimli etkinliklerin sınırlı kaldığı belirlenmiştir. Bulgulara bakıldığında ders kitaplarının "kibarlık" değerine vurgu yaptığını ancak bu değerin günlük yaşama aktarımını destekleyecek daha uygulamalı ve senaryo tabanlı yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Bu bağlamda hem yapılandırmacı yaklaşım hem de öğrenci merkezli yaklaşım çerçevesinde "bilgiden beceriye" Geleneksel Türk Tiyatrosu tipleri ile uygulama örneği sunulmuştur. Bu çalışmanın sonunda bulgulara bakılarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Maarif Yüzyılı, Kibarlık, Ortaokul Türkçe Ders Kitabı, Değerler Eğitimi, Hacivat ve Karagöz

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Anlatma Becerisine Yönelik Öğrenme Çıktılarının Eleştirel Düşünmeye Yer Verme Durumu Açısından İncelenmesi

Prof. Dr. Esra Karakuş Tayşi[1], Arş. Gör. Zarife Karakoç[1], Doç. Dr. Abdullah Kaldırım[1]

[1]Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Özet

Eleştirel düşünme bireyin bilgiyi sorgulama, analiz etme, değerlendirme ve mantıklı sonuçlara ulaşmasına katkı sunan bir beceridir. Eğitim sürecinde eleştirel düşünmenin yeri öğrencilerin bilgiyi ezberlemekten ziyade anlamlandırmalarına ve bağımsız düşünme alışkanlığı kazanmalarına olanak tanır. Bu beceri sayesinde öğrenciler farklı bakış açılarını değerlendirebilir, problem çözme yollarını çeşitlendirebilir ve yaratıcı düşünme süreçlerini geliştirebilirler. Aynı zamanda bilinçli kararlar alarak öğrenme sürecine etkin katılım sağlarlar. Böylece eğitim yalnızca bilgi aktarımı değil, düşünme ve üretme temelli bir süreç hâline gelir. Eğitim sürecinde gelişime açık durumda bulunan eleştirel düşünme becerisi, öğretim programlarındaki çeşitli bölümlerde yer alabilmektedir. İlgili bölümlerin başında gelen alan öğrenme çıktılarıdır. Bu araştırmada amaç, ortaokul Türkçe dersi öğretim programındaki anlatma becerisine ilişkin öğretim çıktılarının eleştirel düşünme becerisini içerme durumları açısından incelenmesidir. Söz konusu amaç doğrultusunda araştırmada temel nitel desen benimsenmiştir. Araştırma verilerinin toplanmasında doküman incelemesi yöntemi kullanılmış, elde edilen veriler ise içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen dokümanlar 2024 yılı Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndan (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) oluşmuştur. Araştırmada 2024 programının konuşma ve yazma becerileri başlıkları altında yer alan toplam 48 öğretim çıktısı ele alınmıştır. Analiz sürecinde gerekli izinler alınarak Yeşilpınar-Uyar, Tunca ve Alkın Şahin (2017) tarafından geliştirilen "Öğrenme Kazanımlarını Kategori ve Düzey Açısından Sınıflandırma Formu" ile "Öğrenme Kazanımlarının Eleştirel Düşünme Beceri Düzeyini Değerlendirme Rubriği" kullanılmıştır. "Öğrenme Kazanımlarını Kategori ve Düzey Açısından Sınıflandırma Formu"nda öğrenme çıktılarının sınıflandırılmasında kullanılacak kategoriler oluşturulmuştur. Analizde yararlanılacak olan kategorilerin oluşturulmasında ise Anderson vd. (2001) ve Posner ve Rudnitsky'nin (2006) kategoriler ve düzeyler açısından sınıflandırmaya yönelik önerdikleri yapı kullanılmıştır. Bu doğrultuda sınıflama formu bilişsel anlama, duyuşsal anlama, bilişsel beceri, duyuşsal beceri ve psikomotor-algısal beceri olmak üzere kategorilerden oluşmuştur. Araştırmanın analiz süreci devam etmekte olup bu sürecin sonunda ulaşılan sonuçlar göz önünde bulundurularak gerekli öneriler paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Dersi Öğretim Programı, Anlatma Becerileri, Öğrenme Çıktısı, Eleştirel Düşünme

Türkiye'de Eğitim Gören Uluslararası Öğrencilerin Yapay Zekâ Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi

Öğr. Gör. Oğuzhan Oğuztürk[1]

[1]Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Özet

Günümüz dünyasında teknoloji alanında yaşanan dönüşümler birçok alanı etkilediği gibi eğitim alanını da doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Özellikle yapay zekâ destekli teknolojilerinin eğitim üzerindeki etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Ayrıca bu teknolojilerden faydalananlar ve faydalanmayanlar arasında eğitsel yeterlikler bağlamında ne gibi farkların ortaya çıkabileceği; özellikle de dil eğitimi alanında bu teknolojilerden faydalanılmasının dil öğrenme süreçlerini nasıl ve ne şekilde etkileyebileceği merak konusudur. Bu araştırma, uluslararası öğrencilerin yapay zekâ okuryazarlık düzeylerini sistematik olarak belirlemeyi ve bu düzeylerin çeşitli değişkenlerle (demografik, akademik ve kültürel) ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Günümüzde yapay zekâ teknolojilerinin eğitim, iş hayatı ve günlük yaşamda artan rolü göz önüne alındığında, öğrencilerin bu alandaki yeterliliklerinin değerlendirilmesi kritik önem taşımaktadır. Değişen ve gelişen dünya ile yapay zekâ okuryazarlığı, 21. yüzyıl becerilerinin temel bileşenlerinden biri haline gelmiştir. Uluslararası öğrenciler, farklı eğitim sistemlerinden geldiğinden yapay zekâ teknolojilerine yönelik deneyimleri, alışkanlıkları, tutumları ve yetkinlikleri arasında farklılıklar görülebilmektedir. Nicel olarak yürütülecek araştırmanın veri toplama sürecinde geçerliği ve güvenirliği doğrulanmış "Yapay Zekâ Okuryazarlık Ölçeği" kullanılacaktır. Elde edilecek veriler "farkındalık, kullanım, değerlendirme ve etik alt boyutları başta olmak üzere; yapay zekâ teknolojilerinin temel işleyişi, sistemlerin güvenilirliği, sınırlılıkları, günlük yaşam ve akademik çalışmalarda bu araçları etkili şekilde kullanabilme, yapay zekâ kullanımının etik, sosyal ve kültürel boyutlarında değerlendirilecektir. Uluslararası öğrencilerin yapay zekâ okuryazarlık düzeylerinin nasıl bir dağılım gösterdiği, öğrencilerin akademik alanları, yaş, cinsiyet ve kültürel geçmişlerine göre durumu, öğrencilerin yapay zekâ teknolojilerine yönelik tutumları ile okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki, yapay zekâ okuryazarlığını geliştirmek için neler yapılabileceğine dair sorular araştırma kapsamında yanıtlanmaya çalışılacaktır. Araştırma, farklı ülkelerden gelen ve çeşitli akademik disiplinlerde öğrenim gören uluslararası öğrenciler üzerinden dijital anlamda değişen eğitim ortamlarında yapay zekâ okuryazarlığının nasıl geliştirilmesi gerektiğine dair önemli bulgular sunmayı amaçlayarak eğitim kurumlarının uluslararası öğrenciler için yapay zekâ okuryazarlığını geliştirici program ve politikalar tasarlamasına katkı sağlamayı ve ayrıca kültürlerarası bağlamda yapay zekâ eğitiminin nasıl şekillenmesi gerektiği konusunda öngörülerde bulunarak hem teorik hem de uygulamalı eğitim politikalarına katkılar sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Okuryazarlık, Yabancılara Türkçe Öğretimi, Uluslararası Öğrenci

Türkler ile Arapların Ortak Yaşamına Dair Somut Kültürel Mirasın İzleri: Kahire Üniversitesi Kütüphanesindeki Türkçe El Yazması Sözlükler Üzerine Bir İnceleme

Prof. Dr. Sami Baskın[1]

[1]Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Özet

Abbâsîler döneminde başlayan Türkler ile Arapların ortak yaşamı; özellikle siyasî, askerî, ilmî ve kültürel alanlarda iki toplumu derinden etkilemiştir. Ortak inanç dünyası, medrese geleneği, ticaret yolları ve bilim merkezlerinin varlığı, ortaya kalıcı bir etkileşim çıkarmıştır. Türkler, Arap dünyasına askerî ve idarî tecrübeleriyle katkıda bulunurken Araplar, Türklerin dinî, ilmî ve edebî gelişiminde belirleyici bir rol oynamıştır. Bu uzun tarihsel süreçte ortaya çıkan sözlükler, yalnızca bir dil öğrenme aracı değil, aynı zamanda karşılıklı kültürel aktarımın ve ortak yaşamın somut birer belgesi olarak değerlendirilebilir. Çünkü sözlükler, görünürde birer kelime dizini olsa da her biri birer kültürel hazinedir ve üretildiği döneme ait siyasi, sosyal ve entelektüel birikimi yansıtır. Bu çalışma, Türk-Arap ortak yaşamının somut kültürel mirası bağlamında sözlüklerin işlevini anlatmanın yanında Kahire Kütüphanesi'nde yer alan Türkçe el yazmaları koleksiyonundaki sözlüklerin bir listesini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Böylece arşivlerde saklı olan ama Türk-Arap kültürel mirasının ortak zenginliğini yansıtan sözlüklerin görünürlüğü sağlanmış olacak ve araştırmacılara yeni başvuru kaynakları kazandırılmış olacaktır. Araştırma sahası olarak seçilen Kahire Üniversitesi Kütüphanesi, İslam dünyasının en köklü yükseköğretim kurumlarından birine aittir ve Türkoloji açısından önemli bir arşive sahiptir. Kaynaklara göre bu kütüphanede 5000 civarında Türkçe el yazması eser bulunmaktadır. Ancak bu eserler, uzun yıllardır arşivde saklıdır. Eserlere erişim hem özel izne tabi hem de oldukça kısıtlıdır. İzin esnasında söz konusu eserlerle ilgili araştırma yapacak kişilerden eser künyesi, araştırma amacı gibi detaylı bilgiler istenmektedir. Bu yüzden burada gerçekleştirilecek sınıflandırma ve envanter çalışması, başta Türk-Arap ortak yaşamını izlerini süren araştırmacılar olmak üzere, bilim tarihi, dil bilimi, kültürel miras konularını çalışan bilim insanlarının işini kolaylaştıracaktır. Bu çalışmada veri kaynağı olarak kütüphane kayıtları ve katalog fişleri kullanılmıştır. Elde edilen veriler, nitel araştırma yöntemine uygun biçimde içerik çözümlemesi ile değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda sözlük türündeki eserler tespit edilmiş ve sözlük biliminin temel ilkeleri doğrultusunda sistematik bir Kahire Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe El Yazması Sözlük Listesi oluşturulmuştur. Hazırlanan bu liste, yalnızca sözlük bilimi alanında değil; eğitim, dil, tarih, kültür ve sanat araştırmaları için de önemli bir başvuru kaynağı işlevi görecektir. Zira bu sözlüklere başvuran araştırmacılar, iki toplumun düşünce dünyasına, yaşam biçimine ve kültürel etkileşim süreçlerine dair özgün verilerle karşılaşma imkânı bulacaktır. Böylelikle çalışma, arşivlerde uzun süredir erişime kapalı kalmış değerli eserleri bilim dünyasına kazandırmakla kalmayacak; aynı zamanda başta Türk dili, Arap dili ve edebiyatı, tarih, sözlük bilimi ve kültürel miras araştırmaları olmak üzere farklı disiplinlerde gerçekleştirilecek yeni çalışmalara da zemin hazırlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk-Arap Ortak Yaşamı, Somut Kültürel Miras, Sözlükler, Kahire Üniversitesi Kütüphanesi

Uygurca Öyküleyici Metinlerde (Çatik) Yer Alan Değerlerin Türkçe Öğretim Programına Göre Değerlendirilmesi

Doktora Öğrencisi Görkem Yılmaz[1], Prof.Dr. Nesrin Sis[1]

[1]İnönü Üniversitesi

Özet

Değerlerin korunması ve sonraki nesillere aktarılması yaşayan her toplumun öncelikli amaçlarından biri olmuştur. Değer eğitiminin amacı toplumdaki bireylerin iyi taraflarını ortaya çıkarmak, kişilik olarak geliştirmek, onları ahlakî yönden yetiştirip iyi bir insan olmalarını sağlamaktır. Ayrıca değerler toplumun yaşayış biçiminden, örf ve adetlerinden, hayata bakış açısından izler taşır. Bu bağlamda değer eğitiminde kullanılacak kaynakların ve metinlerin özenle seçilmesi, toplumun köklerinden beslenmesi, toplumun kültürünü ve dinamiklerini yansıtması gerekmektedir. Bu araştırmanın amacı seçilen Aç Pars öyküsü, Çaştani Bey öyküsü ile İyi ve Kötü Prens öyküsünde değer eğitimine ve değer eğitimi içerisinde yer alan değerlere ne ölçüde yer verildiğini saptamaktır. Araştırma nitel yöntemle oluşturulmuştur. Araştırmadaki veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiş olup verilerin analizinde ise betimsel analiz kullanılmıştır. Uygurca öyküleyici (çatik) metinlerde tespit edilen değerler 2018 Türkçe Öğretim Programı'na göre incelenmiştir. Belirlenen değerler Türkçe Öğretim Programı'ndaki kök değerlere göre incelenmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda, seçilen Uygurca öyküleyici metinlerde yardımseverlik, vatanseverlik, sorumluluk, sevgi, saygı, sabır, dürüstlük, öz denetim, adalet, dostluk değerlerine yer verildiği görülmüştür. İyi ve Kötü Prens öyküsünde en çok işlenen değerin sevgi, Çaştani Bey öyküsünde en çok işlenen değerin vatanseverlik, Aç Pars öyküsünde ise en çok işlenen değerin yardımseverlik olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bazı değerlerin bazı öykülerde yer almadığı, bazı değerlerin üzerinde ise önemle durulduğu görülmüştür. İyi ve Kötü Prens öyküsünde bütün kök değerlerin yer aldığı, Çaştani Bey öyküsünde adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, saygı ve sevgi değerlerine yer verilmediği, Aç Pars öyküsünde ise dostluk ve sabır değerleri dışında diğer değerlere yer verildiği tespit edilmiştir. Çalışmada, Uygurca öyküleyici metinlerde tespit edilen değerlerin 2018 Türkçe Öğretim Programı'ndaki kök değerlerle örtüştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uygurca Öyküleyici Metinler, Değer Eğitimi.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğreticilerinin Konuşma Becerisi Öğretimine İlişkin Görüşleri

Yüksek Lisans Öğr. Gamze Tunçer[1], Doç. Dr. Arzu Çevik[1]

[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Günümüzde birçok uluslararası öğrenci, Türkçe öğrenmek ve Türkiye'de lisans eğitimi almak için ülkemize gelmektedir. Bu öğrencilerin dil öğrenme motivasyonları çeşitlilik gösterse de temel amaçları eğitim süreçleri boyunca hem akademik hem de sosyal ortamlarda etkili iletişim kurabilmek ve düşüncelerini doğru bir şekilde aktarabilmektir. Etkili iletişim kurmayı başarabilmek için konuşma becerisinin gelişimi elzemdir. Ancak, dil öğretiminin dört temel dil becerisi olan dinleme, okuma, yazma ve konuşma becerileri içerisinde, öğrencilerin en çok zorlandığı ve en geç gelişen dil becerisi konuşma becerisidir. Öğrenilen dilin konuşulmadığı bir coğrafyada sosyal hayat içerisinde dili konuşma zorunluluğunun bulunmaması konuşma becerisinin arka plana atılmasına sebep olmaktadır. Ancak öğrenilen dilin ana dili olarak konuşulduğu bir coğrafyada üretim becerileri arasında yer alan konuşma becerisinin diğer becerilere göre daha geç gelişmesinin sebepleri farklıdır. Bu çalışmanın amacı Türkçe Öğretim Uygulama ve Araştırma Merkezinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının konuşma becerisine ilişkin görüşlerini almak, analiz etmek ve konuşma becerisi öğretim sürecinde karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri sunmaktır. Bu bağlamda öğretim elemanlarına alan uzmanlarının görüşü alınarak hazırlanmış 14 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu çevrim içi ortamda uygulanacaktır. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalı olmakla birlikte katılımcıların hiçbir kişisel bilgisi alınmayacaktır. Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasıdır ve verilerin analiz kısmında içerik analizinden yararlanılan betimsel bir çalışmadır. Çalışmaya Türkiye'deki farklı üniversitelerin Türkçe Öğretim Uygulama ve Araştırma Merkezlerinde görev yapmakta olan 12-15 öğreticinin katılım sağlayacağı öngörülmektedir. Katılımcı görüşleri herhangi bir müdahale yapılmaksızın olduğu gibi aktarılacak ve bu görüşlerden elde edilen bulgular analiz edilecektir. Katılımcıların yarı yapılandırılmış sorular için verdikleri yanıtlara göre ortak temalar belirlenecek ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde konuşma becerisine ilişkin sorunlar ve mevcut durum betimlenerek çözüm önerileri sunulacaktır. Çalışma verilerinin analiz süreci henüz tamamlanmadığı için araştırmanın sonuçları tam metinde yer alacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dil Becerileri, Konuşma Becerisi, Konuşma Becerisi Sorunları, Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretim Setlerinde Kültürlerarası Duyarlılığa İlişkin Öğrenci Görüşleri

Prof. Dr. Elif Aktaş[1], Arş. Gör. Ahmet Turan Eş[1], Öğr. Gör. Selvi Karakuş[2]

[1]Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
[2]Ankara Medipol Üniversitesi

Özet

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrencilerin temel dil becerilerini geliştirmenin yanında kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin artırılması da amaçlanmaktadır. Kültürlerarası duyarlılık, bireylerin farklı kültürlere saygı duyması, değer vermesi, onları tanımaya istekli olması, bu konuda ön yargısız olması demektir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde sıklıkla kullanılan öğretim materyalleri, dile ait birtakım kurallar yanında yaşam ve deneyim alanları kapsamında kültür ögelerinin de etkileşimli bir şekilde aktarılmasını gerekli kılmaktadır. Bu sayede hem öğrenilen dile ait kültürel unsurlar yansıtılır hem de kültürel çeşitlilik sağlanmış olur. Bu amaca hizmet eden ders içerikleri ve materyaller hazırlanması ve seçimi ise oldukça önemlidir. Bu çalışmada Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Türkçe Ders Kitabı'nda kültürlerarası duyarlılığa ilişkin öğrenci görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda veri toplama aracı olarak katılımcılara 5 açık uçlu sorudan oluşan bir form yöneltilmiştir. Formun oluşturulmasında alan uzmanlarının görüşlerinden faydalanılmıştır. Nitel bir yapı arz eden çalışmanın deseni olgubilim (fenomenoloji) olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi TÖMER ve Ankara Medipol Üniversitesi Türkçe Hazırlık Birimi'nde Türkçe öğrenen C1 düzeyinde 30 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilere yöneltilen sorulara verilen cevaplar içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Buna göre öğrencilerin öğretim setlerinin kültürel duyarlılık hakkında yeterince etkili olmadığını, özellikle konuşma ve yazma beceri alanlarına yönelik etkinliklerin bu duyarlılık düzeyini daha fazla yansıttığını, dinleme metinlerinin bu konuda eksiklik taşıdığını ve ders kitaplarında yer alan 'Kültürden Kültüre' bölümlerinin bu işlevi daha fazla yerine getirdiğini ifade eden görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucundan elde edilen öneriler kapsamında ise kültürlerarası duyarlılık düzeyinin geliştirilmesi için öğretim setlerinin metin seçimi ve etkinlik tasarımı açısından nitelikli ve özgün hazırlanması gerektiği ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Kültürlerarası Duyarlılık, Öğretim Setleri.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Dil Kullanım Alanları

Arş. Gör. Dr. Gözde Tekin[1], Prof. Dr. Muhammed Eyyüp Sallabaş[2]

[1]Trakya Üniversitesi
[2]Yıldız Teknik Üniversitesi

Özet

Dil öğretiminde dil kullanım alanları, dil öğrenenlerin dili özel (kişisel), kamusal, mesleki ve eğitim bağlamlarında işlevsel biçimde kullanabilmelerini hedefleyen kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlam, dilin yalnızca yapısal boyutlarına odaklanmakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda iletişimsel, sosyal ve bilişsel işlevlerinin geliştirilmesine yönelik stratejileri de içermektedir. Dolayısıyla dil öğretimine yönelik müfredatlar ile ders ve çalışma kitapları gibi öğretim materyalleri, söz konusu kullanım alanları dikkate alınarak tasarlanmaktadır. Bu çalışmada ise yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında dil kullanım alanlarının dağılımını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma durum tespiti deseniyle desenlenmiştir. Nitel bir araştırma olan çalışmada veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmış, toplanan veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmanın inceleme nesnelerini oluşturan Maarif Türkçe Lise A1, A2, B1, B1+ ve C1 ders kitapları içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgular "Ders Kitabında Dil Kullanım Alanlarının Genel Dağılımı (1)", "Özel (Kişisel) Alanla İlgili Dil Kullanımı (2)", "Kamusal Alanla İlgili Dil Kullanımı (3)", "Mesleki Alanla İlgili Dil Kullanımı (4)" "Eğitim Alanıyla İlgili Dil Kullanımı (5)", "Dil Kullanım Alanlarının Oransal Karşılaştırması (6) üzere altı ana tema etrafında analiz edilmiştir. Dil öğretim kitaplarında A1 düzeyinden C1 düzeyine doğru ilerledikçe dil kullanım alanlarının dağılımında belirgin bir çeşitlenme ve derinleşme gözlenmektedir. A1 ve A2 seviyelerinde daha çok özel ve günlük iletişim bağlamlarına ağırlık verilirken, B1 ve B1+ kamusal ve eğitim alanlarına yönelik metin ve etkinlikler giderek daha görünür hâle gelmektedir. B2 ve C1 düzeylerinde ise mesleki ve akademik dil kullanımı öne çıkarak öğrencilerin dili daha karmaşık, eleştirel ve disiplinlerarası bağlamlarda kullanabilmesi amaçlanmaktadır. Bu durum, dil öğretiminde kademeli bir ilerleme ve işlevsellik ilkesinin dikkate alındığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Dil Kullanım Alanı, Ders Kitapları

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Biçimlendirici Değerlendirme Aracı Olarak Ara Sınavlar: Yurt Dışı Uygulamalar Üzerine Bir İnceleme ve Özgün Bir Model Önerisi

Öğr. Gör. Dr. Funda Keskin[1]

[1]İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi

Özet

Bu çalışma, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde biçimlendirici (formatif) değerlendirme işlevi görecek şekilde tasarlanacak ara sınavların yapılandırılmasına ve bu sınavların kur geçme sistemindeki rolüne ilişkin kuramsal ve uygulamalı bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Biçimlendirici değerlendirme, öğrenme sürecinde öğrencilerin mevcut durumunu belirleyerek eksiklikleri tespit etmeyi, bu doğrultuda öğretim sürecini uyarlamayı ve öğrenicilere gelişimlerini destekleyecek nitelikte geri bildirimler sunmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu kapsamda çalışmada, yalnızca Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği kurumlardaki uygulamaların dışında farklı dillerin öğretildiği yurt dışı dil öğretim merkezlerinde benimsenen biçimlendirici değerlendirme uygulamaları incelenmekte ve elde edilen bulgular Türkçe öğretimi bağlamında yeniden yorumlanmaktadır. Araştırma, ara sınavların biçimlendirici değerlendirme ilkelerine uygun olarak hangi bileşenleri içermesi gerektiğini, bu sınavların hangi becerileri hangi görev türleriyle ölçmesinin uygun olacağını ve değerlendirme sistemleri içinde nasıl konumlandırılabileceğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışma yöntemi olarak literatür taraması, uluslararası dil öğretim kurumlarının sınav formatlarının incelenmesi ve değerlendirme politikalarına yönelik doküman analizi planlanmaktadır. Elde edilen veriler, yabancı dil öğretiminde ara sınavların öğrenme sürecine katkılarını, öğrenci motivasyonu üzerindeki etkilerini ve kur geçme notuna olan katkılarının biçimlendirici işlev üzerindeki yansımalarını ortaya koyacaktır. Bu doğrultuda, Türkçe öğretimine özgü bir ara sınav modeli taslağı geliştirilecektir. Modelin temel özellikleri; ölçme işlevinin ötesine geçerek öğrencilerin gelişim süreçlerine yönelik yapılandırılmış ve hedefe yönelik geri bildirimler sunması, öğrenicilerin kendi öğrenme sorumluluklarını üstlenmelerini teşvik etmesi ve dil becerilerini bütüncül olarak değerlendirmesidir. Ayrıca model, kur geçme notuna düşük veya orta düzeyde katkı sağlayarak öğrencilerin ara sınavları ciddiyetle ele almasını sağlarken aşırı sınav kaygısına yol açmadan biçimlendirici amacını korumayı hedeflemektedir. Çalışmanın özgün yönü, uluslararası dil öğretim merkezlerinden elde edilen iyi uygulama örneklerini Türkçe öğretimi bağlamına uyarlayan, hem kuramsal hem de uygulamalı unsurlar içeren bir model önermesidir. Bu yönüyle çalışma, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde değerlendirme kültürünün gelişmesine katkı sağlamayı ve biçimlendirici değerlendirme anlayışına dayalı sürdürülebilir sınav uygulamalarının yaygınlaşmasına zemin oluşturmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Biçimlendirici Değerlendirme, Ara Sınavlar

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Drama Temelli Deyim Öğretim Planları

Doktora Öğrencisi Zeynep Gültürk[1], Prof. Dr. Neslihan Karakuş[1]

[1]Yıldız Teknik Üniversitesi

Özet

Dil, kültürel birikimi ve toplumsal değerleri sonraki kuşaklara aktarma işlevi görür; deyimler ise bu süreçte kültürel kimliği somutlaştıran ve anlamı derinleştiren temel dil öğeleri olarak önemli bir rol üstlenir. Bu ifadeler, iletişimde estetik bir anlatım sunmanın yanı sıra bireyin dili doğal ve etkili kullanmasını destekler. Deyimlerin kalıplaşmış mecazlı yapıları, dil öğreniminde ayrı bir önem taşır ve bu durum çeşitli öğretim yöntemlerinin kullanılmasını gerektirir. Deyimlerin bağlam içinde öğretilmesi, kelime dağarcığını zenginleştirirken dili sosyal ve kültürel açıdan etkin kullanma becerisini artırır. Özellikle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde, deyimlerin çeşitli drama teknikleriyle desteklenerek öğretilmesi, öğrenme sürecini hem etkili hem de anlamlı kılar. Bu çalışma, Türkçe öğretiminde deyimlerin etkili şekilde kazandırılmasına yönelik drama temelli bir öğretim modeli geliştirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, İstanbul: Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı'ndan B1 seviyesinde yer alan "bir çuval inciri berbat etmek", "içini kemirmek", "dil dökmek" deyimleri; rol oynama, doğaçlama, imge tiyatrosu, iç ses, canlandırma teknikleri kullanılarak yapılandırılmıştır. Drama oturumları, öğrencilerin drama sürecine uyum sağlamalarını kolaylaştıran oyunsu süreçlere yer verilen ısınma aşaması; bilişsel, duyuşsal ve devinimsel becerilerin aktif kullanıldığı canlandırma aşaması ve öğrencilerin kendi öğrenme süreçleri ile drama deneyimlerini gözden geçirmesine olanak tanıyan değerlendirme aşamasından oluşmaktadır. Rol oynama, doğaçlama ve canlandırma teknikleri iletişim ve sosyal etkileşimi güçlendirdiği için; imge tiyatrosu ve iç ses teknikleri ise duyuşsal farkındalık, empati ve öz denetimi desteklediği için tercih edilmiştir. Geliştirilen üç drama oturum planı, hem ana dili öğretiminde hem de yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılabilecek işlevsel ve pratik araçlar olarak tasarlanmıştır. Çalışma, öğretim materyallerinin geliştirilmesine odaklanan tasarım ve geliştirme araştırması modeli çerçevesinde yürütülmüştür. Bu bağlamda, öğretim planlarının tasarım süreci ele alınmış; söz konusu planların uygulama süreci ve öğretimin olumlu sonuçları ise daha önce yapılan bir araştırmada raporlanmıştır. Drama temelli oturum planları aracılığıyla deyim öğretimine yönelik uygulama örnekleri sunması, çalışmayı alanyazın açısından özgün kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi, Deyim, Drama, Drama Temelli Öğretim

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Çalışma Kitaplarının Etkililiği Üzerine Bir İnceleme

Doktora Öğr. Ebru Daştan Topçu[1], Yüksek Lisans Öğr. Aslıhan Akdaş Çimen[1]

[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Yabancı dil öğretiminde kullanılan ders kitaplarının temel amacı, öğrencilerin dört temel dil becerisini geliştirmelerini sağlamaktır. Bununla birlikte dil bilgisi gibi soyut unsurların da bu becerilerle bütünleştirilerek beceri temelli bir yaklaşımla öğretilmesi hedeflenmektedir. Bu noktada ders kitapları öğretim sürecinin uygulanması noktasında işlevsel materyal olarak kabul edilmektedir. Benzer şekilde çalışma kitapları da öğretim sürecini destekleyen materyaller arasındadır. Günümüzde çalışma kitapları hem ders esnasında hem ders sonrasında öğrencilerin başvurduğu ve pratik yapabildiği ikincil kaynaktır. Bu kaynağın ders kitaplarının bir devamı olmakla birlikte öğrencinin pratik yapmasında öğrenciyi ileriye taşıyan bir materyal olarak görülebilir. Bu bağlamda çalışma kitaplarının etkililiği, ders kitaplarının etkililiği kadar önem arz etmektedir. Ancak yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan çalışma kitapları üzerine yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olması dikkat çekici bir durumdur. Dolayısıyla bu çalışmanın mevcut boşluğu doldurarak alana anlamlı bir katkı sunacağı öngörülmektedir. Bu çalışmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Türkçe Çalışma Kitabı ve Yedi İklim Türkçe Çalışma Kitaplarında A1'den C1'e kadar tüm seviyelerde yer alan etkinliklerin hangi dil becerilerine odaklandığını belirlemek ve bu odaklanmanın bütüncül dil gelişimini destekleyecek şekilde dengeli olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu noktada doküman incelemesi yöntemi kullanılmış olup betimsel analiz yapılmıştır. Çalışma kitapları dinleme, konuşma, okuma, yazma, dil bilgisi ve kelime öğretimi üzerine incelenmiştir. Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Türkçe Çalışma Kitabı incelendiğinde dinleme ve konuşma etkinliklerine yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca seviye ilerledikçe yazma, okuma ve kelime öğretimine yönelik etkinliklerin sayısında azalma olduğu; buna karşın dil bilgisi etkinliklerinin kitapta belirgin bir şekilde öne çıktığı saptanmıştır. Bu durum dört temel dil becerisinin bütüncül olarak geliştirilmesini amaçlayan bir yapıdan uzaklaşıldığını göstermektedir. Benzer şekilde Yedi İklim Türkçe Çalışma Kitapları da dinleme ve konuşma etkinliklerini içermemektedir. Ancak bu kitaplarda dil bilgisi, yazma ve kelime öğretimine yönelik etkinliklerin seviye ilerledikçe azaldığı, buna karşılık okuma etkinliklerinin giderek arttığı tespit edilmiştir. Başlangıç ve orta seviyelerde okuma, yazma ve dil bilgisine dayalı etkinliklerin daha dengeli bir dağılım gösterdiği, ileri seviyelerdeyse okuma becerisinin belirgin biçimde öne çıktığı dikkat çekmektedir. İki yayının Türkçe çalışma kitapları birlikte değerlendirildiğinde her iki kaynağın da dinleme ve konuşma etkinliklerine yer vermediği görülmektedir. Ayrıca yazma ve kelime öğretimine dayalı etkinliklerin seviye ilerledikçe azaldığı saptanmıştır. Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Türkçe Çalışma Kitabı dil bilgisi öğretimini merkezine alırken diğer dil becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlik çeşitliliğinin sınırlı olması bakımından önemli eksiklikler barındırmaktadır. Bu bağlamda dört temel dil becerisinin bütüncül gelişimini desteklemek amacıyla çalışma kitabında yalnızca dil bilgisine değil farklı dil becerilerini içeren etkinliklere de daha fazla yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Benzer biçimde Yedi İklim Türkçe Çalışma Kitabı da başlangıç ve orta seviyelerde okuma, yazma ve dil bilgisi öğretimine dayalı dengeli bir dağılım sergilese de dinleme ve

konuşma becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklerin bulunmaması dikkat çekicidir. Ayrıca ileri seviyede yalnızca okuma becerisinin öne çıkması diğer becerilerin yeterince desteklenememesi açısından önemli bir sınırlılık oluşturmaktadır. Bu bulgular ışığında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan çalışma kitaplarının dil becerileri bakımından daha dengeli ve kapsayıcı bir yapıya kavuşturulması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Özellikle dinleme, konuşma, yazma ve kelime öğretimine yönelik etkinliklerin çeşitlendirilmesi öğrencilerin dil yeterliklerinin bütüncül gelişimini desteklemek açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Çalışma Kitapları, Yedi İklim Türkçe Çalışma Kitabı, Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Çalışma Kitabı

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Rubrik Kullanımı: Öğreticilerin Görüş ve Uygulamaları

Prof. Dr. Serpil Özdemir[1], Araştırmacı Helin Eke[1]

[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Rubrikler, önceden belirlenmiş ölçütlerin yeterlik derecelerini açıkça tanımlayan değerlendirme araçlarıdır. Öğrenci performansının nesnel değerlendirilmesinde rubriklerin önemli bir yeri vardır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde özellikle yazma ve konuşma becerilerinin değerlendirilmesinde değerlendiriciden kaynaklanabilecek puanlama hatalarını azaltmak için rubrikler bir rehber durumundadır. Hem değerlendiricilerin hem öğrencilerin zihninde rubrikler aracılığıyla perfomans beklentileri netleşir. Rubriklerin etkili kullanılabilmesi için öğreticilerin rubriklerin işlevlerini bilmesi, amaca uygun ölçütlerle rubrik geliştirebilmesi veya var olanlar arasından seçebilmesi, ölçme ve değerlendirme sürecine rubrikleri dâhil etmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğreticilerinin rubrik kullanma yeterliklerini ve rubrik kullanmaya yönelik görüşlerini belirlemektir. Araştırma, karma yöntem desenlerinden paralel desen ile yürütülmüştür. Nicel ve nitel veriler aynı anda toplanıp ayrı ayrı analiz edilmiş ve sonuçlar karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Araştırmaya TÖMER'lerde görev yapan 50 öğretici katılmıştır. Veriler çevrim içi anket formu aracılığıyla toplanmıştır. Anket formu dört bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde rubrik kullanma durumuna yönelik anket, üçüncü bölümde yazma ve konuşma sınavlarında dikkat edilen ölçütlere yönelik likert tipi sorular, dördüncü bölümde açık uçlu sorular yer almaktadır. Nicel verilere betimsel analiz, nitel verilere içerik analiz uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların %74'ünün rubrikleri her sınavda, %22'sinin bazı sınavlarda kullandığı, %2'sinin ise hiç kullanmadığı belirlenmiştir. Öğreticilerin %96'sı rubriklerin değerlendirme sürecini daha nesnel ve şeffaf hâle getirdiği görüşündedir. Yazma sınavlarında en çok dikkat edilen ölçütler dil bilgisi kurallarına uygunluk (%92), yazım kuralları (%80) ve noktalamadır (%72). Konuşma sınavlarında ise akıcılık (%78) ile telaffuz, vurgu ve tonlama (%76) ölçütleri öne çıkmaktadır. Açık uçlu yanıtların içerik analizi sonucunda öğreticilerin özellikle akıcılık, dil bilgisi ve yazım-noktalama ölçütlerini puanlamada zorlandıkları belirlenmiştir. Öğreticiler rubriklerin standartlaştırması, ölçüt açıklığı ve düzeye özgülük açısından geliştirilmesi gerektiği görüşündedirler. Ayrıca rubriklerin öğrenci başarısı ve motivasyonu üzerinde genellikle olumlu etkiler yarattığını düşünmektedirler. Bu bulgular, TÖMER öğreticilerinin rubrik kullanımında belirgin güçlü yönler taşıdığını; ancak ölçütlerin açıklığı, düzeye uygunluğu ve standartlaştırma konularında hâlen geliştirilmesi gereken alanlar bulunduğunu ortaya koymaktadır. Rubriklerin sağladığı nesnellik, şeffaflık ve öğrenci motivasyonunu artırıcı etkiler, yabancılara Türkçe öğretiminde değerlendirme süreçlerinin kalitesini yükseltmekte ve hem öğreticiler hem de öğrenciler açısından sürecin verimliliğini artırmaktadır. Ölçme ve değerlendirme uygulamalarının güvenirliğini artırmak amacıyla her düzey için standart ölçme araçlarının geliştirilmesi, rubriklerin etkin kullanımını destekleyecek rehberlik ve eğitim çalışmaları yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Rubrik, Konuşma Sınavları, Yazma Sınavları, Ölçme ve Değerlendirme

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sebep Ulaçları Ulaçları "-mAk için" ile "-DIğI için" Sorunsalı ve Çözüm Önerileri

Dr. Öğr. Üyesi Dilek Kocayanak[1], Öğr. Gör. Dr. Fikriye Gündüz[2]

[1]Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
[2]Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Özet

Ulaçlar (zarf fiiller) tümcelere zamansal, nedensel, amaçsal olmak üzere çeşitli anlamlar katmakta, tümceleri birbirine bağlamada kullanılmaktadır. Türkçede birçok farklı ulacın olduğu, bazı ulaçların anlamsal açıdan birbirine yakın oldukları bu nedenle tümcede birbirinin yerine kullanılabildiği görülür. Ancak bazı ulaçlar aynı kategoride, aynı başlık altında değerlendirilse de anlamsal açıdan tümcede birbirinin yerine kullanılamaz. Bu ulaçlardan biri de -DIğI için ve -mAk için ulaçlarıdır. Aynı ya da benzer ilişkileri gösteren neden ulaçlı yapılar arasındaki anlamsal ve kullanımsal farklılıkların bilinmemesi ya da fark edilmemesi özellikle yabancı dil olarak Türkçe öğretim sürecinde bazı sorunlara yol açabilmektedir. Örneğin "Türkiye'de yaşadığım için Türkçe öğreniyorum." tümcesi olgusal açıdan bir nedensellik anlatırken "Türkiye'de yaşamak için Türkçe öğreniyorum." tümcesi bir amaca yönelik nedensellik ilişkisi kurmaktadır. Nitekim öğreticiler, sebep ulaçlarını öğrettiklerinde öğrenicilerin -DIğI için ulacını kullanmaları gerekirken -mAk için ulacını tercih ettiklerini bu nedenle de öğrenicilerin kurdukları bu tümcelerin bozuk olduğunu ya da yukarıdaki örnekteki gibi anlamsal farkı anlayamadıklarını fark etmektedir. Çalışma bu amaçla ele alınmış olup çalışmada -mAk için ve -DIğI için ulaçları yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde nasıl ele alınmalıdır, bu ulaçların anlamsal farklılıkları nelerdir sorularına cevap aranmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Yedi İklim Türkçe, Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe ve Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Türkçe öğretim setlerinde -mAk için ve -DIğI için ulaçlarının kullanım sıkları ve tümcelere kattığı anlamsal ilişkiler içerik analizi ile incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda sebep ulacı olarak adlandırılan -mAk için ve -DIğI için ulaçlarının sebep anlamı ifade ettikleri bazı durumlarda birbirlerinin yerine kullanılamayacağının altı çizilerek bahse konu iki ulacın öğretimine yönelik etkinlik örnekleri/materyal hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe, Ulaçlar, Sebep Ulaçları, "-mAk için" Ulacı, "-DIğI için" Ulacı.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sınıf Yönetimi İle İlgili Öğretici Görüşleri

Öğr. Gör. Sabriye Özdeniz Böcek[1], Öğr. Gör. Gülşah Sefer[2]

[1]Bartın Üniversitesi
[2]İstanbul Aydın Üniversitesi

Özet

Sınıf yönetimi, öğretim ortamında öğrenmenin etkili biçimde sürdürülmesi ve tamamlanması açısından kritik bir unsurdur. Bu kavram, öğreticinin omuzlarına yüklenen bir sorumluluk olarak karşımıza çıkmakta ve öğretim sürecinin başarısında belirleyici bir rol oynamaktadır. Dil öğretimi bağlamında sınıf yönetimi, öğreticinin yalnızca disiplin sağlaması veya ders planını takip etmesi olarak düşünülmemelidir. Aynı zamanda öğrenme sürecinin verimli ve etkin bir şekilde ilerlemesini sağlayan çok boyutlu bir bileşen olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bileşenlerin sınıf yönetimi açısından değerlendirilebilmesi, dil öğretiminin baş aktörleri olan öğreticilerin deneyimleri ve görüşlerine başvurmakla mümkündür. Yabancı dil sınıflarında sınıf yönetimindeki başarı, dil öğretiminin başarıya ulaşmasını hızlandıran ve başarıyı arttıran bir süreç olarak da görülmektedir. Buna ek olarak bu kavram, öğretim ortamında öğrenmenin etkili biçimde sürdürülmesi ve tamamlanması açısından kritik bir unsurdur. Bu amaçla yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve yabancı dil öğretimi sınıflarında sınıf yönetimi ile ilgili alanyazın taraması yapılmıştır. Yapılan tarama sonucunda yabancı dil öğretimi gerçekleştirilen sınıflarda karşımıza çıkan sorunlar ile sınıf yönetimi sırasında zorluk çekilen durumların birbiriyle büyük ölçüde örtüştüğü görülmüştür. Yine bu tarama sonuçlarına göre sınıf yönetimi ile ilgili temel başlıklar oluşturulmuştur. Araştırmamız kapsamında bu başlıklar yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin gerçekleştirildiği sınıflardaki dil, kültür, sınıfın fiziksel koşulları ve donanımları, öğretici yeterlilikleri ve öğrenici motivasyonu olarak belirlenmiştir. Bu başlıklardan yola çıkılarak öğreticilerin sınıf yönetimine yönelik görüşlerini almak üzere yarı yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirilmiştir. Araştırmanın yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniğidir. Araştırmanın sonunda elde edilecek veriler ışığında yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapılan sınıflarda sınıf yönetiminde yaşanan sorunlar, belirtilen başlıkların sınıf yönetimine etkisi ile ilgili öğretici görüşleri ve çözüm önerileri incelenerek değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe, Sınıf Yönetimi, Dil Öğretimi, Türkçe Öğretimi, Öğretici Görüşleri

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sözcük Öğretim Teknikleri: B2 Kitapları Üzerine Bir İnceleme

Prof. Dr. Sedat Maden[1], Öğr. Gör. Abdulvahap Avşar[2]

[1] Bayburt Üniversitesi
[2]Yunus Emre Enstitüsü

Özet

İnsanın kendisini açık ve anlaşılır bir şekilde ifade edebilmesi ve başkaları tarafından ifade edilen bir durumu ya da olguyu anlayarak kavrayabilmesi var oluşunun en temel göstergesidir. Bu hususta bireyin duygu, düşünce ve deneyimlerini aktarması ve aynı zamanda karşısındakini anlamasına olanak sağlayan iletişim eylemi, insan yaşamının temelini oluşturan bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Dilin anlamlı birimi olan sözcükler ise iletişimin temel taşını oluşturan yapılardır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sözcük öğretimi, dil yeterliğinin geliştirilmesinde temel bir unsur olarak görülmektedir. Bir bireyin düşüncelerini ifade edebilmesi, karşısındakini kolay şekilde anlayabilmesi ve anlamlı bir etkileşim kurabilmesi sahip olduğu söz varlığıyla ilişkilendirilir. Zengin söz varlığına sahip olmak, yalnızca dört temel dil becerinin gelişimini desteklemekle kalmaz aynı zamanda öğrencilerin kültürel bağlamı kavramasına da katkı sağlar. Buradan hareketle söz varlığının sistemli şekilde geliştirilmesi, yabancı dil öğretiminde başarıyı etkileyecektir. Söz varlığının geliştirilmesinde kullanılan araç ve materyaller, öğrenme sürecini destekleyen temel unsurlardır. Ders kitapları, görseller, dijital uygulamalar, sözlükler ve otantik metinler gibi materyaller öğrencilerin kelimeleri bağlam içinde görmesine ve kalıcı öğrenme sağlamasına olanak tanır. Bu materyallerden hareketle oluşturulan etkinliklerde kullanılan sözcük öğretim teknikleri ise sözcük öğrenmeyi daha etkin ve kalıcı hâle getirir. Araştırmada, B2 düzeyi yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarının sözcük öğretim teknikleri açısından karşılaştırılması amaçlanacaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırma, nitel yaklaşıma uygun olarak yürütülecektir. Araştırmanın veri kaynağını, Yedi İklim Türkçe, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe, Gazi Yabancılar İçin Türkçe, Yeni Hitit ve İzmir Yabancılar İçin Türkçe B2 düzeyi ders kitapları oluşturacaktır. Araştırmada ders kitaplarına ilişkin verilerin toplanması ve analizi için doküman incelemesi tekniği kullanılacaktır. Sözcük öğretimi etkinliklerine ilişkin elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulacaktır. Araştırma sonucunda ulaşılan sözcük öğretimi teknikleri kitaplara göre ayrı ayrı tasnif edilecek ardından hangi tekniği hangi kitapta ne oranda kullanıldığına dair frekans değerleri verilecektir. Bununla birlikte sözcük öğretimi tekniklerinin kullanıldığı etkinliklere her kitap için ayrı ayrı örnekler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe, Sözcük Öğretimi, Türkçe B2, Teknik.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Süreç Odaklı Ölçme-Değerlendirme ve Kanaat Puanı Uygulama Modeli

Araştırmacı Ali Tahtalı[1], Araştırmacı Emre Yalçın[1]

[1]Karabük Üniversitesi TÖMER

Özet

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğreniciler, kur sonunda dört temel beceriye (okuma, yazma, dinleme ve konuşma) dayalı sınavlara tabi tutulmaktadır. Ancak uygulamada, yalnızca bir beceriden başarısız olan öğrenicilerin tüm becerileri kapsayan kuru tekrar etmeleri gerekmektedir. Bu durum, pedagojik açıdan öğrenicilerin motivasyonunu olumsuz etkilemekte ve ölçme-değerlendirme sürecinde adalet ilkesini zedelemektedir. Bu nedenle çalışmada, öğrenicilerin kur sonu başarılarının yalnızca sınav sonuçlarına indirgenmemesi; süreç odaklı, öğrenici merkezli bir değerlendirme yaklaşımıyla desteklenmesi gerektiği savunulmaktadır. Araştırmanın amacı, ölçme-değerlendirme sistemini daha adil, kapsayıcı ve pedagojik ilkelere uygun hale getirmektir. Bu kapsamda, öğrenicilerin kur sonu notlarına eklenmek üzere kanaat puanı uygulaması geliştirilmiştir. Kanaat puanı; öğrenicilerin kur boyunca hazırladığı performans ödevleri, ara dönemde gerçekleştirilen deneme sınavları, derse katılım ve süreç içi gelişim ölçütleri dikkate alınarak belirlenmektedir. Çalışmada, her bir beceri için puan aralıklarını ve maksimum-minimum kanaat puanı ekleme esaslarını içeren ayrıntılı bir değerlendirme tablosu sunulmaktadır. Bu tabloda hangi öğrenicilere kanaat puanı verilebileceği ve bu puanın hangi şartlarda uygulanabileceğine ilişkin ölçütler de ayrıntılı biçimde tanımlanmaktadır. Performans ödevleri, her seviye (A1, A2, B1, B2, C1) için dört temel beceriyi geliştirecek şekilde yapılandırılmıştır. Bu ödevler, öğrenicilerin dil yeterliliklerini desteklemesinin yanı sıra öğrenme sürecine aktif katılımını sağlamaya yönelik olarak, öğretim programına ve Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metnine uygun biçimde düzenlenmektedir. Deneme sınavları ise öğrenicilerin ara dönemdeki gelişimlerini ölçmekte ve kanaat puanına yansıtılmaktadır. Böylece yalnızca sınav sonuçları değil, süreç boyunca gösterilen performans ve katılım da şeffaf ve nesnel ölçütler çerçevesinde değerlendirme sürecine dâhil edilmektedir. Sonuç olarak bu çalışma, öğrenicinin süreç içerisindeki aktif katılımını, derse ilgisini, hazırbulunuşluğunu ve çalışma azmini doğrudan etkilemeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra, motivasyonu artırmayı, pedagojik açıdan daha sağlıklı bir ölçme-değerlendirme modeli geliştirmeyi ve yükseköğretim kurumlarının akreditasyon süreçlerinde öngörülen kalite güvencesi ilkelerine uygun, şeffaf ve izlenebilir bir uygulama ortaya koymayı hedeflemektedir. Araştırmanın bulgularının, hem alanyazında eksikliği hissedilen süreç temelli değerlendirme yaklaşımlarına katkı sağlayacağı hem de uygulayıcılara model oluşturacağı öngörülmektedir. Bu yönüyle çalışma, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ölçme-değerlendirme alanına özgün katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirme, Kanaat Puanı, Performans Ödevi, Akreditasyon.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Uluslararası Öğrencilerin Oryantasyon Süreçleri

Doç. Dr. Muharrem Kürşad Yangil[1], Dr. Öğr. Üyesi Halit Çelik[1], Öğr. Gör. Hikmet Degeç[1]

[1]Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Özet

Uluslararası öğrencilerin oryantasyon süreçleri üzerine yapılan araştırmalar, dil öğretimi ve kültürel uyum arasındaki ilişkiyi özellikle vurgulamaktadır. Kramsch (1993), dilin yalnızca iletişim aracı değil, aynı zamanda kültürel bir bağ kurma aracı olduğunu ifade eder. Bu bağlamda oryantasyon programları, öğrencilerin yalnızca akademik başarılarını değil aynı zamanda kültürel adaptasyonlarını da desteklemektedir. Türkiye bağlamında yapılan çalışmalarda (Göçer, 2019; Arslan & Demir, 2021), yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin oryantasyon süreçlerinde karşılaştıkları temel sorunların dil yetersizlikleri, bürokratik işlemler ve kültürel farklılıklar olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Avrupa'daki üniversitelerde yürütülen araştırmalar (Spencer-Oatey & Dauber, 2019), uluslararası öğrencilerin uyum sürecinde rehberlik ve psikososyal destek hizmetlerinin kritik olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışma, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen uluslararası öğrencilerin Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarına uyum süreçlerinde oryantasyon programlarının rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemi, bir devlet üniversitesine bağlı TÖMER'de öğrenim gören 100 öğrenciden oluşmaktadır. Betimsel araştırma modeliyle gerçekleştirilen bu çalışma kapsamında, öğrencilerin akademik, sosyo-kültürel, idari ve psikososyal oryantasyon deneyimleri ölçülmüş; elde edilen veriler SPSS programı ile frekans ve yüzde dağılımları kullanılarak analiz edilmiştir. Bulgular, sistematik bir oryantasyon sürecinin öğrencilerin akademik başarılarını, motivasyonlarını ve kültürel uyumlarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Özellikle sosyo-kültürel etkinliklere katılımın öğrencilerde aidiyet duygusunu güçlendirdiği, idari danışmanlık hizmetlerinin ise kayıt ve ikamet süreçlerinde karşılaşılan zorlukları azalttığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, psikososyal destek eksikliğinin bazı öğrencilerde uyum problemlerine yol açtığı görülmüştür. Çalışmanın sonunda, dijitalleşme ve yapay zekâ destekli oryantasyon uygulamalarının gelecekte uluslararası öğrencilere daha kapsayıcı ve etkili bir uyum süreci sunabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Uluslararası Öğrenciler, Oryantasyon Süreci, Uyum, Tömer, DPÜ.

Yabancı Dil Olarak Türkçede İkna Edici Konuşmaların Öğretimi: Monroe'nun Motive Edici Dizisi Yaklaşımı Bağlamında Bir Model Önerisi

Öğr. Gör. Dr. Gülce Doğan[1]

[1]Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireyler için ikna edici konuşma becerilerinin geliştirilmesinde Alan H. Monroe'nun "Motive Edici Dizisi" modelinin nasıl uygulanabileceğini incelemektir. Değişen eğitim anlayışıyla birlikte hayatın her alanında artık bireylerin yüksek iletişim kabiliyetine sahip olmaları beklenmektedir. Bu noktada bireylerin iletişim kabiliyetlerinin gelişmesinde ikna edici konuşma becerisi göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Eğitim hayatında iyi bir konuşma eğitimi almış olan bireylere bakıldığı zaman toplum içerisinde iletişim kabiliyeti yüksek olan insanlar oldukları görülmektedir. İkna edici konuşma, bireylerin iletişim becerilerini geliştiren ayrıca eleştirel düşünme, sözlü ifade ve sosyal iletişim yetilerini geliştiren çok katmanlı bir dilsel üretim biçimidir. Monroe'nun Motive Edici Dizisi, sıradan ikna edici konuşmalardan farklı olarak kişiye yalnızca bir fikir sunmaktan öteye geçip karşıdaki kişinin psikolojik ihtiyaçlarına göre şekillendirilmiş bir modeldir ve kişiyi harekete geçirme gücüne sahiptir. Ayrıca model dikkat, ihtiyaç, tatmin/çözüm, görselleştirme, eylem gibi beş basamaklardan oluşmakta ve böylelikle Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin ikna edici konuşma becerisini kazanmaları konusunda sözlü anlatım stratejilerinin de geliştirilmesi için güçlü bir çerçeve sunmaktadır. Bu yapılandırılmış yaklaşım, özellikle yabancı dil öğreniminde öğrencilere düşüncelerini düzenli biçimde ifade etme ve hedef dilde söylem oluşturma becerisi kazandırmak için işlevsel bir yapı sunmaktadır. Çalışmada, Avrupa Ortak Başvuru Metni (AOBM) çerçevesinde B1 ve B2 düzeylerindeki öğrencilerin sözlü anlatım yeterlilikleri göz önünde bulundurularak Monroe'nun güdülenme dizisini Türkçenin yabancı dil öğretimi bağlamına uyarlayan bir öğretim tasarımı önerisi sunmaktadır. Bu yaklaşım, hem ikna edici söylem yapılarını öğretmekte hem de öğrencilerin gerçek iletişim bağlamlarında dil üretimini teşvik etmektedir. Böylelikle yabancılara Türkçe öğretiminde ikna edici konuşmaların öğretimi için yenilikçi ve pedagojik olarak uygulanabilir bir model geliştirilmiş ve etkinlik önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi, İkna Edici Konuşma, İkna, Monroe'nin Motive Edici Dizisi

Yabancılara Türkçe Öğretimi Programı'nda Öğrenci Profili: Sosyal Aktör Olarak Dil Öğrenicisi

Doç. Dr. Yakup Alan[1]

[1]Sakarya Üniversitesi

Özet

Millî Eğitim Bakanlığı; özellikle son yıllarda artan yabancı uyruklu öğrenci sayısı ve Türkçenin yabancılara öğretiminde sistematik, pedagojik ve kültürel temellere dayalı bir programa ihtiyaç duyulması gibi nedenlerle Bakanlığa bağlı okul ve kurumlarda öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe dil becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayarak onların akademik başarılarını artırmak, etkili iletişim kurmalarını desteklemek ve sosyal-kültürel uyum süreçlerini güçlendirmek amacıyla 2025 yılında Yabancılara Türkçe Öğretimi Programı'nı (YTÖP) yayımlamıştır. Bu araştırmanın amacı da Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni (CEFR) ile Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) Öğretim Programları Ortak Metni esas alınarak; A1 Öncesi, A1, A2, A2+ ve B1 dil düzeyleri için tasarlanan Yabancılara Türkçe Öğretimi Programı'nda (YTÖP) tanımlanan öğrenci profilini incelemek ve bu profilin "sosyal aktör" yaklaşımı bağlamında nasıl yapılandırıldığını ortaya koymaktır. Bu yönüyle çalışma, dil öğrenicisinin yalnızca dil bilgisi ve söz varlığı ile değil; aynı zamanda toplumsal bağlamlarda etkin özne olarak konumlandırılmasının Türkçe öğretiminde pedagojik ve sosyo-kültürel katkılarını tartışmayı hedeflemektedir. Araştırmada nitel yöntem benimsenmiş olup doküman incelemesi tekniği kullanılacaktır. Birincil veri kaynağı olarak YTÖP (2025) program metni esas alınacak; CEFR kılavuzu, TYMM çerçevesi ve sosyal aktör yaklaşımıyla ilgili alan yazını ikincil veri kaynağı olarak değerlendirilecektir. Kuramsal temeller karşılaştırmalı biçimde incelenecek ve öğrenci profili ile sosyal aktör yaklaşımı arasındaki ilişki analiz edilecektir. Veriler betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleriyle çözümlenecek; öğrenci profilinin bileşenleri (dil becerileri, tamamlayıcı beceriler, değerler, eğilimler) kuramsal çerçeveyle karşılaştırılarak sosyal aktör yaklaşımının öğretim sürecine yansımaları ortaya konulacaktır. Araştırma sonucunda Yabancılara Türkçe Öğretimi Programı'nın, öğrenciyi pasif bir dil öğrenicisi yerine dilsel, bilişsel ve kültürel yönleriyle etkin bir sosyal aktör olarak konumlandırıp konumlandırmadığı ortaya konulacaktır. Bu yönüyle araştırmanın, yabancılara Türkçe öğretiminde öğrenci merkezli ve sosyal aktör odaklı yaklaşımın önemini vurgulaması açısından; program geliştiricilere, öğretmenlere ve araştırmacılara kuramsal ve uygulamalı katkı sunması beklenmektedir. Sonuç olarak YTÖP, yabancılara Türkçe öğretiminde öğrenci merkezli, bütüncül ve sosyal aktör odaklı bir yaklaşım sunarak hem kuramsal hem de uygulamalı açıdan önemli katkılar sağlamaktadır. Bu katkılar, program geliştiriciler, öğretmenler ve araştırmacılar için yeni açılımlar sunmakta; dil öğretiminde kültür, değer ve toplumsal bağlamı merkeze alan yenilikçi bir çerçeve oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Yabancılara Türkçe Öğretimi Programı, Sosyal Aktör Yaklaşımı, Öğrenci Profili

Yabancılara Yönelik Akademik Türkçe Öğretimi: 2023-2025 Döneminde Hazırlanan Çalışmaların Genel Eğilimleri

Öğr. Gör. Semra Yazar, Doç. Dr. Aslı Maden[1]

[1]Bayburt Üniversitesi

Özet

Çalışma, yabancılara akademik Türkçe öğretimi özelinde hazırlanan makale, tez ve kitapların araştırma eğilimlerini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 2023-2025 yılları arasında hazırlanan çalışmalar içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. YÖK Ulusal Tez Merkezi, Google Akademik, TR Dizin veri tabanlarında "Akademik Türkçe, akademik Türkçe öğretimi, akademik Türkçe öğretimi ders kitapları, akademik Türkçe öğretiminde dinleme, akademik Türkçe öğretiminde konuşma, akademik Türkçe öğretiminde yazma, akademik Türkçe öğretiminde okuma" şeklindeki kelime grupları esas alınarak 2023-2025 yılları arasında hazırlanan tez, makale, kitap türlerinde hazırlanan çalışmalar tespit edilmiştir. Çalışmalar yayımlanma yılı, türü, konusu, yazar sayısı gibi açılardan betimsel analize tabi tutulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre 2023-2025 yılları arasında toplam 38 çalışma yapıldığı, türlere göre çoktan aza dağılımın; makale, tez, kitap şeklinde olduğu, yıllara göre çalışma sayılarının çoktan aza dağılımının; 2024, 2023, 2025 biçiminde olduğu, yapılan çalışmaların konularının akademik Türkçe öğretimi, temel dil becerileri, öğretici-öğrenici görüşleri, söz varlığı ve ihtiyaç analizi başlıklarında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca 2025 yılına gelindiğinde erişilebilen literatürden hareketle tez, makale gibi çalışma türlerinde sayıca azalma yaşandığı, doktora tezi türünde çalışma bulunmadığı ve yüksek lisans tezi türünde yalnızca tek çalışma yapıldığı, dört temel dil becerisi özelinde yazma becerisine yönelik çalışmaların ön planda olduğu ve diğer becerilerle ilgili çalışmaların sınırlı olduğu sonucuna varılmıştır. Yazar sayısı özelinde en çok tek yazarlı çalışmaların bulunduğu ve bunu sırasıyla iki yazarlı ve ikiden çok yazarlı çalışmaların takip ettiği, ikiden çok yazarlı çalışmaların ağırlıklı olarak kitap türünde olduğu ulaşılan bir diğer sonuçtur.

Anahtar Kelimeler: Özel Amaçlı Türkçe Öğretimi, Akademik Türkçe Öğretimi, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi

O‘zbekıstonda O‘zbek Tılını O‘qıtısh Tızımını Isloh Qılıshnıng Asosıy Masalaları

Prof. Dr. Gulshan Asilova[1]
[1]Özbek Devlet Dünya Dilleri Üniversitesi

Özet

O‘zbekiston uzluksiz ta’lim tizimida 12 yillik ta’limga o‘tildi. Bu mamlakat ta’limining dunyodagi aksariyat davlatlar ta’lim tizimiga moslashtirilishiga qaratilgan navbatdagi qadam bo‘ldi. Bunday muhim o‘zgarishlar Davlat ta’lim standartlarini, shuningdek, o‘qitiladigan fanlar tizimini tubdan isloh qilishni talab qiladi. Shu munosabat bilan O‘zbekiston ta’lim muassasalarida o‘zbek tilining davlat tili va xorijiy til sifatida o‘qitilishini quyi bosqichdan yuqori bosqichgacha to‘liq modellashtirish dolzarb masalaga aylandi. Bugungi kunda mamlakatda qabul qilingan davlat ta’lim standartlariga muvofiq o‘zbek tili maktabgacha ta’lim muassasalarida bolalarga 6 yoshdan 7 yoshgacha, umumiy o‘rta ta’limda 2-sinfdan (8 yoshdan) 11-sinfgacha, keyingi bosqichda – oliy ta’lim muaasasalarida 1-kurs davomida o‘qitib kelinmoqda. Shartli ravishda o‘zbek tili ta’limi 2-4-sinflarda A1 darajada, 5-8- sinflarda A2 darajada, 9-11-sinflarda B1 darajada, 1-kursda esa B2 darajada o‘qitiladi deb belgilangan. Ko‘ramizki, bu yondashuvda yaqqol nomutanosiblik mavjud. Bundan bir qator muammolar kelib chiqqan. Birinchi muammo o‘zbek tili ta’limida 7 yoshdan 8 yoshgacha uzilish yuz berayotganida namoyon bo‘lmoqda. Ikkinchi muammo shundaki, o‘zbek tili ta’limi umumiy o‘rta maktablarda turli dasturlar asosida o‘qitilmoqda, buning oqibatida darsliklarda ham til o‘rganishning uzviyligiga putur yetmoqda. Uchinchi muammo esa shu vaqtgacha o‘zbek tilini bilish darajalari belgilanmaganligi, bu borada tadqiqotlar o‘tkazilmaganligidadir. Bu uch muammo o‘zaro bog‘liq bo‘lib, ularni alohida-alohida bartaraf etish imkonsiz. Mazkur muammolarni bartaraf qilmasdan o‘zbek tilining uzluksiz ta’limini CEFR talablariga moslashtirish, o‘zbek tilining dunyoda o‘rganilishini tizimlashtirishga erishish mumkin emas. Buning uchun, avvalambor, uzluksiz ta’lim tizimida o‘zbek tilini o‘qitishni yaxlit tizimga keltirish, tilni bilish darajalariga adekvat holda moslashtirish zarur. Davlat ta’lim standartlarida bu tizim aniq aks ettirilishi va o‘quv dasturlari shunga mos tarzda tuzilishi kerak.

Anahtar Kelimeler: O‘zbek Tili, Cefr, Til Bilish Darajalari, O‘quv Dasturi

Modern Dilbilimin Günümüzdeki Gelişim Aşaması: Aksiyolinguistik Sorunları

Prof. Dr. Durdona Lutfullayeva[1]
[1]Özbekistan Uluslararası İslam Çalışmaları Akademisi

Özet

Aksiyodilbilim, antroposentrik dilbilimin yeni bir yönü olarak geçen yüzyılın son çeyreği ve XXI. yüzyılın başlarında ortaya çıktı. Bu yönün oluşumuna, aksiyoloji ve dilbilim alanlarının karşılıklı ilişkisi, kültürün bir bileşeni olan değerlerin dille bağlantısı konusunu incelemede işbirliği ivme kazandırdı. Bilindiği gibi, aksiyoloji, dünyayı değerlendirmeyi ve ona yönelik değer temelli tutumu inceleyen felsefi bir öğretidir ve bu bilimin teorik temelleri antik çağ felsefesine dayanmaktadır. Bilimler sisteminde aksiyoloji, değerler ve dünyaya değer temelli yaklaşım konusunu inceleyen bir bilim dalıdır. Aksiyolojinin araştırma nesnesi olan değerler sistemi, yalnızca toplum üyelerinin sosyal bilincinde ve dünya görüşünde, tasavvurlarında değil, aynı zamanda dilde, onun birimlerinde de yansımaktadır. Ancak, dilde ifade edilen değer meselesi, aksiyodilbilimin inceleme nesnesi olarak kabul edilir. Dilde değerler, belirli sözcüksel ve sözdizimsel birimler aracılığıyla gerçekleşir. Değerleri yansıtan bu tür birimler değer birimleri olarak adlandırılabilir. Farklı dillerdeki değer birimlerini belirlemek, işlevsel-anlamsal, yapısal özelliklerini aydınlatmak, toplumda kabul edilen kültürel normlar, kurallar, geleneklerle ilişkisini ortaya koymak, insanların bu birimler tarafından ifade edilen değerlere karşı tutumlarını, değerlendirmelerini, ulusal-kültürel yaklaşımlarını incelemek aksiyodilbilimin görevleridir. Bilindiği gibi, dünya dilbiliminde 20. yüzyılın sonlarına doğru, farklı halkların kendine özgü değerler sisteminin dilde gerçekleşmesi konusu incelenmeye başlandı. Bu dönemde dilbilimciler, değerlerin dilde hangi birimler aracılığıyla gerçekleştiği, metin oluşturulmasındaki ve iletişimdeki rolü konusunu aydınlatmaya odaklanmaya başladılar. Bu yönde yapılan birçok araştırmada, dilde değerleri yansıtan birimler belirlenmiş ve dilbilimsel özellikleri ortaya konmuştur. Bu çabaların bir sonucu olarak, dünya dilbiliminde antroposentrik dilbilimin ayrı bir dalı olan aksiyodilbilim kurulmuştur. Bugün dilbilimde, aksiyodilbilimin araştırma nesnesi, konusu, görevleri, sorunları ve yönleri hakkında farklı görüşler vardır. Bu alanın inceleme nesnesi ve konusu şunlardır: 1) toplumda öncelikli olan değerleri temsil eden kavramlar; 2) değerleri sözlü hale getiren veya değer kavramını oluşturan dil araçları, bunların metinde değer kavramını oluşturması gibi.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelimeler: Aksiyodilbilim, Aksiyoloji, Değerli Tutum, Aksiyolojik Bilinç, Dilsel Değer.

Rıza Nur'un Edebi Faaliyeti

Doç. Dr. Gulnoz Sattorova[1]
[1]Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi Özbek Dili, Edebiyatı ve Folkloru Enstitüsü

Özet

Bugün hepimizin malumu olduğu üzere, Türkiye, İran, Fransa ve Almanya gibi ülkelerdeki müze ve kütüphanelerde saklanan Ali Şir Nevai'nin eserlerinin nüshaları, daha önce Nevai âlimlerimiz tarafından bilinmiyordu ve bu eserlere dayanarak birçok çalışma yapılmıştı. Bu çalışmaları incelerken, yalnızca Nevai çalışmalarımız için değil, Özbek edebiyatı için de önemli kaynaklar sağlayan bilimsel çalışmalara da rastladık. Bu çalışmalardan biri de Türk âlimi Rıza Nur'un edebiyat çalışmaları üzerine yaptığı araştırmadır. Riza Nur'un en önemli eserlerinden biri de "Türk Şiir Biligi" adlı kitabıdır. Bu kitap, edebiyat alanındaki en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilir. Bilindiği gibi, siyasi nedenlerle Paris'e gitmiş ve 1933'te İskenderiye'ye yerleşmiş ve Atatürk'ün ölümüne kadar burada yaşamıştır. Tarih anılarını orada yazarken, Paris kütüphanesindeki edebi eserlere de ilgi duymaya başlamıştır. Türk siyasetçi ve tarihçisi olan yazar, aynı zamanda bir edebiyat eleştirmeni olarak Türk halklarının kültürü ve edebiyatı üzerine önemli eserler kaleme almıştır. Edebi mirası birkaç alana ayrılabilir. "Türk Şiir Biligi" adlı eseri, Türk şiiri kuramı konusunda önemli bir kaynak olarak kabul edilmiş ve uzun süre bilim camiası tarafından bilinmemiştir. Bu eser, 2020 yılında İstanbul Kültür Üniversitesi çalışanı Güler Doğan tarafından bilim camiasına sunulmuştur. İlk olarak "Berlin Devlet Kütüphanesi'nde Bulunan Kataloglanmamış Türkçe Elyazmaları Üzerine Tespitler" başlıklı makaleyle bilim dünyasına duyurulmuştur. Eser, günümüzde Berlin Devlet Kütüphanesi Şarkiyat Bölümü'nde 3639 numarayla muhafaza edilmektedir. İki ciltten oluşan eser, 1998 yılında yayınlanmıştır. Araştırmalarında, Türk halklarının ortak kültürel temellerine ve edebiyatlarındaki bağlantılara ışık tutmaya çalışmakta, Türk edebiyatının kökenleri, halk sözlü sanatı ve yazılı eserlerden bahsetmektedir. Çeşitli makalelerinde Türk edebiyatının, klasik edebiyatın ve tasavvuf edebiyatının kadim kökenlerini ele almaktadır. Görüşlerinde edebiyatı toplum yaşamıyla bağlantılı olarak ele almaktadır. Edebiyatın ulusal uyanış, özgürlük ve toplumsal kalkınmadaki rolünü göstermeye çalışmaktadır. Rıza Nur, bir dizi Türk şairinin eserlerine odaklanırken, aynı zamanda Lütfi, Ahmed Yesevi, Ali Şir Nevai, Babür ve Abülgözi Bahodirhan gibi Özbek klasik edebiyatının temsilcilerinin eserlerine de odaklanmıştır. Özellikle Ali Şir Nevai hakkında ayrı bir çalışması olması ve onu Türk dünyasının en büyük yazarı olarak değerlendirmesi dikkat çekicidir. Çalışmalarında, Ali Şir Nevai'nin eserlerini sadece estetik açıdan değil, aynı zamanda manevi ve eğitici bir bakış açısıyla da aydınlatmayı amaçlamıştır. Rıza Nur'un edebiyat eleştirisi alanında şu eserleri bulunmaktadır. Bu eserlerde yazar, Ali Şir Nevai hakkındaki görüşlerini şu şekilde vurgulamaktadır. 1. Ali Şir Nevai (1935): Bu kitap tamamen Ali Şir Nevai'nin hayatına ve yaratıcılığına adanmıştır. Nevai'yi Türk edebiyatı tarihinin en önemli şairi olarak gösterir. Bu eser, Rıza Nur'un Nevai'nin eserlerini nasıl değerlendirdiğini gösteren temel bir kaynaktır. 2. Türk Şiiri Bilgisi: Rıza Nur, bu teorik eserinde Türk şiirinin temellerini inceler. Nevai'yi "Türk şiir sanatının zirvesi" olarak değerlendirdiğinden bahsedilir. Kitapta "Nevai" adıyla ilgili ayrı bölümler bulunmaktadır. 3. Türk Şiiri Üzerine Şiirler ve Yorumlar: Rıza Nur, bu eserinde genel edebi görüşlerini dile getirir. Nevai ve Fuzuli'nin eserlerini yan yana anıyor ve onun Türk dilindeki sanatsal mirasını "Türk kültürünün zirvesi" olarak

sunuyor. Rıza Nur, parmak sistemini milliyetin bir ölçütü olarak kabul etse de Nevai'nin eserlerini aruz sisteminin en mükemmel örnekleri olarak kabul etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Parmak, Milliyet, Ölçü, Nevai, Aruz, Sistem, Edebiyat Çalışmaları, Edebi Miras ve Tüm Türk Halk Yaratıcılığı.

Turkıy Tıllar Badııy Matnlarıda Go‘zallık Ifodasınıng Qıyosıy-Konseptual Tadqıqı

Prof.Dr. Zulfiya Marufova

Özet

Annotatsiya. Go‘zallik — estetik tushuncha bo‘lib, insonda quvonch, mehr-muhabbat, zavq-shavq va erkinlik tuyg‘ularini hosil qiladi. Dunyo tilshunosligida “go‘zallik” konseptiga bag‘ishlangan ko‘plab tadqiqotlar amalga oshirilgan. Ularda tabiat go‘zalligi, inson go‘zalligi (ayol, erkak, bola) va inson qo‘li bilan yaratilgan go‘zallik haqida so‘z boradi. Rus olimi K.V.Sboroshenko go‘zallik idealizatsiyasining asosini ayol go‘zalligi bilan bog‘liq modellar tashkil etishini qayd etadi. Turkiy adabiyotda, xususan, mumtoz badiiyatda go‘zallik, asosan, ayol siymosida talqin etiladi. Milliy-madaniy xususiyatlardan kelib chiqqan holda har bir xalqning o‘ziga xos estetik qarashlari, go‘zallik mezonlari, ramzlari, go‘zallik etalonlari va ifoda vositalari shakllangan. Badiiy adabiyotda ayol go‘zalligini lisoniy va poetik voqelantiriuvchi turli prototip va etalonlar guruhi paydo bo‘lgan. Masalan: lab ta’rifi uchun yoqut, aqiq, g‘uncha, la’l; yuzi uchun kumush, olma,oy, quyosh, gul; tishi uchun dur, inju, marvarid, marjon; ko‘zi uchun nargis, ohu, jayron; qoshi uchun kamon, yoy, mehrob, hilol, qilich; sochi uchun ilon, majnuntol, lashkar; qomati uchun sarv, shamshod kabi. Har bir metaforik yoki ramziy birlik muayyan belgi o‘xshashligiga asoslangan. Mazkur etalonlarning aksariyati umumturkiy xususiyatga ega bo‘lib, asosan, mumtoz asarlarda kuchli poetik ifoda topgan. Masalan, Boburning quyidagi baytida durning oqligi va qimmatbaholigi tishga, marjon qizilligi va noyobligi labga nisbat beriladi: Tishing dur, labing marjon, xading gul, xating rayhon, Yuzung hur, soching anbar, so‘zung mul, menging meynon. O‘xshash tasvirlarni ozarbayjon she’riyatida ham kuzatish mumkin. Fuzuliyning Noziklik ila g‘unchai xandoning edan yod, Etmazmi hayo, la’li durafshoningi ko‘rgach, misralarida la’li durafshon metaforik birikmasi dur sochayotgan og‘iz (lab) tasviri uchun qo‘llangan. Bunda la’l va dur qimmatbaho toshlarining rang va shakl belgilari faollashib, poetik maqsadga xizmat qilgan. Turk mumtoz adabiyoti namoyandasi Yusuf Sinon Shayxiy ijodida ham ayni ifoda she’r badiiyatini oshirishga xizmat qilgan: Lola chok etdi yuzing gul yonog‘ing rashkidin, G‘uncha chok etdi o‘zin la’li durafshoning uchun. Fuzuliyning quyidagi baytida qadahdagi mayga yorning nargis ko‘zining aksi tushib, qadah unga oshiq bo‘lib qolishi tasvirlanadi: Mayi gulgunda dagil, nargisi masting aksi, Qadah o‘lmish go‘z ochub oshiqi diydor sango. Lutfiy baytida esa “Bu fitnakor nargis ko‘z mening qonimga shu qadar kuchli tashna bo‘ldiki, suvga maxmur tashnaning istagi uning oldida hech gap emas” degan ma’no anglanadi: Suvga maxmur kishida bo‘lmas aningdek mayl hech Kim, mening qonimga ul nargisi fatton suvsadi (Lutfiy, “Dilbar, obi hayot irning uchun...”). Har ikki baytda ham nargis fitomorfizmining suyuqlik anglatuvchi birliklar (may, suv, qon) bilan bog‘liq holda kelishi bu gulning suvda o‘sishiga ishora bo‘lsa, mastlik, maxmur so‘zlari orqali go‘zallik darajasi kuchaytiriladi (go‘zallikdan mast bo‘lish). Turk shoiri Oshiq Emrohning “Dedim – dedi” nomli she’rida tishning injuga (shakl, hajm, qiymat belgisi), qoshning qalamga (shakl va rang belgisi) o‘xshatilishini ko‘ramiz. Dedim: — Inju nadir? Dedi: — Tishimdir. Dedim: — Qalam nadir? Dedi: — Qoshimdir. Lutfiy baytida ham tishning injuga o‘xshatiladi: Inju tishing birla shakar irning mushobihi Durri aqiq na Adan, na Yamanda bor. Qoshga qalamni etalon qilish nafaqat mumtoz, balki zamonaviy she’riyatda ham ko‘p uchraydi (Qaro qoshing, qalam qoshing, qilich qayrilma qoshing qiz, Qilur qatlimga qasd qayrab qilich qotil qaroshing, qiz. E.Vohidov) Maqolada, shuningdek, estetik baho

ifodalovchi til vositalari va go‘zallik etalonlarining muayyan xalqqa xos xususiy jihatlari ham qiyosiy tahlilga tortilgan.

Anahtar Kelimeler: Go‘zallik, Konsept, Etalon, Estetik Baho, Poetik Maqsad

"Gülme" Olgusunun Ontolojik Segmentasyonu ve Türkî Dillerdeki Dilsel Modelleştirilmesi

Doç. Dr. Dildora Abdullaeva[1]
[1]Taşkent Uygulamali Bilimler Üniversitesi

Özet

Dil evrensellerinin ontolojik segmentasyonunun dilsel modelleştirilmesi, çağdaş dilbilimsel düşüncenin temel meselelerinden biridir. İnsanlığa özgü evrensel olgular, her dilin içsel kavramsal sistemi, tarihî-kültürel deneyimi ve bilişsel mekanizmaları temelinde yeniden segmentlere ayrılır, adlandırılır ve modellenir. Bunun sonucunda, bazı dillerde kavramsal alan yoğun ve ince farklılaştırılmış bir yapıya sahipken, bazılarında genellik baskın olup, anlamsal sınırlar daha çok bağlam ve pragmatik yorum yoluyla belirginleşir. Bu tür farklılaşmalar, dilin bilişsel ve semiyotik mekanizmalarının anlaşılmasına, evrensellerin modelleştirilmesinde ise kültürlerarası ortaklık ve farklılıkların açığa çıkarılmasına hizmet eder. Dolayısıyla, dil evrensellerinin segmentasyonunu incelemek yalnızca kuramsal dilbilim için değil, aynı zamanda çeviri, yapay zekâ ve uluslararası iletişim açısından da güncel bir önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı, insanlığa özgü evrensellerden biri olarak "gülme" olgusunun ontolojik segmentasyonunu derinlemesine incelemek ve onun Türkî dillerdeki dilsel modelleştirilme özelliklerini ortaya koymaktır. Gülme olgusunun psikofizyolojik temelli ontolojik segmentleri; niceliksel dereceleri, duygusal çeşitliliği, yoğunluk düzeyi ve konotatif yükleri açısından dünya dillerinde farklı biçimlerde kavramsallaştırılır ve dilsel olarak modellenir. Batı dillerinde, özellikle İngilizcede, bu tür segmentlerin sözvarlıksal modellenmesi, yani onların ayrı ayrı adlandırılma düzeyi görece daha yüksekken, Türkî dillerde bazı segmentler bağımsız sözvarlıksal birimler olarak değil, deyimsel araçlar, söylem bağlamı ve kültürel-assosiatif unsurlar aracılığıyla ifade edilmektedir. Bu özgünlükler, gülmenin evrenselliğini korurken, onun millî-kültürel boyutlarını görünür kılar ve dil-tipolojik farklılıkların ortaya konulmasında önemli bilimsel değer taşır. Beklenen sonuçlar bilimsel ve pratik açıdan geniş kapsamlı bir önem taşımaktadır. Araştırma sonucunda, Türkî dillerde gülme kavramının ontolojik segmentasyonu ve ifade olanakları sistematik olarak belirlenerek, dil evrensellerinin kültüre özgü modelleştirilmesi konusundaki kuramsal tasavvurlar zenginleştirilecektir. Ayrıca, evrensel olguların segmentasyonunun dilsel modelleştirilmesini sistematik biçimde yansıtan özel kaynakların, özellikle segmentasyon sözlüklerinin oluşturulması gerekliliği ortaya konulmaktadır. Bu tür kaynaklar, çeviri süreçlerinde anlamsal eşdeğerliği sağlamak, kültürlerarası iletişimde içeriksel doğruluğu artırmak ve aynı zamanda yapay zekâ sistemlerinde duygusal verilerin doğru modellenmesi ile insan-makine arayüzlerinin doğallaştırılmasında güçlü kuramsal ve pratik bir zemin işlevi görecektir.

Anahtar Kelimeler: Ontolojik Segmentasyon, Dilsel Modelleştirme, Gülme Olgusu, Anlamsal Farklılaştırma, Deyimsel Modelleştirme, Kültürel-Linguistik Özgünlük, Konotatif Yük, Fonetik Yoğunluk, Segmentasyon Sözlükleri, Yapay Zekâ Sistemlerinde Duygusal Modelleştirme.

Yapay Zekâ (ChatGPT) Tarafından Oluşturulan LGS Türkçe Sorularının Bilişsel Düzeylerine Göre İncelenmesi

Dr. Hikmet Dursun[1], Doç. Dr. Salim Durukoğlu[2]
[1]Millî Eğitim Bakanlığı
[2]İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü

Özet

Bu araştırmada yapay zekâ uygulamalarından ChatGPT-4o sürümü tarafından yazılan LGS Türkçe sorularının hangi bilişsel düzeyde olduğu incelenmiştir. Araştırmada ChatGPT yapay zekâ uygulamasından LGS Türkçe sınavını analiz etmesi istenmiştir. Uygulamaya son beş yıla ait sınav soruları yüklenmiştir. Uygulamadan soruların kazanım ve konu bazlı değerlendirmesi yapılıp görüşlerini bildirmesi istenmiştir. Uygulamadan daha sonra bilişsel düzeyleri değerlendirmede kullanılan taksonomilerden Yenilenmiş Bloom Taksonomisini ve Barrett Taksonomisini kullanarak LGS sorularını sınıflaması istenmiştir. İnceleme sonucunda ChatGPT, LGS sorularını her iki taksonomiye göre de üst düzey bulmuştur. Uygulamadan edindiği bilgilerden hareketle önce örnek sorular yazması istenmiştir. Sorular ile ilgili gerekli dönütler verilmiştir. Daha sonra ise yapılan çalışmanın amacı açıklanarak LGS düzeyinde belirlediği bilişsel düzeylere uygun olarak bir sınav oluşturması istenmiştir. ChatGPT, belirlediği kazanım ve bilişsel düzeylere yönelik 20 soruluk bir sınav oluşturmuştur. Bu aşamadan sonra sorulara herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Araştırmada uygulama tarafından oluşturulan sorular Yenilenmiş Bloom Taksonomisi ve Barrett Taksonomisi kullanılarak sınıflandırılmıştır. Araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasına göre yapılandırılmış, doküman incelemesi tekniği ile elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre anlama ve uygulama basamağında yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Ancak üst düzey basamaklardan değerlendirme basamağında %20 oranında soru bulunmaktadır. Barrett Taksonomisine göre incelendiğinde ise soruların büyük oranda benzer şekilde düşük basamaklardan biri olan yeniden organizasyon basamağında bulunduğu ortaya çıkmıştır. Barrett Taksonomisine göre de soruların %20'sinin üst düzey bir basamak olan değerlendirme basamağında olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda ChatGPT uygulamasının üst düzey bilişsel becerilere yönelik soru yazma kabiliyetine sahip olsa da bunu henüz tam olarak tüm kazanımlara uygulayamadığı görülmüştür. Araştırmada elde edilen sonuçlardan hareketle yapay zekâ uygulamalarının sınavlarda kullanım şekillerine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Lgs, Türkçe Soruları, Barrett Taksonomisi, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi

Yapay Zekâ Araçlarıyla Hazırlanan İlk Yardım Konulu Resimli Kitapların Çocuğa Görelik ve Kültürel Uyum Açısından İncelenmesi

Çocuk Gelişimcisi Esmanur Özdemir[1], Doç. Dr. Asiye Parlak Rakap[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Resimli kitaplar çocuklardan yetişkinlere kadar her yaştan insanın okuduğu, okurken zihinlerinde yeni kapılar açan, ufuklarını genişleten, yaratıcılık, estetik ve hayal gücünü geliştiren, kişilik ve karakter gelişiminde etkisi olan ve aynı zamanda kültürel aktarımda önemli bir rolü olan çocuk edebiyatı ürünleridir. İçinde bulunduğumuz dijital çağdaki yeniliklerle dijital öykü kitapları ve etkileşimli çocuk kitapları hazırlanmaya başlanmış, son yıllarda gittikçe artan üretken yapay zekâ kullanımı da resimli kitapların hazırlanmasında da karşımıza çıkmaya başlamıştır. İlgili alan yazın incelendiğinde bu konuda yapılan bilimsel araştırmaların iki farklı bakış açısı sunduğu göze çarpmaktadır. İlk bakış açısı üretken yapay zekayla hazırlanan resimli kitapların yaratıcılık, estetik ve kültürel duyarlılık açısından sınırlı olduğunu vurgularken ikinci bakış açısı bu teknolojiden uygun şekilde yararlanıldığında hem çocuklar hem yetişkinler için anlamlı, kullanılabilir ve ulaşılabilir olduğunun altını çizmektedir. Günümüzde ulusal çocuk edebiyatı alanında görselleri yapay zekâ desteğiyle hazırlanan kitaplar bulunmaktadır. Bu kitaplar hakkında yayınlanan ilk inceleme makalesinde görsel unsurlar incelenmiş, metin-görsel uyumu değerlendirilmiş ve verilen komutların görsel oluşturmada etkili olduğu, yapay zekâ tarafından geliştirilen görsellerin metinle uyumunda sınırlılıklar olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Yapılan alan yazın taramasında metni ve görselleri üretken yapay zekâ araçlarıyla oluşturulmuş bir resimli kitaba rastlanmamıştır. Buradan hareketle bu çalışmanın amacı araştırmacılar tarafından üretken yapay zekâ araçlarıyla 5-8 yaş çocuklarına uygun olarak ilk yardım konulu hazırlanan iki farklı edebi türden kitabın çocuğa görelik ve kültürel uyum açılarından incelenmesidir. Bu amaca ulaşmak için üç farklı üretken yapay zekâ kullanılmıştır. Metin oluşturma için ChatGPT, görsel oluşturma için DALL-E ve kitabın düzenlenmesi için CANVA'dan yararlanılmıştır. Yapay zekâ tarafından hazırlanan iki kitaptan biri öykü diğeri ise fabl-masaldır. Verilen komutlar için uzman görüşü alınmış olup hazırlanan komutlar görüşme protokolü şeklinde hazırlanmıştır. Veri analizinde kullanılan temalar çocuğa görelik ve kültürel uyumdur. Betimsel analiz yapılarak elde edilen bulgular hem çocuk edebiyatı hem de yapay zekâ literatürüyle tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Resimli Kitap, Öykü, Fabl ve Masal

Yapay Zekâ Destekli Dil Bilgisi Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Yüksek Lisans Öğr. Arda Köroğlu[1], Doktora Öğr. Ece Oran[1]
[1]Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı, Türkçe öğretmenlerinin dil bilgisi öğretiminde yapay zekâ kullanımına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Yapay zekâ, eğitim alanında giderek daha fazla önem kazanan bir teknoloji olup öğretim süreçlerini dönüştürme potansiyeli taşımaktadır. Özellikle Türkçe öğretiminde dil bilgisi konularının soyut yapısı, öğrenciler açısından kimi zaman öğrenme güçlüklerine yol açabilmektedir. Bu noktada yapay zekâ araçları, öğrenme sürecini somutlaştırma, kişiye özgü kılma ve öğrenciye anında cevap sağlama gibi işlevleriyle dikkat çekmektedir. Ancak bu imkânların etkili biçimde kullanılabilmesi, öğretmenlerin görüşlerinin ve deneyimlerinin dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin farklı illerindeki okullarda görev yapan Türkçe öğretmenleri oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve öğretmenlerin görüşleri ayrıntılı biçimde alınmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Çalışma, yapay zekâ teknolojilerinin dil bilgisi öğretimine sağlayabileceği katkıların yanı sıra karşılaşılan sınırlılıkların da anlaşılmasına yönelik önemli ipuçları sunmaktadır. Öğretmen görüşlerine dayalı bu yaklaşım, alan yazında sınırlı sayıda ele alınan yapay zekâ–Türkçe eğitimi ilişkisini derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca araştırma, öğretim süreçlerinde yapay zekânın daha etkili bir biçimde kullanılabilmesi için öneriler geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Sonuç olarak, yapay zekâ destekli dil bilgisi öğretiminin eğitim ortamlarında kullanılabilir hale getirilebilmesi için öğretmenlerin görüşlerinin dikkate alınması önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Dil Bilgisi Öğretimi, Yapay Zekâ, Öğretmen Görüşleri, Durum Çalışması

Yapay Zekâ Destekli Yaratıcı Okuma Teknikleriyle Türkçe Ders Tasarısı Geliştirilmesi

Yüksek Lisans Öğr. Edanur Şalcıoğlu[1], Arş. Gör. Kerim Gedik[2]
[1]Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
[2]Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Özet

Günümüzde dijitalleşen eğitim ortamları, öğrencilerin yaratıcı düşünme, eleştirel bakış açısı geliştirme ve görsel okuma becerilerinin desteklenmesini zorunlu hâle getirmektedir. Türkçe öğretiminde özellikle okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesinde, geleneksel yöntemlerin yanı sıra teknoloji tabanlı yenilikçi yaklaşımlar giderek önem kazanmaktadır. Yapay zekâ destekli materyallerin eğitim süreçlerine entegre edilmesi, öğrencilerin öğrenmeye yönelik ilgisini artırmakta ve onları çok yönlü düşünmeye teşvik etmektedir. Bu bağlamda, yaratıcı okuma teknikleri ile yapay zekâ araçlarının bir arada kullanılması, Türkçe derslerini daha etkileşimli, üretken ve öğrenci merkezli hâle getirmektedir. Bu araştırmanın amacı, yapay zekâ destekli yaratıcı okuma tekniklerine dayalı bir Türkçe ders tasarısı geliştirmek ve bu tasarının etkililiğini nicel ve nitel veriler aracılığıyla değerlendirmektir. Araştırma, açıklayıcı sıralı karma yöntem ile yürütülmüştür. Çalışmanın nicel aşamasında, öğrencilerin yaratıcı okuma düzeylerindeki değişimi belirlemek amacıyla Yaratıcı Okuma Sürecini Değerlendirme Ölçeği, iki hafta boyunca üç ders saatini kapsayan uygulama öncesinde ve sonrasında kullanılmıştır. Uygulama sürecinde, iki hafta boyunca yaratıcı okuma tekniklerine dayalı ders etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Elde edilen nicel veriler, bağımlı örneklem t-testi ile analiz edilmiştir. Nicel bulgular, yapay zekâ destekli yaratıcı okuma etkinliklerinin öğrencilerin yaratıcı okuma becerilerinde anlamlı bir gelişme sağladığını göstermiştir. Araştırmanın nitel aşamasında, nicel bulguların ayrıntılı biçimde desteklenmesi amacıyla öğrenci görüşleri toplanmıştır. Katılımcı grubunu, bir devlet okulunda öğrenim gören beşinci sınıf düzeyindeki 30 öğrenci oluşturmaktadır. Ders tasarısı hazırlanırken Boş Sayfa, Sessizlik, Yabancı Dil ve Analoji tekniklerinden yararlanılmış; materyal üretiminde Canva ve ChatGPT gibi yapay zekâ tabanlı araçlar kullanılmıştır. Nitel veriler, yarı yapılandırılmış öğrenci görüşme formları ve uzman değerlendirme anketleri aracılığıyla toplanmış; tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Bulgular, öğrencilerin büyük çoğunluğunun yapay zekâ destekli görsellerin ilgilerini çektiğini, yaratıcı okuma tekniklerinin öğrenme süreçlerini daha eğlenceli ve anlamlı hâle getirdiğini ortaya koymuştur. Sonuç olarak, çalışma Türkçe öğretiminde yapay zekâ destekli yaratıcı okuma tekniklerinin, öğrencilerin yaratıcı okuma, eleştirel düşünme ve hayal gücü becerilerini geliştirmede önemli katkılar sağladığını ortaya koymaktadır. Araştırma, karma yöntem yaklaşımıyla yürütülen teknoloji destekli yenilikçi ders tasarılarına örnek teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Okuma, Yaratıcı Okuma, Türkçe Öğretimi, Fenomenoloji, Tematik Analiz

Yapay Zekâ Kullanımının Ortaokul Öğrencilerinin Deneyimleri Üzerinden İncelenmesi

Prof. Dr. M. Bahaddin Acat[1], Yüksek Lisans Öğr. Semih Gök[2]
[1]Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğt. Prog. ve Öğr.
[2]Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Özet

Yapay zekâ kavramı ilk ortaya atıldığı günden bugüne kadar insanlar üzerindeki heyecanını korumaktadır. Kelime anlamı olarak da anlamlı bir şekilde yalnızca insanlara ithaf edilen zekanın bir nevi plastik, cansız bir versiyonundan söz etmekteyiz. Bu durum insanların ilgisini çekmektedir. Üstelik yapay zekanın kendini geliştirme ve öğrenme hızı günümüzde baş döndürücü bir seviyeye ulaşmıştır. İnternet ile yapay zekâ devrimi iç içe gözükse de artık yapay zekanın internetin bile önüne geçmeye başladığını söyleyebiliriz. Yine de şimdilik internet yapay zekâ dahil bütün sosyal ağlara bağlanmayı sağlayan yegâne varlığımızdır. İnternetin sınırlı tarihine bakarak yapay zekanın geleceğini tahmin edebiliriz. İnternet ilk çıktığında ordu için askeri bir amaçla kullanıma sunulmuştu. Daha sonra insanlar arasındaki iletişim boyutuna geçerek büyük kolaylıklar sağladı. Bir nevi takım elbisesini çıkartarak halkın arasına karıştı. Yine de internet olan evler ve iş yerleri sınırlı sayıdaydı. Bu sayede hala saygınlığını koruyabilmişti. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte her alanda olduğu gibi sosyal medya ortamında da bozulmalar ve deep web gibi karanlık dünyalar ortaya çıkmaya başladı. Sonuç olarak bu durum çocuklar ve eğitim üzerinde de etkilerini göstermeye başladı. Faydaları ve zararları ebeveyn kontrolünde yönetilebilen internet ortamı hala varlığını son derece güçlü bir şekilde sürdürmektedir. Bildiğimiz anlamda yapay zekanın geçmişi ise yok denecek kadar azdır. Yine de yayılma hızı internetin de gücüyle katlanarak artmaktadır. Ortaokul öğrencileri arasındaki yapay zekâ kullanım oranı, yapay zekayı kullanım amaçları ve yapay zekâ kullanımları sırasında edindikleri deneyimler oldukça önem arz etmektedir. Bu sayede yapay zekanın bugün genç nesil arasında edindiği yer ve gelecekte duracağı konum hakkında bilgi sahibi olabiliriz. Her şeyden önce yapay zekanın doğru kullanımı eğitim, sağlık gibi hizmetlere olağanüstü faydalar sağlayacaktır. Doğru kullanım ve yararlanmayı çocuklara öğretebilmek için öncelikle çocukların yapay zekâ ile olan ilişkisine değinmek çok önemlidir. Bu araştırmanın amacı; yapay zekâ fenomeninin ortaokul öğrencilerinin kullanım deneyimleri üzerinden her anlamda nasıl algılandığını fenomenolojik olarak incelemektir. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır. 1. Ortaokul öğrencilerinin yapay zekâ kullanım deneyimlerinde cinsiyet, yaş veya akademik başarı gibi değişkenlere göre farklılık var mıdır? 2. Ortaokul öğrencilerinin yapay zekâya olan tutumları nasıldır? 3. Ortaokul öğrencilerinin yapay zekâ kullanımında yaşadığı zorluk ve kolaylıklar nelerdir? 4. Ortaokul öğrencilerinin yapay zekâ kullanımıyla birlikte akademik başarıları nasıl etkileniyor? Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 2024-2025 öğretim yılında Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinde bulunan Kaymaz köyündeki öğrencilere yapay zekâ ile olan ilişkilerini ortaya çıkaracak 8 soru sorulmuş ve öğrencilerin verdiği cevaplar etik kuraldan alınan izinler çerçevesinde kayıt altına alınmıştır. Bu cevapların tematik kodlamaları çıkartılarak ortaokul öğrencilerinin yapay zekaya olan tutumları, yapay zekâ kullanımından önce ve kullanımından sonra ortaya çıkan akademik başarıları incelenmiştir. Araştırmayı farklı kılan köy okulunda ortaokul öğrencilerinin yapay zekâ kullanım deneyimlerine odaklanmasıdır. Bu sayede köy gibi imkanların kısıtlı olduğu yerlerde yapay zekâ kullanımının merkezine ortaokul öğrencilerini

alabilmektedir. Araştırma sonuçlarında öğrencilerin köyde yaşamasına karşın yapay zekâ kullanımı konusunda ileride oldukları ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin çeşitli yapay zekâ araçlarını hem eğitim hayatları için hem de günlük yaşamları için aktif olarak kullandığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka, Öğrenci Deneyimleri, Fenomenolojik Araştırma.

Yapay Zekâ Okuryazarlığının Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yaratıcı ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerine Etkisi

Doç. Dr. Kayhan İnan[1], Dr. Öğr. Üyesi Şeyda Özcan[2], Öğr. Gör. Dr. H. Merve Altıparmak Yılmaz[3]

[1]Amasya Üniversitesi
[2]Sinop Üniversitesi
[3]Gazi üniversitesi

Özet

Dijital çağın hızlı dönüşümü, öğretmen yetiştirme süreçlerini köklü biçimde etkilemektedir. Eğitimde yapay zekâ teknolojilerinin artan rolü, öğretmen adaylarının yapay zekâyı anlama, değerlendirme ve eğitsel amaçlarla uyarlama yeterliklerini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda yapay zekâ okuryazarlığı, çağdaş öğretmen eğitiminin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bununla birlikte, 21. yüzyıl becerileri arasında yer alan yaratıcı ve eleştirel düşünme eğilimleri de öğretmen adaylarının mesleki gelişimlerini desteklemekte ve yenilikçi öğretim yaklaşımlarını benimsemelerine katkı sunmaktadır. Yaratıcı düşünme özgün fikirler geliştirmeye yardımcı olurken, eleştirel düşünme bilgiyi sorgulama, farklı bakış açıları üretme ve problem çözmede bilinçli kararlar alma süreçlerini desteklemektedir. Yapay zekâ okuryazarlığı ile yaratıcı ve eleştirel düşünme arasındaki bu potansiyel etkileşim, araştırmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle araştırmada, Türkçe öğretmeni adaylarının yapay zekâ okuryazarlıklarının yaratıcı ve eleştirel düşünme eğilimleri üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında şu sorulara yanıt aranmıştır: Türkçe öğretmeni adaylarının yapay zekâ okuryazarlık düzeyleri demografik özelliklerine (cinsiyet, sınıf, günlük internet kullanım süresi, yapay zekâ kullanım süresi) göre farklılaşmakta mıdır? Türkçe öğretmeni adaylarının yapay zekâ okuryazarlık düzeyleri, yaratıcı düşünme eğilimlerine göre farklılaşmakta mıdır? Türkçe öğretmeni adaylarının yapay zekâ okuryazarlık düzeyleri, eleştirel düşünme eğilimlerine göre farklılaşmakta mıdır? Türkçe öğretmeni adaylarının yapay zekâ okuryazarlık düzeyleri, yaratıcı ve eleştirel düşünme eğilimlerini ne ölçüde yordamaktadır? Araştırma, nicel yöntemlerden ilişkisel tarama modeli ile desenlenmiştir. Çalışma grubunu, 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Veriler, Yapay Zekâ Okuryazarlığı Ölçeği (Çelebi, Yılmaz, Demir & Karakuş, 2023), Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeği (Özgenel, 2017) ve Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği (Özgenel, 2017) ile toplanmıştır. Analiz sürecinde bağımsız örneklemler t-testi, tek yönlü ANOVA ve çoklu regresyon yöntemleri kullanılacaktır. Araştırma sonuçlarının öğretmen adaylarının yapay zekâ temelli yeterliklerinin geliştirilmesi ile yaratıcı ve eleştirel düşünmeyi teşvik eden uygulamaların artırılmasına yönelik bazı önerilerin sunulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ Okuryazarlığı, Türkçe Öğretmeni Adayları, Yaratıcı Düşünme, Eleştirel Düşünme, 21. Yüzyıl Becerileri

Yapay Zekâ Teknolojilerinin Türkçe Dinleme Eğitimi Sürecine Katkısı: Öğretmen Görüşlerine Dayalı Bir İnceleme

Prof. Dr. Yusuf Avcı[1], Doç. Dr. Serhat Küçük[2], Araştırmacı Hasibe Gül Doğan[1]
[1]Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
[2]Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

Özet

Bu araştırma, yapay zekâ (YZ) teknolojilerinin Türkçe dinleme eğitimi sürecine katkılarını öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelemektedir. Dijital dönüşümle birlikte eğitim ortamlarında giderek daha yaygın kullanılan YZ tabanlı uygulamalar, dil öğretiminin her alanına olduğu gibi dinleme becerisine de etki etmektedir. Dinleme, dil öğreniminde anlam kurma sürecinin temelini oluşturmasına rağmen ölçülmesi ve geliştirilmesi en zor becerilerden biridir. Öğrencilerden, dikkatlerini ve odaklarını korumaları; sesleri ayırt etmeleri, ayrıca vurgu ve tonlamayı doğru şekilde anlamaları gibi üst düzey akıl yürütme becerileri göstermeleri beklenmektedir. Bu nedenle geleneksel yöntemler çoğu zaman yetersiz kalmakta, YZ teknolojileri ise öğrencilere öğrenciye özel öğrenme deneyimleri sunarak bu eksikliği giderebilmektedir. Ayrıca anlık dönüt verme, öğrencinin güçlü ve zayıf yönlerini belirleme, farklı seviyelere uygun materyaller üretme gibi işlevleriyle dikkat çekmektedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni benimsenmiştir. Çalışma grubunu, Türkiye'nin batısında görev yapan ve farklı mesleki deneyimlere sahip 10 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanmış ve betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Bulgular üç tema etrafında toplanmıştır: (1) YZ'nin dinleme eğitimine katkıları, (2) kullanımına ilişkin sınırlılıklar ve (3) geleceğe yönelik beklentiler. Katılımcılar, YZ tabanlı ses işleme sistemlerinin öğrencilerin dinlediğini anlama becerilerini ölçmede, hataları fark ettirmede ve motivasyonu artırmada etkili olduğunu belirtmiştir. Ancak kültür ortamına aktarmada yetersizlik, kolaycılığa yöneltme ve öğretmenin rehber rolünü gölgeleyebilme gibi sınırlılıklar da dile getirilmiştir. Sonuç olarak YZ teknolojilerinin Türkçe dinleme eğitiminin niteliğini artırma yönünde belirli bir potansiyele sahip olduğu görülmekte olup bu potansiyelin etkili bir biçimde kullanılabilmesi için öğretmenlerin dijital pedagojik yeterliklerinin güçlendirilmesi, farkındalık düzeylerinin artırılması ve olası etik sorunlara ilişkin önleyici tedbirlerin geliştirilmesi gerekli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Dinleme Eğitimi, Pedagojik Uygulamalar.

Yapay Zekâ ve Dil Öğretimi: Avrupa ve Amerika Eğilimlerinin Türkçe Eğitimi Bağlamında Değerlendirilmesi

Doç. Dr. Yusuf Mete Elkıran[1]
[1]Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, 2024–2025 yılları arasında Avrupa ve Amerika merkezli akademik dergilerde yayımlanan yapay zekâ ve dil öğretimi konulu güncel çalışmaları sistematik biçimde inceleyerek elde edilen bulguları Türkçe eğitimi bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında özellikle üretken yapay zekâ araçlarının yazma, konuşma, dinleme, okuma, ölçme-değerlendirme, çoklu duyusal öğrenme, diller arası geçişlilik (translingual practices) ve derlem tabanlı pedagojiler gibi alanlarda kullanım eğilimleri ele alınmıştır. Bu doğrultuda taranan literatürde; ChatGPT, Bard, Claude, Perplexity, Grammarly, Elicit, Diffit, Curipod ve benzeri yapay zekâ destekli uygulamaların, dil öğretiminde hem öğretim süreçlerini kolaylaştıran hem de öğrenen özerkliğini destekleyen araçlar olarak hızla yaygınlaştığı görülmektedir. Araştırmanın bulguları, Avrupa literatüründe yapay zekâya ilişkin çalışmaların daha çok etik ilkeler, veri güvenliği, yapay zekâ politikaları ve kurumsal yönetişim boyutlarına odaklandığını göstermektedir. Avrupa'daki araştırmalarda UNESCO, OECD ve Avrupa Konseyi çerçevelerine dayalı olarak eğitimde yapay zekânın etik kullanımı, öğretmen yetiştirme programlarına entegrasyonu ve politika üretme süreçleri ön plana çıkmaktadır. Amerika literatüründe ise yapay zekânın pedagojik entegrasyonu, öğrenci deneyimleri, değerlendirme araçları ve öğretim tasarımı süreçleri öne çıkmaktadır. Bu bağlamda özellikle üretken yapay zekâ temelli yazma desteği, bireyselleştirilmiş öğrenme ve biçimlendirici değerlendirme uygulamaları üzerinde durulmaktadır. Türkçe eğitimi açısından elde edilen bulgular, hem ana dil olarak Türkçe öğretiminde hem de yabancılara Türkçe öğretiminde yapay zekânın sunduğu olanakların dikkat çekici düzeyde arttığını göstermektedir. Yapay zekâ destekli öğrenme ortamlarının öğrencilerin dil dağarcıklarını zenginleştirdiği, bireysel hızlarına uygun geri bildirim sunduğu ve öğretmenlerin ölçme-değerlendirme süreçlerinde nesnellik ve verimlilik sağladığı görülmektedir. Bununla birlikte, etik kullanım, öğretmen yeterlikleri, dijital okuryazarlık, veri gizliliği ve müfredat entegrasyonu gibi yeni tartışma alanları oluşmuştur. Bu bağlamda Türkçe eğitimi alanında yapay zekâya yönelik pedagojik modellerin, öğretmen eğitim programlarının ve ölçme-değerlendirme standartlarının yeniden gözden geçirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Türkçe Eğitimi, Dil Öğretimi

Yumuşak Güç Aracı Olarak Türkçenin Aracılarına Yönelik Analitik Değerlendirme

Doç. Dr. Tarık Demir[1]
[1]Gazi Üniversitesi

Özet

Joseph Nye'nin (2004) ortaya koyduğu yumuşak güç kavramı, kültür, değerler, eğitim ve iletişim yollarıyla başkaları üzerinde cazibe ve ikna gücü kurabilme kapasitesini ifade eder. Dil, bu cazibenin en önemli taşıyıcılarından biridir. Türkçenin, bu bağlamda, Türkiye'nin yumuşak güç stratejilerinde merkezi bir unsur hâline geldiği söylenebilir. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türkiye Maarif Vakfı (TMV) ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) gibi kurumların Türk dili ve kültürü odağındaki çalışma ve faaliyetleri bu tespiti doğrular niteliktedir. Günümüzde uluslararası ilişkilerde yumuşak güç unsurları, askeri ve ekonomik araçların ötesinde ülkelerin kültürel ve diplomatik etkinliklerini şekillendiren temel dinamiklerden biri hâline gelmiştir. Dil, bu çerçevede hem kültürel aktarımın hem de uluslararası etkileşimin en güçlü aracı olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmada Türkçe, Türkiye'nin yumuşak güç politikalarında bir araç olarak ele alınmakta ve Türkçe'nin yaygınlaştırılmasında rol oynayan aktörler analitik bir bakışla incelenmektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda ilgili literatür, resmi raporlar, kurum verileri ve önceki araştırmalar incelenmiş; elde edilen bulgular kavramsal çerçeve doğrultusunda kategorize edilmiştir. Analiz sürecinde Türkçenin aracıları üç temel grupta ele alınmıştır: devlet kurumları, kişiler ve dijital-medya araçları. Bulgular, Türkçe'nin yumuşak güç aracı olarak çok katmanlı bir aktörler ağına dayandığını göstermektedir. Bu ağın yakın geçmişte ivmeli bir gelişim gösterdiği anlaşılmakla birlikte mevcut durum mıadil kurumlarla kıyaslanmıştır. Devlet kurumları, kişiler ve medya unsurları birbirini tamamlayıcı işlevler üstlendiği görülmüştür. Ancak öğretici donanımları, kurumlar arası koordinasyon sorunları ve küresel dil rekabeti önemli zorluklar olarak görülmektedir. Buna karşın popüler kültürün yükselişi, artan öğrenci sayısı ve Türkiye'nin genişleyen kültürel diplomasisi önemli fırsatlar sunmaktadır. Sonuç olarak, Türkçe'nin yumuşak güç potansiyelinin sürdürülebilirliği için bu aracılar arasında daha güçlü bir eşgüdümün sağlanması ve dijital olanakların etkin biçimde kullanılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yumuşak Güç, Türkçe Öğretimi, Kültürel Diplomasi, Eğitim Diplomasisi

Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarının Dilsel Kimliklerini Tanımlamada Terminolojik Sorunlar ve 'Ana Vatan Dili' Kavram Önerisi

Araştırmacı Edibe Yılmaz[1], Prof. Dr. Mehmet Kurudayıoğlu[2]
[1]Millî Eğitim Bakanlığı
[2]Hacettepe Üniversitesi

Özet

Türkçenin dünya dili olarak yaygınlaşması bağlamında bu bildiri, yurt dışında yaşayan Türk ve diğer göçmen toplulukların dilsel deneyimlerini tanımlamada kullanılan terminolojik çeşitliliği ve sınırlılıkları ele almayı ve yurt dışı bağlamında Türkçe öğretimi açısından "ana vatan dili" kavramını alternatif bir çerçeve olarak tartışmaya açmayı amaçlamaktadır. Alan yazınında göçmen toplulukların dillerini ifade etmek için tutarlı bir kavram birliği bulunmamaktadır. Araştırmacılar aynı dilsel deneyimi tanımlamak için "miras dili", "köken dili", "azınlık dili" ve "diaspora dili" gibi farklı kavramları kullanmakta ve bu kavramsal çeşitliliğin göçmen toplulukların dilsel kimliklerini anlama ve tanımlamada temel bir engel oluşturduğu değerlendirilmektedir. Kavram birliği sorununun ötesinde mevcut terimlerin de göçmen bireylerin çok katmanlı kimlik deneyimlerini ve ana vatanlarıyla kurdukları dinamik bağları yansıtmakta yetersiz kaldığı ileri sürülmekte ve göçmen dillerini geçmişe hapseden, toplum içinde marjinal konuma iten ve konuşurlarda yetersizlik hissi oluşturan çağrışımlar içermesi açısından eleştirilmektedir. Kavramlara yöneltilen bu eleştiriler ışığında hem coğrafi hem kavramsal bağlamda kullanılan mevcut terimlerin, bireylerin çok katmanlı kimlik deneyimlerini, mekânsal hareketliliklerini ve sosyal bağlamla kurdukları güncel ilişkileri yeterince yansıtamadığı görülmektedir. Bu yüzden hem kavramsal birlik sağlayabilecek hem de göçmen bireylerin yaşadıkları sosyal çevre ile kültürel ve coğrafi kökleri arasındaki çok boyutlu ilişkileri kapsayan, yurt dışındaki bireyleri eksik hissettirmeyen, köken ülkeleriyle kurdukları aktif ve çok boyutlu bağları görünür kılan bir terime ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Bu ihtiyaca yanıt olarak önerilen “ana vatan dili” teriminin başta yurt dışında yaşayan Türk toplulukları olmak üzere diğer tüm göçmen toplulukların dilsel deneyimlerini daha doğru ve adil bir şekilde tanımlama potansiyeli değerlendirilecektir. Bu yeni terminolojik yaklaşımın özellikle mevcut kavramların oluşturduğu olumsuz çağrışımları nasıl aşabileceği ve göçmen bireylerin dilsel kimliklerini destekleyici bir çerçeve sunup sunamayacağı tartışılacaktır. Bu bildiri, kesin sonuçlar sunmaktan ziyade alandaki terminolojik boşluklara dikkat çekerek akademik tartışmaya katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Önerilen bu kavram; mevcut dilsel hiyerarşileri reddetme potansiyeli ve göçmen dillerinin "müzeleşmesi"ne karşı nasıl bir alternatif sunabileceği açısından irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Ana Vatan Dili, Dilsel Kimlik, Terminolojik Yenilik

"Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu" Çizgi Filminin Yabancılara Türkçe Öğretimi Kapsamında Söz Varlığı Açısından Değerlendirilmesi

Öğr. Gör. Dilara Keskin[1]
[1]Başkent Üniversitesi Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi

Özet

Söz varlığı unsurları, bir toplumun kavram dünyasını şekillendiren, aynı zamanda kültürel belleğini, toplumsal değerlerini, yaşam biçimlerini ve düşünme tarzlarını yansıtan en önemli göstergeler arasında yer almaktadır. Bir toplumun söz varlığına dâhil olan her kelime, deyim, atasözü, ikileme ya da kalıp söz, yalnızca dilin bir parçası olarak görülmemeli; o toplumun kültürel kimliğini, tarihsel birikimini ve değerler sistemini de temsil eden birer kültür taşıyıcısı olarak değerlendirilmelidir. Nitekim dil, yalnızca bir iletişim aracı değil; kültürün, geleneklerin, inançların ve toplumsal hafızanın kuşaktan kuşağa aktarılmasında işlevsel bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle söz varlığı unsurlarının incelenmesi, dil öğretiminin temel boyutlarından biri olmanın yanı sıra kültürel aktarımın sürekliliği açısından da büyük önem arz etmektedir. Çocukluk dönemi, bireyin dilsel, bilişsel ve sosyal gelişiminin en yoğun şekilde yaşandığı dönemdir. Çocukların söz varlığı, erken yaşlarda edinilen deneyimler, aile ve çevre etkileşimi, eğitim ortamları ve medya araçları yoluyla zenginleşmektedir. Günümüzde özellikle televizyon ve dijital platformlarda yayımlanan çizgi filmler, çocukların hem eğlenerek vakit geçirdikleri hem de bilinçsizce öğrenme yaşadıkları önemli dil girdisi kaynakları hâline gelmiştir. Çizgi filmler aracılığıyla çocuklara yalnızca günlük konuşma kalıpları veya dil bilgisel yapılar değil; aynı zamanda deyimler, atasözleri, ikilemeler ve kalıp sözler gibi kültürel kodlar da doğal bir bağlam içerisinde sunulmaktadır. Bu durum, çizgi filmlerin hem anadili gelişiminde hem de yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde dikkate alınması gereken işlevsel materyaller olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen çalışmada, Yabancılara Türkçe Öğretimi kapsamında TRT Çocuk kanalında yayımlanan Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu adlı çizgi filmin üç bölümü incelenmiştir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden tarama modeli çerçevesinde yürütülmüştür. İnceleme nesnesini, 6-9 yaş grubuna hitap eden söz konusu çizgi filmin ilk üç bölümü oluşturmaktadır. Çizgi filmler dinleme/izleme yöntemiyle çözümlenmiş; içerik analizi tekniği aracılığıyla metinlerde yer alan deyimler, atasözleri, ikilemeler ve kalıp sözler sistematik biçimde tespit edilmiştir. İnceleme sürecinde güvenilirlik sağlamak amacıyla TRT Çocuk kanalının resmî video paylaşım sitesi temel alınmıştır. Elde edilen bulgular, Doğan Aksan'ın söz varlığı değerlendirmesi doğrultusunda sınıflandırılmış, her bir söz varlığı unsuru bağlam içerisinde örneklendirilerek değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, incelenen çizgi filmlerin çocukların söz varlığını zenginleştirmede ve kültürel değerleri aktarmada etkili bir araç olduğu ortaya konmuştur. Bulgular, çizgi filmlerin yalnızca bir eğlence unsuru değil; aynı zamanda dil öğretiminde kullanılabilecek pedagojik bir materyal olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda çalışmanın hem çocuklara Türkçe öğretimi hem de yabancılara Türkçe öğretimi alanında katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ytö, Söz Varlığı, Çizgi Film, Kültürel Aktarım.

El-Tuḥfetü'z-Zekiyyefi'l-Luġati't-Türkiyye Sözlüğündeki Bazı Kelimeler Üzerine Dilbilimsel Bir Çalışma

Prof. Dr. Gülhan Türk[1]
[1]Yozgat Bozok Üniversitesi

Özet

Memlûk Devleti, 1250 yılında Mısır'da kurulduktan sonra Suriye ve Hicaz'ın bir kısmını kapsayan geniş bir coğrafyada 1517'ye kadar varlığını sürdürmüştür. Resmî dil Arapça olsa da idareci kadro Türkçeyi kullanmış ve saray iletişimini Türkçe üzerinden yürütmüştür. Bu durumda dil, yalnızca iletişim aracı olmanın ötesine geçerek hükmetme kapasitesi ile toplumsal kimlikler arasındaki etkileşimin merkezi bir unsuru haline gelmiştir. Memlukler döneminde dil, fıkıh, okçuluk gibi farklı konular üzerine Türkçe yazılan birçok eser olmasıyla beraber aynı zamanda Türkler ile Araplar arasında da siyasi, iktisadi ve sosyal etkileşim oldukça yoğundu. Özellikle farklı dil kullanan yönetici ve yönetilen sınıf arasında dil alanında etkileşim olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkmen-Kıpçak nüfusu da Mısır-Suriye bölgesinde Türk dilinin önemini arttırmıştır. Bu durum Araplar tarafından bu dillerin öğrenilmesi ve araştırılması ihtiyacını meydana getirmiştir. Bu sebepten dolayı Memlükler döneminde gramer ve sözlük eserleri yazılmıştır. Memlûk döneminde, Kitābü'l- İdrāk li Lisāni'l-Etrāk, Kitâb-ı Mecmû-ıTercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî, Kitābu Bulġatu'l-Muştāḳ fî Luġati't-Türk we'l-Kıfçāḳ, Et-Tuḥfetü'z-Zekiyyefi'l-Luġati't-Türkiyye, El-Kavânînü'l-Külliyye li-Zabti'l-Lûġati't-Türkiyye, Ed-Dürretü'l-Mudi'aFi'l-Luġati't-Türkiyye önemli sözlüklerdir. et-Tuḥfetü'z-Zekiyyefi'l-Luġati't-Türkiyye adlı eser Memlûk dönemine ait en önemli sözlüklerdendir. Bu sözlüğün üzerine ilk yapılan çalışma 1945 yılında Besim Atalay tarafından gerçekleştirilmiştir. Atalay'ın et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-lûgati't-Türkiyye adlı eserin Besim Atalay'a aittir. Ayrıca, 1978 yılında ise bu sözlük E.I. Fazılov ve Ziyayevaya tarafından Rusça olarak yayınlanmıştır. Besim Atalay tarafından hazırlanan et-Tuḥfetü'z-Zekiyyefi'l-Luġati't-Türkiyye'nin üzerine 2006 yılında et-Tuhfetü'z-Zekiyyef'il-Lugati't-Türkiyye Üzerine Bir Dil İncelemesi adlı yüksek lisans çalışmasında, sözlüğünde soru işareti ile bırakılan bazı Arapça kelimeler bulunmaktadır. Bu çalışma, soru işareti ile bırakılan bazı Arapça kelimeler üzerinde durmayı hedeflemektedir. Bu kelimeleri incelerken orta çağa ait ana Arapça sözlüklerden ve Memlûk-Kıpçak Türkçesine ait eserlerden faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Et-Tuḫfetü'z-Zekiyye Fi'l-Luġati't-Türkiyye, Memlûk-Kıpçak, Besim Atalay.

Mendil Kapmaca'dan Kelime Kapmaca'ya: Geleneksel Oyunun Eğitim Uygulamasına Dönüşümü

Dr. Müge Bayraktar[1]
[1]Milli Eğitim Bakanlığı

Özet

Bu çalışma, geleneksel çocuk oyunlarından biri olan "Mendil Kapmaca" oyununun, Türkçe dersinde eş anlamlı kelime öğretimini desteklemek amacıyla geliştirilen "Kelime Kapmaca" adlı özgün bir etkinliğe dönüştürülmesi üzerine kurgulanmıştır. Araştırmanın temel amacı, oyun temelli öğrenmenin öğrencilerin kelime bilgisi gelişimine ve akademik başarılarına etkisini incelemek, ayrıca geleneksel oyunların eğitsel içerikle bütünleştirilerek kültürel mirasın aktarımına katkı sağlayabileceğini ortaya koymaktır. Çalışma, ortaokul beşinci sınıf öğrencileriyle yürütülmüştür. Nicel ve nitel verilerin birlikte değerlendirildiği karma araştırma deseni benimsenmiştir. Etkinlik öncesinde öğrencilere geleneksel çocuk oyunları hakkında kısa bilgiler verilmiş, "Mendil Kapmaca" oyununun kuralları ve oynanma aşamaları uygulayıcı tarafından ayrıntılı biçimde açıklanmıştır. Ardından, öğrencilerle geleneksel biçimiyle "Mendil Kapmaca" oynanarak oyunun işleyişi pekiştirilmiştir. Uygulama süreci üç aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada, öğrencilere eş anlamlı kelimelerden oluşan 25 maddelik bir liste verilmiş ve bu listeye bağlı kısa cevaplı sorular içeren bir ön test uygulanmıştır. İkinci aşamada, mendil kapmaca oyunu "Kelime Kapmaca" etkinliğine dönüştürülerek öğrencilerin aktif katılımı sağlanmıştır. Öğrenciler iki gruba ayrılmış, her öğrenciye listedeki kelimelerin eş anlamlıları dağıtılmıştır. Ortada bulunan öğrenci mendili elinde tutmuştur. Ayrıca kelime havuzundan kelime seçerek yüksek sesle okumuş, bu kelimenin eş anlamlısına sahip öğrenciler de mendili kapmak üzere yarışmış, böylece oyun temelli aktif öğrenme gerçekleştirilmiştir. Etkinlik boyunca öğretmen, rekabetten çok paylaşım, yardımlaşma, sabır, saygı ve takım birlikteliğinin önemini vurgulamıştır. Son aşamada son test uygulanmış ve iki test arasında anlamlı düzeyde farklılık saptanmıştır. Süreç, yalnızca akademik kazanımların değil; empati, iş birliği, iletişim becerisi ve kültürel farkındalık gibi sosyal değerlerin de gelişmesine katkı sağlamıştır. Bulgular, geleneksel oyunların eğitim ortamlarında yaşatılarak hem öğrenme süreçlerine hem de kültürel mirasın etkili biçimde aktarılmasına hizmet edebileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Eş Anlamlı Kelime Öğretimi, Geleneksel Çocuk Oyunları, Oyun Temelli Öğrenme, Türkçe Eğitimi, Kültürel Miras.

Türk Kültür ve Medeniyetinin Sözlü Hafızası: Atasözlerinde Değerlerin İzleri

Öğr. Gör. Furkan Sallabaş[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, Türk kültür ve medeniyetinde yer alan temel değerlerin atasözlerine nasıl yansıdığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Dilin, bir milletin kültürel hafızasını taşıyan en önemli araçlardan biri olduğu düşüncesinden hareketle, Türk atasözleri yalnızca dilsel bir unsur değil aynı zamanda toplumsal kimliğin, ortak hafızanın ve değerler sisteminin taşıyıcısı olarak ele alınmıştır. Araştırmada, özellikle yiğitlik, sabır, konukseverlik, aile, akrabalık, komşuluk, adalet ve yardımseverlik gibi değerlerin Türk atasözlerindeki yansımaları incelenmiştir. Çalışmanın yöntemi, nitel içerik analizi çerçevesinde atasözlerinin değerler ekseninde sınıflandırılması ve farklı Türk toplulukları arasında karşılaştırılması üzerine kurulmuştur. Türkiye Türkçesinde yer alan atasözleri, Azerbaycan, Kazak, Kırgız, Uygur, Türkmen gibi farklı lehçe ve şivelerdeki karşılıklarıyla birlikte değerlendirilmiştir. Bu karşılaştırmalar, Türk topluluklarının geniş bir coğrafyaya yayılmasına rağmen ortak bir zihinsel ve kültürel zemine sahip olduğunu göstermektedir. Örneğin, “At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır” atasözü, hem Türkiye Türkçesinde hem de Azerbaycan, Uygur ve Divanü Lügati’t-Türk’te farklı biçimlerde karşımıza çıkarak yiğitlik değerinin ortak bir kültürel kod olduğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, “Sabrın sonu selamettir” veya “Misafir kısmeti ile gelir” gibi atasözleri de farklı lehçelerde küçük dilsel değişikliklerle tekrarlanmış fakat temel değer aynı şekilde korunmuştur. Elde edilen bulgular, atasözlerinin yalnızca bireysel deneyimlerin aktarımı değil aynı zamanda Türk dünyasının kültür ve medeniyet birliğini yansıtan simgesel metinler olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda atasözleri, sosyal değerlerin sürekliliğini sağlayan ve Türk toplumlarının tarih boyunca paylaştığı ortak kültürel mirası görünür kılan edebî ürünlerdir. Çalışma, atasözlerini Türk kültür ve medeniyetinin hem koruyucusu hem de aktarıcısı olarak değerlendirmekte; böylece dilin, kültürün ve toplumsal değerlerin bir bütünlük içerisinde anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dil, Kültür, Medeniyet, Atasözleri, Değerler.

Türk ve Kazak Halklarının Kültürel Değerleri: Sabahattin Ali ve Muhtar Auezov'un Eserleri Üzerine

Prof. Dr. Berdibay Shalabay[1], Dr. Assem Osken[1],
Araştırmacı Tleuberdina Gulden Tokatovna[1], Doç. Dr. Boken Gulnaz Saylaubaykızı[1],
Doktora Öğr. Akhmadiyarova Meruyert[1]
[1]Ş. Ualihanov Adındaki Kökşetau Üniversitesi (Kazakistan)

Özet

XX. yüzyılın ilk yarısında Türk halklarının edebiyatında ulusal bilinç ve kültürel mirasın edebi olarak tasvir edilmesi belirgin bir nitelik kazanmıştır. Bu bağlamda, Türk yazarı Sabahattin Ali ile Kazak edebiyatının klasiği Muhtar Auezov'un eserleri, halkın manevi dünyasını, tarihsel kimliğini ve ulusal değerlerini sanatsal bir sistem içinde ortaya koymasıyla değerlidir. Sabahattin Ali'nin düzyazılarında Türk toplumunun sosyal çelişkileri ve halkın yaşamı, emekçi kesimin kaderi ön plandadır. Onun "Kuyucaklı Yusuf" romanında ve "Sırça Köşk" adlı öykü kitabında sıradan insanların hayatı, köy yaşamı, geleneksel ahlaki değerler ve adalete yöneliş işlenmektedir. Yazar, halkın örf ve adetlerini, insani niteliklerini ve vatan sevgisini betimleyerek ulusal kimliğin manevi temelini belirginleştirir. Muhtar Auezov'un "Abay Yolu" roman-epopeyası ise XIX. yüzyıldaki Kazak halkının sosyal ve kültürel yaşamını geniş biçimde kapsayarak, ulusal değerlerin bir ansiklopedisine dönüşmüştür. Eserde Kazakların gelenek-görenekleri, aile ve boy ilişkileri, halk bilgeliği ve sanatı edebi sistemde bütünleşmiştir. Auezov, Abay'ın şahsında Kazak toplumundaki manevi uyanışı, medeniyete yönelişi, adalet ve insanlığı en önemli değerler olarak sunmaktadır. Her iki yazarın eserlerindeki ortaklık, halkın kültürel mirasına dayanarak ulusal değerleri sanatsal şekilde işlemesindedir. Sabahattin Ali, Türk halkının yaşamını ve özlemlerini yansıtırken, Auezov Kazak halkının tarihsel varlığını ve manevi ufkunu ortaya koymuştur. Her iki yazarın eserlerinde de ulusal kimliğin korunmasıyla birlikte, sosyal eşitsizlik ("Kuyucaklı Yusuf" (S. A.) , "Karaş-Karaş Olayı"(M. A.), halk kültürü, insanlık ve manevi özgürlük ("Kürk Mantolu Madonna" (S. A.), "Abay Yolu" (M. A.) gibi evrensel değerlere sesleniş açıkça görülmektedir. Sabahattin Ali ve Muhtar Auezov'un eserleri, kendi halklarının kültürel ve ulusal değerlerini tanıtmakla kalmayıp, dünya edebiyatında hümanist fikirleri yücelten değerli miraslar olarak öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Değerler, Sabahattin Ali, Muhtar Auezov, Türk-Kazak Edebi İlişkileri, Manevi Dünya.

Mahtumkulu Fırakî Şiiri ve Sayıların Hakikati

Prof. Dr. Safiya Cumayeva[1]
[1]Özbekistan Cumhuriyeti Taşkent Uygulamali Bilimler Üniversitesi

Özet

Mahtumkulu Fırakî, Türk edebiyatının göze çarpan parlak temsilcilerinden biridir. O, Türkmen halkının XVIII. yüzyıldaki manevi hayatını ve millî kimliğini anlama konusunda, aynı zamanda Türkmen edebiyatının gelişiminde önemli rol oynamıştır. Mahtumkulu'nun "Günlerim" ve "Coşkuya Erdin" adlı şiir dizilerinde lirik kahramanın çocukluk, terbiye ve tahsil yılları, gençlik dönemi, aşk, aile, yaşlılık yılları tasviri verilmiş olup, "Köroğlu" destanı içindeki "Günlerim", Fazıl Yoldaş oğlunun "Günlerim" yaş şiirlerini hatırlatır. Yaş şiiri türünün temel özelliklerinden biri – şairin yaşıdır. Mahtumkulu bu türdeki eserlerinde yaşla ilgili olayları veya insan doğası ve vücudunda geçen yenilikleri yansıtırken, sayılara özel dikkat gösterir. Şair yaş şiirlerinde lirik kahramanın dış ve iç dünyasını ayrıntılı olarak aydınlatmada sayıların anlamsal dizilimi işe yaramıştır. Yaş şiirlerinde sayıların kendine özgü silsilesi getirilmiştir. Özellikle bir, iki, üç, dört, yedi, on dört, kırk, elli, altmış, yetmiş sayılarının özü lirik kahraman hayatındaki önemli olaylarla organik bir bütünlük kazanır ki, yaş şiirlerini bunlar olmadan tasavvur etmek mümkün değildir. Demek ki, burada sayılar türün şekillenmesinde temel görevini üstlenirken, onun sembolik anlamı eserin düşünsel katmanlılığını sağlar. Mahtumkulu şiirinde sayılarla ilgili tasvirler sadece bunlarla sınırlı kalmaz, elbette. Hayatî, aşkî, dinî ve tasavvufî durumları sayıların özü veya sayıların sembolü vasıtasıyla ifade etmek Doğu halklarının edebiyatında, özellikle şiirde kendine özgü bir geleneğe dönüşmüştür, desek yanlış yapmış olmayız. Düşüncemizin delili olarak şairin şiirleri arasında sayıların "dili" ile yaratılmış "Tumor" şiirine dikkat çekeriz. Şiirde kullanılan bir tümör, bir ev, on iki can, dört sıcak ekmek, yedi nar, on iki çıra, dört meşale, bir yanar, beş elma, yetmiş iki sürü, bir çoban gibi sayılı birleşimlerin özü doğru aydınlatılırsa, bu eserin irfanî içerikli bir eser olduğu, şiirde kullanılan tüm sayıların özüne şeriat ve tarîkata ait kavramlar, dinî görüşlerin maharetle sindirilmiş olduğu hissedilir.

Anahtar Kelimeler: Yaş Şiiri, Sayı, Kırk Sayısı, Lirik Kahraman, Dört Ekmek, Yedi Nar, On İki Can, On İki Meşale

İçişleri Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatı Arşiv Hizmetleri Yönetmeliği'nin Anlaşılırlığını Artırmaya Yönelik Bazı Öneriler

Prof. Dr. Muhammet Fatih Alkayış[1]
[1]İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Özet

"Bir kuruluşun çalışma yöntemini belirleyen kuralların tümü" (https://sozluk.gov.tr/) şeklinde tanımlanan yönetmelikler, muhataplarını doğrudan veya dolaylı olarak bağlar. Bir yönetmelikten beklenen, onun anlam ve üslup açılarından sorunsuz olmasıdır. İçerisinde anlaşılmayan veya farklı yorumlanmaya müsait olan ifadelerin yer aldığı yönetmelikler kişileri/kurumları haklarından mahrum bırakabileceği gibi kişilere/kurumlara hak etmedikleri yetkiler de kazandırabilir. Bu çalışmada örneklem olarak ele alınan İçişleri Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatı Arşiv Hizmetleri Yönetmeliği (bk. https://www.mevzuat.gov.tr), aşağıda anlatım dilinin düzgünlüğü bakımından ele alınmıştır. Söz konusu kısımda (aşağıda), bu mevzuattaki sorunlu ifadeler ile bunlar için önerilen sorunsuz ifadelerden sadece birer tanesine yer verilmiştir. Tam metinde bu örneklerin sayısında artış görülecektir. Bu örnekler, yazıda doğru ifade kullanımının yanlış ve yetersiz anlaşılmaları nasıl önlediğini göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Aşağıdaki örnek cümleyi dilinin anlaşılırlığı açısından ele alalım: Sorunlu İfadeler: Kapsam MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, il özel idareleri, belediyeleri ve bağlı kuruluşlar dışındaki Bakanlık merkez ve taşra birimlerini ve geçici olarak kurulan diğer hizmet birimlerini kapsar. Önerilen İfadeler: Kapsam MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik; il özel idarelerini, belediyeleri, bağlı kuruluşlar dışındaki Bakanlık merkez ve taşra birimlerini ve geçici olarak kurulan diğer hizmet birimlerini kapsar. Sorunlu kısımda geçen "il özel idareleri" ifadesinin "il özel idarelerini" şeklinde değiştirilmesi; bunun yanında, ilk "ve" bağlacının da silinmesi uygun olacaktır. "Kanun, yönetmelik, yönerge gibi metinlerin yazımında Türkçenin doğru kullanılması ve kurulan ifadelerin herkeste aynı anlamı uyandırması gerekmektedir. Bu tür belgelerde herhangi bir ifadeden farklı anlamlar çıkarılabilmesi, kişiler veya kurumlar için ağır sonuçlara yol açabilmektedir" (Alkayış, 2023: 1). Her kurumun kendi mevzuatı doğrultusunda bir işleyişi vardır. Bu işleyişte tereddütlerin önüne geçilebilmesi için mevzuatların sağlam bir dil ve üslupla hazırlanmış olması icap etmektedir. Kanun, yönetmelik ve diğer resmi belgeler hazırlanırken Türk dili uzmanlarının görüşlerine başvurulması yerinde bir davranış olacaktır. Bireyler ve kurumlar doğru ifade sayesinde farklı yollara sapmaktan ve zaman kaybına uğramaktan kurtulurlar. İçişleri Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatı Arşiv Hizmetleri Yönetmeliği'nin incelendiği bu çalışmada ağırlıklı olarak anlam sorunları üzerinde durulmuş, ifadenin anlaşılırlığını etkilemeyen yazım ve noktalama hataları ele alınmamıştır./// Kaynaklar: Alkayış, M. F (2023). Hukuk Türkçesi Üzerine Bir Örneklem: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'ndaki Dil Yanlışları ve Bunlar İçin Düzeltme Önerileri, Anadolu Mecmuası, 2/IV, Temmuz 2023, s.1-29 (https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3088807); Google.com (bütün internet kaynakları için erişim tarihi Ağustos 2025'tir); https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=14088&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5; https://translate.google.com/?hl=tr&sl=auto&tl=en&op=translate; https://sozluk.gov.tr/.

Anahtar Kelimeler: Hukuk Dili, Yönetmelik, Anlaşılırlık

Ahmed Yesevi'nin Hikmetlerinde Er ve Eran Kelimelerinin Kullanılmasının Esasları

Dr. Nasiba Jurakulova[1]
[1]Alisher Navoi'nin adını taşıyan Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesi

Özet

Türk halkları dünya medeniyetinde önemli değişimlere imza atmış ve dürüstlük, doğruluk, cesaret ve yiğitlik gibi insani nitelikleri tüm insanlığı hayrete düşürmüştür. Türk dilinin özellikleri, onların niteliklerine yakışır bir şekilde gelişmiştir; özellikle "er" ve "eran" kelimeleri, Türklerin cesaretini ve cömertliğini tam anlamıyla yansıtmaktadır. Bu kelimeler eski örneklerde de aktif olarak kullanılmış ve Türkler kahramanlarını bu adla yüceltmişlerdir. Er ve Eraan adlı cesur kahramanlar da kurguda önemli karakterler haline gelmiştir. Halk masallarında kullanılmaları, bu ismin erken dönem edebi kaynaklarda varlığını doğrulamaktadır. Türk edebiyatı, tasvir, anlam ve şekil uyumu açısından mükemmel edebi örnekler arasında yer alır. Özellikle Türkçe bir terim olan "er" ve "eren" kelimelerinin kullanım özellikleri ayrı bir araştırma konusudur. Nitekim, Türkistan'ın Pîri Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinde "er" ve "eren" kelimelerinin saf irfanî anlamlarda kullanıldığına tanık oluruz. Hikmetlerde âşık, derviş, ârif, fakir, şeyh, mürşid gibi irfanî tasvirler, "er" ve "eren" kavramlarıyla genelleştirilmiştir. Bu hikmetlerde, dünyayı yöneten mânevî dayanaklar "er" ve "eren" olarak yüceltilmiştir. Bununla birlikte, erler en yüce makama erişmiş velîlerdir. Ahmed Yesevî, aşk bahçesinde nağmeler söyleyen âşığı, fânî dünyada garipliğini idrak eden akıllı kulu, "zerre benliği"nden arınmış ve "hevâsı olmayan" fakiri, "ayakları ıslanmadan" nehir geçen ve nazarıyla dağları yaran keşif ve keramet sahiplerini de "er" ve "eren" olarak adlandırır. Hikmetlerde doğrudan "er" diye anılan sûfîler arasında Zünnûn Mısrî, Bâyezîd Bistâmî, Bişr Hâfî ve Mansur Hallâc yer alır. Aynı zamanda dört halife ve birçok yüce zâtın tasvirinde de erlik nitelikleri tek tek sıralanmıştır. Ahmed Yesevî'nin hikmetlerindeki "erenlerin nazarı", "erlerin sohbeti", "er nefesi", "er demi" gibi nitelemeler, onların irşad makamına yükseldiğine işaret eder. Hikmetlerde er kelimesinin zıddı anlamda "nâ-cins", "bülheves" gibi sıfatlar kullanılarak, onların Hak'tan uzaklaşmış nâkıslar olduğu ifade edilir.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Yesevi, Er, Eren Gayb Ereni, Veli, Pir, Murşid, Aşık, Fakir

Türk Edebî Metinlerde Kaynak ve Estetik Uyum

Prof. Dr. Zilola Amonova[1]
[1]Buhara Devlet Üniversitesi

Özet

Türk dili eskiden imge ve sembolleri içinde barındıran bir dil olarak edebî süreçlerde etkin şekilde kullanılmaktadır. Nevai bu imkânları Kur'anî kaynaklarla uyumlaştırarak özgün poetik tasvirler yaratmıştır. Örneğin, gönül, can, yar, ulu, kut, konak gibi Türkçe kökenli kelimeler şairin eserlerinde derin tasavvufî anlam kazanır. Nevai bu kelimeleri Kur'an'ın içeriğiyle bütünleştirerek saf bir estetik uyuma ulaşmıştır. Böylece onun gazelleri yalnızca ilahî kaynakların yorumu değil, aynı zamanda Türkçe'nin en ince poetik imkânlarının da yansımasıdır. Ali Şir Nevai yalnızca Özbek edebiyatının değil, aynı zamanda bütün Türk halkları edebiyatının büyük temsilcisi olarak kabul edilmektedir. Onun eserleri, Doğu klasik edebiyatının zirvesi olup, Kur'an ve hadis kaynaklarına dayanmakla birlikte Türkçenin edebî imkânlarını geniş ölçüde ortaya koymaktadır. Nevai yaratıcılığının en önemli özelliklerinden biri kaynak (Kur'an, hadis, tasavvufî düşünceler) ile estetiğin (Türkçenin içsel imkânları, sembolik ve mecazî ifadeleri) birbirine uygun olmasıdır. Bu uyum sayesinde Nevai'nin eserleri dinî, felsefî ve estetik açıdan eşsiz bir değer kazanmıştır. Nevai'nin eserlerinde ele alınan her mesele ve düşüncenin belli bir kaynağa dayanması dikkat çekicidir. Bu durumu şairin büyük eserlerinden başlayarak küçük şiir türlerinde dahi görmek mümkündür. Ali Şir Nevai'nin yaratıcılığı, kaynak ve estetiğin uyumunun parlak bir örneği olup, onda Kur'an ve hadisler temelindeki ilahî kaynaklar Türkçenin doğal imgeleriyle bütünleşmiştir. Bu uyum sayesinde Nevai, Türkçeyi yüksek bir edebî-estetik seviyeye taşımıştır. Nevai'nin yaratıcılığını incelemek günümüzde de güncelliğini yitirmemiştir. Zira onun eserleri dinî-maarifî, felsefî, dilbilimsel ve edebiyatbilimsel açıdan da paha biçilmez bir kaynaktır. Dolayısıyla, büyük şair Ali Şir Nevai'nin eserlerinde kaynak ve estetik uyumunun en dikkat çekici yönlerden biri olduğu söylenebilir. Bu makalede söz konusu durum gazelin tam tahlili temelinde daha ayrıntılı biçimde açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Ali Şir Nevai, Kaynak, Estetik, "neml" Sûresi, Na't, Gazel

Salâh Birsel'in Kelimeleri

Prof. Dr. Şerif Ali Bozkaplan[1], Yüksek Lisans Öğr. İrem Nur Taşkın[1]
[1]Dokuz Eylül Üniversitesi

Özet

Salâh Birsel, yazar, şair, denemeci, araştırmacı, söz üreticisi bir kalem erbabıdır. Üretmiş, daima üretmiştir. Fikir dünyasının haritalarını eserlerinde resimlemiştir. Karmaşık, çetrefilli, eski… Tıpkı kadim bir hazinenin sırlarla dolu haritası gibi… Onu okumak adeta onun zihnine büyüteçle bakmak gibidir. Herkesin anlayabileceği cinsten değildir onun zihninden, kaleminden dökülenler. Farklı coğrafyalar, farklı hadiseler, araya sokuşturulan onlarca hadise… Bunlar hem anlatılanları ilgi çekici hale getiriyor hem de merakın giderilmesiyle bilgi sahibi… Birsel, fikir dünyasını doğunun ve batının meşhur kaynaklarını okuyarak oluşturmuştur. O, fikrini, hissini ve hadiseleri anlatırken heyamolalı yani "garip, acayip, şaşırtıcı" kelimeleri harmanlayarak okuyucusunun zihnini alan ve talan eder. Alaalaheyli yani "gösterişli, şaşaalı, ihtişamlı" söz kalıplarıyla yazdıklarını imtiyazlı hale getirir. Arapça ve Farsçanın Türkçe konuşanlar tarafından unutulan söz ve yapıları Birsel'in kalemininin ucunda adeta dolanır durur. Keza Batı kaynaklı kimi sözler de… Acibüşşekil: Çok acayip şekli olan, garip şekilli. "Ut çalmıyorsa rübap çalıyordur. Kafkasya'da geçerakçe acibüşşekil tar çalıyordur." (SNEB 240) Âferin-hah: Aferin diyen, beğenen, alkışlayıp takdir eden. (MBTS 14) "Akif ise, Hoca'ya söz verdiğinden yağmur dememiş, bora dememiş, - buna bütün Boğaziçi tanık vev aferinhah olmuştur – yola çıkmış." (SNEB 186) Ayn-ı şems Bir cins kıymetli taş. (TS 129) "Renkleri açık mavi, yani sütsuyu olan çeşmibülbül bardaklarına da az rastlanır. Bunlar da ince mi incedir. Kapakları da yakut, zümrüt ve lal renginde kabartma çiçeklerle süslüdür. Çizgisiz ve yanardönerdirler. Ayn-ı şems denilen saydam taş rengindedir." (SNEB 292) Ba'de'zuhur : Öğleden sonra. " 7 Ağustos'ta III. Selim Çubuklu'dadır. Aynı gün ba'de'z-zuhr yani öğleden sonra- Bahtgiray Han konağından kaldırılıp dümenli yedi çifteyle Dolmabahçe önünde bekleyen bir sefineye bindirilir, yanına yakınları da yamanarak Bozcaada'ya sürülür."(BŞM 37) Bilabahçe: Bahçesi olmayan, bahçesiz. "Ev üç katlı ve bilabahçedir" (SNEB 300) Cehennemin finnarı: Cehennem ateşi. " Boyuna Beyoğluna fırlayıp cehennem finnarına heyamolalar çeker." (SNEB 276) Efdaü'l-müverrihin: Tarihçilerin en erdemlisi, en iyi tarihçi. "Üç yüksek okul bitirmiş olsan bile Efdalü'l-müverrihin Salâh Efendi'den öğreneceğini ortadan kaldırmaz." (İP 216) Gran-mastor: Parmakla gösterilecek derecede zengin, varlıklı kimse. " Cemil Molla kızına bir de ev donatmıştır. Gran-mastorlara yakışır. Eşyalar tüm Lui Kenz. Tavanların işlemesi bile Hereke halısı." (SNEB 278) Building: İş hanı, İş merkezi. "Beyoğlundaki Building'i bile biriken borçlar yüzünden Osmanlı Bankası kapmıştır." (İP 214) Podösüet: Üstü ince havlı, yumuşak bir deri çeşidi, süet. (MBTS) "Bundan önce de beyaz ve uzun podösüet eldivenlerini geçirmiştir." (BŞM 214) Salah Birsel, yukarıda da bazı örnekleri sunulan gerek Doğu gerekse Batı kökenli kelime ve kelime gruplarını eserlerinde cesurca kullanmıştır. Hatta bazen asıl dilde bulunmayan yapılar bile oluşturmuştur. Peder-mande, şeker-mande, bal-mande, bisiklet-süvar, vb. Bu tebliğde bu türden yapılar ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Söz Varlığı, Dil, Salâh Birsel.

Türk Dünyası Araştırma Merkezleri ve Kültürel Diplomasi Üzerine Bir İnceleme

Öğr. Gör. Dr. Ayşe Dağ Pestil[1]
[1]Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Özet

Türk Dünyası, ortak tarih, dil, kültür ve değerler çerçevesinde şekillenen geniş bir coğrafyayı ifade etmektedir. Dünya genelinde bu geniş coğrafyada Türk Dünyası ülkeleri arasındaki bağların korunması, geliştirilmesi ve kurumsal düzeyde sürdürülebilir hâle getirilmesi stratejik bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'de üniversiteler bünyesinde kurulan Türk Dünyası Değerleri Uygulama ve Araştırma Merkezleri, akademik işbirliği ve kültürel diplomasi açısından dikkat çekici yapılardır. Söz konusu merkezler, Türk Dünyası ile ilgili akademik bilgi üretiminin yanı sıra, öğrenci ve akademisyen değişim programları, bilimsel toplantılar ve kültürel etkinliklerle işlevsel bir köprü görevi üstlenmektedir. Bu merkezler, sadece bilgi üretmekle kalmayıp, genç araştırmacıların yetişmesine ve yeni projelerin geliştirilmesine de katkı sağlamaktadır. Ayrıca, kültürel mirasın korunması ve tanıtılması amacıyla sergiler, sempozyumlar ve yayın faaliyetleri yürütmektedirler. Merkezler, ulusal ve uluslararası düzeyde etkinlikler düzenleyerek Türk Dünyası ülkeleriyle sürdürülebilir akademik bağların kurulmasına öncülük etmektedir. Bunun yanında, çeşitli araştırma ve proje destekleriyle akademisyenlerin uluslararası makaleler yayınlamasına imkân tanımaktadır. Bu çalışmada, Türkiye'deki Türk Dünyası Araştırma Merkezleri incelenmiş; kurumsal yapı, misyon, faaliyet alanları ve toplumsal katkılar bağlamında analiz edilmiştir. Araştırmada nitel yöntemler kullanılmış, özellikle doküman analizi ve betimsel analiz yoluyla merkezlerin kuruluş amaçları, faaliyet raporları ve kamuya açık verileri değerlendirilmiştir. Bulgular, merkezlerin Türk Dünyası ile akademik ilişkilerin güçlendirilmesi ve kültürel değerlerin korunmasında önemli roller üstlendiğini göstermektedir. Bununla birlikte, finansman kaynaklarının sınırlılığı, işbirliği ağlarının yetersizliği ve kurumsal sürdürülebilirlik sorunları öne çıkan engeller arasında yer almaktadır. Sonuç olarak, Türk Dünyası Araştırma Merkezlerinin etkinliklerinin artırılması için kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, uluslararası işbirliklerinin genişletilmesi ve sürdürülebilir stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, kamuoyunun ve paydaşların merkez faaliyetleri hakkında bilgilendirilmesi, merkezlerin görünürlüğünü ve etkisini artıracaktır. Bu araştırma, merkezlerin mevcut durumunu ortaya koymakla kalmayıp, Türk Dünyası akademik işbirliğine yönelik gelecek perspektiflerine de katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dünyası, Araştırma Merkezleri, Kültürel Diplomasi, Akademik İşbirliği

+lık/luk Türetimsel Biçimbiriminin Semantik Prozodi Görünümleri

Büşra Kahraman Dillice[1]
[1]Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Doktora Öğrencisi

Özet

Bu çalışma, Türkçede isimden isim türeten +lIk/lUk biçimbirimlerinin semantik prozodi bağlamında olumsuz anlam taşıyan kullanımlarını incelemektedir. Araştırma materyali olarak Türkçe Ulusal Derlemde yer alan kullanılmıştır. İnceleme yalnızca +lIk/lUk türetimsel biçimbirimi ile sınırlandırılmıştır. Veri toplama sürecinde tarama ve derleme yöntemlerinden yararlanılmış; derlemin "Basit Sorgu" sekmesinde "\w+lık - \w+lik - \w+luk - \w+lük" desenleri kullanılarak kapsamlı bir veri seti elde edilmiştir. Bu tarama sonucunda toplam 7.573 cümlelik veri elde edilmiştir. Elde edilen veriler, olumsuz semantik prozodi bağlamında 32 kelimeyi içermekte olup bağlam içinde analiz edilmiştir. Analiz bulguları, +lIk/lUk eklerinin farklı biçimlerinde olumsuz semantik prozodi anlamı taşıyan kelime dağılımını ortaya koymaktadır. +lık eki ile 10, +lik eki ile 6, +luk eki ile 4 ve +lük eki ile 12 kelime tespit edilmiştir. Örnekler arasında insanlık, babalık, saflık, gençlik, iyilik, liderlik, evlilik, boşluk, çokluk, meşruluk, yolculuk, büyüklük, özgürlük ve köylülük gibi kelimeler bulunmaktadır. Elde edilen kelimeler bağlam içi kullanım özellikleri açısından değerlendirilmiş ve taşıdıkları örtük olumsuz anlamlar belirlenmiştir. Özel isimler ve eşdizimler (örneğin Balıkesir, balık, çelik) araştırma kapsamına dahil edilmemiştir; ayrıca, +sIz/sUz eki ile kullanılan türevler de incelemeye alınmamıştır, zira bu ekler kendi başlarına olumsuzluk anlamı içermektedir. Çalışma, +lIk/lUk biçimbirimlerinin olumsuz semantik prozodi bağlamında üstlendiği işlevleri sistematik olarak ortaya koymakta ve Türkçe türetimsel morfoloji ile semantik prozodi ilişkisine önemli katkılar sunmaktadır. Elde edilen bulgular hem morfolojik türetim süreçlerini hem de bağlam içi olumsuz anlam üretimini açıklamaya yönelik dilbilimsel araştırmalar için değerli veriler sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Derlem Dilbilimi, Semantik Prosodi, Olumsuz Semantik Prosodi

Abdurahmon Go‘zal’ın Türk Dilinin Gelişimindeki Rolü

Doç. Dr. Zulayho Rahmonova[1], Araştırmacı Dilşoda Hakkulova[2]
[1]Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi
[2]Urgenc Devlet Üniversitesi

Özet

Abdurahmon Go‘zal edebiyat bilimcisi, dil bilimcisi, mutasavvıf ve ilahiyatçı bir Türk âlimidir. Türk dillerini milletin ruhu olarak görmek ve bu ruhu gelecek nesillere aktarma yolundaki gayretleri bütün Türk dünyasında bilinmektedir. Abdurahmon Go‘zal, 80’e yakın kitap ve risalenin müellifidir. Bu eserlerin konu başlıklarını saymak bile büyük bir araştırmayı gerektirir. Vurgulanması gereken bir husus şudur ki, Abdurahmon Go‘zal’ın ilmî çalışmaları hiçbir zaman pratik faaliyetlerinden ayrı olmamıştır. O, yaptığı araştırmalarla Türk dünyasında maneviyat ve maarif mücadelesinin bir neferi olarak tanınmaktadır. Çünkü onun ilmî faaliyetleri sadece kitaplarda kalmayıp, her düşünce ve görüşünü hayata tatbik etmeye çalışmaktadır. Bir âlim olarak dili, milletin ruhunu korumanın bir aracı olarak görmek; Türkçeyi dünya dili seviyesine çıkarmak; gençlerin eğitim ve terbiyesinde edebiyatın imkân ve avantajlarından faydalanmak; ortak değerleri yansıtan sanat aracılığıyla Türk dünyasını birleştirmek gibi yüksek idealler daima onun öncelikleri olmuştur. Abdurahmon Go‘zal’ın bu hedefleri sadece Türkiye’de değil, diğer ülkelerde de takdir edilmektedir. Özellikle “Dünya Dili - Türkçe” adlı uluslararası konferansın başlıca düzenleyicilerinden biri olması, onu Türk dünyasında mücadeleci bir dil bilimci olarak tanıtmıştır. Bugünkü Türkçenin gelişmesi ve yaygın kullanımının arkasında Abdurahmon Go‘zal’ın zekâsı, zahmetli araştırmaları, kararlılığı ve cesareti yatmaktadır. Onun her türlü plan ve projeleri öncelikle yaptığı araştırmalarda kendini göstermektedir. Ortaya koyduğu her görüş ilmî sonuçlara ve tecrübeye dayanmaktadır. Çeşitli alanlardaki araştırmaları çok sayıda olsa da, özellikle edebiyat ve dil bilimi öne çıkmaktadır. Abdurahmon Go‘zal’ın ilmî kimliği sadece belirli alanlarla sınırlı değildir. Tasavvuf hakkındaki derinlikli analizleri onun ilahiyatçılığını; el yazmalarını karşılaştırarak akademik neşirler yapması metin bilimciliğini; halk edebiyatı üzerine yaptığı yerli ve tarihi yorumlar düşünce tarihçiliğini; nadir eserleri seçip tercüme etmesi maharetli bir çevirmen olduğunu; millet için faydalı projeler üretip uygulaması ise onun klasik anlamda bir siyasetçi olduğunu kanıtlamaktadır. Bugün dünyada Türkiye Türkçesinin diğer Türk dillerine kıyasla daha yüksek bir konumda olduğunu kabul etmek gerekir. Hatta Özbekistan’da bile doktora programlarında İngilizce ve Rusçayla birlikte Türkçenin de talep edilmesi, kardeş dilin mensupları olarak bizleri sevindirmektedir. Türkçenin bu kadar yüksek bir değer kazanmasında elbette Abdurahmon Go‘zal’ın özel bir yeri vardır. Unutmamamız gerekir ki, büyük Turan’ı birleştiren manevî güç ve ruh dildir. Türk dünyasının birliğinde dilin gönülleri birleştiren bir zincir olduğu hakkında derinlemesine değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu makalede ayrıca, Abdurahmon Go‘zal’ın dünya âlimleri arasında, özellikle de Özbekler nezdinde manevi şahsiyeti, dil bilimi alanındaki eserleri aracılığıyla da ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dil, Millet, Ruh, Türk, Din, Tasavvuf, İlahiyat, Dünya Dili, Folklor, Turan

Açıklama İlişkisiyle Bağlanan Cümleler Üzerine Bir İnceleme

Doç. Dr. Hasene Aydın[1]
[1]Bursa Uludağ Üniversitesi

Özet

Cümle, dil bilgisi çalışmalarında her ne kadar yargı bildiren bir dil birimi olarak ek, sözcük, sözcük öbeği gibi diğer dil birimlerine oranla ayrıcalıklı konumda görülse de çoğu zaman cümlenin de tek başına kusursuz iletişimi sağlamadığı bilinir. İletişim sürecinde cümleler, alıcıya iletiyi net biçimde aktarabilmek için başka cümlelerle desteklenir; böylece cümleden büyük birlikler ortaya çıkar. Aynı konu etrafında birleşen cümlelerin oluşturduğu cümle toplulukları olan cümleden büyük birliklerde yer alan cümleler arasında farklı biçimsel ve anlamsal ilişkiler görülebilir. Bu anlamsal ilişkilerden biri de açıklamadır. Bir temel cümleden sonra o cümledeki yargıyı daha anlaşılır kılmak, desteklemek ya da güçlendirmek için açıklama cümlelerinden yararlanılır. Böylece birbirine anlamsal açıdan açıklamayla bağlı cümle birlikleri ortaya çıkar. Bu tür yapıların bir kısmı, dil bilgisinde "açıklamalı sıralı cümle", "açıklamalı bağlı cümle", "bağlı cümle" gibi başlıklar altında değerlendirilse de Türkiye Türkçesinde sık kullanılan bu ifadelerin farklı kuruluş özellikleriyle bir araya geldikleri dikkati çekmektedir. Bu da konunun farklı örneklerle incelenme zorunluluğunu ortaya çıkarır. Kimi zaman temel cümle ve açıklama birimi, biçimsel olarak birbirinden ayrı değerlendirilemeyecek durumdadır. Cümle sınırları belirlenirken bunlar bütün olarak, tek bir cümle biçiminde değerlendirilir. Bazen de aradaki anlamsal ilişkiye rağmen bunları biçimsel açıdan ayrı cümleler olarak ele almak gerekir. Yapısal olarak farklı bağlanış biçimleri olan bu cümlelerin anlamsal olarak da bütün-parça, genel-özel, sebep-sonuç, derecelendirme, soyuttan somuta geçiş gibi özelliklerle açıklama ilişkisi kurdukları görülür. Bu çalışmada, Türkiye Türkçesi söz diziminde farklı özellikleriyle dikkat çeken, birbirine açıklama ilişkisiyle bağlanan cümleleri, yazı diline ait örnekler üzerinden yapısal ve anlamsal özellikleriyle ele almak ve cümle ögesi belirleme çalışmalarına katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Söz Dizimi, Cümle, Açıklama, Açıklayıcı, Bağlı Cümle

Adil ve Önyargılı Dil Politikası

Prof. Dr. Yorkinjon Odilov[1]
[1]Institute of Uzbek Language, Literature and Folklore of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Özet

Makale çağdaş sosyodilbilimin en güncel sorunlarından biri olarak kabul edilen dil politikası konusuna adanmış olup, bu bağlamda dil politikasının adil ve önyargılı türleri sosyodilbilimsel açıdan toplumsal örnekler üzerinden incelenmiştir. İlk olarak, dil politikası kavramının sosyodilbilimsel anlamı açıklanmıştır. Ardından doğrudan adil dil politikası ve önyargılı dil politikası kavramlarının sosyodilbilimsel niteliği ele alınmıştır. Makale yazarı öncelikle adildil politikasının hangi özelliklere sahip olduğunu belirlemiştir. Yazara göre adil dil politikası öz itibarıyla şu özelliklere sahiptir: 1. Devlet, yetki alanındaki dillerin eşitliğini sağlamaya çalışır. Böyle bir dil politikasında, ülkede mevcut herhangi bir dilin statüsü diğerinden üstün veya aşağı değildir. 2. Adil dil politikası, devletin kendi sınırları içindeki dilsel çeşitliliği desteklemesiyle kendini gösterir. Bu durumda devlet, ilgili yasal düzenlemelerle etnik çoğunluğun diliyle birlikte ulusal azınlık dillerini, özellikle yok olma tehlikesi altındaki dilleri korumaya yönelik önlemler alır. 3. Adil dil politikası bireylere hem ana dillerini hem de diğer dilleri öğrenme ve kullanma imkânı sağlamalıdır. Bu husus, eğitimle ilgili mevzuatın tarafsızlığı ile belirlenir. 4. Dil politikasının tarafsızlığının sağlanmasında toplumun sürekli katılımı önemlidir. Bu noktada vatandaşlar, topluluklar veya sivil toplum kuruluşları iş birliği içinde dil politikasıyla ilgili karar alma sürecine etki eder. 5. Dil politikası oluşturulurken toplumun katılımı, bu politikanın gizli veya dar bir çevrede değil, açık, şeffaf ve geniş kapsamlı olmasını sağlar. 6. Dil politikasının şeffaf ve geniş kapsamlı olabilmesi için yasal bir temele sahip olması gerekir. Mevzuat, vatandaşların dil haklarını yeterli ölçüde güvence altına almalı ve korumalıdır. Önyargılı dil politikasının niteliği ise şu şekildedir: 1. Önyargılı dil politikası, sosyal ve ekonomik yaşamda bir dilin kullanımını sınırlandırma pahasına başka bir dilin kullanımını zorunlu kılma, gayriresmî veya yasa dışı olarak dayatma yoluyla ortaya çıkar. 2. Önyargılı dil politikası, vatandaşların günlük iletişimde ana dillerini kullanma hakkının kısıtlanması veya sınırlandırılmasında görülür. Genellikle sosyal, siyasi ve kültürel baskılarla ortaya çıkar ve farklı ülkelerde farklı şekillerde tezahür eder. 3. Önyargılı dil politikası, etnik azınlık kültürünü baskın kültüre asimile etme girişimlerinde kendini gösterir. Tarihî, siyasi, sosyal ve ekonomik faktörler aracılığıyla azınlık dillerini bağımsız bir dil olarak ortadan kaldırma veya ortadan kaldırmaya çalışma çabalarıyla ilgilidir. 4. Önyargılı dil politikası, adaletsiz yasalar aracılığıyla vatandaşların dil haklarının kısıtlanmasında da görülür. Yasal olarak önyargılı hale getirilmiş dil politikası uygulamaları geçmişte olduğu gibi bugün de mevcuttur. Özellikle Çarlık Rusyası ve eski Sovyetler Birliği'nde uygulanan sistematik Ruslaştırma politikası, ulusal dillerin yerine Rusçanın yerleştirilmesine yönelikti. 5. Önyargılı dil politikası ayrıca mevcut dilsel durumun bilimsel olarak incelenmediği, dil politikalarıyla ilgili kararların dil aktivistleri, dilbilim ve eğitim temsilcilerinin katılımı olmadan dar bir çevrede belirlendiği ve bu politikaların kapalı ve şeffaf olmayan bir şekilde geliştirildiği durumlarda da kendini gösterir

Anahtar Kelimeler: Dil, Sosyodilbilim, Dil Politikası, Dil Planlaması, Adil Dil Politikası, Önyargılı Dil Politikası

Ahmedî İsimli/mahlaslı Bir Şairin Bahr-i Tavîl'inde Türkçenin Kullanımına Dair Tespitler

Doç. Dr. Yılmaz Top[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Bahr-i tavîl; nazımla nesrin iç içe geçtiği kendine has nazım şekillerinden biridir. Bu nazım şeklinde uyaklı dizeler; ölçülü, uzun ve iç uyaklı nesir cümleleri hâlinde biçimlendirilir. Klasik Türk şiirinde yaygın kullanılan bir nazım şekli olmamakla birlikte; son yıllarda farklı yüzyıllardan birçok bahr-i tavîlin gün yüzüne çıkarılarak bilhassa makaleler yoluyla tanıtıldığı görülmektedir. 18. yüzyılda yaşamış bir Bektaşi şairi olan Giritli Resmî Ali Baba'nın tertip ettiği Şiir Mecmuası'nın 85b-86b sayfaları arasında bulunan ve Ahmedî isimli/mahlaslı şaire ait olan Türkçe bir bahr-i tavîl de bu nazım şekli ile alakalı giderek zenginleşen literatür birikimine ilave edilmeye aday görünümdedir. Tasavvufi bir duyarlılıkla yapılandırılmış bu bahr-i tavîlde kahraman ağzından anlatılan hikâyenin kurgusunda en dikkat çekici düğüm noktası, anlatıcı konumundaki dervişin Allah yolundaki yürüyüşüne bir engel teşkil eden dünya ve benlik cazibesinin çok güzel bir kadın kimliğinde tanıtılmasından ibarettir. Bu güzel kadının özellikle fiziki görünümüne dair ortaya konan mübalağalı tasvir kalıpları, Türkçenin bu mevzudaki zengin sözcük birikiminin varlığını sergilemeye olanak vermektedir. Hikâyenin çözüme uzanan ikinci bölümünde dervişin, kendisine gönlünü kaptırdığı söz konusu güzel kadının hakikatteki oldukça çirkin sureti ile yüz yüze gelişi, anlatının kurgusuna yön veren tasavvufi öğretinin/mesajın belirginleşmesini sağlar. Dünyevi heves ve cazibenin Hak yolcusunun aklını başından alma ve onu hak yolculuğundan saptırma kudreti ile bu yolcunun gönül gözünü açıp ilahi hakikatleri idrak ederek dünya kayıtlarını terk etme hâli bahr-i tavîlde macerasını paylaşan dervişin anlattığı hikâyenin tasavvufi arka planına yerleşir. Bu bildiride; bahr-i tavîl nazım şeklinin kalıbına oturtulan söz konusu temsilî hikâyenin taşıdığı tasavvufi telkin hususlarının bu hikâyenin tüm okuyucu/dinleyici muhataplarına akıcı ve verimli şekilde aktarımı konusunda Türkçenin, sahip olduğu söz varlığı ve anlatım imkânlarıyla sağladığı katkının boyutlarını tespit edebilme amacından hareket edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Şiiri, Bahr-i Tavîl, Ahmedî, Tasavvufî Öğreti, Derviş, Türkçe Söz Varlığı

Aktarma Cümlelerinde Noktalama ve İmla: Yorgun Savaşçı Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Emre Türkmen[1]
[1]Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, Yorgun Savaşçı adlı eserdeki benzer aktarma cümlesi örneklerini birinci ve takip eden baskıları esas alarak noktalama ve imla bakımından incelemektedir. Aktarma cümlesi, meramı alıntılarla çeşitli biçimlerde aktaran cümledir. Yapıca iç içe birleşik cümle olarak kabul edilen aktarma cümlelerinde aktarılan cümle, alıntı ve aktarmanın yerini tutan iç cümledir (Coşar, 1997, s. 153). Bu cümlelerde aktarımın türü ve alıntılanan cümle çeşitli noktalama işaretleriyle belirgin hâle getirilmektedir. Yazım Kılavuzu'nda virgül, iki nokta, üç nokta, uzun çizgi, tırnak işareti ve tek tırnak işareti ile ilgili açıklamalarda aktarma cümlesi özeliği gösteren kuruluşların örnekleri görülmektedir (Türkmen, 2022, s. 448). Doküman incelemesi kullanılan çalışmanın veri kaynağı Kemal Tahir'in Yorgun Savaşçı adlı romanıdır. Konuşma cümlelerinin sıklığı, bu cümlelerin çoğunlukla aktarmaya dayanması, eserin inceleme verisi olarak seçiminde etkili olmuştur. Daha önce Vatan gazetesinde tefrika edilen romanın farklı yayınevleri tarafından yayımlanmış dört farklı baskısı incelenmiştir. Buna göre eserin kitap neşri olarak Remzi Kitabevi tarafından 1965 tarihli olan ilk baskısı ile Bilgi Yayınevi (1973, beşinci baskısı), İthaki Yayınevi (2005) ve son olarak Ketebe Yayınevi (2022) tarafından yapılan baskıları karşılaştırılmıştır. İncelemelerde aktarma cümlesi örneklerinde imla düzeyindeki farklılıkların düzeltme işaretinin kullanımı, büyük harflerin kullanımı, ünlü daralması ile birleşik kelimeler, alıntı kelimeler, mastarlara gelen ekler ve ile'nin yazılışı ile ilgili olduğu görülmüştür. Aktarma cümlesi örneklerinde noktalama işaretleri düzeyindeki farklılıkların ise nokta, virgül, noktalı virgül, iki nokta, üç nokta, soru işareti, ünlem işareti, kısa çizgi, uzun çizgi, tırnak işareti, tek tırnak işareti, yay ayraç ve kesme işaretlerinin kullanımdan kaynaklı olduğu görülmüştür. Bu minvalde bildiride veriler örneklendirilerek paylaşılacak ve yoğunlaşılan noktalara bağlı olarak öneriler dile getirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Aktarma Cümlesi, Aktarılan Cümle, Noktalama, İmla, Yorgun Savaşçı

Alev Alatlı Romanlarında Türkçe'nin Kullanımı: Türkçeye Felsefi ve Kültürel Bir Yaklaşım

Prof. Dr. Mesut Tekşan[1]
[1]Ordu Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, Alev Alatlı'nın Türkçeye dair görüşlerini kültürel, düşünsel ve estetik bağlamda ele alarak, yazarın dil anlayışını ve edebi yaklaşımını analiz etmektedir. Alatlı, sadece bir romancı değil; aynı zamanda entelektüel kimliğiyle Türkçe üzerine düşünceleriyle de dikkat çeken bir yazardır. Bu bildiride, Alatlı'nın Türkçe'ye yönelik değerlendirmeleri; kültürel, düşünsel ve estetik bağlamda incelenmektedir. Alatlı'ya göre dil, bir milletin hafızasıdır; sadeleşme uğruna zenginliğinden koparılan bir dil, düşünce üretme yetisini de yitirir. Romanlarında bu dil yitimini "Afazilik" olarak adlandıran Alatlı, Güzel Türkçe'yi yeni yetişen nesillere yetkinlikle öğretmenin önemini belirterek, Türkçe'yi iyi bilen bilim insanları yetiştirilmesini önemle vurgulamaktadır. Anadilde eğitimi bilimsel ve sanatsal alanda gelişmenin şartlarından sayan yazar, "dublaj Türkçesi" kavramı ile dilin yabancı etkilerle yüzeyselleşmesine karşı çıkarken, Türkçenin felsefi düşünceyi taşıyabilecek kapasitede yeniden inşa edilmesi gerektiğini savunur. "Türkçe, yeryüzünde eşi olmayan, harika bir dil! Sanki birtakım matematikçiler oturmuşlar, şöyle matematiksel yapısı olan, kurallı, düzgün bir dil icat edelim diyerek Türkçe'yi bulmuşlar! Bir dilin büyüklüğü matematiğe olan yakınlığı ile ölçülüyor" diyen yazar, halk dilinden entelektüel dile, sokak dilinden bilimsel dile uzanan bir dil anlayışıyla romanlarını yazar. Postmodern roman tarzında yazılmış, çok katmanlı, derinlikli ve kültürel yönden zengin romanlar postmodern romanın olanaklarını bilen donanımlı okuyuculara seslenir. Donanımlı okuyucu onun romanlarında duygusal, düşünsel birçok güzellikler bulacağı gibi bilgisini, görgüsünü, siyasi ve toplumsal görüşünü geliştirebilecek, anadilini güzel Türkçe'yi kullanma becerisini de artıracaktır. Çünkü o romanlarında halk veya entelektüel dili demeden, sokak veya bilimsel dil ayrımı yapmadan yaşayan Türkçe'yi kullanmaktadır. Aynı zamanda Türkçe'nin ses ve yapısal güzellikleri ve zenginliği üzerinde oldukça sağlam görüşler ileri süren yazar, Türk milletinin ve insanlığın kurtuluşunun Batının bilgi tekelinin kırılmasına bağlı olduğunu bunun da anadilde eğitim-öğretim yapılmasına bağlı olduğunu belirtir. "Koalisyon'un bilgi tekelini kırmadan yaşayakalmak mümkün değildi. Sadece kendi ulusumuza yönelik günübirlik çözümler üreterek yaşayakalmak da mümkün değildi.(…) Ezeli ve Ebedi Gerçeklik'i yansıtan holistik alternatifler. Başka kısmi gerçekler. Direnişimizin bilimsel gerekçesi." Türk milletinin bilimde, eğitimde ve sanatta ilerlemesi ve milli olabilmesi bilim, eğitim ve sanat dilinin Türkçe olmasına bağlıdır. Bu düşünceyle kendisi de başta romanları ve denemeleri olmak üzere Türkçe'nin güzel örneklerini vermiştir. Türk çocukları onun eserlerini ve görüşlerini okuyarak, Türkçe düşünerek milli kimlik inşa edecek, Batının bilim tekelini kırarak bilimsel ve sanatsal faaliyetlerde bulunacaklar ve Türkçe'mizin bayrağını daha yükseklere taşıyacaklardır.

Anahtar Kelimeler: Alev Alatlı, Türkçe, Kültür, Düşünce, Dublaj Türkçesi, Afazi, Entelektüel Dil

Alevi-Bektaşi Velâyetnâmeleri'nde Dile Yansıyan Halk Kültürü

Dr. Öğr. Üyesi Serdar Gürçay[1]
[1]İstanbul Kültür Üniversitesi

Özet

Alevi-Bektaşilik, İslam'ın tasavvufi ve senkretik bir yorumu olarak 13. yüzyıl itibarıyla, bilhassa Moğol baskınları neticesinde Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Yesevî dervişleri vasıtasıyla Anadolu'da gelişmiş, Hacı Bektâş-ı Veli'nin öğretileri etrafında şekillenmiş bir inanç sistemidir. Velâyetnâmeler ise, bir veli-erenin kerametlerini, tarihsel yaşamını ve tarik üzerindeki rehberliğini anlatan menkıbevî eserlerdir. Dinî-tasavvufî bir metin türü olan velâyetnâmeler, sözlü kültüre ait keramet anlatıları ön planda olmakla birlikte topluluğun kolektif hafızasından da güçlü izler taşır. Zira Alevi-Bektaşi düşüncesinde velilik ve keramet anlayışı oldukça güçlüdür. Doğal olarak bu metinler de bu anlayış etrafında şekillendirilir. Halkın tefekkürüne bağlı olan bu inanç belgeleri, sembolik ve alegorik motiflerle bezeli olmasına karşın dönemin sosyo-ekonomik, siyasî, tarihî-coğrafî ve dinî koşulları hakkında önemli ipuçları barındırmaktadır. Dolayısıyla bu eserlerin, geleneğin kutsallaştırdığı velilere ait anlatıları içeren, topluluğun kimlik ve hafızasına katkı sağlayan önemli yazılı eserlerden olduğu söylenebilir. Bu metinler, Anadolu sahasında gelişen Türkçenin halk diliyle en doğal, samimi ve yaratıcı bir şekilde ortaya konulduğu yazılı kaynaklardandır. Çalışmamızın amacı, tıpkı Türkçeyi dinî tefekkür dili hâline getiren Hoca Ahmet Yesevi'nin Hikmetlerindeki sufiyane şiirlerde olduğu gibi, daha geniş bir halk kitlesine hitap edebilmek için Türk diliyle yazılan velâyetnâmeleri; söz varlığı, anlatım ve ifade olanakları bakımından mercek altına almaktır. Bilhassa eserlerdeki atasözü-deyimler, alkış-kargışlar, sözlü geleneğin sanatlı unsurları, günlük yaşam, tabiat, meslekler, ahlâk, töre ve geleneklere dair yerel sözcükler bu eserlerde korunmuştur. Aynı zamanda inanç sistemiyle bağlantılı olarak metinlerde geçen dinî-tasavvufî kavramlar da Türkçeleştirilerek ya da halk üslubuyla kullanılmıştır. Çalışmada, Hacı Bektâş-ı Veli başta olmak üzere, Koyun Baba, Od'man Baba, Abdâl Mûsâ, ve Şücâ'e'd-din Veli velâyetnâmeleri dokümantasyon tarama yöntemiyle taranmış ve örnekler, bağlamlarıyla birlikte tespit edilerek incelenmiştir. Bu eserler aracılığıyla geleneğin kodlarının gelecek nesillere aktarılarak korunduğu, bu eserlerin hem dinî hem edebî hem de kültürel bir taşıyıcı işlevi gördüğü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alevi-Bektâşî Velâyetnâmeleri, Söz Varlığı, Sözlü Gelenek Ürünleri, Türk Dili.

Ali Şir Nevâyî Sözlüklerine Bir Katkı: Lügat-i Nevâyî (Asıġ Sözlüğü)

Dr. Öğr. Üyesi Elif Gizem Karaoğlu Kirenli[1]
[1]Karabük Üniversitesi

Özet

XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugâti't-Türk adlı eseriyle başlayan Türk sözlükçülük geleneği, zamanla farklı coğrafyalarda gelişimini sürdürerek çeşitli amaçlar ve ihtiyaçlar ekseninde şekillenmiştir. Bu gelenek içerisinde sözlüklerin; dil öğretimi, yabancı unsurların açıklanması ve eserlerin anlaşılmasını kolaylaştırması gibi işlevlerinin yanında özellikle büyük şair ve yazarların eserlerinin doğru kavranması sürecinde de önemli bir görev üstlendiğini söylemek mümkündür. Sözlük çalışmaları bu bağlamda, sözü edilen eserlerin coğrafi dolaşımı ve etkisini ortaya koyması bakımından dil araştırmalarında özel bir konuma sahiptir. Ali Şir Nevâyî'nin eserleri, Türk sözlükçülük geleneğinin gelişiminde etkili olmuştur. Türkçenin ifade gücü ve olanaklarını açıkça ortaya koyduğu bu eserlerinde, sözcük seçimindeki titizlik, anlam derinliği ve ifade zenginliği gibi dil ve anlatım özellikleri Nevâyî'yi özgün kılmaktadır. Dolayısıyla Nevâyî'yi daha iyi anlamak için sözlüklerin hazırlanmasına ihtiyaç duyulmuştur. Doğu Türkçesi sözlükçülük geleneğinin oluşumunda temel etken olan bu ihtiyaç yalnızca bu sahayla sınırlı kalmamış, özellikle Anadolu sahasında Abuşka Sözlüğü, Şeyh Süleyman Efendi Sözlüğü, İmes Sözlüğü gibi eserler de yine bu ihtiyaç sonucunda ortaya çıkmıştır. Hazırlanan bu sözlükler hem Türk sözlükçülüğüne katkı sağlamış hem de Doğu ve Batı Türklüğü arasında dil ve kültür etkileşimini güçlendirmiştir. Bu bildiride tanıtılacak olan "Lügat-ı Nevâyî" ya da "Asıg Sözlüğü", Ankara Millî Kütüphanede B303 numarasıyla kayıtlı seçme bir divanın içerisinde yer alan küçük bir sözlüktür. 123 numaralı sayfada "lüġat-ı Nevāyī" başlığıyla başlayan sözlüğün ilk madde başı sözcüğü "asıġ"dır. Sözlüğün içerisinde yer alan her bir kelimenin altına Oğuzca karşılığı kaydedilmiştir. Yazı hattındaki farklılık, bu kısmın asıl müstensih dışında başka bir el tarafından boş sayfalara sonradan eklendiğini düşündürmektedir. Nevâyî'nin eserlerine Anadolu coğrafyasında duyulan ilginin bir örneği olarak Lügat-ı Nevâyî (Asıg Sözlüğü), hacimce az olsa da söz varlığı açısından dikkate değer bir metindir. Bildiride bu sözlüğün içerik özellikleri ve sözlükçülük geleneği içerisindeki yeri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sözlükçülük, Sözlük Çalışmaları, Ali Şir Nevâyî, Lügat-i Nevâyî, Asıg Sözlüğü

Ali Şir Nevāyî ve Anadolu Sahası Şairlerinde Ortak Bir Mazmun Olarak Yarasa ve Hazret-i İsa

Prof. Dr. Funda Toprak[1]
[1]Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Özet

Kur'ân-ı Kerim'de Al-i İmrân Suresi 49. ayette ve Maide Sûresi 110. ayette anlatılan Hazret-i İsa'ya ait bir mucize, hem Çağatay hem de Anadolu şairlerine ilham olmuştur. Bu ayetlerde Hazret-i İsa'nın çamurdan bir kuşa üflediği ve kuşun canlanarak uçtuğu mucizesi ifade edilmektedir. İlk olarak Rabguzi'nin Kısasü'l Enbiya'sında daha sonra da çeşitli kaynaklarda bu kuşun yarasa olduğu dile getirilmiştir. Kuşun diğer kuşlardan farklı olarak memeli bir hayvan olması bu çıkarımlara sebep olmuş olmalıdır. Bu sebeple divan şiiri ile ilgili temel kaynaklarda bu kuş "mürg-i ʿİsa" olarak da geçer. Yarasa sözcüğü klasik şiirimizde şeb-perre, huffaş olarak Farsça ve Arapça sözcüklerle ifade edilir. Bu çalışmada Çağatay edebī şiirinin büyük üstadı Ali Şir Nevāyī ve klasik edebiyatımızın belli başlı şairlerinin eserlerinde bu mazmunu nasıl işledikleri, benzerlik ve farklılıkları üzerinde durulacaktır. Bugünkü iletişim imkanlarının olmadığı çağlarda kervanlarla götürülen divanlarla birbirlerini tanıyan şairlerin aynı mazmunu kendi hayal dünyalarında nasıl şekillendirdiklerini görmenin ve divan şiiri adıyla kanaatimizce yanlış adlandırılan Türk şiirinin belli bir coğrafya ya da zümreyi temsil etmediğini binlerce kilometre mesafede bile aynı mazmunu işlediğinin delilleri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Aşağıda Nevāyī ve Ahmedī'den alınan iki örnekte aynı mazmunu görmek mümkündür. Yitmese gerd-i rehin kuhlî bolup Rûhu'llâha ʿĀciz iyler çagı huffâş ʿamâsıga devâ (BV:3/4) "Hazret-i İsa'ya senin yolunun toprağı sürme olup ulaşmadığı zaman, yarasa körlüğüne devada aciz kalır" Düzerdi balçığı kuş sûretinde vü pes ana Verir idi nefesiyle revân revân İsî (GÜFTA, 2004: 171) "Balçığı kuş şeklinde yapardı sonra ona nefesiyle can verirdi İsa"

Anahtar Kelimeler: Hazret-i İsa, Yarasa Mazmunu, Huffaş, Vatvat, Şeb-Perre

Anlatıcı Tipolojisi Bağlamında Orhan Veli'nin Öykülerinde Edilgen Anlatıcı

Dr. Öğr. Üyesi Okan Özkara[1]
[1]Ardahan Üniversitesi

Özet

Orhan Veli, Türk edebiyatında şiirleriyle ön plana çıkmış bir sanatçı olmasına rağmen öykü türünde de dikkate değer çalışmalar ortaya koymasıyla bilinir. Onun öyküleri, biçim ve içerik bakımından incelendiğinde anlatıcı tipolojisi bağlamında özgün nitelikler taşır. Çalışmanın odak noktasını da öykülerindeki edilgen anlatıcı kavramı oluşturmaktadır. Anlatıbilim açısından edilgen anlatıcı, metin içerisinde gözlemci konumunda bulunarak tanıklık işlevi üstlenen anlatıcı türünü ifade eder. Bu tür anlatıcılar kurgusal metin içerisinde olayların merkezinde yer almayıp merkeze yakın bir yerde konumlanarak yalnızca gördüklerini okura aktarırlar. Böylelikle okur, öykudeki anlatı akışını doğrudan yazarının sesi yerine sınırlandırılmış bir bakış açısıyla algılama yoluna gider. Bu bağlamda edilgen anlatıcı yalnızca bakış açısını değil, aynı zamanda dilin inşa edilme biçimini de belirler. Gözlemci konum, anlatının sözdizimsel yapılarını ve üslup tercihlerini yönlendirerek öykünün anlatım tekniklerine de doğrudan olarak etki eder. Bildiride, anlatıcı tipolojisi bağlamında edilgen anlatıcının işlevinden hareketle Orhan Veli'nin öyküleri incelenerek bu bakış açısının edebî yapıya etkilerini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Öyküleri toplu olarak yayımlanmış olan sanatçının "Hoşgör Köftecisi, Kan, Baharın Ettikleri, Öğleden Sonra, İşsizlik, Denize Doğru, Yaşasın Aşk" isimli anlatılarında konumlandığı yer, aynı zamanda metinlerin bakış açısı ve söylem düzlemi hakkında yol gösterecektir. Bu bakış açısından hareketle anlatıcının pasif hâli, öykülerdeki kurgusal zeminin sadeliğini gösterir. Yüzeyde son derece duru bir anlatıma sahip olduğu anlaşılan öykülerin içerikte çok katmanlı izleksel derinlikler taşıması ise edilgen anlatıcının algısal bağlamda okuru metne dâhil etmesiyle sağlanır. Dolayısıyla edilgen anlatıcı, öykülerde yalnızca bir gözlemci değil, aynı zamanda dilin tarafsızlık, yalınlık ve mesafelilik ilkeleri üzerinden inşa edilmesini sağlayan bir düzenleyici işlev görmektedir. Çalışmada, edilgen anlatıcının öykülerdeki somut örneklerinden hareketle öykülerdeki anlatıcı perspektifinin niteliği tartışılacaktır. Böylelikle öykülerdeki anlatıcının gözlemci özelliği; olaylara dışarıdan bakan tavrı ve öykü kişilerinin görünümünün edilgen anlatıcı perspektifinden görünümünü açığa çıkaracaktır. Bu yaklaşım, anlatıcı tipolojisinin metinsel dil ile ayrılmaz bir bütün olduğunu; dilin seçili anlatıcı üzerinden biçimlenerek estetik bir inşa sürecine dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Bu sayede anlatıcının edilgenliği ile anlatının izleksel dokusu arasında kurulan ilişkinin edebî yapıya yansımaları da değerlendirilecektir. Dolayısıyla bildiri, hem Orhan Veli'nin öykülerinin anlatıbilimsel açıdan yeniden incelenmesine hem de modern Türk öyküsünde anlatıcının çeşitliliğine dair tartışmalara özgün bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Öykü, Orhan Veli, Anlatı Tipolojisi, Edilgen Anlatıcı.

Antalya Ağızlarında Ekmek ve Hamur İşi Yiyecek Adları

Prof. Dr. Serdar Bulut[1]
[1]Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi

Özet

Türkiye Türkçesi ağızları son yıllarda yapılan çalışmalarla söz varlığı noktasında önemli bir aşama kaydetti. Söz varlığı noktasında mahalli söyleyiş özelliklerinin yanında özellikle yerel sözcüklerin de tespiti Derleme Sözlüğü'nü zenginleştirmektedir. Bu sözcüklerin sadece tespit edilip bırakılması değil sesbilimsel, şekilbilimsel ve anlambilimsel incelenmelerinin de yapılması ağım bilimine önemli katkılar verecektir. Ağız biliminde ad bilimsel çalışmalar içinde ekmek adları üzerine çalışma mevcut değildir. Türk mutfağında çok önemli bir yere sahip olan ekmek kültürü, Türk insanının olmazsa olmaz besin kaynağıdır. Ekmek ve hamur işi yiyecekler lezzetiyle sadece Türkiye içinde değil, Türkiye dışında da geniş kitlelere hitap etmektedir. Türk insanı için ana besin kaynağı olarak görülen ekmek, saygıyı da kazanmış ender yiyeceklerden biridir. Ekmek ana yiyecek iken, diğer yiyecekler yardımcı yiyecek rolündedir. Özellikle yerleşik hayata geçişle birlikte tarım kültürünün yaygınlaşması ve farklı tahılların üretilmesi ile ekmekte kullanılan hammaddeler de farklılıklar göstermiştir. Özellikle siyah buğday, kılçıklı buğday, kepekli ekmek gibi katkılı ekmeklerin yerini zamanla saf beyaz undan üretilen ekmek almış gibi görünse de Türkiye'de ekmek için kullanılan malzemedeki çeşitlilik, ekmeğin tüketildiği yerler, pişirme süresi, niteliği ve daha birçok sebep ekmekle ilgili kavramların zenginleşmesine ortam hazırlamıştır. Bizim bu çalışmamızda Türkiye Türkçesi ağızlarında tespit edilen ekmek adları ve hamur işi yiyecek adları hem anlambilimsel açıdan hem de dil bilgisel açıdan analiz edilecektir. Türkiye Türkçesi ağızlarının bu açıdan zengin olduğu unutulmamalıdır. Özellikle konargöçer hayat süren Yörük-Türkmenlerin diyarı olan Antalya ağızları ekmek adları ve hamur işi adları açısından beklenilenin üzerine bir söz varlığına sahiptir. Türkçede ekmek adı ve hamur işi yiyecek adı türetilirken sıfat tamlaması ve belirtisiz isim tamlaması yoluyla terim türetmenin yaygın olduğu görülmüştür. Türkiye Türkçesi ağızlarındaki ekmekle ilgili söyleyiş biçimlerinin Dîvânü Lügati't Türk ile paralellikler gösterdiği tespit aşikardır. Çalışmamızda bu kapsamda Antalya ağızlarında yer alan ekmek adları ve hamur işi adları tespit edilip, dil bilgisel ve anlambilimsel analizleri yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Antalya Ağızları, Türkiye Türkçesi Ağızları, Söz Varlığı, Ekmek Adları, Hamur İşi Adları

Azerbaycan ve Şor Dillerinde Ortak Geçmişin İzleri

Doç. Dr. Elnare Aliyeva[1]
[1]Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi

Özet

Azerbaycan dili eski bir tarihe ve yazı kültürüne sahip bir dil olarak Oğuz grubuna ait Türk dillerindendir. Bu dilin gelişiminde farklı dönemlerde Kıpçak, diğer Oğuz dilleri, Karluk dilleri, Arap-Fars, Rus ve nihayet Avrupa dillerinin belirli etkileri olmuştur. Uygur-Oğuz grubunun Hakas alt grubuna ait Şor dilini incelediğimizde, bu diller arasında bazı ortak özellikler görmek mümkündür. Bu özellikler sadece yazı dili düzeyinde değil, aynı zamanda ağız düzeyinde de kendini göstermektedir. Bu unsurların bir kısmı, Türk dillerinin bağımsız dil olarak ortaya çıkışından önceki dönemlere ait izler gibi kabul edilebilir. Bu açıdan, bildirimizde bu ortak özellikleri araştırmaya karar verdik. Kişi zamirleri, sayılar, renk belirten sıfatlar, kök fiiller, akrabalık terimleri, hayvan adları vb. leksik birimler genellikle ortak Türk özellikleri taşır ve Türk dillerinde bazı fonetik farklarla kendini gösterir. Bu benzerlikler Azerbaycan ve Şor dilinde de gözlemlenir. Eski Oğuz yazılı eseri sayılan Kitab-i Dede Korkut'un sözlük içeriğine giren bazı kelimeler, çağdaş Azerbaycan Türkçesinde arkaikleştirilmiş olsa da, bu kelimelerin bazılarının Şor dilinde hala kullanıldığını görmekteyiz. Eski Türk gelenekleri, kültürü ve düşünce tarzı, bu dilde şekillenen deyimsel birleşimlerde ve atasözlerinde yaşamaktadır. İncelediğimiz diller için ortak olan deyimsel birleşimlerin günümüze kadar gelmesi de ilginç bir olgudur. Ortak Türkçeden ayrılan sonraki dönemde, 19. yüzyıldan başlayarak her iki dilde Rus dilinin büyük etkisi olmuştur. Bu etki, hem alfabe hem de dilin kelime hazinesinde kendini göstermektedir. Her iki dilde soyadları -ov, -ova, -yev, -yeva ekleriyle biter. Şor dili, modern çağımızda Rusçanın etkisiyle yok olma noktasına gelse de, Azerbaycan dili bu etkilerden uzaklaşmakta, daha çok Türkçeleşmeye, millileşmeye ve Avrupalılaşmaya eğilim göstermektedir. Bildiride Azerbaycan ve Şor dilleri arasındaki ortak kelimeleri incelemiş, bu kelimeler arasındaki fonetik ve bazen de semantik değişiklikler açıklanmış ve bazı kelimelerin etimolojisi verilmiştir. Bu karşılaştırmalı araştırma, Türkoloji'de dil ilişkilerinin incelenmesinde ve özellikle modern dillerin eski katmanlarının gün yüzüne çıkarılmasında önemli bir yer tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Dili, Şor Dili, Eski Türkçe, Leksik, Türkoloji

Başkurt Atasözlerinde Kullanılan Eski Kelimeler

Prof. Dr. Gülnaz Yagafarova[1]
[1]Rusya Fenler Akademisi Ufa Federal Araştırma Merkezi Tarih, Dil ve Edebiyat Enstitüsü

Özet

Geçmişten günümüze sözvarlığı sürekli değişmektedir: yeni kelimeler ortaya çıkar; bazı kelimeler bir süreliğine unutulur, daha sonra tekrar kullanılmaya başlar. Bazı kelimeler ise güncelliğini yitirir, aktif kelime dağarcığından tamamıyle düşer. Son sözcük grubu dilin kalıplaşmış ifadelerinde, yani deyimlerde, atasözlerinde ve deyişlerde sabitlenir. Bu kalıplaşmış ifadeler durağan olduğundan sözcüksel yapıları değişmez. Bu nedenle günlük konuşma dilinde geçerliliğini yitirmiş olan kelimeler, bu ifadelerin bir parçası olarak işlevlerini sürdürmeye devam ediyor. Başkurt atasözlerinde gündelik kullanımdan düşmüş olan ve bu nedenle günümüzde ana dili konuşurları tarafından artık anlaşılmayan birçok kelime bulunmaktadır. Onları birkaç gruba ayırabiliriz. 1. Diğer Türk dillerinde mevcut olup çağdaş Başkurtçada bulunmayan eskimiş sözcükler. Örneğin, Гөл тикәнһеҙ булмай atasözündeki tiken kelimesi günümüzde Başkurtçada kullanılmamaktadır, eskimiş bir kelimedir. Onun anlamını sadece sözlüklere bakarak ve diğer Türk dillerinde bulabiliriz. 2. Bazı kelimeler günümüzde artık farklı anlamlarda kullanılmaktadır, bu da onların kullanıldığı pareminin anlamını doğru bir şekilde anlamayı imkânsız hale getiriyor. Örneğin, дәүләт kelimesi güncel Başkurtçada sadece ‘devlet, cümhuriyet, vatan’ anlamındadır. Bu yüzden Алтын дәүләт түгел, ғилем – дәүләт gibi дәүләт kelimesini içeren atasözleri yalnış anlaşılır. 3. Atasözlerinin bir kısmı Sovyet döneminde, ateizmin hüküm sürdüğü dönemde ortaya çıktığı için içinde İslam dini konulu sözleri barındıran atasözleri de yanlış yorumlanabilmektedir. Örneğin, Başkurt halk atasözleri kitabında Изгелек эшлә лә һыуға һал, балыҡ белер, балыҡ белмәһә, халыҡ белер atasözü yer almaktadır. Aslında Türkçedeki İyilik yap denize at, balık bilir, balık bilmezse, Hâlik bilir atasözünün karşılığıdır. Ancak ateist editörler, dinle ilgisi olmayan bir kelime seçmeyi gerekli görmüşler ve Hâlik kelimesini halk ile değiştirmişlerdir. Neticede atasözü anlamını kaybetmiştir. Bu gibi durumlarda atasözünün orijinal anlamını diğer Türk dillerindeki karşılıklarıyla yeniden ortaya koymak gerekir. Atasözleri yalnızca Türk halklarının değil, tüm insanlığın ortak mirasıdır. Atasözleri aracılığıyla aktarılan ahlaki ilkeler tüm insanları eşit derecede ilgilendirir. Ancak ortak manevi değerlerle yetiştirilmiş akraba olan halkların atasözlerinde özel bir bağ ve yakınlık bulunur. Atasözleri bakımından birbirini tamamlayan Türk halkları da böyledir.

Anahtar Kelimeler: Başkurtça Atasözleri, Eskimiş Kelimeler, Atasözlerinin Anlamı

Başkurt Türkçesinde Eşmerkezli Birleşik Sözcükler: awız tĭl (ауыҙ тел), kŭn tŭn (көн төн), тел теш (tĭl tĭl), yĭr hıw (ер һыу)

Doç. Dr. Işılay Işıktaş Sava[1]
[1]Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Özet

Türk dilinde yeni sözcük türetme yollarından biri de birleşik sözcükler oluşturmaktır. Eşmerkezli birleşik sözcükler, yapı bakımından ikilemelere benzemekte ve ikilemelerle karıştırılmaktadır. Bu tür yapılarda birleşiği oluşturan unsurlar, tek başlarına kullanıldıklarında başka bir anlam taşırken, iki unsur yan yana geldiğinde yeni ve başka bir anlamı, kavramı karşılamaktadırlar. Unsurlar arasında hiyerarşik bir ilişkinin olmaması her iki unsurun da eşdeğer taşıması ve birlikte yeni bir anlamı, kavramı oluşturmaları temel özellikleridir. Batı literatüründe copulative ya da coordinate compound terimi ile ifade edilen ve Türkçede eşmerkezli terimiyle karşılanan bu birleşik yapıların unsurları aynı statüdedir. Bu unsurların arasındaki anlam ilişkisi ve sözcük sınıfları yönüyle, bu tür birleşiklerin kuruluşunda rol oynayan unsurların nitelik ve anlama katkıları eşdeğerdir. Unsurlar arasında birbirini tamlama/niteleme/sınırlandırma gibi ilişkiler bulunmamaktadır ve bir öge diğerini bu ilişkiler açısından etkilememektedir. Kuzey Batı Türk lehçelerinden Başkurt Türkçesinde birleşik sözcükler arasında önemli bir grubu eş merkezli birleşik sözcükler oluşturmaktadır. Başkurt Türkçesinin söz varlığında eşmerkezli birleşik sözcükler günlük yaşamda, halk edebiyatında ve edebi dilde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Eşmerkezli birleşik sözcükler, Başkurt Türkçesinin anlatım gücünü artıran, dilin ahenk ve ritmine katkıda bulunan yapılardır. Bugüne kadar eşmerkezli birleşik sözcüklerin Eski Türkçe, Türkiye Türkçesi, Kırım Karaycası, Kırım Tatarcada nasıl yer aldığına dair çalışmalar yapılmakla beraber, Başkurt Türkçesindeki şekilleri hakkında bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada Başkurt Türkçesinin en kapsamlı sözlüğü olan Başqŭrt Tĭlĭnĭn Akademik Hüzlĭgĭ I-X (2011-2018) ile Tatar ve Başkurt Yazı Dillerinde İkilemeler (2017) esas alınarak Başkurt Türkçesindeki awız tĭl (ауыҙ тел), kŭn tŭn (көн төн), тел теш (tĭl tĭl), yĭr hıw (ер һыу) eşmerkezli birleşik sözcük örnekleri semantik, morfolojik, sosyolengüistik açılardan ele alınıp incelenecektir. Bu örnekler Kazan Tatar, Kırım Tatar Türkçelerindeki şekilleri ile karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Birleşik Sözcükler, Eşmerkezli Birleşik Sözcükler, Başkurt Türkçesi, Söz Varlığı

Batı Kıpçakçadaki Analojik Çıχarı ~ Çıyarı ‘dışarı’ Sözcüğü ve Türevleri Üzerine

Doç. Dr. Musa Salan[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Türkçenin sondan eklemeli bir dil olduğu; çekimin ve yapımın da daha çok ek yoluyla yapıldığı bilinmektedir. Ek yoluyla söz yapımında dört kategori bulunur: isimden isim yapımı, isimden fiil yapımı, fiilden isim yapımı ve fiilden fiil yapımı. Bu dört kategoride pek çok yapım eki bulunup bunlar ile pek çok söz teşkil edilmiş ve edilmektedir. Bu bildiride ele alacağımız türemiş sözcük, 16-17. yüzyıllar arasında yazı dili olarak kullanılmış Ermeni harfli Kıpçakça ve onun çağdaş ardılları sayabileceğimiz Karayca, Kırımçakça ve Urumcada kayda geçmiş olan çıχarı ~ çıyarı “dışarı” sözcüğüdür. Söz konusu sözcük her ne kadar çıχar- fiil tabanından {-X} ile türemiş gibi gözükse de semantik boyuttan bakıldığında bu sözcüğün tışkarı ~ tışχarı ‘dışarı’ sözcüğünün analojik ve ‘dışarı’ anlamlı sözcüklerden hemen sonra gelen çık- fiilinin eş dizimlilik etkisiyle meydana geldiği anlaşılmaktadır. Türkçede çıkar- fiil tabanından türemiş bazı isimlere, örneğin, çıkarma ‘azaltıcı matematik işlemi’ (Türkiye Türkçesi), çıkarma ‘düşman kıyısına deniz taşıtından asker çıkarma’ (Türkiye Türkçesi), çığarma ‘sanatsal eser’ (Kırgızca), şığarma ay. (Kazakça), çıkarım ‘istidlal’ (Türkiye Türkçesi) bakıldığında ‘dışarı’ anlamında bir türetim göremekteyiz. ‘dışarı’ manası için genel Türkçede farklı sözcük tercihleri olmuş olsa da (ör. tış yak, sırt vd.) en sık kullanılan sözcük, en eski örneğini Orhun Türkçesinde gördüğümüz taşgaru’nun günümüzdeki fonetik biçimleri olan tışkarı, tıskarı, taşkarı, dışarı vd.’dir. Kuzeybatı ve güneybatı Karaycasında ‘dışarı’ anlamı için tışkarı ve tıskarı biçimleri işletilirken Doğu Karaycasında çıχarı, çıkarı biçimleri kayda geçmiştir. Kırımçakçada çıχarı, çıkarı; Urumcada da çıχarı varyantları görülmektedir. Bununla birlikte Batı Kıpçakçanın Kafkasya bölgesi üyeleri olan Karaçay-Malkarca ve Kumukçada bu sözcüğe rastlanmaz. Bundan ötürü bu sözcüğün Kırım Yarımadası menşeli olduğu ve en eski örneğinin de Ermeni harfli Kıpçakçadaki biçimin olduğunu söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Analoji, Analojik Türetim, Benzerlik İlişkisi, Eş Dizimlilik, Ermeni-Kıpçakça

Bilimsel Metinlerde Geçen "Tamamen, Hepten, Bütünüyle" Sözcüklerinin Eş Dizimliliği Üzerine Derlem Tabanlı Bir Araştırma

Öğr. Gör. Dr. Şerife Sazak İbiş[1]
[1]Başkent Üniversitesi

Özet

Eş dizimlilik, sözcüklerin farklı kullanımlarda hangi kurallara göre bir araya gelip anlamlı birlikler oluşturduğunu ortaya koyan, derlembilimin inceleme alanına dâhil olan bir terimdir. Bu noktada, sözcüklerin birlikteliği ve sıklığı gibi etkenler de belirleyici bir rol üstlenir. Bu çalışma, Türkçede anlamca yakın görünerek eş anlamlı kabul edilen ancak kullanım sıklığı, bağlamı ve işlevselliği açısından farklılıklar gösteren ve zarf görevinde kullanılan tamamen, hepten ve bütünüyle sözcüklerinin bilimsel metinlerdeki eş dizimlilik özelliklerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında sözcüklerin Güncel Türkçe Sözlük ve Kubbealtı Lugatı'ndaki tanımlarından hareketle eş anlamlılık ilişkileri değerlendirilmiş ve Türk Sözlükbilimi Derleminden elde edilen verilerden yola çıkılarak eş dizimlilik konusundaki kullanımları ve istatistiksel oranları hakkında bilgiler verilmiştir. Sözcüklerin anlam farklarını belirlemede, derlembilimde kullanılan anlambirimcik çözümlemesi yöntemine başvurularak anlam alanları tespit edilmiştir. Ayrıca sözcüklerin genel bağlam kümesindeki anlam ezgisi görünümleri ortaya konmuştur. Bulgular, tamamen sözcüğünün bilimsel söylemde yüksek bir oranda yer aldığını ve genellikle nitelik belirten sıfatlarla (ör. tamamen farklı, tamamen bağımsız, tamamen yeni) eş dizim kurduğunu göstermektedir. Bu kullanım, bilimsel metinlerde tarafsız ve nesnel bir ton oluşturur. Bütünüyle sözcüğü daha çok soyut kavramlarla (ör. bütünüyle yanlış, bütünüyle kuramsal, bütünüyle anlamsız) birlikte kullanılarak eleştirel veya vurgusal işlev taşımaktadır. Hepten ise bilimsel metinlerde oldukça sınırlı kullanılmış daha çok değerlendirme ve olumsuzlama bağlamlarında (ör. hepten geçersiz, hepten hatalı) kullanılmıştır. Sonuç olarak üç sözcük arasında yüzeyde eş anlamlılık ilişkisi bulunsa da eş dizimlilik bağlamında farklı kullanım alanlarına yöneldikleri belirlenmiştir. Bu durum, Türkçedeki incelikli anlam ayrımlarının bilimsel söyleme de yansıdığını ve eş dizim çözümlemelerinin eş anlamlı görünen sözcüklerin işlevsel ayrımlarını ortaya çıkarmada önemli bir yöntem olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Eş Dizimlilik, Derlembilim, Eş Anlamlılık, Bilimsel Metin

Birinci Türk Dili Kurultayının Türk Basınına Yansımaları

Dr. Öğr. Üyesi Esin Yüzbaşı[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurulmasının ardından yapılan en önemli inkılaplardan biri de dil üzerine olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, Türk dilinin en zengin dünya dillerinden biri olduğunun farkında olarak Türk dilinin köklerinin ne kadar eskiye dayandığı, diğer diller arasında nerede olduğu ile lehçe, şive ve ağız itibariyle geçmişten günümüze incelenmesini istemiştir. Böylelikle Türkçeyi yabancı etkilerden arındırmak, Türkçenin kendi köklerini ve zenginliğini ortaya çıkarmak ve Milli bir dil bilinci oluşturmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 12 Temmuz 1932 tarihinde Atatürk'ün talimatıyla bugünkü adı Türk Dil Kurumu olan Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuş ve 26 Eylül-5 Ekim 1932 tarihleri arasında Dolmabahçe Sarayı'nda Birinci Dil Kurultayı gerçekleştirilmiştir. Birinci Dil Kurultayı 9 gün boyunca çalışmalarını yürütmüş ve fırka merkezleri, ocaklar, halkevi ve şehrin çeşitli yerlerine konulan hoparlörler aracılığı ile bu yapılan çalışmaların halk tarafından da takip edilmesi sağlanmıştır. Kurultay programı; Türk dilini tarihsel ve coğrafi bağlam içinde ele alarak, dilin geçmişi, o günkü durumu ve gelecekteki hedefleri üzerine yoğunlaşmıştır. Arapça ve Farsça gibi yabancı dillerden Türkçeye girmiş olan kelimeleri dilden ayıklayarak, dilin öz ve sade bir yapıya kavuşturulması kurultayın temel amaçlardan biri olmuştur. Türkçenin diğer dil aileleriyle özellikle İnde-Öropen (Hint-Avrupa) dilleriyle ve Sümerce gibi dillerle ilişkisi üzerine kurultayda tezler sunulmuş ve tartışılmıştır. Kurultayda dil çalışmaları için Filoloji, lengüistik, etimoloji, gramer ve sentaks, lügat, derleme ve neşriyat şeklinde alt komisyonlar kurulmuştur. Diğer taraftan Türk basını Birinci Dil Kurultayını yakından takip etmiş ve kurultayın yapmış olduğu çalışmalara gazetelerde Kurultay süresince her gün geniş bir şekilde yer vermiştir. Bu çalışmada Birinci Türk Dili Kurultayının "Cumhuriyet", "Milliyet" ve "Akşam" gazetelerine yansımaları araştırılarak kurultayın yapmış olduğu çalışmalar ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Türk Dili Kurultayı, Türk Dili, Dil İnkılabı, Cumhuriyet, Milliyet, Akşam.

Bulgaristan Şumnu Türklerinde Alışılmamış Bağdaştırma

Dr. Ali Selami Başoğlu[1]
[1]İnönü Üniversitesi

Özet

Göstergeler dilde temel anlamıyla yer alırlar, kullanımlarıyla yeni anlamlar kazanırlar Bu göstergelerin somut anlam dünyası dışında cümle içinde diğer kelime ve kelime gruplarıyla veya göstergelerle ilişkileri bağdaştırmaları meydana getirir. Bu bağdaştırmalar; soyut ve somut yapılarıyla bazen bir kelime bazen de kelimelerin bir araya gelmesiyle kendilerine yeni anlatım olanağı bulabilirler. Dilbilimde bağdaştırma, en az iki sözcüğün bir araya gelerek anlamlı bir bütün oluşturmasıdır. Bağdaştırmaların alışılmış ve alışılmamış olmak üzere iki yönü vardır. Alışılmış bağdaştırmalar, dilin kullanımında sıkça rastlanan ve toplumca kabul görmüş kalıplaşmış ifadeler, tamlamalar, deyimlerdir. Alışılmış bağdaştırmada bağdaştırılan ögelerin mantıklı, anlamlı, kabul edilebilen birimler halinde bir araya getirilmesi söz konusudur. Buna karşılık alışılmamış bağdaştırmalar, normalde birlikte kullanılmayan sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşan ve alıcıda farklı çağrışımlar uyandırarak dilin estetik ve yaratıcı yönünü ortaya çıkaran yapılardır. Bu alışılmamış bağdaştırmalara sözü etkili kılmak amacıyla başvurulur. Bunlar sözü zenginleştiren, derinleştiren, kişinin zihninde farklı tasarımlar oluşturan, az sözle anlatılmak isteneni dile getiren yapılardır. Bu çalışmada, Bulgaristan'ın Şumnu bölgesinde yaşayan Türklerin ağızlarında yer alan alışılmamış bağdaştırma örnekleri incelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma saha çalışmasında kaydettiğimiz veriler doğrultusunda oluşturulmuştur. Burada tümce bağdaştırmaları değil sözcüklerin bileşimleri üzerinde durulmuştur. Araştırmada tespit edilen örnekler, Şumnu Türklerinin kültürel hafızasını, toplumsal pratikliğini ve yaşadıkları coğrafyanın etkilerini yansıtmaktadır. Şumnu Türklerinde kullanılan alışılmamış bağdaştırmalar, yalnızca bireysel yaratıcılığı değil, aynı zamanda toplumsal kültürel kodların dil aracılığıyla nasıl aktarıldığını da ortaya koymaktadır. Örneklerde Şumnu Türklerinin gündelik yiyecekleri şiirsel bir metaforla tanımlanırken yaşamın çileleri, zorlu koşulları dile getirilmiştir. Düğün geleneklerinde mizah, mecaz ve toplumsal ritüeller iç içe geçmiştir. Sıradan nesnelere özgün anlamlar yüklenerek anlatımın canlılığı sağlanmaktadır. Bu çalışmadaki söz konusu ifadelerin hem dilbilimsel hem de kültürel açıdan incelenmesinin, Bulgaristan Şumnu Türklerinin sözlü kültür zenginliğini anlamada ve aktarmada önemli katkıları olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bağdaştırma, Alışılmamış Bağdaştırma, Şumnu Türkleri, Ağız

Çağatay Türkçesinde Tart- "Çekmek" Fiilinin Çok Anlamlı Yapısı Üzerine

Dr. Fatma Kılıç[1]
[1]Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada Çağatay Türkçesinin işlek fiillerinden tart-'ın çok anlamlı yapısı ele alınmaktadır. Çok anlamlılık, bir kelimenin farklı bağlamlarda türemiş ya da anlamca ilişkili birden fazla kavramı karşılaması durumu olarak tanımlanabilir. Polisemi, tarihî lehçelerde en belirgin biçimde fiiller üzerinden gözlemlenmektedir. Tart- fiili de çekirdek anlamı olan "çekmek" işlevinden hareketle, farklı bağlamlarda çeşitli yan anlamlara evrilmiş ve bu yönüyle dilin kavramsal zenginliğini yansıtan önemli bir örnek oluşturmuştur. Çalışmada öncelikle fiilin merkezî anlamı tespit edilmiş, ardından bu anlamdan türeyen yan anlam katmanları incelenmiştir. Çağatay metinlerinde tart-, sadece (bir şeyi) çekmek veya sürüklemek değil "sermek, çizmek, yaşamak, söylemek, vazgeçmek vb." gibi soyut işlevlerde de kullanılır. Örneğin tig tart- ifadesi "kılıç çekmek, kılıçla saldırmaya davranmak" anlamında somut bir kullanımı yansıtırken, kol tart- ifadesi "el çekmek vazgeçmek" anlamıyla soyut bir işlev kazanmıştır. Bu tür somuttan soyuta doğru gerçekleşen anlam kaymaları, sözcüğün hem işlekliğini hem de tarihî derinliğini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Elde edilen bulgular, çok anlamlılığın yalnızca bir dil olgusu olmadığını; aynı zamanda dönemin kültürel birikimi, zihniyet dünyası ve toplumsal yaşam biçimlerinin de bir yansıması olduğunu ortaya koymaktadır. Tart- fiilinin farklı bağlamlarda kazanmış olduğu anlam çeşitliliği, Çağatay Türkçesinin esnek ve zengin bir söz varlığına sahip olduğunu göstermektedir. Somut eylemlerden soyut kavramlara doğru gerçekleşen anlam kaymaları, fiilin tarihî süreçteki kullanım yoğunluğunu ve işlekliğini yansıtmaktadır. Bunun yanı sıra, deyimleşmiş kullanımlar (kol tart-, tig tart-, yol tart-, söz tart- gibi) dilin estetik ve ifade gücünü artırmakta; edebî metinlerde hem anlatım zenginliğini hem de düşünsel derinliği desteklemektedir. Bu sonuçlar, çok anlamlılığın sadece sözcük anlamlarıyla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda dönemin sosyal ve kültürel kodlarını kavramamıza da olanak sağladığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Çağatay Türkçesi, Çok Anlamlılık, Tart- Fiili

Çağatayca Hikâye-i Hażret-i Bibi Fâṭıma

Dr. Öğr. Üyesi Merve Kolikpınar[1]
[1]Ardahan Üniversitesi

Özet

Metin yayını çalışmaları, Türkçenin tarihî dönemlerine ait henüz aydınlatılamamış dil hususiyetlerinin tespit edilmesi ve söz varlığına katkı sağlamaları açısından büyük önem teşkil etmektedir. Bu çalışmada dil hususiyetleri üzerinden yola çıkılarak Çağatay Türkçesi Dönemi'ne ait olduğu düşünülen ve henüz metin yayını yapılmamış olan mensur bir hikâyenin yer aldığı yazmanın tanıtımı yapılacaktır. Eser Hz. Fatıma'yı konu edinmektedir. İslam peygamberi Hz. Muhammed'in kızı, Hz. Ali'nin eşi ve Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in annesi olması Hz. Fatıma'nın İslam tarihindeki merkezi konumunu belirleyen başlıca unsurlar arasında yer almaktadır. Bu çok yönlü kimlik onu İslami literatürde bir taraftan ideal kadın tipinin örneği, diğer taraftan da dini ve tasavvufî çevrelerde kutsallığın simgelerinden biri hâline getirmiştir. Bu konum, onun dinî ve tasavvufî literatürde farklı açılardan ele alınmasına ve çok sayıda eserin konusu hâline gelmesine zemin hazırlamıştır. Onun hayatı etrafında kurgulanan anlatılar hem didaktik bir işlev taşımakta hem de İslam toplumlarında dinî değerlerin aktarımında güçlü bir sembolik araç olarak kullanılmaktadır. Manzum hikâye biçiminde Hz. Fatıma'yı konu olan çok sayıda yazmanın gün yüzüne çıkarılarak araştırmacılar tarafından ilim âlemine kazandırıldığı bilinmektedir. Bununla birlikte bu çalışmanın inceleme konusu olan eser, mensur hikâye özelliklerine sahiptir. Bu yönüyle dil araştırmaları için veri kaynağı sunmaktadır. Yazma, Oxford Üniversitesi Bodleian Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümünde MS Ind. Inst. Turk. 25/1 katalog kaydıyla bulunmaktadır. Kütüphane kaydında "Hikâye-i Hażret-i Bibi Fâṭıma" adıyla kayıtlıdır. Yazma 18 varaktan oluşmaktadır. Ancak son varakta bulunan reddade nüshanın eksik olduğunu göstermektedir. Metnin okunmasını zorlaştıracak herhangi bir deformasyon bulunmamaktadır. İleri bir tarihte yazmanın çeviri yazısı ve Türkiye Türkçesine aktarımı tamamlanıp yazmanın dil incelemesi yapılacaktır. Böylelikle söz konusu eserin, Türk dili araştırmalarına ve özellikle Çağatay Türkçesi Dönemi'nin söz varlığına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çağatay Türkçesi, Mensur Hikâye, Hz. Fatıma

Çağdaş Özbek Şiirinde Dini Tasavvufi Terimlerin Kullanımı

Dr. Norova Nasiba[1]
[1]Buhara Devlet Üniversitesi

Özet

Modern Özbek edebiyatı tarihinde dinî-tasavvufî fikirler, semboller ve terimler özel bir yer tutar. Ebû Hâmid Gazzâlî, İbn Arabî, Ferîdüddîn Attâr, Mansûr Hallâc, Celâleddîn Rûmî, Ahmed Yesevî, Bahâeddîn Nakşbend, Ali Şîr Nevaî gibi büyük mutasavvıfların eserlerinde bu gelenek şekillenmiş ve sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Bağımsızlık dönemindeki Özbek kadın şairlerinin yaratıcılığında tasavvufî semboller, dinî terimler yeni bir anlam ve içerik kazanarak modern şiire ruhsal-felsefî bir derinlik katmaktadır. Tasavvufta sıkça karşılaşılan temel kavramlar – aşk, âşık, mârifet, tarîkat, şerîat, fenâ, bekâ, yâr, zikir, mürid, mürşid, ârif, sâkî, rind, gönül gibi terimler insanın ilahîliğe yönelişi, nefsinden arınması, kendini bilmesi ve ruhsal kemale ulaşmasıyla ilgili manalar taşır. Türk âlimlerinden F. Köprülü'nün "Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar", S. Uludağ'ın "Tasavvuf Terimleri Sözlüğü", A. Kabaklı'nın "Türk Edebiyatı", A. Güzel'in "Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı. El Kitabı", Özbek edebiyat araştırmacılarından İ. Hakkul'un "Tasavvuf ve Şiiriyat", N. Komilov'un "Tasavvuf", "Tasavvuf ve Edebi Yaratıcılık" eserlerinde tasavvufun, onun menşei ve içerik-mâhiyetinin klasik edebiyat temsilcilerinin eserleriyle bağlantılı olarak tahlili yapılmıştır. Ancak modern şairlerin eserleri örneğinde bu konu hâlen araştırılmayı beklemektedir. Klasik edebiyatlarda yansıyan dinî-tasavvufî fikirlerin modern şiirde ne ölçüde anlam ve mâhiyetini koruduğu ya da tam tersine yeni bir muhteva ifade edebildiğini örnekler temelinde tahlile tâbi tutacağız. Ey sâkî, gönül kadehine Doldur bana kadîm mey. Dert vuruyor feryatsız, Damarlarımı ney eyley. Ümidimin ümitsiz Çırağını söndürdüm. Gönlümü bu dünyadan Hak dünyaya göçürdüm. Tasavvufta sâkî çoğu zaman pir, yani mürşid yahut Allah'ın kendisi olarak yorumlanır. O, "mey"i sunar; fakat bu mey dünyevî şarap değil, ilahî mârifet, aşk şarabıdır. "Kadîm mey" mecazı ise ezelî aşkı – yani insan ruhuna yaratılışından itibaren sindirilmiş olan Allah sevgisini işaret eder. Burada "ney" sembolü ayrılığı ifade eder. Nitekim "Farsça Kur'an" olarak da anılan Mesnevî-i Manevî külliyatında yer alan "Dinle neyden, nasıl hikâye eder, ayrılıklardan nasıl şikâyet eder" beyti meşhurdur. Çevirmen Askar Mahkam'ın şerhine göre, "ney" istılahından maksat, yani Molla Celâleddîn Rûmî'nin gözettiği hedef, âriflik ve akıllılık mertebesine erişmektir. O, fânî dünyanın derdi için figan etmiyor. Ney vasıtasıyla ilahî kanunları insanlara ulaştırmak istiyor. Mesnevî'de gam öyle bir şeydir ki, devenin üstüne düşse, onu iğnenin deliğinden geçirir. Yani insan kalbi, kamışlıktan ayrıldığı günden beri ağlamaktadır. Bu noktada şaire kendini neye benzetmektedir. Aşk derdi tüm damarlarından geçip onu ayrılığa mahkûm etmektedir. "Ümidimin ümitsiz çırağını söndürdüm" mısralarında "ümit" çoğunlukla dünyevî arzular, menfaatlerle ilişkilendirilir. Sâlik (manevî yola giren kişi) dünyevî ümitleri söndürmeli, yani bu dünyanın ışığından vazgeçmeli, hakikî nura ulaşma gayesi olmalıdır. Bu mısrada fânî dünya ümitlerinden kopma düşüncesi tecessüm etmiştir. "Gönlümü bu dünyadan Hak dünyaya göçürdüm" mısralarında tasavvufun temel makamlarından biri olan zühd (dünyadan el çekme) ifadesini görmek mümkündür. Sâlik kalbini dünya lezzetlerinden boşaltıp onu Hak dünyaya, yani Allah'ın huzuruna yöneltir. Bu hâli Ferîdüddîn Attâr'ın Mantıku't-Tayr'ı ve Nevâî'nin Lisânu't-Tayr eserlerindeki Hakk'a ulaşma arzusu ile mukayese edebiliriz. Bütün şiir tasavvufî bir ruhla yazılmış olup; Sâkî – Hakk'ın aşkını dağıtan, Mey – ilahî muhabbet,Ney – insan kalbinin ayrılık nidası, Ümit çırağı – dünyevî heveslerden vazgeçiş, Gönlün göçüşü – Hakk'a ulaşma arzusu şeklinde tasavvufî anlamlar taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Çağdaş Şiir, Mutasavvıf, Aşk, Âşık, Marifet, Tarikat, Şeriat, Fenâ, Bekâ

Ca‘fer-i Tayyâr’ın Çocukları Hikâyesi: Kastamonu Nüshası

Prof. Dr. Eyüp Akman[1]
[1]Kastamonu Üniversitesi

Özet

Ca‘fer, Hz. Muhammed’in amcası Ebû Talib’in oğlu, Hz. Ali’nin kardeşidir. İlk sahabelerdendir. 625 yılında Bi’ri Maûne savaşında kolları kesilerek şehit olmuştur. Hz. Muhammet, Cebrail’in gelerek onun kolları yerine yakuttan iki kanat taktığını ve onu cennete uçurduğunu görmüş ve bu olay üzerine Ca‘fer’e “Uçan, uçucu” anlamında “Tayyâr” lakabı takılmış ve ondan sonra bu kişi Ca‘fer-i Tayyâr olarak anılmaya başlanmıştır. “Hikâye-i Ca‘fer-i Tayyâr” adlı mesnevi, Kerbelâ olayından sonra, Ca‘fer-i Tayyâr’ın çocukları olan İbrahim ve Muhammet’in şehit edilişlerini anlatmaktadır. Şimdiye kadar bu hikayenin iki nüshası tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu’nda, Hikâye-i Ca’fer-i Tayyâr ismiyle, 06 Mil Yz. A 3951/2 numarayla kayıtlı olan hikayedir. 248 beyitten oluşur. Müellifi ve tarihi belli değildir. Hikayenin bir diğer nüshası ise Dervîş İvaz’ın (XV. yy) Dâsitân adlı eserinin içinde bulunur ve “Hikâyet-i Ca’fer-i Tayyâr’ın oğlancukların beyân ider” başlığını taşır ve 42 beyittir. Kastamonu’da elimize geçen bir cönkte bu mesneviye rastladık. Yukarıda bahsedilen nüshalarla benzer tarafları olsa da Kastamonu nüshası onlardan oldukça farklıdır. Baş tarafı eksik olan bu mesnevi 154 beyitten oluşmaktadır. Cöngün başında “Ca’fer-i Tayyâr’ın ol mübârek pâreleri gözi nûrı iki ma ‘sûmcuk” yazmaktadır. Cönkte, müstensihe ve yazılış tarihine ait herhangi bir tarih kaydı yoktur. Metinde zaman zaman yerel ifadelere rastlanmaktadır. Bu durum da mesnevinin Kastamonu’da ve Kastamonulu biri tarafından yazıldığı anlamına gelmektedir. Bu bildirimizde kısaca Kerbela olayına değinildikten sonra “Hikâye-i Ca‘fer-i Tayyâr” adlı mesnevi incelenecek ve mesnevinin tam metni bildiriye eklenecektir. Böylelikle iki nüshası bilinen mesnevinin bir üçüncü nüshası gün yüzüne çıkmış olacaktır. Bilindiği gibi “Dâsitân-ı Maktel-i Hüseyn” adlı mesnevi 1362 yılında Kastamonulu Şâzî tarafından yazılmıştır. Bu bakımdan Kastamonu’da ehli beyte olan sevgi son derece yüksektir. Dolayısıyla bu tür eserlerin Kastamonu’da ele geçmesi hiç şaşırtıcı değildir.

Anahtar Kelimeler: Ca‘fer-i Tayyâr, Kerbelâ, Kastamonu

Cinsiyete Dayalı Bitki Adlandırmaları

Doç. Dr. Zahide Parlar[1]
[1]İnönü Üniversitesi

Özet

Türkçedeki bitki adları; toplumun yaşadığı coğrafyayı tanıma, doğayı anlamlandırma ve çevresiyle kurduğu ilişkiyi dile aktarma çabasının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu adlandırmalar biyolojik varlıkları tanımlayan nötr ve teknik göstergeler olmaları yanında toplumun kültürel belleğini, değerler sistemini, deneyimlerini ve kolektif bilincini yansıtan çok katmanlı bir söz varlığı alanıdır. Bu çok katmanlı yapının dikkat çeken boyutlarından biri de bu adlandırmalara, cinsiyet/toplumsal cinsiyetin yansıma biçimleridir. Bitki adlarında bir yandan doğa betimlenirken bir yandan da cinsiyete yapılan göndermeler ile kültürel kodlar aktarılır. Doğa ile insan arasındaki ilişki cinsiyet/toplumsal cinsiyet üzerinden kurgulanırken dil ve kültür arasındaki bağlantının izlerini taşıyan bir kültürel metin niteliği kazanır. Toplumun doğayı algılayış biçimi; cinsiyet atıfları, kadınlık ve erkeklik imgeleri ile evlilik ve akrabalık gibi sosyal kurumlara dair bakış açıları yanında kadın ve erkek için biçilen toplumsal roller ile eşleştirilerek adlandırmalar yapılır. Böylelikle bitki adları, bir yandan biyolojik çeşitliliği halk diline taşırken öte yandan mecazlar, metaforlar kullanılarak cinsiyet/toplumsal cinsiyet algısının sembolik düzeyde görünür olduğu kültürel göstergelere dönüşür. Bu çalışmada, bitki adlarındaki cinsiyete dayalı adlandırmalar ele alınacaktır. Bitki adlarının oluşum biçimleri, kültürel göndermeleri ile bu adlardaki toplumsal cinsiyetin izleri incelenecektir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılarak yapılacak bu çalışmada; Türkiye Türkçesinde Bitki Adları (Alkayış, 2019) ile Türkçe Bitki Adları Sözlüğü (Baytop, 2007) ana kaynakları yanında bitki adları üzerine yapılan diğer çalışmalardan da veri toplanacaktır. Elde edilen söz varlığı, anlamsal alan analizi (semantic field analysis) yöntemiyle sınıflandırılacaktır. Anlam alanlarının belirlenmesinde bitki adlarının içerdiği cinsiyet atıfları, toplumsal roller ve kültürel çağrışımlar dikkate alınacaktır. Tespit edilen bulgular; dil ve kültürel kodlar bakımından yorumlanarak bitki adlarındaki kadın ve erkek cinsiyeti ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin değerlendirmeler yapılacaktır. Bitki adları ile cinsiyet arasındaki bağlantının kuruluş ve aktarılış biçimi üzerinden de toplumun kadınlık ve erkeklik algısının kültürel belleğe nasıl taşındığı, metaforlar ve mecazlar aracılığıyla toplumsal normlar ve değerler sistemini yansıtan sembolik bir anlatıma nasıl dönüştürdüğü ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bitki Adları, Toplumsal Cinsiyet, Kavram Alanı, Anlamsal Alan Analizi, Kültürel Kodlar.

Dil Araştırmalarında Yapay Zekâ ve Python: Geleneksel Yöntemlerden Dijital Çözümlere

Doç. Dr. Ahmet Kayasandık[1]
[1]Abdullah Gül Üniversitesi

Özet

Dijital dönüşümün giderek hızlandığı ortamda dil uzmanları/araştırmacıları da geleneksel araştırma yöntemlerinin yanında teknolojik araçlardan ve yapay zekânın (YZ) sağladığı kolaylıklardan yararlanma gereksinimi duymaktadırlar. YZ araçları ve Python programlama dili, dil araştırmalarında metin işleme, veri analizi ve büyük veri setlerinin değerlendirilmesi gibi konularda araştırmacılara hem zaman kazandırmakta hem kolaylık sağlamaktadır. Fakat çoğu dil uzmanı bu araçların sunduğu imkânlardan ve kolaylıklardan yeterince haberdar değildir. Herhangi bir programlama dili ve kod yazmayı bilmeden dil araştırmalarında da YZ ve çevrimiçi araçlarıyla dijital dönüşümün kolaylıklarından yararlanmak mümkündür. Bu bildiri, Python programlama dilini ve kod yazmayı bilmeyen dil uzmanlarına/araştırmacılarına mevcut çevrimiçi uygulamaları ve YZ araçlarını tanıtmayı, somut örneklerle bu teknolojileri araştırmalarında nasıl verimli bir şekilde kullanılabileceklerini göstermeyi amaçlamaktadır. Dil araştırmalarında Chatgpt, Claude, Copilot, DeepSeek, Grok gibi YZ araçlarından yararlanılabileceği gibi bunları kullanarak Python kodu yazdırılabilir. Araştırmanın niteliğine ve amacına göre yazdırılacak kod, çevrimiçi Colaboratory uygulamasında çalıştırılarak analiz çıktıları alınabilir. Benzer uygulamalarla uzun metinlerin işlenmesi, kelime frekansı analizleri ve YZ destekli sınıflandırmalar, manuel analizlere göre %80'e varan oranında zaman kazandırmaktadır. Fonetik araştırmalarda ses dosyalarının otomatik analizi, konuşma tanıma ve formant çıkarımı gibi süreçler uygun araçlarla çok daha kısa sürede işlenebilmektedir. Semantik araştırmalarda word embedding modelleriyle anlam ilişkilerinin görselleştirilmesi, kelime bulutlarının oluşturulması mümkündür. Sözlükbilimde büyük veri setlerinden otomatik madde başı çıkarma yanında çeşitli analizlerin yapılmasında araştırmacıların iş yükü azaltılmaktadır. Dil öğretimi materyallerinin geliştirilmesinde ise seviye tespit algoritmaları, otomatik alıştırma üretimi ve kişiselleştirilmiş öğrenme materyali oluşturma imkânları sağlanmaktadır. Tarihî metinlerin günümüz Türkçesine aktarılmasında da YZ araçlarından yararlanılabilir. Bu konuda Claude oldukça başarılı araçlardan biridir. Buna benzer teknolojilerin ve uygulamaların benimsenmesi, dil uzmanlarının/araştırmacılarının hem bireysel araştırma kapasitelerini arttıracak hem dilbilimin dijital çağda daha güçlü bir konuma gelmesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Otomatik Metin Analizi, Dilbilim İçin Yapay Zekâ Araçları, Python, Dijital Dilbilim, Metin Aktarma

Dil Birimlerine Dayalı Çocuk Eğitimi (Türkmence ve İngilizce Örneklerle)

Prof. Dr. Narbibish Shammayeva[1]
[1]Seyitnazar Seydi Adındakı Türkmen Dövlet Mugallımçılık İnstitutı

Özet

Makalanyň maksady "çaga terbiýesi" düşünjesiniň pedagogikada tutýan ornyny kesgitlemek we Türkmen mekdeplerinde daşary ýurt dili okadylanda milli düşünjeler, edep kadalary, milli medeniýet, däp-dessurlar aňladýan dil birliklerini ýerlikli ulanmak we ýüze çykýan düşünüşmezlikleriň oňyn çözgüdini tapmak. Dil birliklerіniň lingwistik derňewi fonetik gabygyň üsti bilen amala aşyrylan mazmuny aňlatmaga hyzmat edýär, çylşyrymly gurluşly düşünjeleri öwrenmek lingwokognitiki nazarýete esaslanýan çemeleşmäni talap edýär. Leksiki birlikler diňe bir dünýäniň keşbini görkezmek bilen çäklenmän, ene dilinde gürleýänleriň pikirleniş derejesiniň, gatnaşyklary duýmak we beýan etmek ukybynyň alamatlaryny hem öz içine alýar. Sosial-medeni ösüşiň aň-bilim aýratynlyklaryny öwrenmek, leksiki birliklerde şöhlelenýän we ene diline düşünmek, baha bermek bilen düşündirilýän pikirlenişiň milli we etnik ösüşini öwrenmek üçin möhüm ähmiýete eýe. Türkmen we Iňlis dillerinde bilim faktorlaryny we bilim ýörelgelerini kesgitlemek, çagalaryň aýratynlyklary bilen baglanyşykly konseptual sfera nukdaýnazaryndan şöhlelenme derejesini esaslandyrmak, şeýle hem dürli ulgamlaryň dilleriniň arasynda meňzeş we tapawutly aň-bilim aýratynlyklaryny kesgitlemek bilen bagly meseleler seljerildi. Ylmy gözlegiň netijesinde İňlis we Türkmen dillerinde "çaga terbiýesi" düşünjesiniň lingwistik aňladylyşynyň tipologiki meňzeşlikleri we tapawutlary anyklanylyp, olary pedagogiki tejribede durmuşa geçirmek göz öňünde tutulýar.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Çocuk Eğitimi, Pedagoji, Dil, Dil Birimleri, Türkmen, İngiliz, Milli Düşünce, Gelenek-Görenek.

Dil ve Kültür Etkileşimi Bağlamında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Öğretimsel Rolü: Bartın TÖMER Kültürel Uyum Dersleri

Dr. Seval Kocaer[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Küreselleşme süreciyle birlikte artan göç hareketleri, farklı kültürlerden bireylerin bir arada yaşamasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu durum, toplumsal uyumun sağlanmasında eğitimin rolünü daha da önemli kılmaktadır. Özellikle dil eğitimi ve kültürel uyum programları, göçmen bireylerin yaşadıkları toplumla sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri, sosyal yaşama aktif bir şekilde katılabilmeleri ve ayrımcılıkla mücadele edebilmeleri açısından kritik bir araç haline gelmiştir. Bu bağlamda, eğitim kurumları yalnızca bilgi aktaran yapılar olmanın ötesine geçerek, kültürlerarası anlayışın gelişmesi ve toplumsal bütünleşmenin sağlanmasında temel aktörler olarak ön plana çıkmaktadır. Farklı dil ve kültür geçmişlerine sahip bireylerin ortak bir iletişim zemini kurmaları, çoğulcu bir toplum yapısının inşasında vazgeçilmez bir adım olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada, Türkiye'deki Türkçe Öğretim Merkezlerinde (TÖMER) verilen "Kültürel Uyum" derslerinde somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) unsurlarının eğitim materyali olarak kullanımı incelenmiştir. Bartın Üniversitesi TÖMER örneği temelinde yürütülen araştırma, halk edebiyatı ürünleri (mani, türkü, efsane), geleneksel ritüeller, sözlü tarih anlatıları ve yerel yaşam pratiklerinin derslerdeki işlevini ele almaktadır. Araştırmanın amacı, bu SOKÜM unsurlarının kültürel farklılıkların anlaşılmasına, kültürel empati geliştirilmesine ve yabancı öğrencilerin sosyal yaşama entegrasyonuna katkılarını ortaya koymaktır. Araştırmada nitel yöntem benimsenmiş, ders izlenceleri ve materyalleri incelenmiş, katılımcı gözlem ve öğrenci yansıtma metinleri üzerinden veri toplanmıştır. Elde edilen bulgular, somut olmayan kültürel miras unsurlarının kültürel uyum süreçlerinde bir "köprü" işlevi gördüğünü göstermektedir. Bu unsurlar, öğrencilerin yalnızca dil becerilerini geliştirmekle kalmayıp aynı zamanda hedef kültürün değerlerini, davranış kalıplarını ve toplumsal normlarını anlamalarına olanak sağlamaktadır. Böylece öğrenicilerin kültürel empati kurma, toplumsal aidiyet geliştirme ve kültürlerarası iletişim becerilerini güçlendirme süreçleri desteklenmektedir. Sonuç olarak, Bartın TÖMER örneğinde yapılan inceleme, somut olmayan kültürel mirasın dil öğretimine entegre edilmesinin, öğrencilerin Türkçeyi yalnızca iletişimsel bir araç olarak değil, aynı zamanda kültürel bir kimlik unsuru olarak da kavramalarına katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle kültürel uyum dersleri, yabancılara Türkçe öğretiminde dil-kültür etkileşimini somutlaştıran, kültürlerarası anlayışı güçlendiren ve toplumsal entegrasyonu kolaylaştıran tamamlayıcı bir alan olarak önem kazanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras, Kültürel Uyum, Yabancılara Türkçe Öğretimi, Bartın Tömer, Halk Edebiyatı, Kültürlerarası İletişim.

Eski Türkçe Yazıtlarda Geçen “kül” ve “küli” Adları Nereden Geliyor?

Prof.Dr. Mesut Şen[1]
[1]Marmara Üniversitesi

Özet

II. Kök Türk Kağanlığı döneminde, 720-725 yıllarında yazıldığı tahmin edilen Küli Çor yazıtı bulunmaktadır. Bu yazıt bulunduğu yerden dolayı İhe-Höşötü (Moğ. Yehe Hösigetü) adıyla da anılmaktadır. Yine aynı dönemde, 7 Şubat 731 tarihinde ölen kardeşi için 732 yılında diktirilen yazıtta Bilge Kağan, kardeşinden Kül Tigin olarak söz etmektedir. Söz konusu isim Çince metinde de Keiueh-ti(k)-kein biçiminde geçmektedir. II. Kök Türk devletini yıkan Uygurların ilk hükümdarının adı da Kutlug Kül Bilge Kağan’dır. Acaba bu özel adlarda geçen kül ve küli sözcükleri nereden gelmektedir? Kül Tigin ve Bilge Kağan yazıtları bulunduktan sonra onları ilk okuyan bilgin olan V. Thomsen, 1893 yılında sunduğu bildirisinde Kül Tigin olarak geçen özel addaki sözcüğün kül ve köl olmak üzere iki biçimde okunabileceğini söylemiştir. O zamandan beri bahse konu sözcüğü bazı bilginler kül, bazıları da köl olarak okumuşlardır. Örneğin W. Radloff ve Malov sözcüğü kül biçiminde okumuşlardır. S. G. Clauson da ünlü etimoloji sözlüğünde sözcüğün kül biçiminde okunması gerektiğini ifade etmektedir. Türkiye’de ise Hüseyin Namık Orkun, Talat Tekin, Muharrem Ergin, Mehmet Ölmez sözcüğü kül biçiminde okurlarken Necip Asım, Osman Fikri Sertkaya, Ahmet Bican Ercilasun, daha sonra başkaları da, Kâşgarlı Mahmut’un Dîvânü Lugâti’t-Türk adlı eserinde geçen Köl Bilge Han adlı Uygur hanından söz ederken Arapça açıklamasında “aklı göl gibi” demesinden dolayı bu sözcüğü köl biçiminde okumaktadırlar. Biz bu bildirimizde söz konusu isimlerde geçen sözcüklerin, bulduğumuz bazı kanıtlardan hareketle, kül ve küli biçiminde okunması gerektiğini ileri süreceğiz

Anahtar Kelimeler: Eski Türkçe, Eski Türkçe Yazıtlar, Kül Tigin, Küli Çor, Köken Bilimi

Eski Türkçede Üzä Sontakısının Gelişimi

Doç. Dr. Aysel Ahmedova[1]
[1]Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Nesimi adına Dilcilik Enstitüsü

Özet

Eski Türkçede en yaygın kullanılan yardımcı sözcükler sontakılardır. Eski Türkçe döneminin sontakılarından biri de üzä sontakısıdır. Daha sonraki dönemlerde kullanımı azalan ve birçok Türk dilinde artık kullanım dışı kalmış bu sontakı Orhon-Yenisey yazıtları ve Eski Uygur metinlerinde kullanım ve anlam farklılıkları gösterir. Yazıtlarda üzä genellikle "yukarıda, üstünde" gibi anlamlar ifade eder: At üzä bintürä karığ sökdim (Tonyukuk, 25) "At üzerine bindirerek karı söktüm". Tört yigirmi yaşımka tarduş bodun üzä şad olutrım (Bilge Kağan D 15) "On dokuz yaşımda Tarduş halkının şadı oldum". Eski Uygur metinlerinde ise bu sontakı daha farklı anlamlar da ifade etmeye başlamış ve daha geniş kullanım alanları kazanmıştır: 1. Eski Uygur metinlerinde bu sontakının "yukarıda, üstünde" anlamları devam etmiştir. Uluğ yaŋa üzä ärdini taoçaŋ yaratıp altun burxanığ anıŋ içintä ornatdı (Xuanzang, V 14, 22-24) "Büyük bir fil üzerinde abide yapıp altın Buda'yı onun içine yerleştirdi. Tärkin ök tağ säŋiri üzä yoklantı (DKPAM, 4568) "Hemen dağ burnunun üzerine tırmandı". Bu örnekte üzä "üzerine" anlamı taşır ki günümüzde yönelme durumuna denk gelir. Aşağıda örnekte üzä somut olarak bir şeyin üzerinde olmayı değil, onu yönetmeyi ifade eder. …kamağ şaki tözlüg bodun bokun üzä ärklig türklüg şudotan atlığ hormuzta teŋrikä yüläşi ilig kan bar (Maytrısimit, 13, 44-51) "Bütün Şakya soyundan olan halk üzerinde güçlü Şuddhodana adlı Ezrua tanrıya benzeyen bir hükümdar var". 2. üzä "ile" anlamı da ifade eder: a) üzä eşya gibi cansız varlıkları ve soyut kavramları ifade eden sözcüklerden sonra gelerek "onu kullanarak" anlamı taşır. Tili üzä sav sözläyür (DKPAM, 620) "Dili ile söz söyler". b) üzä canlı varlıklar ve insanları ifade eden sözcüklerden sonra gelerek "birlikte, tarafından" gibi anlamlar ifade eder: Açarı kşi karunadaz sadu üzä akdarılmışı (Depositum der Berlin-Brandenburgischen Akademie Der Wissenschaften in der Staatsbibliothek Zu Berlin – Preussischer Kulturbesitz Orientabteilung,, U4759, 11-12) "Bu temiz saf "Nama sangit" mücevherinin üstat Karunadaz tarafından çevrildiği". 3. üzä bir şeyin yapıldığı malzemeyi gösterir: Anta öŋi öŋi erdiniler üzä kimi yaratdılar (DKPAM, 440-441) "Orada çeşitli değerli taşlarla gemi yaptılar". 4. üzä "için" anlamı taşır: Anı üzä artukrak sevinür erti (DKPAM, 241-243) "Bunun için çok sevinirdi". 5. Eski Uygur metinlerinde üzä sontakısının sık sık mastarla birlikte kullanıldığını görürüz: Sini täg oğulluğ erdini bulmak üzä turkaru mäniŋ köŋülüm ögrünçülüg sevinçlig erti (DKPAM, 4365-4368) "Senin gibi bir oğul cevheri bulduğum için gönlüm daima mutlu mesut idi". Eski Uygur metinlerinde üzä sözcüğünün kazandığı başka bir kullanım alanı da onun -ki eki alarak kendinden önceki sözcükle birlikte sıfat olarak kullanılmasıdır: Ötrü bu üç miŋ uluğ miŋ yirtinçü yir suv üzäki kimi osuğluğ altı türlüg täbrädi kamşadı (Maytrısimit, 18, 14-17) "Sonra bu üç bün büyük dünya su üzerindeki bir gemi gibi altı türlü sallandı". Bazı örneklerde üzä isim çekim ekleri alır: Bir sutsığ uz itip yaratıp üzäsindä pra kuşatrı salınturup mandal otırasınta urup tägräsintä xua yavışğu tizip ötrü timin ök öŋräki daranığ sözläsün (Altun Yaruk, 525, VIII, 15a, 4-9). Burada üzäsindä "üzerinde" anlamı ifade eder. Bu kullanımlar Eski Türkçede üzä sontakısının nasıl geliştiğini gösterir. Bu sontakı gerek anlamını gerekse de kullanım alanlarını genişleterek Eski Uygur metinlerde daha sık ve farklı anlamlarda kullanım özelliği kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orhon-Yenisey Yazıtları, Eski Uygur Metinleri, Yardımcı Sözcükler

Fantastik Kurgu İnceleme Teorisinde Tılsımlı Nesne: Yüzük Kardeşliği Örneği

Prof. Dr. Esma Dumanlı Kadızade[1], Yüksek Lisans Öğr. Yusuf Tatlı[1]
[1]Mersin Üniversitesi

Özet

Fantastik reel ile irreel arasındaki sınırların belirginleştiği, bu bağlamda geçişlerin gerçekleştiği kurgusal yolculukta okura bilişsel ve estetik düzeyde çok katmanlı bir deneyim sunan bir tür olarak metin incelemelerinde dikkat çekici bir konuma sahiptir. Fantastik kurgu inceleme teorisi ise barındırdığı kodlardan biri olan tılsımlı nesnelerin anlatı içindeki rolünü çözümlemek ve türün temel dinamiklerini açığa çıkarmak için güçlü bir kuramsal çerçeve sunar. Bu bağlamda fantastik kurguda "tılsımlı nesneler" yalnızca kurmaca dünyanın iç tutarlılığını sağlamakla kalmaz; aynı zamanda kahramanın yolculuğunu yönlendiren, toplumsal ve bireysel değerleri görünür kılan, metne simgesel derinlik kazandıran işlevsel ögeler olarak öne çıkar. Çalışmada J. R. R. Tolkien'ın Yüzük Kardeşliği adlı eserinde yer alan tılsımlı nesne "Yüzük" ve diğer tılsımlı nesneler incelenmiştir. Yüzük, bir yandan mutlak iktidar arzusunu ve onun yozlaştırıcı doğasını simgelerken, diğer yandan kahramanların sadakat, cesaret, fedakârlık ve sorumluluk gibi erdemlerle sınandıkları bir araç olarak işlev görmektedir. Bu ikili yapı, tılsımlı nesnelerin fantastik kurgudaki dramatik ve sembolik gücünü açık biçimde ortaya koyar. Yüzük Kardeşliği örneği üzerinden yapılan bu çözümleme, fantastik kurgu inceleme teorisinde yer alan tılsımlı nesne kodu çerçevesinde yapılmıştır. Çalışmada yöntem olarak nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Araştırma verileri doküman incelemesiyle toplanmış, elde edilen veriler, metinde yer alan tılsımlı nesnelere ilişkin anlam katmanlarını ortaya koymak amacıyla içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Yüzük, bireysel ve kolektif hafıza arasında bir köprü kurarak okurda çok boyutlu bir anlam üretimine imkân tanımıştır.

Anahtar Kelimeler: Fantastik Kurgu, Tılsımlı Nesne, Tolkien, Yüzük Kardeşliği, Yüzük

Ferâidü'l-Müfredât'taki Türkçe Maden Adları

Dr. Öğr. Üyesi Burcu Sıbıç[1]
[1]Marmara Üniversitesi

Özet

Müfredât, tıp ilmine göre "müfred devâ" adı verilen bitkisel, hayvansal, madensel devaları türü, niteliği, yarar ve zararları, tedavideki kullanım şekilleri vb. açısından ele alan eserlerin genel adıdır. Tıp ve eczacılık alanı için önemli bilgileri bünyesinde bulunduran müfredâtlar, içerdikleri zengin terim hazinesiyle de söz varlığı bakımından kayda değerdir. Anadolu'da Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde ilk örnekleri görülen bu eserlere özellikle Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde rastlanmaktadır. Osmanlı Türkçesi Dönemi'ne ait müfredâtlardan biri de Yirmisekiz Çelebizâde Mehmed Saîd Paşa tarafından yazılan, 18. yüzyıla ait Ferâidü'l-Müfredât'tır. Eserde çok sayıda Türkçe, Arapça, Farsça, Yunanca vb. dillere ait deva adı mevcuttur. Devaların ayrıntılı olarak işlenişi, madde başlarının alfabetik sıralanışı vb. özellikleriyle Ferâidü'l-Müfredât sözlük görünümünde bir eserdir. Bu çalışmanın da konusunu oluşturan eser, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü No: 02489'da kayıtlıdır. Tıp literatüründeki müfredât eserleri incelendiğinde eserlerde daha çok tedavideki özellikleri nedeniyle bitkisel devaların ön plana çıktığı görülse de önemli hayvansal ve madensel devalar da söz konusu eserlerde mevcuttur. Ferâidü'l-Müfredât'ta da çok sayıda bitkisel, hayvansal devanın yanı sıra madensel devalarla da karşılaşılmaktadır. Madenlerin, farklı hastalıkların tedavisindeki yararları, halk hekimliğindeki kullanım alanları ve Türk kültüründeki yeri göz önünde bulundurularak Ferâidü'l-Müfredât'taki madensel devalar bu çalışmanın zeminini oluşturmuş, eserdeki Türkçe maden adları ayrıntılı olarak işlenmiştir. 474 varaktan oluşan eserin tamamı taranmış, devalar türüne göre tasnif edilerek madensel devalarla ilgili bilgiler Latin harflerine aktarılmıştır. Bitkisel, hayvansal türdeki deva adlarında olduğu gibi madensel devalarda da çeşitli dillere ait terimlere rastlanmış, bunlardan özellikle Türkçe olanlar ayrıntılı şekilde çalışmada konu edilmiştir. Maden adları işlenirken madenlerin hem Türk dili hem de Türk kültürü sahasındaki yerleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tıp, Müfredât, Ferâidü'l-Müfredât, Söz Varlığı, Maden Adları

Firdevsi'nin Şehnâmesinin Azerbaycan Türkçesine Manzum Çevirisi Üzerine

Prof. Dr. Zuhal Kültüral[1]
[1]Marmara Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi

Özet

Firdevsî'nin meşhur destanı Şehnâme doğuda ve batıda birçok dile aktarıldığı gibi manzum ve mensur Türkçe çevirileri de yapılmıştır. Eserin Memlûk Sultanı Kansu Gavri'nin isteği üzerine, Diyarbakırlı Şerîfî (Şerif Âmidî) adıyla bilinen Hüseyin bin Hasan bin Muhammed el-Hüseynî el-Hanefî tarafından yapılan manzum çevirisi XVI. yüzyıl Anadolu Türkçesinin en hacimli eserlerinden biridir. Şehnâme'nin Azerbaycan Türkçesine manzum çevirisi ise Memmed Mübariz Alizade tarafından yapılmıştır. Eserin mütercimi M. Mübariz Alizade (1911-1994) yılları arasında yaşamış olup Azerbaycan ve Fars edebiyatının muhtelif konularında araştırmalar yapmıştır. İran ve Azerbaycan klasiklerini ve çağdaş şairlerin şiirlerini hem Azerbaycan Türkçesine hem de Farsçaya tercüme etmiştir. Eşkî'nin Müntehabât, Firdevsî'nin Şahnâme, Cami'nin Yusuf ve Züleyha, Hamidî'nin Dan Sökülür, Şehriyar'ın Gecenin Efsanesi kitap olarak yayımlanmıştır. Mübariz Alizade'nin Firdevsî'nin Şehnâme'sinin Azerbaycan Türkçesine çevirisinin ayrı bir yeri vardır. M. Alizade'nin yaklaşık otuz yılını vererek hazırladığı manzum çevirinin ilk olarak 6 ciltte yayımlanması düşünülmüştür. Çevirinin birinci cildi İran'da Arap harfleriyle yayımlanmıştır. Bu bir ciltlik çeviri 262 sayfa olup "Söhrab" destanı ile bitmektedir. Mütercimin vefatından sonra tamamı iki cilt hâlinde hazırlanıp 1. cildi 2005'te 992 sayfa olarak yayımlanmıştır. Çeviride serbestliğe yer verilmemiş ve zor da olsa eserin esas vezni olan "feûlün feûlün feûl" ölçüsü kullanılmıştır. Mütercim, özellikle klasik eserleri tercüme ederken eserlerin orijinal veznini korumaya çalışmak gerektiğini de belirtmektedir. Mütercimin Firdevsi ve Şahnâme hakkındaki görüşleri kitabın 16-29. sayfaları arasında "Şark Poeziyasının Kıymetli İncisi" başlığı altında verilmiştir. Bu bölümden sonra eserin 52. sayfasından itibaren "Keyumers" bölümüyle esas çeviriye geçilir. Eserde 31 başlığı bulunmaktadır. Bu çalışmada Şehnâmenin Azerbaycan Türkçesine yapılan manzum çevirisi üzerinde durulacak ve çeşitli bölümlerden örnekler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelimeler: Şehnâme, Mübariz Alizade, Azerbaycan Türkçesi, Manzum Çeviri.

Gazneliler ve Selçuklular Döneminde Türkçe-Farsça Edebi İlişkiler

Prof. Dr. Davut Orazsahedov[1]
[1]Türkmenistan Bilimler Akademisi Mahtumkulu Dil, Edebiyat ve Milli Elyazmalar Enstitüsü

Özet

Oğuzhan'ın soyundan gelen Türk halklarının kurduğu müstakil devletlerin, tarihin farklı dönemlerinde dünyanın başlıca siyasi güçleri haline geldiği doğrudur. O dönemde, devletin itibarını büyük ölçüde edebiyat, bilim ve kültür düzeyi belirliyordu. Samanoğulları, Gazneliler, Selçuklular, Harezmliler ve diğer birçok Türk hanedanlarının kurduğu devletlerin başkentleri, dünyanın bilim merkezleri haline gelmiş, alim ve ulemaların buluşma yeri olmuştur. Örneğin, Selçuklu hükümdarları, edebiyat da dahil olmak üzere bilim ve bilginin gelişimine derinden ilgi duymuş, alimleri, yazarları ve şairleri her yönden desteklemişlerdir. Muhammed Avfî, Farsça eserler yazmış olan 300'den fazla şairin kısa biyografilerini ve şiirlerinden alıntılar içeren "Lübâbü'l-elbâb" ("En Büyük Âlimler") adlı derlemesinde, yalnızca 12. yüzyılda yaşamış ve Selçuklu hükümdarlarının himayesinden yararlanmış yüz beş şair hakkında bilgi vermiş ve eserlerinden örnekler sunmuştur. Bu derleme, ayrıca Gazneli Türkmen Devleti döneminde yaşamış 29 şair hakkında da değerli bilgiler sunmaktadır. Orta Çağ'da yaşamış bilge kişi ve şairlerin edebi ilişkileri ve şiirsel ifadeleri üzerine kapsamlı bilimsel çalışmalar yapmak mümkündür. Tezkireler, çeşitli şairler arasındaki edebi işbirlikleri, Maveraünnehir, Horasan, Irak'ın Acem bölgesi, Azerbaycan, Hindistan ve Farsça edebiyatın yaygın olduğu diğer bölgelerdeki şairler arasındaki karşılıklı edebi ilişkiler hakkında bilgi vermektedir. Bu sunumda, işbu edebi ilişkilerin özellikleri, nedenleri ve sonuçlarından bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Farsça, Edebi İlişkiler, Selçuklular, Gazneliler

Gelenekten Geleceğe Uzanan Bir Köprü: Âşık Çelebi Dîvânı'nda Kültürel Miras*

Doç. Dr. Gülay Karaman[1], Dr. Öğr. Üyesi Özge Özbay Kara[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Klasik Türk edebiyatı asırlar boyunca estetik bir şiir geleneği olmanın ötesinde içinde filizlendiği toplumun değerlerini ve kolektif hafızasını muhafaza eden bir kültürel miras taşıyıcısı olarak varlığını sürdürmüştür. Şairler, geleneğin sunduğu imkânlar dâhilinde farklı tür ve formlarda eserler üretirken aynı zamanda çağın kültürel belleğine dair önemli izler bırakmışlardır. Böylelikle devrin toplumsal değerleri, inanç sistemleri, düşünce biçimleri ile gündelik hayat pratiklerini kayıt altına almış ve sonraki kuşaklara aktarmışlardır. Günümüzde kültürel mirasa yönelik bilincin güçlenmesiyle birlikte kültür tarihi, edebiyat sosyolojisi ve folklor araştırmaları ivme kazanırken klasik Türk edebiyatı metinlerinin kültürel bellek bağlamında incelenmesine yönelik çalışmalar da geleneğin aktarımı noktasında önem arz etmektedir. Bu bildiride, Âşık Çelebi Dîvânı'ndaki kültürel unsurların ortaya konulması hedeflenmiştir. Şair ve tezkire müellifi olan Âşık Çelebi, XVI. asır klasik Türk edebiyatının önemli simalarından biridir. Mevcut çalışmalar çoğunlukla müellifin tezkiresi etrafında yoğunlaşmakta, Dîvân'ının ise sınırlı sayıda çalışmaya konu edildiği görülmektedir. Bu çalışma, hem alandaki bu boşluğu doldurmayı hem de klasik Türk edebiyatının kültürel mirasın aktarımındaki rolüne dikkat çekerek XVI. asrın önemli figürlerinden biri olan Âşık Çelebi'nin Dîvân'ına bu perspektifle yaklaşmayı hedeflemektedir. Dîvân incelendiğinde devrin söz varlığı, gündelik hayatı, giyim kuşamı, sofra kültürü, devlet geleneği, eğitim sistemi, kitap telifi, meslek grupları, eğlence hayatı, spor ve oyunları, coğrafi mekânları, mimarisi, askerî düzen ve teçhizatı, dinî ve tasavvufi hayatı, hukuk ve adalet sistemi ile inanış, ritüel, âdet ve geleneklerine dair barındırdığı bilgiler bakımından zengin bir kaynak vasfı taşıdığı dikkat çekmektedir. Bu bildiri ile şairin Dîvân'ında yer alan şiirlerden seçilen örnekler aracılığıyla Dîvân'ın kültürel belleğin aktarımındaki rolü ortaya konulacak, aynı zamanda devrin sosyokültürel hayatının şairin üslubuna nasıl yansıdığı ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, XVI. Asır, Âşık Çelebi, Dîvân, Kültürel Miras.

* Bu bildiri, Bartın Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmeye hak kazanan 2024-SOS-TAP-001 no'lu "Âşık Çelebi Dîvânı'nda Sosyal Hayatla İlgili Unsurların İncelenmesi" başlıklı bilimsel araştırma projesinden üretilmiştir.

Gelenekten Geleceğe: Yapay Zekâ ile Atasözleri, Deyimler ve Tarihî Metinlerin Genç Nesillere Aktarımı Üzerine Bir Değerlendirme

Öğr. Gör. Fatma Çelik[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Dil, bir milletin kültürel belleğini taşıyan en önemli unsurdur. Kültürün kuşaktan kuşağa aktarımında dilin üstlendiği bu işlev, özellikle sözlü ve yazılı ürünler aracılığıyla kendini göstermektedir. Atasözleri, deyimler ve tarihî metinler, Türk kültürünün kolektif hafızasını oluşturan başlıca kaynaklardır ve kültürel aktarımın taşıyıcıları olarak geçmiş ile bugün arasında bir köprü rolü üstlenmektedir. Bununla birlikte, tarihsel süreç içerisinde teşekkül eden bu metinlerin, küreselleşmenin ve dijital teknolojilerin belirleyici olduğu günümüz dünyasında genç nesiller tarafından anlaşılması; kullanılan dilin arkaik yapısı, farklı bağlamlar ve toplumsal değişimler sebebiyle güçleşmektedir. Bu durum da kültürel mirasın aktarımında yeni yöntem ve araçların kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu doğrultuda, teknolojik gelişmelerin sunduğu imkânlar, özellikle yapay zekâ uygulamaları, dil-kültür ilişkisinin çağın ihtiyaçlarına uygun biçimde yeniden değerlendirilmesini sağlamaktadır. Bu çalışmada, Türkçenin söz varlığını şekillendiren ve zenginleştiren atasözleri, deyimler ve tarihî metinlerin yapay zekâ tabanlı araçlar aracılığıyla genç nesillere aktarımında nasıl daha erişilebilir ve anlaşılabilir hâle getirilebileceği ele alınmaktadır. Geleneksel olarak bu tür metinlerin aktarımı, çoğunlukla yazılı kaynaklar, sözlükler, ders kitapları veya öğretici anlatımlar yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemler içerik aktarımında önemli katkılar sunmakla birlikte, genç nesillerin ilgi ve beklentilerini karşılamada sınırlı kaldığı görülmektedir. Yapay zekâ, bu tür geleneksel metinlerin dilsel ve kültürel unsurlarını günümüz kullanıcılarının ihtiyacına uygun hâle getirebilmek için çeşitli işlevler üstlenmektedir. Bu çerçevede yapay zekâ; dilsel işlemler (sadeleştirme, çeviri, özetleme, yeniden yazma), anlatı araçları (seslendirme, etkileşimli karakter tasarımı) ve görselleştirme yöntemleri (anlam haritaları, bilgi grafikleri, hikâyeleştirme) yoluyla söz konusu metinlerin genç nesiller için daha cazip, etkileşimli ve eğitsel içeriklere dönüştürülmesine olanak tanımaktadır. Sonuç olarak çalışmada, gelenekten geleceğe uzanan kültürel sürekliliğin güçlendirilmesine katkıda bulunmak; bu bağlamda kültürel mirasın korunması ve daha geniş kitlelere ulaştırılmasına yönelik yeni imkânlar sunmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Atasözleri, Deyimler, Tarihî Metinler, Kültürel Aktarım, Yapay Zekâ.

Gizli Özne Tipolojisi

Öğr. Gör. Esra Mengi[1], Prof.Dr. Murat Özgen[1]
[1]Dokuz Eylül Üniversitesi

Özet

Gizli özne tipolojisi, dünya dillerinde öznenin nasıl belirtildiğine ilişkin sınıflandırma yapmak amacıyla kullanılan tipolojidir. Söz konusu tipoloji, öznenin açık bir biçimde ifade edilmeden nasıl kullanıldığına odaklanmaktadır. Bu tipoloji, Holmberg'ün (2010) sınıflandırmasına dayanmakta ve diller sürekli boş özne dilleri, kısmi boş özne dilleri ve kökten/söyleme dayalı boş özne dilleri olarak üç ulamda değerlendirilebilmektedir. Buna göre; - Sürekli boş özne dilleri: Zengin uyum çekimi vardır ve özne düşürülmektedir. İtalyanca ve İspanyolca bu dillere örnektir. (1) İtalyanca (2) İspanyolca (Io) beve. (yo) bebo (Ben) iç-1TKL. (Ben) iç-1TKL. '(Ben) içerim.' '(Ben) içerim.' (Roberts, 2019, s.199) - Kısmı boş özne dilleri: Öznenin düşürülmesinde kişi kısıtlaması vardır. Üçüncü kişi adılı özne konumunda düşürülememektedir. Fince, Brezilya Portekizcesi ve Rusça bu türden dillere örnektir. (3) Fince a. (Minä) puhun englantia. (Ben) konuş-1TKL.GEN. İngilizce '(Ben) İngilizce konuşurum.' b. *(Hän) puhuu englantia. (O) konuş-3TKL.GEN. İngilizce '(O) İngilizce konuşur.' (Holmberg, 2005, s. 539) -Kökten/söyleme dayalı boş özne dilleri: Bağlama dayalı etmenlerle özne düşmektedir. Çince, Korece ve Japonca bu dillere örnektir. (4) Mandarin Çincesi – kanjian ta le. gör- o GÖR 'Onu gördü.' (Huang, 1984, s. 533) Bu tipoloji yalnızca sözdizimsel değil, aynı zamanda anlamsal ve kullanımsal boyutları da içermektedir. Ayrıca dillerde bu türden kullanımların olup olmamasına ilişkin sistematik bir ayrım yaparak dilin sözdizimsel doğasını anlamaya yardımcı olmaktadır. Bu bilgiler ışığında çalışmanın amacı, Holmberg'ün (2010) yukarıdaki üçlü sınıflandırması çerçevesinde dünya dillerinden örnekler vererek gizli özne tipolojisini tanıtmak ve Türkçenin bu tipolojideki yerine ilişkin veriler sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Gizli Özne, Gizli Özne Tipolojisi, Dillerin Sınıflandırılması, Türkçe

Hâfız Sa'deddîn'in Baytar-Nâme'si Üzerine Dil İncelemesi

YL Öğrencisi Nadir Aktaş[1], Prof. Dr. Paki Küçüker[1]
[1]Sakarya Üniversitesi

Özet

Baytarnameler, Osmanlı kültüründe özellikle Arapça'dan ve Farsça'dan yapılan çeviriler ve telif eserler üzerinden at yetiştiriciliğinin önemli kaynakları arasında yer almaktadır. Bu eserler yalnızca veterinerlik ve sağaltım uygulamaları değil; aynı zamanda dönemin dil, kültür ve tıp anlayışı hakkında bilgiler vermektedir. Çalışmamızın konusunu, Ḥācı Muḥammed bin Ḥācı Aḳṣarayi̯ tarafından Farsça'dan çevrilen müstensihi Hâfız Saʿdeddi̯n olan Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda 06 Mil Yz A 2888 koleksiyon numarasıyla kayıtlı bulunan Baytar-nâme adlı eser oluşturmaktadır. Eser iki farklı baytarnameden oluşmaktadır. Birinci bölümde "At içün meʿālcedür" diye başlayan 6a/5'e kadar süren hastalık isimlerinden ve tedavilerinden bahsetmektedir. İkinci bölümde ise çalışmamızın asıl konusu olan "Bayṭar-nâme" adlı eser 6a/5'ten başlayıp 21b/14'e kadar sürmektedir. Eserde atların faziletlerinden iyi ve kötü huylarından bahsettikten sonra hastalık ve tedavileri hakkında bilgiler vermektedir. Eser on bâbtan oluşmaktadır. Birinci bâb, atların iyi ve güzel niteliklerini açıklar.İkinci bâb, iyi ve kötü sıfatlarını açıklar. Üçüncü bâb, atların başlarını ve dişlerini açıklar. Dördüncü bâb, atların başında bulunan hastalıkları açıklar. Beşinci bâb, atların boynunda bulunan hastalıkları açıklar. Altıncı bâb, atların iç organlarında görülen hastalıkları açıklar. Yedinci bâb, atların ayaklarında görülen hastalıkları açıklar. Sekizinci bâb, atların gövdesinde görülen hastalıkları açıklar. Dokuzuncu bâb, atların ateşlenmesini (hummasını) açıklar. Onuncu bâb, atların birbirlerine denk gelen özelliklerini açıklar. Bu çalışma inleceme, metin ve dizin olarak üç bölümden oluşmaktadır. İnceleme bölümünde eser, yazar, müstensih ve çalışmamıza konu olan Baytar-nâme hakkında bilgiler verilmektedir. Ayrıca dil ve imla özellikleri değerlendirilmiştir. Araştırmamızda öncelikle eserin dil özellikleri incelenmiş olup metinde yer alan fonetik ve morfolojik unsurlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Osmanlı Türkçesi'nin döneme özgü imlâ ve ses özellikleri örneklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun yanında metinde geçen bitki adaları ve hayvan hastalıklarına ilişkin kavramlar, farmakolojik terimler dizin-sözlük çalışmalarında belirtilmiştir. Araştırma bu yönüyle hem veterinerlik tarihi hem de Türk dili tarihi incelemeleri bakımından önem taşımaktadır. Sonuç olarak Hâfız Saʿdeddi̯n'nin Baytar-nâmesi yalnızca bir veterinerlik sağaltım kitabı değil aynı zamanda Türkçe'nin bilim dili olma sürecine katkı sağlayan eserlerden biridir. Bu çalışmada yapılan inceleme, hem veterinerlik ve tıp sahası açısından önem taşırken hem de dönemin söz varlığı ve kültür aktarımını değerlendirmek açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bitki Adları, Türk Dili, Atçılık, Veteriner Hekimliği, Baytar-Nâme

Hatay Üçgüllük Mahallesi'nde Kadınlara Yönelik Tabu ve Örtmece Söylemleri

YL Öğrencisi Özge Horoz[1]
[1]Bülent Ecevit Üniversitesi

Özet

Dil, bir topluluğun en önemli kültürel hazinelerinden biridir. Sadece iletişim aracı değil, aynı zamanda toplumsal normların ve kültürün inşa edildiği bir zemindir. Tabu ve örtmece kullanımları, dilin sosyal işlevlerini yansıtan iki önemli kavramdır. Tabular, dini ve ahlaki kuralların ötesinde kendiliğinden gelişen yasakları; örtmece ise bu yasaklı ya da rahatsız edici konuların daha kabul edilebilir biçimde ifade edilmesini kapsar. Bu kavramlar dilbilim, antropoloji ve sosyoloji gibi birçok disiplinin ilgi alanına girmektedir. Hatay, tarih boyunca farklı kültürlerin buluşma noktası olmuş; Türkçe ve Arapçanın iç içe geçtiği, yoğun iki dilliliğin görüldüğü bir bölgedir. Arapçanın Türkçeyle harmanlanarak kullanılması, tarihsel, sosyal ve ekonomik etkileşimlerin sonucudur. Bu iki dillilik durumu, bireylerin diller arasında geçiş yaparak iletişim kurmalarına imkân tanır. Alevi toplumu içinde kadınların dinî ritüellerdeki rolü sınırlıdır ve toplumsal normlara göre belirli temizlik ve nezaket kurallarına uymaları beklenir. Kadınların biyolojik ya da medeni durumlarına dair dilsel ifadeler, Hatay'ın kültürel kimliğinin önemli bir parçasıdır. Kadınlara yönelik tabu ve örtmece sözler, bölgedeki sosyal yapı ve geleneklerin yansımasıdır. Bu çalışmada Hatay Üçgüllük Mahallesi'nde kadınlara yönelik tabu ve örtmece söylemleri, iki dillilik bağlamında incelenmiş; yerel halkın bu dilsel kodlarının, çok kültürlü yapının dil üzerindeki etkilerini nasıl ortaya koyduğu belgelenmiştir. Çalışma, kadın kimliğinin dil aracılığıyla nasıl tanımlandığını ve toplumsal düzenin bu dilsel pratikler üzerinden nasıl şekillendiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hatay, İki Dillilik, Tabu ve Örtmece, Kadın.

İdil Bulgar Türkçesinden Çuvaş Türkçesine Ses Değişmeleri

Prof.Dr. Ercan Alkaya[1], Arş. Gör. Ertuğrul Zorlu[2]
[1]Fırat Üniversitesi
[2]Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi

Özet

Türk lehçeleri kendi içinde iki temel kola ayrılmaktadır. Bunlardan biri Eski Doğu Türkçesinden gelişen lehçelerin oluşturduğu kol iken diğeri Eski Batı Türkçesinin devamı olan lehçelerin oluşturduğu koldur. Eski Batı Türkçesinden gelişen lehçeler arasında Tuna Bulgar Türkçesi, İdil Bulgar Türkçesi ve Çuvaş Türkçesi yer almaktadır. Bunların arasına kimi araştırmacılara göre Hazar Türkçesi de katılmaktadır. Diğer Türk lehçelerinden, ses ve şekil bilgisi yönünden ayırıcı farklılıklar barındıran bu Türk lehçelerinin tek çağdaş temsilcisi Çuvaş Türkçesidir. İdil Bulgar Türkçesi, İdil bölgesindeki Bulgar Türklerince konuşulmuş tarihî bir Türk lehçesidir. Yazı dili olmuş; ancak çeşitli savaşlar vb. olaylar nedeni ile mezar kitabeleri dışında bu lehçe ile yazılmış belge kalmamıştır. İdil Bulgar Türkçesi ile yazılan bu mezar kitabeleri 13. ve 14. yüzyıllara aittir. Çeşitli tahribatlara uğramış kitabeler, Arap harfleri ile yazılmıştır. Bu kitabeler, I. Petro döneminde, 18. yüzyılda keşfedilmiştir. Sınırlı sayıda dil verisi barındıran kitabelerden hareketle Yusupov, Hakimzyanov, Róna-Tas, Fodor, Tekin ve Erdal gibi araştırmacılarca İdil Bulgar Türkçesinin dil özellikleri üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır. İdil-Ural bölgesinde konuşulan ve Çuvaş Cumhuriyetinin yazı dili olan Çuvaş Türkçesi, İdil Bulgar Türkçesinin doğrudan devamı olarak kabul edilmektedir. Birbirleri ile yakın dil özellikleri paylaşan İdil Bulgar ve Çuvaş Türkçeleri arasında ardıl ve öncül diller arasında görülen ses ve şekil değişmeleri meydana gelmiştir. Bu çalışmada, İdil Bulgar Türkçesi ile Çuvaş Türkçesi arasında gerçekleşen ses değişmelerinin incelenmesi amaçlanmıştır. İdil Bulgar mezar kitabelerinin söz varlığı, yapılan çalışmalardan ve kitabelerin fotoğraflarından hareketle tespit edilmiştir. Tespit edilen verilerin Çuvaş Türkçesindeki biçimleri, çeşitli sözlük ve basılı materyallerden bulunup karşılaştırılarak ses değişimleri tespit edilmiştir. Çalışma giriş, ünlü değişmeleri, ünsüz değişmeleri ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çuvaş Türkçesi, İdil Bulgar Türkçesi, Ünlü Değişmeleri, Ünsüz Değişmeleri, Eski Batı Türkçesi

Irak Türkmen Türkçesindeki Bazı Ses Olayları Üzerine

Dr. Öğr. Üyesi Savaş Karagözlü[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Irak Türkmen Türkçesi, Anadolu ve Azerbaycan ağızlarının özelliklerini barındırmasının yanı sıra, kendine özgü birçok ses özelliğine sahiptir. Bununla birlikte, Arapça başta olmak üzere, Irak'ta ve komşu ülkelerde konuşulan diğer dillerin etkisiyle meydana gelen daha farklı özelliklere de sahip olmuştur. Bu özelliklerden biri, Türkçede bulunmayan /ḥ/ ve /ʿ/ seslerinin Irak Türkmen Türkçesi'nde kullanılmasıdır. Bilindiği üzere /ḥ/ ve /ʿ/ sesleri Türkçede bulunmayan gırtlak ünsüzleridir. Arap harfli tarihî Türkçe metinlerde geçen ح ve ع harfleri, genellikle alıntı sözcüklerde görünmektedir. Bu sözcüklerdeki sesler günümüz Türk lehçelerinde ya farklı seslere dönüşmüş ya da düşmüştür. Örneğin, Türkiye Türkçesinde (ağızlar hariç) alıntı sözcüklerde /ḥ/ > /h/'ye dönüşmekte (T. hayat < Ar. حياة), /ʿ/ sesi ise düşmektedir (T. ilim < Ar. علم). Türkçenin bazı lehçelerinde ise /ḥ/ > /k/ (Kzk. ḳazir 'şimdi' < Ar حاضر) , /ḥ/ > Ø (Krg. azır 'şimdi' < Ar.حاضر) ve /ʿ/ > /g/ (Trkm. Mugallım 'öğretmen' < Ar. معلم) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Buna karşılık, söz konusu sesler Irak Türkmen Türkçesinde çoğunlukla özgün biçimleriyle korunmakta, bazı sözcüklerde ise aslî olmayan /ḥ/ ve /ʿ/ seslerine de rastlanmaktadır. Örneğin: /h/ > /ḥ/ (ITT. ḥapsı ~ ḥamsı 'hepsi' < Far. هم), hemze > /ʿ/ (ITT. ḳurʿan 'Kur'an' < Ar. قرآن), /ʿ/ türemesi (ITT. ʿanḳara 'angarya' < Rum. anga'rya). Bununla birlikte, Türkçe kökenli sözcüklerde /ʿ/ ve /ḥ/ türemesiyle (ITT. ITT. ʿecci 'acı' < açı, ITT. ḥebe 'ebe' < ebe) ortaya çıkan ses olayları, özellikle dikkat çekici örnekler arasında yer almaktadır. Aynı zamanda ses yansımalı Türkçe sözcüklerde de bu seslerin bulunduğu saptanmaktadır (ITT. ʿanḳırmağ 'anırmak'). Ayrıca Arapça veya Farsça kökenli olup orijinal dilde /ḫ/'lı olan bazı sözcükler Irak Türkmen Türkçesinde /ḥ/'lı (ḥendeḳ "pis su kanalı" < Ar. خندق) olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada, Habib Hürmüzlü'nün Irak Türkmen Türkçesi Sözlüğü adlı eseri başta olmak üzere Irak Türkmen Türkçesiyle ilgili olan çalışmalar taranarak söz konusu ses olaylarının gerçekleştiği sözcüklerin üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili, Irak Türkmen Türkçesi, Ses Bilgisi, Ses Olayları, Fonetik.

İtalyan Levanten Angelo Scanziani'nin Türkçe Dil Bilgisi Kitabı: Grammatica Turca

Doç. Dr. Sevda Kaman[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyıl iktisat tarihine bakıldığında İstanbul'a ve İzmir'e yerleşen İtalyanların ticari hayatta aktif rol aldıkları görülür. Bununla birlikte İtalyanların bir kısmı sanat alanında bir kısmı da sarayda çevirmenlik, kâtiplik, ressamlık, bahçıvanlık gibi görevler üstlenmişlerdir. Angelo Scanziani (1863-?), Lombardi'den sürgün edilerek Osmanlıya sığınan ve Sultan II. Abdülhamit'in bahçıvanbaşı olarak çalışan bir babanın oğludur. Mekteb-i Sultânî mezunu olan Angelo Scanziani, Türkçe yetkinliği sayesinde sarayın mütercimi ve kâtibi olmayı başarır. 1889-1902 yılları arasında Pera ve Galata'daki İtalyan okullarında Türkçe ve Fransızca öğretmenliği yapan Scanziani, İtalyan okullarındaki öğrencilerine ve Osmanlı'ya yerleşen veya geçici olarak bulunan İtalyanlara yol gösterecek Grammatica Turca (1890) ve Lingua Turca (1900) adlı iki Türkçe dil bilgisi kitabı yazar. Scanziani, 19. yüzyılda konuşma odaklı yabancı dil öğretme metotlarıyla ünlenen W. Gaspey (1819–1872), E. Otto (1813–1878) ve C. M. Sauer (1827–1896)'in dil metotlarını Osmanlı Türkçesi öğretiminde ilk defa uygulayan kişidir. Bu bildiri alanyazında daha önce incelenmemiş, Türkçenin yabancı/ikinci dil olarak öğretimini esas alan Grammatica Turca (1890) adlı eseri tanıtmayı ve içeriğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bildiride Yunanca, Fransızca ve Türkçeyi yetkin bir biçimde konuşan bir göçmenin Osmanlı Türkçesine bakışı ve eserde kullanılan yabancı dil öğretim metodu incelenmiştir. Grammatica Turca, ön sözündeki bilgilere göre Doğu'daki İtalyan okullarında öğretilen tüm Doğu dillerine üstün gelen Türkçeyi öğretmek amacıyla yazılmıştır. Arap ve Latin harfli, İtalyanca açıklamalı bu eserde Osmanlı Türkçesinin teorik ve pratik bir şekilde kısa sürede öğretildiği iddia edilmiştir. Scanziani'yi Osmanlı Türkçesini öğreten dil bilgisi kitapları yazan Avrupalılardan ayıran nokta onun Türkçeyi sonradan öğrenmemesi, İstanbul'da doğup Osmanlı topraklarında eğitimini tamamlayan ikinci nesil bir levanten olmasıdır. Grammatica Turca sadece ders kitabı olarak değil, son dönem Osmanlı Türkçesinin fonetiği, morfolojisi ve söz dizimi hakkında bilgiler veren, çeviri yazılı/transkripsiyon metinlerinden biri olması sebebiyle İstanbul ağzının telaffuz kayıtlarını içeren kaynaklar arasında değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Türkçesi, Arap-Latin Harfli Dil Bilgisi Kitapları, Yabancılara Türkçe Öğretimi.

İtalya'da Türkoloji Çalışmalarının Güncel Durumu

Araştırmacı Duygu Er Quilichini[1]
[1]Bosphorus Academy

Özet

Bu araştırmada İtalya'da yürütülen Türkoloji çalışmalarının güncel durumu ele alınmaktadır. Çalışma kapsamında İtalyan Türkolojisinin kurumsallaşmasını sağlayan resmi kurumlar ve süreli yayınlar incelenmiştir. Belirlenen dergilerde Türkoloji kapsamında değerlendirilebilecek yazılar tespit edilip künye oluşturulmuş ve Türkoloji yazılarının panoraması çizilmeye çalışılmıştır. İtalya'da Doğu Bilimleri üzerine çalışma yapan en eski kurumların başında Carlo Alfonso Doğu Enstitüsü (Istituto per l'Oriente Carlo Alfonso Nallino) gelmektedir. Enstitü 13 Mart 1921 yılında Roma'da Istituto per l'Oriente adıyla kurulur. 1982 yılında enstitü kurucusu Prof. Carlo Alfonso Nallino'nun ismi eklenir. Kurulduğu tarihten bu yana yayınlanan ve Ettore Rossi'nin 1922 yılından ölümüne kadar editörlüğünü üstlendiği süreli yayın Oriente Moderno Dergisi Doğu medeniyetleri alanına zengin bilgi kaynağı sunmaktadır. Ayrıca enstitüye bağlı yayınevinde Doğu bilimlerine yönelik monografi ağırlıklı eserler basılmaktadır. Enstitünün yanı sıra Türkoloji alanında yazılara yer veren Hilal Dergisi (Venedik Ca' Foscari Üniversitesi) ve Lea Dergisi (Floransa Üniversitesi) bulunmaktadır. Araştırmanın son bölümünde çalışmalarıyla İtalyan Türkolojisine yön veren Türkologlara ve öne çıkan kimi çalışmalara değinilmektedir. Luigi Bonelli (1865-1947) İtalyan Türkolojisinin kurucusu olarak nitelendirilmektedir. Doğu bilimleri üzerine kaleme aldığı ilk akademik yazıları 1847 yılında Roma'da faaliyet gösteren Rivista dei Lincei dergisinde yayımlar. Bonelli'nin ardından İtalya'da Türkoloji çalışmalarını öğrencisi Ettore Rossi (1894-1955) sürdürür. Rossi'nin en önemli eserleri arasında iki ciltlik Il Manuale di Lingua Turca (Türk Dili El Kitabı) ile Kitab-i Dede Qorqut. Racconti epico-cavallereschi dei Turchi Oguz tradotti e annotati (Dede Korkut Hikayeleri. Oğuz Türkleri'nin Epik-Kahramanlık Hikayeleri Çevirisi ve Notlar) gösterilebilir. Napoli Şarkiyat Enstitüsü'nde Ettore Rossi'nin öğrencisi olan Alessio Bombaci (1914-1979) bir diğer önemli Türkolog'tur. Türk edebiyatı üzerine yazdığı kitap pek çok üniversitede bugün hâlâ başvuru kaynak kitabı olarak okutulmaktadır. Verilerin elde edilmesinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemine başvurulmuştur. Araştırma sonucunda Carlo Alfonso Nallino Doğu Bilimleri Enstitüsü'nün (Istituto Per L'Oriente Carlo Alfonso Nallino) İtalyan Türkoloji çalışmalarına öncülük ettiği; enstitü yayın organlarından Oriente Moderno dergisiyle üniversite destekli çıkarılan Hilâl ve Lea Dergilerinin İtalyan Türkolojisini besleyen akademik/bilimsel damarlar olduğu bulgularına erişilmiştir. İtalyan Türkolojisinin hem tarihsel süreçteki izleğini hem güncel durumunu yansıtan bu araştırmanın dünyada ve Avrupa'da Türklük bilimi alan yazınına katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İtalyan Türkolojisi, İtalyan Türkologlar, Carlo Alfonso Nallino Doğu Bilimleri Enstitüsü, İtalyan Türkolojisinde Süreli Yayınlar

Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'an Tercümesi Tiem 73 Nüshasında Süs Terimleri

Araştırmacı Esma Taşkınsu[1], Doç. Dr. Aybüke Betül Doğan[1]
[1]Düzce Üniversitesi

Özet

Türklerin süse ve ihtişama verdiği önem, Eski Türkçe yazılı kaynaklarda elde edilen söz varlığı malzemeleri ile belirgin biçimde gözlemlenmektedir. Türkçede, süs anlamında bäzäk, bädiz, täşriş ve etig gibi sözcük birimler tespit edilmiştir. Bu bildiride ise Karahanlı Türkçesi ile yazılmış TİEM 73 nüshası olarak adlandırılan Satır Arası Kur'an Tercümesindeki süs terimleri irdelenecektir. Tanıklanan süs terimleri ile ilgili söz varlığının eşdizimliliği verilerek sözcük birimlerin kullanım alanları açıklanmıştır. Çalışmada, süs terimleri isim ve fiil başlıkları altında değerlendirilmiştir. Altın, gümüş, vb. süs terimlerinin metinlerde isim görevinin yanında niteleme işleviyle de kullanımı dikkati çekmektedir. Örneğin; altın biläzük, kümüş biläzük. Bu kelime grupları altın ve gümüş madenlerinin işlenmesinin kolay olması sebebiyle çeşitli süsleme işleminde kullanıldığını açıkça göstermektedir. Ayrıca süs terimlerinin somut anlamı yanı sıra soyut ifadeler için de tercih edildiği gözlenmiştir. Örneğin; Dähr(İnsan) suresi 19. Ayetinin çevirisinde, cennette dolaşan ölümsüz gençleri "saçılmış birer inciye" benzeterek betimlemesi yinçünün soyut bir anlam taşıdığını gösterir. Dönemin etkisiyle Satır arası Karahanlı dönemi Kur'an Tercümesinde Arapça ve Farsça dilleriyle etkileşimin artmasına paralel olarak süsle ilgili söz varlığında da Arapça ve Farsça terminolojinin Eski Türkçenin ilk dönem metinlerine göre artış gösterdiği fark edilmektedir. Bu artış sözcüklerin çeşitlenmesine sebep olmuştur. Eski Türkçe altın, kümüş, yinçü gibi sözcük birimler yanı sıra yâkut, gühär, gänc, gävhär gibi Arapça ve Farsça sözcükler de süs terimleri söz varlığına eklenmiştir. Eski Türkçe Etimoloji Sözlüklerinden yararlanarak; ilgili madde başı sözlük birimler açıklanmıştır. TİEM73 nüshasında tanıklanan süsle ilgili sözcük birimlerle ilgili örnek verip günümüz Türkçesine çevirisi yapılmıştır. Günümüz Türkçesi verilirken Türk Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'an mealine bağlı kalınmış, ayrıca Feyzü'l Furkan isimli tefsir eserinden de yararlanılmıştır. Bu çalışma, süs kavramının Eski Türkçedeki söz varlığına katkı sunmasını hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Satır Arası Kuran Tercümesi, Süs, Süs Terimleri, Etimoloji.

Karamanoğlu Mehmet Bey'in Türkçeye Dair Tutumu: Orta Çağ Anadolu'sunda Dil ve Siyaset

Dr. Öğr. Üyesi Tunay Karakök[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

XIII. yüzyıl Anadolu'su, siyasi çalkantılar ve kültürel dönüşümlerin yaşandığı bir dönemdir. Moğol istilasının ardından zayıflayan Anadolu Selçuklu Devleti'nin otorite boşluğunda güç kazanan Türkmen beyliklerinden biri olan Karamanoğulları, özellikle Mehmet Bey döneminde Türkçenin resmi dil olarak benimsenmesi yönündeki politikasıyla öne çıkmıştır. Bu çalışma, Karamanoğlu Mehmet Bey'in 1277 yılında yayınladığı ve "Bugünden sonra divanda, dergâhta, bargâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil kullanılmayacaktır" şeklindeki fermanını, dönemin siyasi, sosyal ve kültürel bağlamı içerisinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Orta çağ Anadolu'sunda dilin bir iktidar aracı olarak nasıl kullanıldığını incelemekte ve Mehmet Bey'in bu kararının arkasındaki motivasyonları analiz etmektedir. İbn Bibi'nin el-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye adlı eseri başta olmak üzere, dönemin birinci el kaynaklarından yararlanılarak, Karamanoğlu Mehmet Bey'in Türkçeyi siyasi bir sembol haline getirme çabasının Moğol-Selçuklu etkisine karşı bir tepki olarak ortaya çıktığı savunulmaktadır. Ayrıca, bu fermanın yalnızca idari bir düzenleme değil, aynı zamanda Türkmen kimliğinin siyasi ifadesi olduğu ve Anadolu'daki Türk varlığını pekiştirmeyi hedeflediği iddia edilmektedir. Çalışmada, Mehmet Bey'in dil politikasının kısa ve uzun vadeli etkileri de ele alınmaktadır. Fermanın, Karamanoğulları'nın siyasi gücünün zayıflamasıyla kalıcı bir yasal düzenlemeye dönüşemese de sonraki yüzyıllarda Türkçenin Anadolu'da bir yönetim ve edebiyat dili olarak gelişmesine öncülük ettiği vurgulanmaktadır. Nihayetinde, bu bildiri, Orta çağ Anadolu'sunda dil ve siyaset arasındaki ilişkiyi anlamak açısından Karamanoğlu Mehmet Bey'in Türkçe fermanını merkeze alarak, tarihsel bir perspektif sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Karamanoğlu Mehmet Bey, Türkçe, Orta Çağ Anadolu'su, Dil Politikaları, Selçuklu Devleti, Moğol Etkisi

Kayıp Organlar, Eksik Bedenler: Tepegöz'den Dumrul'a Dede Korkut'ta Travmatik Beden Temsilleri

Doç. Dr. Sümeyra Alan[1]
[1]Erzurum Teknik Üniversitesi

Özet

Dede Korkut Kitabı, kahraman bedenlerini şiddet, kayıp ve dönüşüm deneyimlerinin merkezine yerleştiren çok katmanlı bir anlatı evreni sunar. Hikâyeler, kahramanlık eylemlerini aktarırken bedenin travmatik yaralarını ve kırılganlığını görünür kılar. İnceleme, söz konusu beden temsillerini travma kuramı ve beden felsefesi bağlamında değerlendirmektedir. Cathy Caruth'un travmanın temsile direnen doğasına ilişkin kavrayışı, Dominick LaCapra'nın "yeniden yaşantılama" ve "işleme" ayrımı, Merleau-Ponty'nin bedenli özne anlayışı ve Judith Butler'ın kırılgan beden kavramsallaştırması, çözümlemelerin kuramsal temelini oluşturur. Bu çerçeve, Dede Korkut hikâyelerinde bedenin hem travmatik izlerin taşıyıcısı hem de kültürel değerlerin sahnesi olduğunu ortaya koyar. Tepegöz, Deli Dumrul, Bamsı Beyrek ve Salur Kazan öyküleri bu bağlamda incelenmiştir. Tepegöz figürü, soy bozulması motifiyle birleşerek kolektif bir travma simgesi hâline gelir. Deli Dumrul, ölümle yüzleşmenin yarattığı varoluşsal kırılganlığı görünür kılar. Bamsı Beyrek'in esareti ve geri dönüşü, kimliğin bedensel yabancılaşma üzerinden yeniden inşasını temsil eder. Salur Kazan'ın yaşadıkları ise aile bütünlüğünün parçalanışı ve tekrar tesis edilişini beden metaforlarıyla ifade eder. Kahraman bedenleri, kaybolma, yaralanma, fedakârlık ve direniş aracılığıyla bireysel hikâyeyi aşan kolektif hafızanın mekânı hâline gelir. Karşılaştırmalı mitoloji, bu temaların evrensel epik repertuardaki yankılarını açığa çıkarır. Achilles'in Patroklos için tuttuğu yas, Gılgamış'ın Enkidu'nun ölümü karşısındaki çaresizliği, Baldr'ın kaybının İskandinav tanrılarında yarattığı sarsıntı ya da Sigurd'un bedenindeki zaaf noktasının kaderi belirleyişi, Türk destanlarındaki motiflerle aynı mantıkla işler. Tepegöz'ün tek gözünden vurulması, Polyphemos'un kör edilişiyle; Deli Dumrul'un can karşılığı arayışı Alkestis'in fedakârlığıyla; Bamsı Beyrek'in dönüşü Odysseus'un tanınma sahnesiyle; Salur Kazan'ın ailesini kurtarma mücadelesi Troya anlatısıyla kesişir. Bu paralellikler, Dede Korkut Kitabı'nın travma, hafıza ve kültürel direncin bedensel düzeyde işlendiği transkültürel bir anlatı kompleksi oluşturduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut Kitabı, Travma Kuramı, Beden Felsefesi, Travmatik Beden, Karşılaştırmalı Mitoloji

Kaynağını Türk Mitolojisinden Alan Bazı Türk Âdetlerinin Dildeki Yansımaları ve Bunların Yabancı Dil Olarak Türkçe Derslerinde Kullanılması

Öğr. Gör. Dr. Nimet Ceylan[1]
[1]Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi

Özet

Mitoloji toplumların belleğidir. Her toplumun bugünkü yaşam biçimi ve âdetlerini oluşturan bir toplumsal hafızası, kolektif bilinçaltı bulunmaktadır. Türklerin de kendilerine özgü dünya algısı ve görüşünü yansıtan güçlü bir mitolojisi vardır. Bu dünya algısına göre üretilen mitolojik unsurlar zaman içinde -din ve yaşanan mekân değiştirildiğinde bile- yeni din ve kültürel çevrede kendine yer bulmuş ve varlığını sürdürmüştür. Örneğin ölülerin eşyalarıyla birlikte gömülmesi âdeti İslam inancının benimsenmesinden sonra biraz değişiklikle mezarların sulanması biçiminde hâlâ yaşamaktadır. Türk mitolojisinde kutsal sayılan hayat ağacının (kayın) olumlu enerjisinin günümüzdeki tahtaya vurmak (nazarı engellemek için kulak memesinden çekip tahtaya vurmak) alışkanlığında yaşamaya devam etmesi geleneğin sürekliliğini göstermektedir. Bunun gibi alışkanlık ve davranışların nedeninin ve bazı dilsel ifadelerin neden daha farklı değil de şimdiki biçimde olduğunun anlaşılması için dilin biçimlendiği kültürün tanınması gerekmektedir. Çünkü kültürel bağlam dille ilgili bilgi vermekte, dil de kültüre dair işaretler barındırmaktadır. Binlerce yıl öncesinde oluşan inanç ve davranış kalıpları bugünkü bazı âdetlerin kökenini oluştururken aynı zamanda dilde de bu inanç sistemine dair birtakım etkiler bırakmıştır. Örneğin verilen sözün yerine getirilmesi, sözden dönülmemesi için kullanılan, bağlayıcılık özelliği de olan yemin kavramı için dilde bulunan diğer bir sözcük ant için kullanılan eylemin içmek olması kültürle ilgilidir. Türklerde iki kişi ömür boyu dost kalmaya söz verirken kanlarını bir içkiye karıştırıp içer. kanın tanıklığına başvurarak yapılan bu ant içme ritüeli ile kan kardeşliği ilan edilmiş olur. Bu çalışmada Türk mitolojisine ait ögelerin bugünkü Türk âdetlerine yansımaları ve bunların dildeki karşılığı ele alınacaktır. Çalışmanın verileri mevcut Türk mitolojisi sözlükleri, mitoloji kitapları ve bu konuda yazılmış makalelerden derlenerek elde edilecektir. Yukarıda verilen örneklere benzer mitolojik kökenli âdetlerin yabancı dil olarak Türkçe derslerinde kullanılması Türk kültürünün tanıtılması ve kültür aktarımına katkı sunması açısından önemlidir. Çünkü bu tür örnekler hem dersi ilginç kılacak hem de kültürel çeşitliliğe katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Mitolojisi, Türk Kültürü, Kültür Aktarımı, Dil Öğretimi, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi

Kazak Türkçesinde Yedi, Dokuz ve Kırk Sayılarıyla Oluşan Deyimler

Doktora Öğrencisi Assel Rymtayeva[1]
[1]Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Özet

Yedi, dokuz ve kırk sayıları, Türk halklarının ortak kültüründe önemli bir yere sahiptir. Bu sayılar kutsal sayılır; yalnızca matematiksel bir niceliği ifade etmez aynı zamanda tarihsel ve kültürel bağlamda anlamlar taşır. Toplumsal yaşamı düzenleyen birtakım normların, geleneksel ritüellerin ve inanç sistemlerinin bir yansıması olarak da işlev görür. Örneğin; Kazak kültüründe jeti ata "yedi ata" ifadesi, Kazakların soyağacına ve akrabalık sistemine verdiği önemi gösterirken üyirimen üş toğız "sürüsüyle üç dokuz" deyimi herhangi bir şeyin miktarının bol ve bereketli olması, kazancın artmasıyla ilişkilendirilir. Benzer biçimde, qızğa qırıq üyden tıyu "kıza kırk evden yasak koymak" deyimi bir genç kızın yersiz davranışlardan kaçınması ve çevresindekiler tarafından korunması gerektiğini ifade ederken qırqınan şıqtı "kırkı çıktı" deyimi toplumsal yaşamın önemli bir parçası olan, yeni doğan bir bebeğin kırk günlük olduğunda uygulanan geleneksel bir geçiş ritüeline işaret eder. Bu bağlamda Kazakçadaki sayı temelli deyimlerin incelenmesi, Kazak halkının dünya görüşünü, sosyal ilişkiler ağını, dinî ve mitolojik kabullerini ve gündelik yaşama dair pratiklerini anlamada üstlendiği rolü ortaya koyacaktır. Böylece elde edilen bulgular, hem Kazak kültürünü anlamaya hem de Türk dünyası içerisinde ortak kültürel kodların çözümlenmesine önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada, Kazak Türkçesinde yaygın olarak kullanılan ve kültürel bellekte derin izler bırakan yedi, dokuz ve kırk sayılarına dayalı deyimler dilbilimsel ve kültürel bağlamda incelenmiştir. Amaç, bu sayılarla oluşturulan deyimlerin Kazak Türkçesinde yalnızca dilsel bir unsur olmadığını, aksine kolektif hafızayı, kültürel kimliği ve değerler sistemini kuşaktan kuşağa aktaran sembolik bir araç konumunda olduğunu belirlemektir. Bu doğrultuda ilk önce 2007 yılında yayımlanan Qazaq Tiliniñ Frazeologiyyalıq Sözdigi (Kazak Dilinin Deyimler Sözlüğü) taranarak yedi, dokuz ve kırk sayılarıyla oluşan deyimler tespit edilmiş sonra alfabetik sıraya göre verilerek tanımlanmış, kültürel bağlamda önemi dile getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Deyimler, Dokuz, Kazak Türkçesi, Kırk, Yedi

Kazakistan'da Dil Politikasının Evrimi: Sorunlar ve Gelecek Perspektifleri

Dr.Öğr. Üyesi Naz Penah[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Kazakistan, uzun bir dönem boyunca Rus İmparatorluğu ve ardından Sovyetler Birliği'nin bir parçası olmuştur ve bu süreçte, tüm Sovyet topraklarında "uluslararası iletişim dili" olarak belirlenen Rusça temel bir rol oynamıştır. 1989 yılında, "Kazak SSR'deki Diller Hakkında" kanunu kabul edilmiştir; bu kanun, Kazakça ve Rusça'nın statüsünü tanımlamıştır. Özellikle, bu kanunda "Kazak SSR'nin devlet dili Kazakça'dır" ve "Rusça, uluslararası iletişim dilidir" şeklinde ifadeler yer almıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, bağımsızlık kazanan post-Sovyet cumhuriyetlerinde sosyal, ekonomik, demografik ve dilsel durumlar oldukça farklılık göstermiştir. 1995 yılında Kazakistan Cumhuriyeti'nin yeni Anayasası kabul edilmiştir. Anayasa'nın 7. maddesinde dillerin hukuki statüsü yeniden tanımlanmıştır. Kazakistan Cumhuriyeti'nin devlet dili Kazakça olarak belirlenmiş, Rusça ise resmi dil statüsü kazanarak, Kazakça ile eşit olarak devlet kurumları ve yerel yönetim organlarında kullanılma imkânı bulmuştur. 1997 yılında, "Kazakistan Cumhuriyeti'nde Diller Hakkında" kanunu kabul edilmiştir; bu kanunda, Rusça'nın devlet dili olan Kazakça ile eşit olarak, resmi yazışmalarda, muhasebe ve finansal belgelerde, silahlı kuvvetlerde, kolluk kuvvetlerinde ve yargı süreçlerinde kullanılabileceği vurgulanmıştır. Araştırmacılar, Kazakistan'daki dil politikası gelişiminde dört aşama belirlemektedir. Birinci aşama (1920-1938) pariteye dayalı Kazak-Rus iki dilliliği ile karakterize edilirken, ikinci aşama (1938-1987) Rusça'nın hâkimiyeti ve Kazakça'nın periferal hale gelmesi ile tanımlanmaktadır. Üçüncü aşama (1987-1995), idari önlemlerle Kazakça'nın statüsünün hızla artırılması ile karakterize edilmiştir. Dördüncü aşama (1995-2007) ise, Kazakça'nın devlet statüsüne dayanan ve sosyal hayatta Rusça'nın baskın rolünü fiilen kabul eden dengeli bir dil politikası ile tanımlanmaktadır. 2007 yılından itibaren Kazakistan'da "Üç Dilli Birlik" kültürel projesinin uygulanmaya başlandığı görülmektedir. Bu aşama, Kazakça (devlet dili), Rusça (uluslararası iletişim dili) ve İngilizce (uluslararası dil) temelinde şekillenen dil politikası ile beşinci aşama olarak değerlendirilmektedir. Görüldüğü gibi, Kazakistan'daki dil politikası, ülkenin sosyal, kültürel ve siyasi dinamikleriyle paralel olarak evrim geçirmiştir. Bu süreç, çeşitli zorluklar ve fırsatlar barındırmakta olup, dilin toplumsal işlevi, etnik kimlikler ve ulusal birliğin güçlendirilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu durumda dil politikası çerçevesinde karşılaşılan başlıca sorunlar arasında, Kazakça'nın statüsü, toplumda iki dilliğin yerleşmesi ve dilsel entegrasyon süreci yer almaktadır. Kazakça'nın devlet dili olarak benimsenmesi, ancak uygulamada karşılaşılan zorluklar, bu dilin günlük yaşamda ve eğitim sisteminde yeterince yer bulamaması gibi sorunları doğurmuştur. Ayrıca, Rusça'nın hâkimiyeti, dil politikalarının etkinliğini azaltmakta ve toplumsal kutuplaşmayı artırmaktadır. Sonuç olarak, Kazakistan'daki dil politikası, çok yönlü bir yaklaşım gerektirmekte olup, sosyal uyum ve ulusal kimliğin güçlendirilmesi açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Bu bağlamda, dil politikalarının sürekli olarak gözden geçirilmesi ve güncellenmesi, gelecekteki başarı için elzemdir. Kazakistan'da dil politikasının evrimi üzerine yapılan bu incelemenin temel amacı, ülkenin dil politikalarının tarihsel gelişimini, mevcut sorunlarını ve gelecekteki perspektiflerini analiz etmektir. Bu bağlamda incelemenin hedefleri şunlardır: 1. Tarihsel Arka Planı Anlamak: Kazakistan'ın Rus İmparatorluğu ve Sovyetler Birliği dönemlerinde dil politikalarının nasıl şekillendiğini ve bu süreçte Rusça'nın rolünü değerlendirmek. 2. Dil

Statüsünü Belirlemek: 1989'dan itibaren Kazakça ve Rusça'nın hukuki statüsünün nasıl tanımlandığını ve bu dillerin devlet kurumlarındaki kullanımını incelemek. 3. Aşamalı Gelişimi Analiz Etmek: Kazakistan'daki dil politikalarının beş ana aşamada nasıl evrildiğini, bu aşamaların özelliklerini ve etkilerini açıklamak.

Anahtar Kelimeler: Dil, İki Dillilik, Üç Dilli Birlik, Kazakistan, Dil Politikasi, Kazakçalaştırma, Kazakça, Rusça, Üç Dilli Birlik

Kazakistan'da Kimlik ve Dil İdeolojileri Çatışması: Magnum Dil Skandalı Analizi

Prof. Dr. Seyit Ali Avcu[1]
[1]Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, Kazakistan'daki 2025 "Magnum dil skandalı"nı incelemektedir. Süpermarket zinciri Magnum, tabela ve müşteri etkileşimlerinde Kazak diline yeterince yer vermemesi nedeniyle yaygın bir tepkiyle karşılaşmıştır. Bir kurye ile müşteri arasında başlayan anlaşmazlık, ulusal bir tartışmaya dönüşmüş, boykotları, sosyal medya seferberliğini ve nihayetinde şirketin özür dilemesini beraberinde getirmiştir. Bu olay, yalnızca Sovyet-sonrası Kazakistan'da dilin sembolik gücünü değil, aynı zamanda şirketlerin ulusal kimlik söylemlerini şekillendirmede genişleyen rolünü de ortaya koymuştur. Kazakistan'ın sosyodilbilimsel bağlamı, anayasal devlet dili olan Kazakça ile resmi statüsünü ve pratik hakimiyetini koruyan Rusça'nın huzursuz bir arada varoluşuyla şekillenmektedir. Bu ikilik, daha geniş bir sömürge-sonrası mücadeleyi yansıtmaktadır: devlet politikaları Kazakçayı egemenliğin bir göstergesi olarak teşvik etmeye çalışırken, günlük yaşam pratikleri -özellikle kentsel ve ticari ortamlarda- Rusçayı ayrıcalıklı kılmaya devam etmektedir. Fishman'ın (1991) dil değişimini tersine çevirme teorisinde savunduğu gibi, dil canlandırması hem kurumsal destek hem de topluluk düzeyinde taahhüt gerektirir. Magnum'a yönelik kamuoyu tepkisi, Kazakçanın sembolik tanınması ile günlük yaşamdaki temsiliyetsizliği arasındaki kalıcı uçuruma duyulan hayal kırıklıklarını yansıtmaktadır. Skandal aynı zamanda Sovyet-sonrası kimlik inşasının dinamiklerini de gözler önüne sermektedir. Bhabha'nın (1994) melezlik kavramı ve Ngũgĩ wa Thiong'o'nun (1986) dilsel emperyalizm eleştirisinden yola çıkan bu çalışma, Kazakistan'daki dilsel tartışmaların sömürge mirasları ile sömürge-sonrası arzular arasındaki gerilimi somutlaştırdığını savunmaktadır. Sosyal medya tepkileri, birbirine rakip milliyetçi söylemleri ortaya çıkarmıştır: Kazakça konuşan kullanıcılar konuyu kültürel bir varoluş meselesi olarak çerçevelerken (“Dil yoksa millet de yoktur"), Rusça konuşan kullanıcılar bireysel tercihi vurgulamış ve tartışmayı ekonomik kaygılardan uzaklaştıran bir mesele olarak küçümsemiştir. Kurumsal düzeyde ise bu vaka, kriz iletişimi ile kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) kesişimine işaret etmektedir. Magnum'un özür dileme, kuryeyi işe iade etme ve "barış ve uyum" vurgusu yapma şeklindeki tepkisi, Benoit'un (1997) imaj onarım teorisiyle, özellikle de pişmanlık beyanı ve düzeltici eylem stratejileriyle uyumludur. Ancak kamuoyunun algısı bölünmüştür: Birçok Kazakça konuşan, özrü yetersiz ve samimiyetsiz bulurken, Rusça konuşanlar şirketin tavizlerini bir teslimiyet olarak görmüştür. Bu durum, dilin sömürge-sonrası kimlik ve egemenlikle bağlantılı olduğu bağlamlarda genel geçer KSS stratejilerinin sınırlarını yansıtmaktadır. Carroll'un (1991) KSS çerçevesine göre, Kazakistan'daki şirketlerden yalnızca yasal ve ekonomik sorumlulukları yerine getirmeleri değil, aynı zamanda ulusal kimlik projelerini destekleyen kültürel paydaşlar olarak hareket etmeleri beklenmektedir. Son olarak, devletin müdahalesi, özellikle de Cumhurbaşkanı Tokayev'in dilsel özgürlük ve ulusal uyum vurgusu yapan açıklamaları, şirketlerin aldığı kararların siyasi önemini gözler önüne sermektedir. Tokayev'in dikkatli dengeleme çabası, dilin Kazakistan'da nasıl hem iç siyaset hem de Rusya'nın Ukrayna işgalinin gölgesindeki jeopolitik kaygılarla bağlantılı olarak güvenlikleştirilmiş bir mesele olarak kaldığının altını çizmektedir. Sonuç olarak, Magnum vakası, geçiş toplumlarında dil etrafındaki kurumsal uygulamaların kimlik, sömürge-sonrasıllık ve sorumluluk üzerine daha geniş tartışmaları nasıl tetikleyebileceğini göstermektedir. Bu tartışmayı sosyodilbilim,

postkolonyal teori ve KSS literatürü içine konumlandıran bu makale, Kazakistan'daki şirketlerin yalnızca ekonomik varlıklar olarak değil, aynı zamanda ulus inşasının sembolik ekonomisinde aktörler olarak işlev gördüğünü savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dil İdeolojisi, Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Sovyet Sonrası Kimlik, Kazaklaştırma, Dilsel Milliyetçilik, Sosyal Medya Aktivizmi

Kıbrıs Türk Ağızlarında İlgi Cümleleri

Doç. Dr. Elza Alışova Demirdağ[1]
[1]Girne Amerikan Üniversitesi

Özet

Ağız, bir dilin ölçünü dile oranla ses, şekil, söz varlığı, söz dizimi ve anlam bakımından belli yerleşim bölgelerine göre farklılık gösteren koludur. Ağız çalışmaları, bir dilin tarihsel gelişim sürecini takip edilmesi açısından önemlidir. Türkiye Türkçesi ağızları üzerine çalışmalar 19. yüzyıldan itibaren başlamıştır. Daha çok yabancı araştırıcılara ait olan bu çalışmalar 1940'lı yıllardan itibaren yerini yerli araştırmacılara bırakmıştır. Türkiye Türkçesi ağız çalışmalarının genel olarak Anadolu coğrafyasıyla sınırlı tutulması bazı cıvar bölge ağızlarının yeterince araştırılmasına engel olmuştur. Türkiye Türkçesi ağızlarının Batı grubuna ait bir ağızlar topluluğu olmasına rağmen hakkında yeterince araştırma yapılmayan sahalardan biri de Kıbrıs Türk ağızlarıdır. Kıbrıs Türk ağızlarıyla ilgili bazı çalışmalar olsa da sistemli bir çalışmadan bahsetmek zordur. Özellikle, Kıbrıs Türk ağızlarının söz dizimiyle ilgili yeterli çalışma mevcut değildir. Bu da çalışmanın önemini artırmaktadır. Bu çalışmada Kıbrıs Türk ağızlarının cümle yapısı ele alınacaktır. Ağız araştırmalarında söz dizimi unsurlarına ölçüt olarak yer verilmemektedir. Bu da ağız sınıflandırılması çalışmalarında söz dizimi konusunun ihmalini beraberinde getirmiştir. Kıbrıs Türk ağızlarının söz diziminde etkileşim içerisinde olduğu dillerin etkisiyle bazı özellikler dikkat çekmektedir. Kıbrıs Türk ağızlarının söz dizimi sahasında karşıya çıkan dikkat çekici özellikler arasında su ve hani şeklinde ilgi zamirlerinin bulunmasıdır. Bilindiği gibi Türkçede ilgi cümleleri sıfatfiil eklerinin yardımıyla tamlanandan önce gelir. Kıbrıs ağızlarında ise bunun Hint-Avrupa dillerinde olduğu gibi ilgi zamirleriyle tamlanandan sonra geldiğini görmekteyiz. Bu çalışmada Kıbrıs Türk ağızlarında ilgi cümlesi ele alınacaktır. Araştırmada Kıbrıs Türk ağızlarıyla ilgili hazırlanan kitaplar ve derlenen metinlerden yararlanacaktır. Metinler incelenerek Kıbrıs Türk ağızlarının cümle yapısının özelliklerinin belirlenmesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ağız, Kıbrıs Türk Ağızları, Söz Dizimi, İlgi Cümlesi

Kimlik İnşası Olarak Rol Modeller: Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitapları

Öğr. Gör. Merve Dincer[1], Arş. Gör. Gamze Delioğlu[2]
[1]Amasya Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi
[2]Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler

Özet

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı sorumluluğunda yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına yönelik olarak farklı ülkelerde Türkçe ve Türk kültürü dersleri planlanmakta ve yürütülmektedir. MEB tarafından Türkçe ve Türk kültürü dersleri için öğretmen görevlendirmesi yapılmakta, öğretim programları ve ders kitapları hazırlanmaktadır. Türkçe ve Türk kültürü dersleri ile yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının Türkçe dil becerilerinin geliştirilmesi ve Türk kültürünü tanımaları hedeflenmektedir. Türk çocuklarının Türk kültürünü öğrenmeleri, içselleştirmeleri, millî ve kültürel bilinç ve aidiyet geliştirmelerinde Türk kültüründe önemli yere sahip olan kültürel şahsiyetleri tanımaları etkilidir. Kültürel şahsiyetlerin Türk çocuklarının kimlik inşasında rol model olabilecekleri düşünülmektedir. Bu noktada Türk kültüründeki şahsiyetlerin Türk çocukları tarafından nasıl ve hangi özellikleriyle tanındığı önem taşımaktadır. Yurt dışında yaşayan Türk çocukları, Türkçe ve Türk kültürü derslerinde kullanılan Türkçe ve Türk kültürü ders kitapları aracılığıyla Türk kültüründeki kültürel şahsiyetleri tanıma olanağı bulabilmektedir. Bu çalışmada Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında yer verilen Türk kültüründeki kültürel şahsiyetlerin kimler olduğu, hangi yönleriyle ve nasıl ele alındıklarının 2018 Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı çerçevesinde incelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Nitel yöntem ile oluşturulan bir durum (örnek olay) çalışması olan bu araştırma iç içe geçmiş çoklu durum deseninde tasarlanmıştır. Çalışma dokümanı on farklı Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabından (Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık Ders Kitabı 1 ve 2, Türkçe ve Türk Kültürü 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Seviye) oluşmaktadır. Verilerin toplanmasında doküman incelemesi kullanılarak ilgili ders kitapları araştırma sorularına yönelik olarak taranmıştır. Verilerin çözümlenmesinde ise betimsel analiz kullanılarak veriler sistematik ve açık bir şekilde betimlenmiş ve yorumlanmıştır. Çalışmanın Türk çocuklarının kimlik inşasında rol model olarak alabilecekleri Türk kültüründe önemli yeri olan şahsiyetlerin hangilerini, hangi yönleri ile Türkçe ve Türk kültürü derslerinde tanıma fırsatı bulduklarına ilişkin bilgi vereceği, sonraki akademik çalışmalar ve hazırlanacak olan ders materyalleri için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocukları, Türkçe ve Türk Kültürü, Kültürel Şahsiyetler, Kimlik İnşası, Rol Model.

Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinde Ortaklık Gösteren Çokluk ve Birliktelik Bildiren İfadeler

Prof. Dr. Süleyman Kaan Yalçın[1], Öğr. Gör. Aleyna Alevsaçan[1]
[1]Fırat Üniversitesi

Özet

Varlıkların birden fazla olma durumunu belirten çokluk kavramı, genellikle sayısal bir çokluk olarak algılanmasına rağmen aslında sayısız ve belirsiz bir çokluğu ifade etmektedir. Çokluk kavramı dillerde ekler, sözcükler ve sözcük grupları gibi farklı yapılarla kurulan özel kategorilerdir. Birçok dilde olduğu gibi Türkçede de sayısız ve belirsiz bir çokluk bulunmaktadır. Çokluk kategorisi bu anlamda belirsiz bir nicelik çokluğunu kapsamakla birlikte kavramsal anlamdaki belirsiz bir çokluğu da karşılamaktadır. Türkçe çokluk bildiren ekler bakımından çeşitlilik gösteren zengin bir dildir. Hem tarihî dönemlerde hem de çağdaş devirlerde Türk dilinin (Çuvaş Türkçesi hariç) yaygın olarak kullanılan çokluk eki +lAr'dır; ancak Türkçenin eski yazılı metinlerinden itibaren tanıklanan ve sözcüklerin kök veya gövdeleriyle kaynaştığı için çokluk eki işlevini yitirmiş olan birçok çokluk işlevli ekin varlığı, Türkçenin çokluk eki açısından zengin bir dil olduğunun göstergesidir. Eski Türkçe döneminden itibaren +lAr, +GUn, +gil, +An, +z, +t, +k, +ş, +n, +l, +r ve +s eklerinin çokluk eki olarak kullanıldığı görülür. Türk dilinin tarihi ve çağdaş lehçelerinde bu eklerden +lAr çokluk eki yaygın olarak kullanılmaktadır. Öyle ki, +lAr eki dışındaki çokluk ekleri zamanla ya tamamen kullanımdan düşmüş ya da belli kelimelerle kaynaşarak varlıklarını kısmen korumuşlardır. Çoklukla ilgili yazılmış çoğu şey genelde çokluk ekleri üzerinedir; ancak bazı çalışmalarda ise ekler dışında sıfatlar, zamirler ve ikilemeler gibi kelime türlerinin ve bazı kelime gruplarının da çokluk kategorisi içinde ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmada Kıpçak grubu Türk lehçelerindeki çokluğun sadece ek olarak değil de sözcük olarak kullanıldığı yapılar incelenmiş kendi içinde tasnif edilmiş ve Kıpçak grubu Türk lehçelerinin çokluk ve birliktelik bakımından birbirileriyle olan ortaklıkları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Çokluk ve Birliktelik Bildiren İfadeler, Kıpçak Grubu Türk Lehçeleri.

Kırgız Şiirinde Ortak Hafızanın Sesi: Colon Mamıtov'un Poetik Evreni

Dr. Öğr. Üyesi Döne Arslan[1]
[1]Kastamonu Üniversitesi

Özet

Kırgız edebiyatının önde gelen şairlerinden Colon Mamıtov (1940–1988), XX. yüzyılın ikinci yarısında kaleme aldığı şiirlerinde bireysel lirizmi, halkın ortak hafızası ve kimlik bilinciyle ustalıkla bütünleştirmiştir. Şair, yurt, halk ve tabiata duyduğu sevgiyi yalnızca kişisel bir duyarlılık değil; aynı zamanda toplumsal belleğin, kültürel kimliğin ve tarihsel sürekliliğin sembolü olarak işlemiştir. Onun poetik evreninde "Ata Yurt", "Manas", dağlar, bulutlar ve Isık-Göl gibi imgeler, doğal mekânların betimlenmesinden öteye geçerek Kırgız halkının tarihsel deneyimlerini ve kimlik bilincini taşıyan güçlü göstergelere dönüşür. Sovyet ideolojik baskılarının yoğun olduğu bir dönemde yazan Mamıtov, bu imgeler aracılığıyla vatan, özgürlük ve aidiyet kavramlarını örtük biçimde dile getirmiş, böylece şiirlerini bir direniş söylemi hâline getirmiştir. Özellikle "Ata Yurt", "Dağlar", "Isık-Göl", "Ala Dağ", "Bulutum", "Duygu" ve "Şair ve Zaman" gibi şiirlerinde doğa, bireysel lirizmin sınırlarını aşarak halkın ortak hafızasını besleyen, kimlik bilincini canlı tutan ve toplumsal sürekliliği pekiştiren bir "hafıza mekânı" işlevi üstlenir. Dağların sessizliği, gölün kutsallığı ya da bulutların göçü, bireysel duyarlılıkların ötesinde ulusal kimliğin ve kültürel direncin metaforları olarak öne çıkar. Colon Mamıtov'un şiir dünyası, bireysel duyarlılıkla toplumsal belleğin iç içe geçtiği özgün bir edebî zemin sunar. Bu dünyada doğa imgeleri yalnızca estetik bir unsur olarak değil, aynı zamanda Kırgız halkının kimlik inşasında belirleyici bir rol oynayan sembolik göstergeler olarak işlev görür. Mamıtov'un poetik yaklaşımı, Kırgız edebiyatında modern duyarlılıkla millî bilinç arasındaki kesişim noktalarını ortaya çıkararak onu çağdaş şairler arasında farklı bir konuma yerleştirir. Bu bildiride, Mamıtov'un şiirlerinde yer alan başlıca temalar, doğa imgeleri ve kültürel semboller çözümleyici bir bakış açısıyla ele alınacaktır. Analizlerde özellikle doğanın bir "hafıza mekânı" olarak nasıl işlev gördüğü, Sovyet dönemi ideolojik koşulları altında şairin şiirsel direnişi hangi stratejilerle kurduğu ve bireysel lirizmin toplumsal bilinçle hangi noktalarda kesiştiği üzerinde durulacaktır. Böylece Mamıtov'un poetik mirasının, Kırgız edebiyatında ortak hafızanın yeniden üretimindeki katkısı somut örneklerle ortaya konulacaktır. Mamıtov, sosyalist realizmin dayatmalarından uzaklaşarak yeni bir edebî anlayış geliştirmiş; Kırgızistan'ın eşsiz doğasını evrensel estetik boyutlara taşıyan özgün bir şiir dili kurmuştur. Onun eserleri, bazen göğe yükselen dağlarla, bazen köpük köpük akan nehirlerle, bazen de göç eden bulutlarla yalnızca lirik bir ifade sunmakla kalmaz; aynı zamanda Kırgız toplumunun tarihsel bilinç arayışını ve ortak hafızasını yansıtan güçlü bir edebî alan oluşturur.

Anahtar Kelimeler: Colon Mamıtov, Kırgız Şiiri, Semboller, İmgeler

Kırım Tatar Masallarının Özellikleri

Dr. Öğr. Üyesi Anastasiia Zherdieva[1]
[1]Ankara Üniversitesi

Özet

Masallar, Kırım Tatarlarında öne çıkan bir türdür. Kırım Tatarlarında hayvanlar, sihir, dini ve gündelik hayatla ilgili çeşitli masallar vardır. Sonuncu türe, ayrı döngüler oluşturan aptallar ve kurnazlar hakkındaki masallar dahildir. Kırım Tatarlarında, genel olarak Türk folklorunda olduğu gibi, bilge kızlar ve gençler hakkındaki masallar çok popülerdir. Kırım'a hangi masal motifinin nereden sızdığını anlamak ise imkansızdır. Yarımada, ticaret yollarının ve askeri çatışmaların merkezinde yer aldığı için, bazı Kırım masallarının konuları dünya folklorundaki konularla benzerlik göstermektedir. Bu makalede, bu tür karşılaştırmalardan ve Kırım Tatar masallarını diğer Türk halklarının masallarıyla karşılaştırmaktan kaçınılmıştır, çünkü bu ayrı bir araştırma konusudur. Ancak, doğal olarak şu soru ortaya çıkıyor: Bu metinleri Kırım'a özgü kılan nedir? Masallarda fantastik ve gerçek unsurlar iç içe geçmiştir. Olağanüstü masal diyarlarından (Çinmaçın) veya belirsiz masal yerlerinden, "kuşların uçamayacağı, yılanların sürünemeyeceği" yerlerden bahsedilmesinin yanı sıra, tamamen gerçek şehirlerin isimlerini de buluyoruz: Eski Kırım, İstanbul, Erzurum, Bursa, Bağdat, Halep, Şam. Bildiride, Kırım masallarının şiirsel özelliklerine özel bir önem verilecektir. Kırım Tatar masallarının şiirsel özellikleri arasında başlangıç ve son bölümler, yani tekerleme yer almaktadır. Tekerleme, masalın başında, ortasında (uygun yerde) ve sonunda kullanılan şakacı bir kelime dizisidir. Tekerleme çok uzun olabilir, birkaç kelimeden oluşabilir. Türk masallarında formülsellik, Avrupa ve Rus geleneklerine göre çok daha zengindir. Tekerlemelerin Türk halklarının masallarının çoğunda yer aldığını belirtmek gerekir. Bir ğğitim aracı olarak folklor, özellikle Kırım Tatarca eğitim veren okullarda, öğrencileri ulusal ve evrensel kültürlere alıştırmaya yönelik modern eğitim-öğretim uygulamalarında kullanılması gereken büyük bir eğitim potansiyeli barındırmaktadır. Gelecekte, Kırım Tatar folkloru okullarda her dersin ayrılmaz bir parçası haline gelmelidir.

Anahtar Kelimeler: Masallar, Kırım Tatarları, Eğitim

Klasik Türk Edebiyatında Eş Anlamlılık: Ahmedî'nin "Cemşid ve Hurşid" Mesnevisi Üzerine Bir İnceleme

Dr. Arzu İsgenderzade[1]
[1]Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi

Özet

Bu çalışmada, Ahmedî'nin "Cemşid ve Hurşid" mesnevisinde yer alan eş anlamlılar kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Ahmedî, Mevlânâ Celâleddîn Rûmî ve Yunus Emre ile başlayan Anadolu Türk-İslam edebiyatı geleneğinin önemli bir temsilcisi ve 14. yüzyılın önde gelen şairlerinden biridir. Sadece kendi döneminin en verimli şairlerinden biri olmakla kalmayıp, aynı zamanda klasik Türk edebiyatının temellerinin atılmasında ve gelişim sürecinin şekillenmesinde de belirleyici bir rol üstlenmiştir. Ahmedî'nin edebî mirası, şiirsel ustalığının yanı sıra, Türkçenin yazı, edebiyat ve bilim dili olarak gelişimine yaptığı katkılarla da büyük önem taşımaktadır. "Cemşid ve Hurşid" mesnevisi, Anadolu Türkçesinin önemli örneklerinden biri olarak, XIV. yüzyılın ikinci yarısından XV. yüzyılın başlarına kadar uzanan dil özelliklerini ve sosyal-kültürel yaşamını yansıtmakta; klasik şiir geleneği ile halk dili arasındaki sentezi başarılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu çalışmada, eserdeki eş anlamlı kelime kullanımları sistematik ve kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir. Eş anlamlıların dilsel ve anlamsal işlevleri detaylı olarak ortaya konmuş; özellikle ifade tekrarlarının önlenmesi ve metnin retorik etkisinin güçlendirilmesi işlevleri üzerinde durulmuştur. Yapılan inceleme sonucunda, mesnevide yer alan eş anlamlı kelimeler iki ana kategori altında sınıflandırılmıştır: 1. Türk dilinin öz imkânlarıyla oluşan eş anlamlılar, çoğunlukla fiillerden meydana gelmekte olup, Türk dil kolları arasında ortak sözcük varlığını yansıtmaktadır (örneğin: varmak–yetmek–ulaşmak; demek–eyitmek; etmek–kılmak). 2. Alıntı kelimeler yoluyla oluşan eş anlamlılar, Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin kendi aralarında ya da Türkçe kelimelerle birlikte oluşturduğu eş anlamlı dizilerden oluşmaktadır (örneğin: mey–şarap–mül; padişah–sultan–şehriyar; ay–kamer–mah vb.). Sonuç olarak, "Cemşîd ü Hurşîd" yalnızca bir edebî eser olarak değil, aynı zamanda dilbilim ve edebiyat tarihi açısından da önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Eserin söz varlığındaki eş anlamlı diziler ve dil katmanları, XIV. yüzyılın ikinci yarısı ile XV. yüzyılın başlangıcına ait Anadolu Türkçesinin ve aynı zamanda Azerbaycan edebî dilinin erken evresini incelemek için zengin ve değerli bir malzeme sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahmedî, Cemşîd ü Hurşîd, Eski Anadolu Türkçesi, Eş Anlamlı Kelimeler, Oğuz Türkçesi

Kokunun Dili: Türkçede Koku Kavramının Dilbilgisel ve Kültürel Görünümleri

Doç. Dr. Hanife Yaman[1]
[1]Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Özet

İnsanoğlunun dil dışı dünyayı anlaması, anlamlandırması ve adlandırabilmesi için algılama sürecinin gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu süreç, bireyde beş duyu organı adını verdiğimiz duyularla başlamaktadır. Görme, işitme, tat alma, dokunma ve koku alma olarak sınıflandırılabilen bu duyular aracılığıyla zihinsel işlemleme denilen süreç başlamakta ve bağlam içerisinde dönütler verilmektedir. Koku, algılama ve ifade etme açısından zorlu kavramlardan biridir. Kokuların algılanması ve bu algılamaların dilde ifade edilmesinde veya tanımlanmasında ortaya çıkan dilsel ifade biçimleri de dikkat çekmektedir. Koku, varlıklarla nesnelerden havaya yayılan ve burundaki reseptörler yardımıyla hissedilen kimyasal maddelerdir. Koku alma duyusu ile havadaki moleküller algılanır ve zihinsel süreçler sonucunda anlamlandırılır. Sözlüksel girdilerde, genellikle kokunun algılanışından hareketle oluşturulan tanımlamalara yer verildiği söylenebilir. Terim sözlüklerinde ise kokunun kimyasal oluşumuna ve algılanma süreçlerine yönelik bir yaklaşım görülür. Türk toplumunda koku ve kokuya dair pek çok farklı kavram ve kültür oluşmuştur. Bu bağlamda, beş duyudan biri olan koku alma duyusunun Türk dilinde ve kültüründe nasıl algılandığı ve iletildiği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu veriyi ortaya çıkarmak için Türk dilinde kokuyu ifade eden dilsel birimlere odaklanılmıştır. Çalışmaya kaynaklık eden dilsel veriler, Türk dilinin tarihî metinleri ile Türkçe Sözlük (2019), Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (2009) ve Ömer Asım Aksoy'un Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II (1989) temelinde oluşturulmuştur. Bu veriler, art zamanlı ve eş zamanlı bir inceleme yöntemiyle oluşturulmuş ve incelenmiştir. Çalışmada, Türkçede koku kavramı, kokuyu tanımlayan kavramlar ve bu kavramların anlamsal içeriği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmayla Türk toplumunda koku etrafında şekillenen kavramların nasıl algılandığı, dil ve kültür ekseninde bu kavramların nasıl şekillendiği, dilsel birimlerde nasıl karşılık bulduğu belirlenmiş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Algı, Dil, Hafıza, Koku, Kültür, Türkçe

Küçük Yerlerin Büyük Anlamı: Melisa Kesmez Öykülerinde Mekân ve Dil İlişkisi

Öğr. Gör. Dr. İrem Hatıl[1]
[1]Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

Özet

2010 sonrasında çağdaş Türkçe öykünün dikkat çeken isimlerinden Melisa Kesmez, yazınında gündelik hayatın küçük ayrıntılarını yalın, samimi ve yoğun bir dille öne çıkarır. Onun metinlerinde oda, mutfak, balkon, apartman dairesi, karavan ya da mahalle arası gibi dar mekânlar, sıradanlığın ötesinde bir anlam kazanır. Bu alanlar, yalnızca dekoratif bir fon değildir; bunlar karakterlerin içsel dünyalarını, toplumsal deneyimlerini ve geçmişle hesaplaşmalarını da görünür kılan simgesel alanlardır. Mekânın diliyle bütünleşen bu anlatım tarzı, gündelik hayatın sıradanlığını edebî bir değere dönüştürür. Kesmez'in Atları Bağlayın Geceyi Burada Geçireceğiz (2013) adlı ilk öykü kitabı, küçük mekânlarda gündelik ayrıntıları incelikli bir gözlemle sunar. Bazen Bahar (2015) ise aile ilişkileri ve çocukluk hatıraları üzerinden mekânın bireysel bellekle kurduğu bağı öne çıkarır ve bağı kendine has üslubuyla ortaya koyar. Nohut Oda (2018), kadın karakterlerin içsel konuşmalarını oda ve mutfak gibi kapalı alanlarla bütünleştirerek toplumsal cinsiyet rollerinin dil aracılığıyla nasıl temsil edildiğini gösterir. Küçük Yuvarlak Taşlar (2022), hafıza ve aidiyetin gündelik yaşam mekânlarıyla birleşimini örneklerken çok daha yakın zamanda okuruyla buluşturduğu Çiçeklenmeler (2025) ise bireysel deneyimleri toplumsal bağlamla ilişkilendirerek bu çizgiyi sürdürür. Kesmez'in dilinde dikkat çeken özellik; gündelik konuşma unsurlarının, kısa ve yalın cümlelerin, içsel monologların ve suskunlukların metin kurgusuna dâhil edilmesidir. Kadın karakterlerin sesleri, bazen sessizliklerle bazen de sıradan ifadelerle toplumsal rollerle hesaplaşmalarını açığa çıkarır. Böylece toplumsal cinsiyet yalnızca mekânla değil, dilin kuruluş biçimiyle de görünür hâle gelir. Sonuç olarak Melisa Kesmez, beş öykü kitabında da küçük mekânlar ve gündelik dili bir araya getirerek bireysel hafızayı, insan ilişkilerini ve modern hayatın kırılganlıklarını görünür kılar. Bu bildiride yazarın öykülerinde mekân ve dilin kesişim noktaları tartışılacak; çağdaş Türkçe öyküye sunduğu katkılar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Melisa Kesmez, Mekân, Dil, Toplumsal Cinsiyet.

Kültürel Kod Aktarımında Değerler Eğitimine Kavramsal Bir Gözle Bakabilmek

Doç. Dr. Sunay Akkaya[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Sosyal bilimler alanındaki son dönem çalışmalarında değerler eğitiminin ön plana çıktığı görülmektedir. Toplumların sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi, sosyal ve psikolojik olarak sağlıklı ve farkındalığı yüksek bireyleri yetiştirebilmesi değerler eğitiminin kültürel kodlarla aktarılması ile yakından ilişikli bir durumdur. Çünkü kültürel kodlar bir toplumun anlam dünyasını oluşturan semboller, anlatılar ve davranış kalıplarında yansımasını bulmaktadır. Bu kodların kuşaklar arası aktarımında en etkili araç ise değerler eğitimidir. Kültürel kodların aktarımı bireysel davranış kalıplarının ötesinde kolektif bilinç ve toplumsal uyumun inşasında kritik bir rol oynamaktadır. Eğitim süreci bireylere kimlik, mensup olduğu topluma aidiyet ve sorumluluk bilinci kazandırarak kültürel sürekliliğin sağlanmasına katkıda bulunur. Değer, bir toplumda yokluğunda verdiği zararın varlığında verdiği faydadan daha fazla olmasıyla açıklanabilecek bir kavramdır. Değerlerin öğretimindeki hatalı yöntemler, kavramların yüzeysel bir biçimde ele alınması, çeviri eserler üzerinden çalışmaların yürütülmesi söz konusu değerin yeterince anlaşılamamasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte değerlerin toplumun konuştuğu anadildeki kavramları içeriklendiren kültürel kodlar olmadan aktarılması değerlerin gerçek anlamından uzaklaşmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla bu bildirinin amacı değerler eğitiminin kültürel kod aktarımındaki rolünü kavramsal düzeyde incelemek ve kültürel kimliğin inşasına olan katkısını tartışmaktır. Çalışma nitel bir yaklaşım çerçevesinde değerlerin kültürel kod bağlamında çözümleme yöntemine dayanmaktadır. Değerlerin kültürel kodlar ile aktarılması epistemoloji, davranış bilim, dinler tarihi ve kültür bilim gibi disiplinler arası bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu bağlamda değerler eğitimi salt bir pedagojik bir disiplin olmanın ötesinde kültürel hafızanın korunması ve toplumsal bütünleşmenin sürdürülebilirliği açısından stratejik bir işlev üstlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Kültürel Kod, Kültürel Kod Aktarımı, Kültürel Kimlik, Kolektif Bilinç.

Kültürel Mirasın Aktarımında Yunus Emre Enstitüsü Ders Kitaplarının Rolü ve Önemi

Doç. Dr. Şahin Bütüner[1]
[1] Pekin Dil ve Kültür Üniversitesi

Özet

Dil ve kültür arasında doğrudan ve ayrılmaz bir ilişki vardır. Dil, insanlar arasındaki iletişimi sağlamasının yanı sıra kültürel unsurların aktarılmasında da çok önemli bir işleve sahiptir. Küreselleşmenin hızla yaygınlaşmasıyla birlikte dil ve kültür ile ilgili farklılıklar veya özgünlükler giderek ortadan kalkmaktadır. Bu nedenle dil ile birlikte kültürün korunması ve yaşatılması için bireysel ve kurumsal çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi ve Türk kültürünün tanıtılmasında Yunus Emre Enstitüsü gibi kuruluşlar daha da önemli hale gelmiştir. Yunus Emre Enstitüsü, yaptığı çalışmalarda sadece Türk dilini öğretmemekte aynı zamanda Türk kültürünü de dünya üzerinde tanıtmaktadır. Bu nedenle Yunus Emre Enstitüsü gibi kuruluşlar UNESCO tarafından yapılan çalışmaları takip ederek öğretim materyallerini bu doğrultuda güncellemelidir. Kendini eğitim, bilim ve kültürü korumaya ve geliştirmeye yönelik çalışmalar yapan bir kurum olarak tanımlayan UNESCO, dünya üzerinde birçok milletin somut olan ve somut olmayan kültürel mirasını çeşitli sözleşmelerle kayıt altına almış ve korunmasına dair çeşitli çalışmaların yapılmasına dair tavsiyelerde bulunmuştur. Yunus Emre Enstitüsü de bu çalışmaları yakından takip ederek eğitim vasıtasıyla kültürün aktarılmasında önemli görevler üstlenmiştir ve üstlenmelidir. Bu çalışmada UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi'ne ve Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne alınan Türkiye'nin kültürel varlıklarının Yunus Emre Enstitüsünün Türkçe ders materyallerinde kullanıp kullanılmadığı ve ne şekilde kullanıldığı nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman inceleme yöntemi ile tespit edilip analiz edilecektir. Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Türkçe öğretim seti (A1, A1, B1, B2, C1, C2) altı ders kitabından oluşmaktadır. UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi'ne ve Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne alınan Türkiye kültür varlıkları bu kitaplar üzerinden tespit edilip analiz edilecektir. Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretim Seti ders kitabı serisi, miras listelerinde yer alan kültür varlıklarına yeterli derecede yer vermiş olmasına rağmen kısmen olsa da eksiklikler vardır. Bu eksikliklerin tamamlanması için UNESCO'nun kültür çalışmaları yakından takip edilip yıldan yıla ders kitapları güncellenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Unesco, Yunus Emre Enstitüsü, Kültür, Miras, Aktarım

Kütahya ve Yöresi Ağızlarında Oyun Adları

Araştırmacı Senem Varol Öcal[1], Prof.Dr. Ayşe Nur Sır Dündar[2]
[1]Kütahya Dumlupınar Üniversitesi TÖMER
[2]Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Özet

Türk kültür tarihinde halk oyunları ve çocuk oyunları, yalnızca birer eğlence aracı olmanın ötesinde, toplumsal yaşantının ve kültürel kimliğin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu oyunların büyük bir kısmı doğal bir süreç içerisinde ortaya çıkmış, zamanla bireylerin sosyal ilişkilerini güçlendiren, topluluk bilincini pekiştiren ve geleneksel değerleri yansıtan kültürel ögeler hâline gelmiştir. Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinde gözlemlenen oyun çeşitliliği, bu alandaki kültürel zenginliğin ve çeşitliliğin en önemli göstergelerindendir. Ancak, toplumsal değişim, modernleşme, teknolojik gelişmelerle birlikte geleneksel oyunlara olan ilgi azalmış; birçok oyun hem adı hem de oynanış şekliyle unutulmaya yüz tutmuştur. Çoğu yörede halk ve çocuk oyunlarının oynanış biçimlerine dair belirli çalışmalar yapılmış olsa da bu oyunların adları ve türleri üzerine kapsamlı bir değerlendirme yapılmamıştır. Bu durum, söz konusu kültürel unsurların sistematik biçimde ele alınması buna müteakiben de bu oyunlara ait söz varlığının dilimize kazandırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, halk oyunlarına ve çocuk oyunlarına dair sözlü kültür unsurlarının derlenmesi, belgelenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması hem kültürel süreklilik hem de akademik birikim açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada, Kütahya ve yöresi ağızlarında kullanılan oyun adları üzerinde duruldu. Çalışma derleme, tarama, listeleme ve tanımlama olmak üzere dört aşamada gerçekleştirildi. Başta Tuncer Gülensoy'un Kütahya ve Yöresi Ağızları adlı kitabı olmak üzere yüksek lisans tezleri, makaleler vb. bilimsel çalışmalardaki derleme metinlerinde geçen oyun adları tarandı, belirlendi, listelendi ve bunlarla ilgili bilgi verildi sonra kullanıldıkları durumlara göre alt gruplara ayrılarak sınıflandırıldı. Elde edilen bulgular tablolar ve grafikler halinde sunuldu. Amaç, Kütahya ve yöresi ağzında kullanılan oyun adlarının zenginliğini ortaya koymak ve Türkçenin söz varlığına katkıda bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Kütahya Ağzı, Oyun Adları, Çocuk Oyun Adları, Halk Oyun Adları, Söz Varlığı.

Kuzeybatı Türk Lehçelerinde "Amulet" Kelimesi: Etimoloji, Anlam Alanı ve Halk İnançlarındaki Yeri

Doktora Öğrencisi Ayşe Zuhal Kartal[1]
[1]Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Özet

Türk dünyasında "muska" ya da Kuzeybatı Türk lehçelerindeki genel adıyla "amulet", çok eski inanç sistemlerine dayanan ve günümüzde de canlılığını koruyan bir gelenektir. Eski Türk inançlarında kötü ruhların, cinlerin, görünmeyen varlıkların ve nazarın insana zarar verebileceği düşüncesi oldukça yaygındı. Bu zararlı etkilerden korunmak amacıyla çeşitli taş, kemik, bitki ya da hayvan parçaları amulet olarak taşınmış; zamanla bu nesneler, yerini yazılı dualar ve dinî metinler içeren muskalara bırakmıştır. İslamiyet'in kabulünden sonra ise amulet geleneği yeni bir boyut kazanmış; Kur'an ayetleri, dualar ve dinî metinler içeren muskalara dönüşmüştür. Bu durum eski Türk inançlarının İslamî ögelerle kaynaşarak kültürel bellekte süreklilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Amulet, yalnızca bireysel bir korunma aracı değil, aynı zamanda Türk halk kültüründe inanç, sembolizm ve geleneklerin birleştiği güçlü bir gösterge olmakla birlikte toplumsal hafızanın ve kültürel devamlılığın da bir işaretidir. Bu bildiride, söz konusu kavramın Kuzeybatı Türk lehçelerindeki yansımaları incelenecek; çalışma Kazan Tatar, Başkurt, Kazak ve Kırgız Türkçeleri ile sınırlandırılacaktır. Temel kaynak olarak Tatar Dilinin Anlatmalı Sözlüğü (Abdullina, R. R. Vd. (2015-2021). Tatar Tilinin Anlatmalı Sözligi 6 Tomda, Kazan: Tataristan Fenler Akademisi G. İbrahimov Dil, Edebiyat ve Tarih Enstitüsü.), Başkurt Dilinin Akademik Sözlüğü (Hisamitdinova, F. G. (2011-2018). Başkurt Tilinin Akademik Hüzligi 10 Tomda, Ufa: Zeynep Biyişiva Kitap Neşriyatı.), Kazak Türkçesi-Türkiye Türkçesi Sözlüğü (Koç, K. vd. (2021). Kazakşa-Türikşe Sözdik, Ankara: TDK.) ve Kırgız Sözlüğü (Yuhadin, K. K. (2011). Kırgız Sözlüğü, Ankara: TDK.) kullanılacaktır. İnceleme, söz varlığı temelinde yürütülerek, "amulet" kavramını karşılayan kelimelerin (tumar, tılsım, büti vs.) Kuzeybatı Türk lehçelerindeki yazı dili biçimleri, fonetik varyantları, anlam alanları, kullanım bağlamları ve etimolojik kökenleri karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele alınacaktır. Böylelikle, halk inançlarının dilde nasıl biçimlendiği ve tarihsel süreçte hangi unsurların süreklilik gösterdiği ortaya konulacaktır. Çalışmanın amacı, "amulet" kavramı üzerinden Kuzeybatı Türk lehçelerinde halk inançlarının dildeki yansımalarını karşılaştırmalı bir biçimde incelemek ve böylece kültürel belleğin dil aracılığıyla nasıl korunduğunu göstermektir. Sonuçların hem çağdaş Türk lehçeleri araştırmalarına hem de halk bilimi ve kültürel antropoloji çalışmalarına katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Amulet, Halk İnançları, Kuzeybatı Türk Lehçeleri, Etimoloji, Kültürel Süreklilik.

Maden Adlarının Yer Adları Bilimi Açısından İncelenmesi

Arş. Gör. Dilan Tapar[1]
[1]Siirt Üniversitesi

Özet

Göçebelikten yerleşik hayata geçen insanoğlu, çeşitli çabalar sonucunda hayatta kalmanın yollarını bulmuştur. Bitkiyle uğraşarak tarımda, hayvan yetiştirerek hayvancılıkta, madenler işleyerek madencilikte ve daha birçok alanda ilerlemeler kaydetmiştir. Söz konusu faaliyetlerden madencilik, Sanayi Devrimi sonrasında hızlı bir ivme kazanarak bir geçim kaynağı olmanın ötesinde birçok alanda (askerî, jeoloji, kimya, coğrafya vs.) önem kazanmıştır. Madenciliğin gelişim gösterdiği alanlardan biri dilcilik olmuştur. Dilciliğin farklı inceleme alanlarında yer alan madencilik, çalışmada yer adı bilimi (toponimi) açısından incelenmiştir. Yer adı bilimi (toponimi), Ad bilim (Onomastik)'in kapsamı içerisindedir. Ad verme gerekçelerinden biri yer adlarına maden adlarını vermektir. Bu bağlamda yer adı bilimi, ad verme geleneğiyle paralellik göstermektedir. Çalışmada tür itibariyle metal olan maden adları (altın, demir, gümüş, bakır, tunç ve çelik), Türkiye merkezli yerleşim yerlerinde yer adı bilimi açısından ele alınmıştır. Nitel araştırma olan çalışmada, doküman analizi yönteminden yararlanılmıştır. Türkiye merkezli yerleşim yerlerine ait veriler, İçişleri Bakanlığı'na bağlı "Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri" metaverisi esas alınarak değerlendirilmiştir. Çalışmada, maden adları yer adı bilimi açısından Türkiye merkezli yerleşim yerlerinde (1053) ele alınmış olup anlam bilim (semantik), köken bilimi (etimoloji) ve dil bilgisi olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklar arasında dil bilgisi başlığı; müstakil kelime, birleşme ses olayı ve diğer şeklinde ifade edilen eklerin eklenmesiyle meydana gelmiş örnekler olmak üzere üç alt başlıkta incelenmiştir. Maden adları, yer adı bilimi açısından en fazla dil bilgisi ve alt başlığı olan birleştirme ses olayında (746) görülmektedir. Yer adı bilimi açısından incelenen çalışmada, Türkiye merkezli yerleşim yerlerinde maden adlarına büyük ölçüde yer verildiği ve en yaygın yerleşim yeri adının "demir" kelimesinde olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili, Madenler, Yer Adları Bilimi.

Manzum Tarihlerde Atasözü ve Deyimler: Söz Varlığı Bakımından Bir İnceleme

Öğr. Gör. Dr. Hasan Akgül[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Atasözleri, toplumların ortak değerlerini, kültürel mirasını ve yaşam deneyimlerini kısa ve özlü bir biçimde ifade eden söz varlığı unsurlarıdır. Atasözleri kuşaktan kuşağa aktarılan, kültürel sürekliliğe katkı sağlayan, insanların hayatı anlama ve yorumlama biçimlerini yansıtır. Genellikle öğüt verici, ders çıkarıcı ve yol gösterici olan bu sözler, toplumun hayat tecrübelerinin sonraki kuşaklara aktarılmasında önemli bir araçtır. Ayrıca, dilin hem estetik hem de didaktik boyutunu aynı anda bünyesinde barındıran önemli söz varlığı unsurlarıdır. Deyimler ise, günlük yaşamda sıkça kullanılan, çoğu zaman mecaz anlam taşıyan, belli bir duyguyu, düşünceyi veya durumu canlı ve etkili bir biçimde aktaran kalıplaşmış söz öbekleridir. Deyimler, bireyin soyut düşüncelerini somutlaştırarak anlatıma güç ve etkileyicilik, dile ise zenginlik kazandırır. Atasözlerinden farklı olarak kesin bir öğüt veya kural içermez; daha çok canlı bir betimleme ve yoğun bir anlam aktarma işlevi görür. Atasözleri ve deyimler birlikte incelendiğinde, dilin yalnızca bir iletişim aracı olmadığı, aynı zamanda kültürün taşıyıcısı ve toplumun zihin dünyasının yansıması olduğu açıkça görülmektedir. Varlığını altı asır sürdürmüş köklü bir edebiyat geleneği olan Klasik Türk edebiyatı çerçevesinde pek çok eser kaleme alınmıştır. Oldukça geniş bir coğrafyada çeşitli kültürel etkilerle şekillenen Klasik Türk edebiyatı, farklı edebî türlerle de zenginleşip gelişmiştir. Bu bağlamda "Manzum Tarih" kapsamında değerlendirdiğimiz "gazavât-nâme, fetih-nâme, zafer-nâme, şeh-nâme" gibi türler de bu zenginliğin oluşmasında etkili olan türlerdendir. Bu türlerde eser veren müellifler de eserlerinde anlatımlarını güçlendirmek, zenginleştirmek amacıyla söz varlığı bakımından önemli dil unsuru olan atasözleri ve deyimlerden istifade etmişlerdir. Bu çalışmayla manzum tarih yazma geleneğinin başlangıcı olan 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar kaleme alınmış manzum tarih eserlerinde yer alan atasözleri ve deyimler tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Manzum Tarih, Deyim, Atasözü, Klasik Türk Edebiyatı

Medya Dilinde Toplumsal-Siyasal Deyimler

Doç. Dr. Sevinç Memmedova[1]
[1]Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi İ.Nesimî Dilcilik Esntitütüsü

Özet

Toplumsal-siyasal söz varlığı ve deyimler, çağdaş dilin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Çünkü bunlar, bir ülkenin yaşamında en temel alanlardan biri olan siyaset sahasını yansıtmaktadır. Siyaset alanı ise toplumun ekonomik, entelektüel, kültürel ve manevi hayatını az ya da çok ölçüde etkilemektedir. Aktüel toplumsal-siyasal söz varlığını toplumun politik durumuna ilişkin temel kavram ve olayları ifade eden leksik birimler oluşturmaktadır. Günümüzde medya, çağdaş toplumda en etkili bilgi kaynaklarından birine dönüşmüştür. Medya yalnızca haberleri aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda dilin gelişiminde de önemli bir rol üstlenmektedir. Özellikle deyimler, medya metinlerinde ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Bu dil birimleri yalnızca bilginin aktarım aracı değil, aynı zamanda toplumsal bilincin oluşumunda, dilin gelişiminde ve kültürel diyalogda belirleyici bir unsurdur. Medya metinlerinde deyimlerin doğru ve sorumluluk bilinciyle kullanılması, bilgi toplumunun sağlıklı gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Günümüz koşullarında, medya profesyonelleri tarafından deyimlerin seçimi ve kullanımı özel dikkat ve yetkinlik gerektirmektedir. Toplumsal-siyasal metinlerde deyimler, dilin ifadeliliğini ve duygusal yoğunluğunu güçlendirmek, aynı zamanda bilgiyi daha somut ve imgesel bir biçimde aktarmak amacıyla kullanılmaktadır. Bu dil unsurları, yazarlara metni daha canlı kılma, temel anlamı öne çıkarma ve konuya yönelik kişisel tavırlarını ifade etme olanağı sağlamaktadır. Örneğin: “sərt siyasət”, “çirkli texnologiyalar”, “əzələ nümayişi”, “güc balansı” kimi ifadeler bu işlevin tipik örnekleridir. Son beş yıl içerisinde Azerbaycan medya dilinde yaygın kullanılan deyimler, çoğunlukla siyasal-toplumsal konularla ilişkili olmuştur: “qırmızı xətt”, “rəqəmsal körpü” vb. Ekonomik haberlerde ise “qara qızıl” ve “yaşıl işıq” gibi kalıplaşmış metaforik ifadeler standart terim düzeyine yükselmiştir. Sosyo-kültürel yazılarda ise duygusal ve imgesel etki yaratmak amacıyla “sular duruldu”, “yarasına duz səpmək” gibi deyimler geniş ölçüde kullanılmaktadır. Medya dilinde deyimlerin incelenmesi yalnızca dilbilimciler için değil, aynı zamanda okurlar için de güncelliğini korumaktadır. Çünkü bu durum, bilginin doğru algılanmasına ve analiz edilmesine olanak tanımaktadır. Bu makalede medya dilinde deyimlerin kullanımı, işlevleri ve etkileri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Medya Dili, Deyimler, Toplumsal-Siyasal Söz Varlığı.

Memlük Temas Lehçesi Bağlamında Kitābu Bulġatu'l-Muştāk Fi Luġati't-Türk Ve'l-Ḳıfçaḳ Kastamonu Nüshasının Değerlendirilmesi

Doktora Öğrencisi Mislina Derdiyok[1]
[1]Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Özet

Toplum dil biliminde, bir toplumda yaşayan bireyler arasındaki dil ve lehçe varyasyonlarının oluşumunda dilsel temaslar önemli bir rol oynamaktadır. Dilsel temaslar, topluluklar arasında bireylerin kendi lehçelerini ve ağızlarını dâhil ederek baskın bir konuşma dilinin şekillenmesine yol açmıştır. Geçmişe dönük incelendiğinde, toplumlar konuştukları ortak dil içerisinde kendi lehçelerinden izler taşıyan kelimeleri de dillerine entegre etmiş, bu durum dilsel bir karışım ve temas sürecine zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda, toplum dil bilimi açısından, lehçe karışması sonucu bir temas lehçesi oluşmuştur. Zamanla, bu temas lehçeleri, toplumda prestijli kabul edilen baskın bir lehçe haline gelmiştir. Bu durumun örneği için 1250- 1517 yılları arasında Mısır ve Suriye çevresinde hüküm süren Memlük Devleti'nin içerisinde etkin bir güç haline geline Türklerin dilini anlayabilmek adına Araplar için Arapça-Türkçe sözlükler yazılmıştır. Memlük Devleti döneminde yazılmış Arapça-Türkçe sözlükler arasında, "Kitâbu'l-İdrāk-li-Lisāni'l-Etrâk, Ed-Dürretüʾl-Muḍiyyeti-fiʾl Luġatiʾt-Türkiyye, Et-Tuḥfetu'ẕ-Źekiyye-fi'l-Luġāti't-Türkiyye, Kitāb-ı Mecmūʿı Tercümān-ı Türki ve ʿAcemi ve Muġali, El-Ḳavāninü'l-Külliyye-li-Zabti'l-Lugatı't-Türkiyye ve Kitābu Bulġatu'l-Muştāḳ fi Luġati't-Türk ve'l-Kıfçāḳ" bulunmaktadır. Bu sözlüklerde Memlük Devleti'ne Harezm ve Maveraünnehir gibi coğrafyalardan gelen Türklerin ortak bir dil topluluğu içinde kendi lehçe özelliklerini yansıtarak bir temas lehçesi sürecini başlatmış oldukları görülmektedir. Türkler, bu temaslar sonucunda karışık bir "Memlük Temas Lehçesi" oluşturmuşlardır. Memlük Türkçesi sahasında, Harezm ve Altınordu sahasındaki eserlerle karşılaştırmalı bir toplum dil bilimi incelemesi yapıldığında, bu dönemdeki temas ve prestij lehçesi olma durumları Cihan Doğan (2022) tarafından "XIV-XV. Yüzyıl Tarihi Türk Yazı Dillerinde Lehçe Karışmaları" adlı çalışmasında ele alınmıştır. Bu çalışmada, "Kitābu Bulġatu'l-Muştāk fi Luġati't-Türk ve'l-Ḳıfçaḳ" sözlüğünün Paris nüshası ile Savaş Karagözlü ve Musa Salan (2022) tarafından yayımlanan Kastamonu nüshası karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Doğan (2022) tarafından belirlenen temas ve prestij lehçesi ölçütleri çerçevesinde Kastamonu nüshası değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Toplum Dil Bilimi, Memlük Temas Lehçesi, Memlük Devleti, Bulġatu'l-Muştāḳ, Kastamonu Nüshası.

Metaforalar Shakllanishining Antropotsentrik Omillari

Prof. Dr. Durdona Xudoyberganova[1]
[1]O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi

Özet

Obrazli ifoda vositalaridan biri bo‘lgan metafora birinchi navbatda kognitiv faoliyat mahsuli hisoblanadi. U eng avvalo dunyoga mantiqiy-aqliy yondashuv mahsulidir. Til egalari metaforik birliklar orqali mavjud tushunchalarni qayta konseptuallashtirish bilan cheklanib qolmay, yangi tushuncha va g‘oyalarni ham shakllantiradilar. Bunda ular o‘z bilim va tajribalariga asoslanadilar. Yangi metaforik birlik shakllanishi natijasida yangi konsept hosil qilinadi, bu esa olam unsurlarini kategoriyalashtirishga ham o‘z ta’sirini o‘tkazadi. Ushbu jarayonlarning barchasi til tizimi birliklari bilan bevosita aloqador tarzda kechadi. Bu esa metafora hodisasini inson kognitiv faoliyati, uning empirik bilimlarining faollashuvi, tafakkuri bilan uzviylikda o‘rganishni taqozo etadi. Metaforaning shakllanish jarayoni birinchi navbatda assotsiativ tafakkur bilan bog‘liq. Bir-biridan mohiyatan uzoq bo‘lgan ikki obyekt assotsiativ aloqa tufayli o‘zaro bog‘lanadi. Aslida, metafora ikki obyekt o‘rtasidagi mushtarak belgini ilg‘ay olish va ushbu asosda ularni assotsiativ tarzda aloqalantirish natijasida shakllanadi. Shuning uchun ham metaforalashtirish hodisasi assotsiativ tafakkur bilan zich bog‘langan hodisa sifatida chuqur o‘rganilishi lozim.Har bir xalq tilida mavjud bo‘lgan metafora o‘sha xalq lingvomadaniy qarashining in’ikosi hisoblanadi. Metafora uchun tanlangan birlik lingvomadaniy hamjamiyat a’zolariga yaxshi tanish bo‘lishi, ularning milliy-madaniy qarashlariga mos kelishi lozim. Tildagi juda ko‘p metaforalar etnik stereotiplar asosida shakllanadi. Metaforalar shakllanishida lingvomadaniy kontekst eng muhim omillardan biridir. Bu esa metaforalar shakllanishi jarayonini lingvomadaniy omillarni e’tiborga olmasdan turib o‘rganib bo‘lmasligini ko‘rsatadi. Inson metaforalardan dastlab onomasiologik maqsadlarda foydalangan bo‘lsa, keyinchalik undan real voqelikni va o‘z ichki olamini yanada aniq, estetik jihatdan betakror tarzda ifodalash maqsadida foydalana boshlagan. Metaforalar ayniqsa inson ruhiyatining ko‘zga ko‘rinmas sirli hududlarini tasvirlashning bebaho vositasidir. Metaforalar insonning kechinmalari, shaxsiy munosabati, olamni idrok etish tarzini musavvir kabi tiniq bo‘yoqlarda tasvirlab ko‘rsatadi. Shu sababli ham metafora hodisasi insonning emotsional xususiyatlari, obrazli tafakkuri bilan uzviylikda o‘rganilishi maqsadaga muvofiq.

Anahtar Kelimeler: Metaforalashtirish, Antropotsentrizm, Kognitiv Faoliyat, Obrazli Tafakkur, Assotsiativ Tafakkur, Bilim, Hayotiy Tajriba, Etnik Stereotiplar, Tasavvur, İkkilamchi Konseptuallashtirish.

Mümtaz Türkçü Salman Mümtaz ve Dünya Dili Türkce

Doç. Dr. Şelale Ana Hümmetli[1]
[1]Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Nesimi Dil Araştırmaları Enstitüsü

Özet

Azerbaycan kültür ve edebiyat tarihinin sayfalarında müstesna hizmetleri ile seçkin bir makama sahip, büyük Türkçü, mümtaz alim Salman Mümtaz (1884-1941) önde gelen bir edebiyat eleştirmeni, metin bilimci olmakla beraber, dil araştırmacısıdır. Başta sözlükbilim olmak üzere dilbilim alanındaki çalışmaları, onun zengin ilmî ve edebî mirasında önemli bir yere sahiptir. Yirminci yüzyılın kanlı baskı yıllarının kurbanlarından Salman Mümtaz'ın derleyip yayımladığı değerli eserlerin bir kısmı günümüze ulaşmamıştır. Alim'in 1937'de yayımlanması planlanan 6 ciltlik "Beş bin Kelime" sözlüğü henüz bulunmamışsa da, yazma eserlerde ve arşivlerde önemli izlerine rastlanmaktadır. Mümtazın Baküde, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Fuzuli Elyazmalar Enstitüsü ve alimin kendi ismiyle tanınan Salman Mümtaz Edebiyat ve Sanat Arşivi'nde bulunan arşiv belgeleri ve el yazmaları, Salman Mümtaz'ın metinbilimci, edebiyat eleştirmeni, dilbilimci ve sözlükçü olarak kapsamlı araştırmalarının bir kanıtıdır. Salman Mümtaz'ın 1923'te basın sayfalarında yayınlanan "Dilmaç" sözlüğü ile dilbilim üzerine yayınlanmış diğer eserleri, bilimsel makaleleri, çok sayıda el yazması ve notları onun zengin ilmî ve edebî mirasının araştırılması ve dil tarihimizin, özellikle sözlükçülük tarihimizin incelenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bildiride Salman Mümtazın yeni bulduğumuz ve yayına hazırladığımız 200 sayfalık “Edebi lügat” (Şiir metinleriyle Türkce sözlük) isimli sözlüyü, aynı zamanda Türk dilinin önemi, güzelliyi ve yaşatılması uğruna yazdığı eserlerinden (“Dilmaç” sözlüğünden, Mahmut Kaşğari “Divan”ıyla karşılaştırmalı şekilde yazdığı “Şeki savları” eserinden, 1917. yılında Baküde yayımlanmış, Türkiye-Azerbaycan kardeşliğinin tarihi-edebi kanıtlarından olan “Kardeş Yardımı” (Harbzedeler yararına) adlı önemli bir dergide yer alan Türk adları - asil Türk isimleri ile ilgili “Kul” ünvanlı makalesinden vb. ilmi kaynaklardan bahsedilir.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelimeler: Türkce, Mümtaz, Sözlük, "Edebi Lüğat”.

Oğuzca Sangı "Sersem" Sözcüğü Üzerine

Öğr. Gör. Dr. Hüseyin Gökçe[1]
[1]İnönü Üniversitesi

Özet

Türkçede semantik çeşitliliğe bağlı olarak bir sözcük kökünden birçok yeni sözcük türetilir. Türetilen yeni sözcükler, bazen temel anlamlarından uzaklaşarak yeni anlamlar kazanabilir. Bu tür sözcükler, kimi zaman temel anlamlarından o kadar uzaklaşır ki temel anlamıyla sözcüğün yeni anlamı arasında ilişki kurmak zorlaşır. Bu durumda ilgili sözcüğün kökeni, belirsiz bir hal alabilir. Sangı sözcüğü, bu şekilde meydana gelen sözcüklerden biridir. Türk Dilinin tarihî dönemlerinden Kıpçak Türkçesinde yalnızca bir eserde tespit edilen bu sözcük, Çağatay Türkçesi döneminde ise iki eserde tespit edilmiştir. Çağatay Türkçesi dönemi eserlerinden Fethali Kaçar'ın sözlüğünde sangı sözcüğünün Anadolu sahasında kullanıldığı ifade edilmiştir. Sangı, Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi dönemi eserlerinde daha yaygındır. Sözcük, Türk dilinin çağdaş dönemlerinde ise yalnızca Anadolu sahasında tespit edilmiştir. Bu bilgilerden hareketle Oğuzca olduğu düşünülen sangı sözcüğü, genel olarak "sersem, şaşkın, aptal" anlamlarında kullanılmıştır. Sangı sözcüğünün etimolojisi ile ilgili kesin olarak bir fikir birliği söz konusu değildir. Birçok etimolojik sözlükte yer almayan bu sözcüğün kökeni olarak Gülensoy tarafından san- fiili gösterilir. Ancak san- fiili ve "sersem, ahmak, aptal" anlamları arasındaki anlamsal geçiş ile ilgili bir açıklama yapılmaz. Bu çalışmada Gülensoy'un etimolojik görüşü desteklenmiş ve san- fiili ile "sersem, ahmak, aptal" anlamları arasındaki anlamsal geçiş açıklanmıştır. Çalışmada öncelikle sangı sözcüğünün tarihî ve çağdaş Türk dil ve diyalektlerindeki kullanımlarına değinilmiştir. Ardından Türk dil ve diyalektlerinde san- fiilin kökeni olan sa- fiilinden türeyen ve "sersem, ahmak, aptal" anlamları ile ilişkili olan sözcükler verilmiş ve san- ile sangı arasındaki bağlantı açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmada ayrıca Derleme Sözlüğünde görülen ve Tietze'nin Farsça sengī "ağır; sert" ile ilişkilendirdiği sengi "uyuşuk, sersem" sözcüğünün de sangı ile ilişkili olduğu üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sangı, Sersem, Oğuzca, San-, Sangı Bengi Ol-.

Ortak Türk Alfabesi Olacak mı?

Dr. Öğr. Üyesi Cumali Şabanov[1]
[1]Taşkent Devlet Doğu Dilleri Üniversitesi

Özet

Bu makalede, ortak Türk alfabesinin oluşturulması fikri, bu fikrin tarihî gelişimi ve bu alanda bugüne kadar yapılan çalışmalar detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Ortak Türk alfabesi fikri, Türk dünyasında kültürel, tarihî ve dilsel bağları güçlendirmeyi amaçlayan önemli bir girişim olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, 1926 yılında Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de düzenlenen Birinci Umumiyet Türkoloji Kurultayı, ortak alfabe fikrinin somut şekilde ilk kez gündeme geldiği tarihî bir dönüm noktası olmuştur. Kurultayda, farklı coğrafyalarda yaşayan Türk halklarının aynı yazı sistemini kullanarak hem kültürel bağlarını güçlendirmesi hem de bilgi alışverişini kolaylaştırması hedeflenmiştir. Zamanla, bu fikrin hayata geçirilmesi yönünde çeşitli adımlar atılmış, özellikle 20. yüzyılın başlarında Latin alfabesine geçiş süreci hız kazanmıştır. Ancak Sovyetler Birliği döneminde uygulanan farklı alfabe politikaları, bu süreci ciddi şekilde sekteye uğratmıştır. Buna rağmen, 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlıklarını kazanan Türk Cumhuriyetleri ile birlikte ortak alfabe fikri tekrar gündeme gelmiştir. Bu dönemde Türkiye başta olmak üzere Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan gibi ülkelerde alfabe birliği yönünde çeşitli reformlar yapılmıştır. Günümüzde ise bu çalışmalar daha kurumsal bir zemine oturtulmuş durumdadır. Türk Devletleri Teşkilatı, Türk Dil Kurumu ve Uluslararası Türk Akademisi gibi kuruluşlar, ortak alfabe çalışmalarına öncülük etmektedir. Bu kurumlar aracılığıyla yapılan bilimsel toplantılar, paneller ve ortak yayınlar, Türk dilleri arasındaki etkileşimi artırmakta ve alfabe birliğine giden yolu güçlendirmektedir. Ortak alfabe sadece yazılı iletişimi kolaylaştırmakla kalmayıp, aynı zamanda ortak tarih ve kimlik bilincinin inşa edilmesinde de büyük rol oynamaktadır. Böylelikle, Türk dünyasında dil birliğinin sağlanması yönünde hem akademik hem de siyasi düzeyde önemli gelişmeler yaşanmakta, ortak Türk alfabesi fikri her geçen gün daha da somutlaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ortak Türk Dili, Umumtürkî Dil, Latin Alfabesi, Dil Birliği, Türkoloji, Uluslararası İş Birliği, Türk Devletleri Teşkilatı, Türk Dil Kurumu, Türk Akademisi.

Oruç Aruoba'nın Doğançay'ın Çınarları Adlı Eserindeki Şiirlerin Fenomenolojik Yaklaşımla Çözümlenmesi

Prof. Dr. Engin Yılmaz[1]
[1]Sakarya Üniversitesi

Özet

Fenomenoloji, Edmund Husserl tarafından geliştirilen, Martin Heidegger tarafından varoluşsal bağlama, Merleau-Ponty tarafından ise algısal ve bedensel boyuta taşınan felsefi bir yaklaşımdır. Fenomenoloji, bilincin deneyimlerini ve öznel algıyı merkeze alarak anlam dünyasını sorgulamaya odaklanmıştır. Oruç Aruoba'nın 2004 yılında yayımlanan Doğançay'ın Çınarları adlı şiir kitabı, fenomenolojik çözümleme için oldukça zengin bir içerik sunmaktadır. Söz konusu eserde, Doğançay İstasyonu'ndaki çınar ağaçları dolayımında doğa, insan ve varoluş (ve varoluşun özü) sorgulanmıştır. Bu araştırmada; şiir-insan-doğa ilişkisi, zaman-mekân algısı ve dilin fenomenolojik rolü üzerine odaklanılmıştır. Araştırmanın sınırlılıkları doğrultusunda, metin çözümlemesi yalnızca Doğançay'ın Çınarları adlı eser özelinde yapılmış, Aruoba'nın diğer şiir kitaplarından sınırlı ölçüde yararlanılmıştır. Kuramsal çerçeve, Husserl, Heidegger ve Merleau-Ponty'nin fenomenolojik yaklaşımları ışığında oluşturulmuştur. Eserde yer alan şiirlerin çözümlenmesinde temel kuramsal araçlar olarak Husserl'in "askıya alma" (epoché) ve "yönelimsellik" (intentionality), Heidegger'in "açığa çıkma" (aletheia), "dünyada-olma" (in-der-Welt-sein) ve Merleau-Ponty'nin "algı ve beden fenomenolojisi" kullanılmıştır. Araştırmada, özellikle Heidegger'in dil ve şiir anlayışından hareket edilerek çözümlemeler yapılmıştır. Nitekim, Heidegger'e göre dil, varlığın açığa çıktığı alandır ve özellikle şiir, bu açığa çıkışın yoğun bir şekilde yansıdığı zemindir. Bu araştırma, fenomenolojik çözümleme yöntemine göre yapılandırılmıştır. Çalışmanın temel amacı, Aruoba'nın söyleminin modern insanın doğadan kopuşunu nasıl eleştirdiğini ve doğayla yeniden bağ kurma çabasını/çağrısını nasıl ifade ettiğini ortaya koymaktır. Doğançayın Çınarları'ndaki şiirlerde, doğanın kalıcı hakikatine karşı insanın geçici ve kayıtsız varoluşu irdelenmiştir. Doğançay'ın Çınarları, insanın doğayla, zamanla ve varlıkla ilişkisini sorgulayan poetik değeri yüksek bir metindir. Aruoba'nın çınar ağaçlarının bilinci dolayımında yukarıda zikredilen fenomenolojinin temel kavramları ile uyumlu bir söylem geliştirdiği söylenebilir. Araştırmanın sonunda, Aruoba'nın okuyucuya kendi bilincini ve dünyayla ilişkisini yeniden düşünmesi gerektiği mesajı verdiği kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Algı, Bilinç, Eleştiri, Fenomenoloji, Söylem

Osmanlı Türkçesi Okul Gramerlerinde İşlevsel Terimler

Prof. Dr. Celal Demir[1]
[1]Afyon Kocatepe Üniversitesi

Özet

Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde hatta erken Cumhuriyet Dönemi'nde, Osmanlı Türkçesini mekteplerde öğretmek amacıyla çok sayıda ve çok çeşitli sarf ve nahiv kitapları yazılmıştır. Bu dil bilgisi kitaplarında kullanılan dilbilgisi terimlerinin çoğu pedagojik değildi ve yanlış öğrenmelere yol açmaktaydı. Zira Türkçenin öğretimi üzerinde hiç çalışılmadan yazılan bu gramerlerde (Kavâʿid, Lisan-ı Osmanî, Sarf ü Nahv-i Türkî, Sarf-ı Türkî, Nahv-i Türkî, Lisan-ı Türkî …) Türkçe, Arap gramerinin kalıplarına sokulup tasnif edilmiş ve elde edilen "yapay" kategoriler yine Arapçanın özellikleri dikkate alınarak Arapça gramer terimleriyle karşılanmıştır. Örneğin, Türkçenin tüm kelimeleri "isim", "fiil" ve "edat" olmak üzere üç kategoriye ayrılmış ve öyle öğretilmeye çalışılmıştır. Arapçada yapım eki, çekim eki gibi morfemler olmadığı için bütün eklere "edat" denmiş, eylem ifade etmeyen bütün sözcüklere "isim" denmiştir. Türkçenin güç kaynağı olan ekler ve kelime türetimi, Arapçaya benzemediği için Türkçenin bu yönü, hiçbir başlık altına alınamamış ve öğretilememiştir. Ancak bazı gramer terimleri, Arapça veya Farsça olmasına rağmen, Türkçenin yapısı ve diğer özellikleriyle örtüşmüştür. Türkçenin bu terimlerle karşılanan özelliklerinin öğretiminde başarı sağlanmıştır. Örneğin isim cümlesinin öznesine "mübtedâ", fiil cümlesinin öznesine "fâʿil" denmiştir. Böylece bir özelliği belirtilen "özne" ile bir eylemi gerçekleştiren "özne" birbirinden ayrılmıştır. Eğer cümle özne ve yüklemden oluşan bir tanım cümlesi ise yüklem kısmına (özellik belirten kısma) "müsned", özelliği belirtilen kısma (özne) ise "müsnedü'n-ileyh" denmiştir. Birden fazla kişi tarafından ortak veya karşılıklı olarak gerçekleştirilen eylemlere "müşterek fiʿl / fiʿl-i iştirakî" denmiştir. Kelimenin yazılan/söylenen yönüne yani "gösteren" kısmına "lafız", bu lafzın düşündürdüğüne (anlam, kavram, gösterilen…) "maʿnâ" denmiştir. Bildirimizde bu örnekler çoğaltılmıştır. Ancak 1932'den itibaren başlamış olan "ıstılahların Türkçeleştirilmesi" çalışmalarında yanlış öğrenmelere yol açan terimlerin yanında işlevsel terimler de bırakılmış, onların yerine Türkçe kökenli terimler bulunmuş veya yapılmıştır. Bazı ıstılahlar ise karşıladığı anlamla birlikte terk edilmiştir. Bu bildiride, gramer terimlerinin Türkçeleştirilme sürecinde gözden kaçan veya dikkate alınmayan "işlevsel" terimler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sarf ve Nahiv, Dil Bilgisi Terimleri, Istılah, Terimlerde İşlevsellik

Osmanlı Türkçesiyle Yazılmış Bir Matematik-Muhasebe Kitabı Şems-i Leylân ve Dil Özellikleri

Doç. Dr. Anıl Çelik[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Şems-i Leylân, Kanûnî Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzâde Mustafa'nın Amasya valiliği sırasında, onun çadır mehterleri teşkilatında görev yapan Hacı Muhammed Ağa Bin Abdullâh El-Akpınârî tarafından kaleme alınmıştır. Hicrî 953/Milâdî 1546 yılında yazılan bu eser, Şehzâde Mustafa'ya sunulmuş bir matematik ve muhasebe kitabı niteliği taşımaktadır. Türk dilinin bilimsel terminolojisinin gelişimini ortaya koyma açısından Osmanlı Türkçesi dönemine ait bilim eserlerinin filolojik yöntemlerle incelenmesi büyük önem arz eder. Buna karşın, tarih, tıp, eczacılık, din bilimleri gibi alanlarda kaleme alınmış eserler üzerine çok sayıda araştırma mevcutken; matematik ve muhasebe konulu eserler için aynı yoğunlukta çalışmaların yapıldığını söylemek zordur. Bu noktadan hareketle, çalışmada Şems-i Leylân'ın dil özellikleri üzerinde durulacaktır. Eserin yazım, ses bilgisi ve biçim bilgisi özellikleri ayrıntılı biçimde ele alınacak, ayrıca matematik ve muhasebe içerikli yazma eserler üzerine genel bilgiler sunulacaktır. Kitabın yazarı ve yazılış tarihi, eserin adı, amacı, tek nüshası, konusu, bölümleri ve üslûbu hakkında bilgiler verilerek kapsamlı bir değerlendirme yapılacaktır. Dil incelemelerinde döneme ilişkin çeşitli makale, bildiri, tez ve dil bilgisi kitaplarından yararlanılacak; eserin çeviri yazıya aktarımı sırasında ortaya çıkan özgün dilsel özellikler üzerinde durulacaktır. Metinde yer alan sözcüklerin anlamları ve kökenleri leksikoloji yöntemleriyle incelenerek sözlük bilimi alanına katkı sağlanmaya çalışılacaktır. Ayrıca, eserde yer alan ebcet ve siyakat ile ilgili bilgiler ayrıntılı biçimde değerlendirilecek; tablolar ve karşılaştırmalar ile açıklanarak literatürün dikkatine sunulacaktır. Osmanlı muhasebe defteri tutma kuralları da eserde verilen örneklerle açıklanacaktır. Söz konusu eserin dil özelliklerinin ortaya konması yalnızca filolojiyi değil; bilim tarihi, matematik, İslam tarihi, muhasebe ve finansman gibi pek çok bilim dalını da yakından ilgilendirmektedir. Çalışmanın gelecekteki disiplinler arası çalışmalara veri sağlaması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şems-i Leylân, Osmanlı Türkçesi, Matematik, Muhasebe, Fonetik, Morfoloji, İmla.

Özbek Yazar Nusrat Rahmat'ın Namalum Adam Hikoyasi (Meçhul Adamın Hikâyesi) Eserinde İnsan ve Yalnızlık Teması

Dr. Mustafa Said Arslan[1]
[1]Kastamonu Üniversitesi

Özet

Bu bildiri, çağdaş Özbek edebiyatının dikkat çekici temsilcilerinden Nusrat Rahmat'ın Namalum Adam Hikoyasi (Meçhul Adamın Hikâyesi) adlı kitabında işlenen yalnızlık, yabancılaşma, görünmezlik ve kimlik arayışlarını incelemektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Özbekistan'da yaşanan sosyo-politik dönüşümler, birey-toplum ilişkisini ve kimlik algısını köklü biçimde değiştirmiş; edebiyat bu dönüşümlerin bir aynası olarak bireyin iç dünyasına, toplumsal kopuşlara ve aidiyet sorunlarına daha yoğun bir şekilde yönelmiştir. Bu bağlamda Rahmat'ın hikâyeleri, yalnızlığı yalnızca bireysel bir duygu değil, aynı zamanda tarihsel ve toplumsal bir deneyim olarak da kurgular. Post-Sovyet edebiyatında ortaya çıkan yeni gerçeklik arayışları, bu metinlerde açık biçimde gözlemlenmektedir. On iki hikâyeden oluşan kitabın merkezinde "Namalum Adam Hikoyasi (Meçhul Adamın Hikâyesi)" ve "Namalum Rassom (Meçhul Ressam)" öne çıkar. Bu hikâyelerde toplumsal bellekte görünmezleşen, isimsizleşen ve modern şehir hayatında yalnızlaşan karakterler aracılığıyla yabancılaşma teması çarpıcı bir biçimde işlenir. Kahramanlar, modernleşmenin getirdiği yeni değerler karşısında kendi kimliklerini korumaya çalışırken toplumun reddiyle yüzleşirler. "Bemor (Hasta)" hikâyesinde hastalık, ölüm korkusu ve yazılan mektuplar, bireysel kırılganlığı ve varoluşsal yalnızlığı ortaya koyar. "Zulm (Zulüm)", "Obiy" ve "Mash'um Uy (Uğursuz Ev)" ise siyasal baskılar, trajediler ve yozlaşma karşısında toplumsal umutsuzluğu aktarır. Rahmat'ın hikâyeleri, gerçekçi üslup, psikolojik derinlik ve modernist duyarlılık temelinde çok katmanlı bir edebî evren kurar. Yalnızlık motifi, bireysel sınırları aşarak Sovyet sonrası Özbek toplumunun kimlik, adalet ve aidiyet arayışlarını yansıtır. Ayrıca toplumsal hafıza kuramlarıyla birlikte okunduğunda, görünmezleşen bireylerin edebî temsilinin, post-Sovyet dönemin yeni gerçeklik algısının bir yansıması olduğu görülür. Böylelikle Namalum Adam Hikoyasi (Meçhul Adamın Hikâyesi), bireysel dramların ötesine geçerek toplumsal hafızanın inşasını, modernleşme sürecindeki sancıları ve çağdaş Özbek edebiyatındaki dönüşümü temsil eden önemli bir eser konumuna yükselir.

Anahtar Kelimeler: Özbek Edebiyatı, Nusrat Rahmat, Yalnızlık, Kimlik, Sovyet Sonrası Dönem

Özel Amaçlı Türkçe Öğretiminde Sözlük Çalışmaları: Türkçe-Somalice Askeri Terimler Sözlüğü

Dr. Mustafa Yiğit[1]
[1]Milli Savunma Üniversitesi

Özet

Türkiye Cumhuriyeti'nin "Afrika'nın Sorunlarına Afrikalı Çözümler" ilkesiyle başlatmış olduğu kültürel diplomasi hamleleri yoğunlaşarak devam etmektedir. Birçok ülkede farklı boyutlarda sürdürülmekte olan çalışmalar asırlar öncesine dayanan Türk-Somali münasebetlerinin de hızla ivme kazanmasını sağlamıştır. Bu çerçevede 2017 yılında Somali ordusunun nitelikli personel ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak tesis edilen TÜRKSOM her geçen yıl faaliyetlerini artırmış 2024 yılı itibariyle lisans ve önlisans düzeyinde eğitim veren akredite bir kurum hüviyetine kavuşmuştur. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin uhdesinde teorik ve uygulamalı olarak birçok başlıkta eğitimler icra edilmektedir. Bu eğitimlerin merkezinde ise Türkçe eğitimi bulunmaktadır. Eğitim dilinin Türkçe olması Somalili öğrencilerin ilk aşamada karşılaştıkları zorlukların başında gelmektedir. Silahlı Kuvvetlerin alan uzmanları ile diğer paydaşların (MEB, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı) koordineli bir şekilde yürüttükleri öğretim faaliyetleri öğrencilerin dil engelini aşarak eğitim sürecini daha etkili yürütmesini sağlamaktadır. Türkiye dışında Türkçe öğretimi yapılırken karşılaşılan en belirgin problem öğrencilerin ders dışında hedef dile maruz kalma imkanlarının oldukça kısıtlı olmasıdır. Bu durum dil öğretimi esnasında öğreticilerin öğretim materyallerinin çeşitliliğine ve fazlalığına olan ihtiyacını artırmaktadır. Bahsedilen eksikliği gidermek maksadıyla Türkçe-Somalice Askeri Terimler Sözlüğü çalışması planlanmış olup, ihtiyaçlar doğrultusunda alan uzmanlarının görüşleri alınarak 1170 madde başlığından oluşan bir sözlük düzenlenmiştir. 1170 Türkçe askeri terimden oluşan sözcüğün Somalice karşılıkları verilecek, kavram alanını tam karşılamadığı düşünülen kelimeler görsellerle desteklenecektir. Bu çalışma, TÜRKSOM'daki öğrencilerin dil engelini aşmalarına ve eğitim süreçlerini daha etkili yürütmelerine katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelimeler: Kültürel Diplomasi, Sözlük, Askerî Terimler, Türkçe Öğretimi

Özneyi Metin Dışında Tutan Edilgenleştirme Bulanıklığa Yol Açar mı?

Prof. Dr. Kerime Üstünova[1]
[1]Uludağ Üniversitesi

Özet

İletişim sürecinde yetkinlik sağlamak amacıyla bir takım dil oyunlarından yararlanıldığı bilinir. Anlatım yöntemi kimliğine bürünen bu oyunların tek derdi, önemli bilgiyi vurgulamak, vericiyle alıcı arasındaki bağlantının etkin biçimde kurulmasını sağlamaktır. Başka türlü söylemek gerekirse 'bulanıklığa yol açmadan iletişim kurmaktır' denebilir. Bu nedenle dil, amacına ulaşmak için her yolu deneyecek, gerekli gördüğü bilgiyi metin dışında tutabilecektir. Bir yandan yetkin iletişimi sağlamak için bulanıklığı ortadan kaldırmak diğer yandan istediği bilgiyi metinden atarak bulanıklığa yol açmak çelişki gibi gözükse de kullanım hakkı, dili kurgulamak hakkı vericide olduğu sürece kabul edilebilirliği vardır. Bilginin metin dışında tutulması değişik biçimlerde olabilir. Bu çalışmanın konusunda rol üstlenen edilgenleştirme de bu yöntemlerden biridir. Dinleyenlere hitaben yapılan konuşmalar, herkesi ilgilendiren konular, atasözü, deyim gibi halka açık söylemler, bilmece, tekerleme, mâni, ağıt, şiir, türkü ve şarkılar, gelenek ve göreneklerin anlatımı, bilimsel çalışmalar, üstü örtük söylemler edilgen çatının kullanıldığı yani öznenin yüzey yapıda yer almadığı bir başka deyişle kestirilemediği yapılardır. Bilginin metin dışında tutulma yöntemlerden biri olan edilgenleştirme; önemli bilgiyi vurgulamak, nesnelliği artırmak gibi gerekçelerle yapılır. Vericinin tasarrufunda olan bu yöntem, anlam bulanıklığına yol açabilir. Edilgen eylemin görevi, yalnızca hareketi yapanı bilinmez kılmak değildir. Hareketi yapan bilindiği hâlde cümlede yer alması istenmezse; cümleden atılmak, silinmek istenirse; kısaca özne kestirilebilir konumda olduğu hâlde metin dışında tutulmak istenirse edilgen eylemin gücünden yararlanılır. Edilgenleştirme, öznenin dışarıda tutulması yani cümleden atılması, yüzey yapıya alınmaması anlamına gelir ki bu da bulanıklık göstergesi olarak görülebilir. Bulanıklığın giderilmesi, her zaman edilgen çatının ortadan kalkmasıyla gerçekleştirilemez.

Anahtar Kelimeler: Edilgen Çatı, Edilgenlik, Bulanıklık, Bulanık Mantık

Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Ad Bilimi Araştırmaları

Prof. Dr. Reyhan Habibli [1]
[1]Bakü Devlet Üniversitesi

Özet

Türkiye'de onomastik – ad bilimi alanındaki araştırmalar son yıllarda önemli ölçüde gelişmiştir. Türkçenin zenginliği ve farklı kültürlerle etkileşimi, onomastiğe olan ilgiyi artırmıştır. Türkiye, coğrafi konumu ve zengin tarihî mirasıyla bu alandaki bilim insanlarına geniş araştırma imkânları sunmaktadır. Bu alanda tanınan akademisyenlerden biri de Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'dur. Prof. Dr. S. Sakaoğlu, Türk folkloru ve edebiyatı alanında tanınmış bir bilim insanı olup, onomastik üzerine önemli araştırmalar yapmıştır. Onun akademik çalışmaları zengin ve çok yönlü olup, konu içeriği açısından oldukça geniş ve kapsamlıdır. Prof. Dr. S. Sakaoğlu'nun onomastikle ilgili faaliyetleri, Türk kültüründe adların kökeni, anlamı ve tarihî gelişimine dair derin araştırmaları içermektedir. Prof. Dr. S. Sakaoğlu'nun onomastik araştırmalarının temel yönleri şunlardır: 1. Kişi adlarının kökeni ve anlamı. S. Sakaoğlu, geleneksel Türk adları, İslam kültürünün etkisiyle ortaya çıkan Arapça ve Farsça kökenli adlar, çağdaş dönemde kullanılan adlar üzerine geniş araştırmalar yapmıştır. 2. Halk edebiyatında adlar. S. Sakaoğlu, halk edebiyatındaki karakter isimlerini de incelemiştir. Halk masalları, efsaneler ve destanlarda kullanılan adların kökenini araştırmış ve bu adların halkın kolektif bilincinde nasıl şekillendiğini ortaya koymuştur. Bu çalışmalar aracılığıyla Türk kültüründe adların sembolik ve mitik önemi açıklığa kavuşturulmuştur. 3. Yer adları. S. Sakaoğlu, yer adlarına da ilgi duymuş ve Anadolu bölgesindeki toponimleri incelemiştir. Bu adların farklı kültürlerle bağlantısını analiz etmiş, tarihî değişimlerini ve yerel kültürle olan ilişkisini ortaya koymuştur. 4. Adların sosyolojik ve kültürel analizi. S. Sakaoğlu, adları yalnızca dilbilimsel açıdan değil, aynı zamanda sosyolojik ve kültürel perspektiften de değerlendirmiştir. Adların toplumdaki rolü, isim tercihindeki eğilimler ve adların kuşaktan kuşağa aktarımı gibi konular onun araştırmalarında yer almıştır. Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, onomastik araştırmalarında interdisipliner bir yaklaşım benimsemektedir. Yoğun bilimsel araştırmaların başarılı bir sonucu olarak, bu kapsamlı eserlerde onomastiğin güncel sorunları ele alınmakta ve bilimsel kavramlar netleştirilmektedir. Çalışmamızın temel amacı, bu araştırmaların hem akademik alanda hem de kültürel mirasın korunması açısından büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektir.

Anahtar Kelimeler: Ad Bilimi, Saim Sakaoğlu, Onomastik Araştırmalar, Türk Adları.

Refik Halid Karay'ın Makyajlı Kadın Kitabında Anlatının Duyusal Dili Üzerine Anlambilimsel Bir İnceleme

Öğr. Gör. Ömrüm Işıkay[1]
[1]Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Özet

Refik Halit Karay, 1943 yılında yayımlanan Makyajlı Kadın adlı kitabında yer alan birbirinden bağımsız kısa deneme-hikâye tarzı yazılarıyla yalnızca toplumsal hayatı değil, aynı zamanda Türkçenin edebî ve estetik potansiyelini de gözler önüne serer. Bu bildiride Karay'ın Makyajlı Kadın adlı eserindeki görsel, işitsel, dokunsal, kokusal ve tatsal göstergeler üzerinden duyusal anlatı dili, Doğan Aksan'ın "Türkçenin Sözcük Anlambilimi Açısından Görünümü" başlıklı kuramsal yaklaşımı doğrultusunda çözümlenmektedir. "Makyajlı Kadın", "Afrodit Rüyama Girdi", "Denizden Bir Kadın Çıktı", "Aşkta Çeşitler", "Sanat Dişidir, Kadındır", "Güzel Kokular", "Sinemalarda Yutkunma", "İstanbul Mehtapları ve Halk Türküleri", "Bahar, Hayvan ve Yavru" gibi metinlerde renkli imgelerle desteklenen betimlemeler, doğayı bir laboratuvar gibi tasvir ederek sanatsal algının merkezine kadını ve duyguyu yerleştirir. Karay'ın anlatımında renkler sembolik işlev taşır; çağla yeşilinden yakut kırmızısına uzanan renk skalası yoğun görselleştirme sunar. İşitme duyusuna yönelik sözcüklerin seçkin kullanımı "hışıldamak", "şıkır şıkır" anlatıya ritim kazandırır. Kokular ve tatlar ise anlatının estetik katmanlarını derinleştirir; lavanta, balık, simit ve lokum gibi gündelik ögeler duyular üzerinden anlam genişlemesine uğrar. Bu bağlamda duyusal dil, Karay'ın anlatısını yalnızca tasvir gücü yüksek kılmakla kalmaz, aynı zamanda kadın, aşk, sanat ve doğa ilişkisine dair sembolik bir yorum alanı sunar. Aksan'a göre Türkçede sözcükler, bağlam içerisinde kazandıkları çağrışımlar aracılığıyla salt sözlük anlamlarından farklı anlamları temsil ederek kültürel bir anlam haritası oluştururlar. Karay'ın metninde yer alan "yakut", "latilokum", "çağla yeşili", "hilkatin laboratuvarı" gibi sözcükler bu göstergebilimsel katmanlaşmanın güçlü örnekleridir. Bildirinin temel amacı, Karay'ın duyular arası geçişli, şiirsel anlatı tarzı üzerinden Türkçenin yalnızca anlatan değil, duyuran ve duyumsatan bir edebî araç olarak nasıl işlediğini göstermek; yazarın dil dünyasında Türkçenin "dünya dili" olma iddiasına dikkat çekmektir. Ayrıca bu zengin duyusal söylemin ileri düzey kültür aktarımı materyali hâline getirilmesi durumunda Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde de işlevsel bir potansiyel taşıdığı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Refik Halit Karay, Makyajlı Kadın, Duyusal Dil, Anlambilim, Betimleme

Risâlet'ün-Nushiyye'de Gösterim

Doç. Dr. Mediha Mangır[1]
[1]Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Özet

Edimbilim, dilin bağlam içinde nasıl kullanıldığını ve anlamın yalnızca kelimelerin anlamından değil, aynı zamanda konuşmacının niyetinden, dinleyiciden, sosyal ilişkilerden ve fiziksel çevreden nasıl etkilendiğini inceler. Yule (1996), edimbilimi "dilin bağlamla olan ilişkisi üzerine yapılan çalışma" olarak tanımlar. Gösterim (deixis) ise bu bağlamın en temel unsurlarından biridir. Türkçede gösterim terimi olarak yaygınlaşan deixis "işaret etmek, işaretlemek, belirtmek, açıklamak" anlamını karşılar. Dil bilimi alanında, bir ifadenin anlamının yalnızca sözcüklerin kendisinden değil, aynı zamanda bu sözcüklerin kullanıldığı bağlamdan da etkilendiği gerçeği, gösterim (deixis) kavramıyla açıklanır. Gösterim, "dış dünya ile olan bağlamı" kuran bir mekanizma olarak tanımlanır ve dilin aynı zamanda somut gerçekliğine dayanır. Yunanca "işaret etme" kökünden gelen bu terim, bir cümlenin anlamının, konuşmanın geçtiği an, mekân, konuşmacı ve diğer katılımcılar gibi bağlamsal unsurlara göre nasıl değiştiğini açıklar. Gösterim olgusu önce kişi gösterimi (person deixis), uzamsal gösterim (spatial deixis), zamansal gösterim (temporal deixis) olmak üzere üç başlık altında incelenmiş ve sınıflandırılmıştır. Bu geleneksel gösterim ulamlarına sosyal gösterim (social deixis) ve söylem-metin gösterimi (discourse deixis) ulamları da eklenmiştir. Risaletü'n-Nushiyye, Türk tasavvuf şairi ve mutasavvıf Yunus Emre'nin mesnevi türündeki eseridir. "Nasihat / Öğüt Kitabı" olarak bilinir. Eserin ana anlatısı, insanın ruhsal ve ahlaki mükemmelliğe ulaşma çabası üzerine kuruludur. Bu çaba, bir grup iyilik temsilcisi ile bir grup kötülük temsilcisi arasındaki savaş olarak tasvir edilir. Akıl, kanaat, şükür, sabır, cömertlik ve ilim insanı doğru yola yönlendiren, ilahi huzura ulaştıran manevi güçlerdir. Nefs, hırs, kibir, garez, kıskançlık ve öfke de insanı maddi dünyaya bağlayan, onu manevi yoldan saptıran olumsuz niteliklerdir. Risaletü'n-Nushiyye, mesnevi tarzında bir eser olduğundan kişi, yer, zaman, olay örgüsü gibi tahkiye unsurları içerir. Özellikle kişiler arası iletişim, sözceleme durumları edim bilimi ölçütleriyle değerlendirilecek nitelik taşır. Bu çalışma, Risaletü'n-Nushiyye'de edim bilimi araçlarından gösterim türlerine odaklanırken Yule (1996) ve Levinson (2003)'ın betimledikleri sınıflandırmaya dayanır.

Anahtar Kelimeler: Edim Bilimi, Gösterim, Risaletü'n-Nushiyye.

Saha (Yakut) Türkçesinde Kanıtsallık İşaretleyicisi Olarak Suraxtaax

Doktora Öğrencisi Yağmur Özçetin[1]
[1]Pamukkale Üniversitesi

Özet

Yabancı literatürde genellikle evidentiality adıyla geçen kanıtsallık, Türkçede evidensiyel, delile dayalılık, kanıta dayalılık, kanıtsallık, tanıtsallık gibi terimlerle adlandırılmaktadır. Dilbilimsel bir kategori olan kanıtsallık olayla ilgili bilginin hangi kaynaklardan elde edildiğini bildirmektedir. Türkçede kanıtsallık, bilginin dolaylı yollardan sağlandığına göndermede bulunan dolaylılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolaylılık ise bilginin dolaylı yollardan öğrenildiğini belirtmek için kullanılmaktadır. Dolaylı kanıtsallıkta bir duruma ilişkin bilgiye doğrudan olmayan diğer yollarla erişildiği varsayılmaktadır. Bir başkasından duyulup aktarılmış bilgiler de dolaylı kanıtsallık yapılarıyla aktarılmaktadır. Saha (Yakut) Türkçesinde kanıtsallık, bilginin kaynağına yapılan atfın niteliğine bağlı olarak doğrudan ve dolaylı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Saha (Yakut) Türkçesinde dolaylılık sözlüksel araçlarla: ühü “derler, söylerler” ve suraxtaağa “diyorlar” işaretleyicileriyle, doğrudan kanıtsallık ise genellikle dilbilgisel araçların çeşitli zaman ekleriyle kullanılmasıyla oluşturulur. Surax “haber, söylenti” sözcüğünden türetilen suraxtaağa “diyorlar” işaretleyicisi genellikle bilginin dolaylı yollardan öğrenildiğini ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu işaretleyici Saha (Yakut) Türkçesi gramerlerinde genellikle modal sözler içerisinde değerlendirilmektedir. Saha (Yakut) Türkçesinde modal sözler tanımlanırken “konuşurun ifade ettiği bilginin kime ait olduğu veya kaynağı, olasılığı, tamamlanmışlığı vb. hakkındaki düşünceleri ifade eder” tanımının yapıldığı görülmektedir. Kanıtsallık kategorisinin de bilginin kaynağına odaklanması sebebiyle bu hususta benzerlik görülmektedir. Hem bu benzerlik hem de kanıtsallık kategorisi ile ilgili çalışmaların nispeten daha yeni olması sebebiyle gramer kitaplarında bahsi geçen dolaylılık işaretleyicisi farklı ele alınmış olmalıdır. Saha (Yakut) Türkçesinde kullanılan suraxtaağa “diyorlar” işaretleyicisi yabancı literatürde kimi araştırmacılar tarafından dilbilimsel bir kategori olan kanıtsallık içerisinde dolaylılık işaretleyicisi olarak ele alınmıştır. Türkiye Türkçesindeki kaynaklara bakıldığında ise konu hakkında bilgi bulunmamaktadır. Bu bağlamda çalışmada, suraxtaağa işaretleyicisinin kökeni hakkında bilgilere yer verilecektir. Bu işaretleyicinin Saha (Yakut) Türkçesi gramerlerinde modal sözler grubunda ve kanıtsallık kategorisi içerisinde ise nasıl ele alındığı değerlendirilecek ve kullanım alanları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Modal Sözler, Kanıtsallık, Saha (Yakut) Türkçesi.

Sergey Gavriloviç Rıbakov'un Derleme Güzergâhına Göre İdil-Ural Türk Ağızları

Dr. Öğr. Üyesi Dursun Ünüvar[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Sergey Gavriloviç Rıbakov, 1893-1897 yılları arasında Başkurdistan'ın birden çok bölgesinde alan araştırması yöntemiyle şarkılar, şiirler, beyitler ve metinler derler ve bu derlemelerini 1895 yılında yayımlanan O poetiçeskom‘ tvorçestve Ural'skih‘ Musul'man‘ (tatar‘, başkir‘ i tipteriy) adlı makale ve 1897 yılında basılan Muzıka i pesni Ural'skih‘ Musul'man‘ s‘ oçerkom‘ ih‘ bıta adlı kitapta yayımlar. Rıbakov'un gezi rotasına bakıldığında, Başkurdistan'ın batısında Belebey ilçesinden Ufa'ya, Ufa'dan doğuya doğru Miyes'e, Miyes'ten Orenburg oblastı sınırları içinde bulunan Verhniy-Ural ilçesine gittiği görülmektedir. Günümüzdeki Başkurt Türkçesi ana ağız bölgeleri esas alındığı zaman bu rotanın, Kuzeybatı ağzı ile Güney ağzının geçiş bölgelerinden başlayıp, Doğu ağzı ve Kuzeybatı ağzının geçiş bölgelerinden devam ederek Doğu ağız bölgelerinde son bulduğu söylenebilir. Rıbakov'un derleme güzergâhı Başkurdistan'ın batısından doğusuna ve doğusundan güneyine uzansa da metinlerin yer aldığı şarkılar Başkurdistan'ın merkezinden, doğusundan ve güneydoğusundan derlenmiştir. RD'de Tatarlardan derlenen bir münacat ve kırk iki şarkı; Başkurtlardan derlenen bir münacat, altı beyit ve kırk iki şarkı; Tipterlerden derlenen yedi şarkı ve Nagaybaklardan derlenen iki şarkı bulunmaktadır. Çalışmada Rıbakov derlemelerinde Tatarlardan derlenen kırk iki şarkının, Başkurtlardan derlenen otuz dört şarkının ve Tipterlerden derlenen yedi şarkının derleme bölgeleri ve derleme bölgelerinin Çağdaş Başkurt ağız sınıflandırmasında ve Başkurdistan'daki Tatar ağızları sınıflandırmasında nereye tekabül ettiği tespit edilmiştir. Rıbakov'un derleme güzergâhındaki İdil-Ural Türk ağızlarının tespit edilmesinde Rıbakov'un seyahat rotasını gösteren haritadan da yararlanılmıştır. Tespit edilen ağızların öne çıkan dil özellikleri açıklanarak Rıbakov derlemeleri ile karşılaştırılmıştır. Böylelikle, Başkurt yazı dili oluşmadan önceki dönemde Başkurdistan'daki dil durumu hakkında bilgiler ortaya konmuş ve Tatar Türkçesi ve Başkurt Türkçesi arasındaki temasın ağızlara olan etkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sergey Gavriloviç Rıbakov, Başkurt Türkçesinin Ağızları, Başkurdistan'da Konuşulan Tatar Ağızları, Rıbakov'un Derleme Güzergâhı

Söz Varlığı Üzerinden Halk Kültürünün İzlenmesi: Etnografik Unsurların Dili

Dr. Banu Nagashbekova[1]
[1]Kazak Milli Kızlar Eğitim Üniverstesi

Özet

Kazak Türkçesi, tarih boyunca farklı coğrafi bölgelerde yaşayan toplulukların etkileşimi sonucu çeşitli ağızlara ayrılmıştır. Bu ağızlar, yalnızca ses ve biçim özellikleri bakımından değil, aynı zamanda halk kültürünü, yaşam biçimini ve tarihî belleği yansıtmaları açısından da önem taşır. Kazak ağızları arasında Aral bölgesi ağzı, özellikle söz varlığı zenginliğiyle dikkat çeker. Bölge, tarihî göç yolları üzerinde yer alması, balıkçılık ve hayvancılıkla geçinen toplumsal yapısı nedeniyle birçok etnografik unsuru dilinde koruyabilmiştir. Bu çalışma, Aral bölgesi ağızlarında yer alan söz varlığı unsurlarını inceleyerek halk kültürünün dildeki yansımalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma, bölgeden bizzat yapılan sözlü derlemelerin yanı sıra daha önce gerçekleştirilmiş çeşitli derleme ve saha verileriyle desteklenmiştir. Böylece hem geçmişte kaydedilmiş dil malzemesi hem de güncel saha verileri bir araya getirilerek Aral ağzının söz varlığı bakımından geçirdiği değişim ve süreklilik karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Yerel terimler, deyimler, atasözleri ve kültürel adlandırmalar; gündelik yaşam, geçim kaynakları, doğa gözlemleri, gelenek-görenekler, inanç sistemleri ve toplumsal ilişkilerle doğrudan bağlantılıdır. Bu dil unsurları, yalnızca iletişim aracı değil, aynı zamanda bölge halkının kültürel belleğini yaşatan, tarihî deneyimlerini ve dünya görüşünü yansıtan göstergelerdir. Araştırma sonuçları, Aral ağzının halk kültürünü anlamada ve kültürel kimliğin devamlılığını izleme açısından önemli bir kaynak olduğunu göstermektedir. Aral yöresi ağızları, dil ile kültür arasındaki karşılıklı ilişkinin somut bir örneğini teşkil etmekte; bu yönüyle hem dilbilimsel hem de etnografik araştırmalar için özgün bir alan oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aral ağzı, Halk Kültürü, Etno Dilbilim, Söz Varlığı, Kültürel Kimlik

Sözlü Gelenekten Yazılı Miras'a: "Süyümbike Beyiti"nde Dil ve Üslup

Prof. Dr. Alsou Kamalıeva[1]
[1]Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Özet

Bu çalışmada, sözlü gelenekten yazılı mirasa taşınan Tatar halk edebiyatı örneklerinden "Süyümbike Beyiti" dil ve üslup özellikleri açısından incelenmektedir. "Beyit" (Tatarca beyět), divan edebiyatındaki iki mısralık beyitten farklı olarak Tatar halk edebiyatında genelde ölüm, sürgün ya da büyük felaketler üzerine söylenen uzun bir ağıttır. XVI. yüzyılda Kazan Hanlığı'nın yıkılışı ve Hanbike Süyümbike'nin Moskova'ya sürgünü çerçevesinde şekillenen bu metin, şahsî kader ile tarihî kırılmayı birleştiren çarpıcı bir örnektir. Nogay Hanı Yusuf Mirza'nın kızı olan Süyümbike, siyasî evliliklerle Kazan tahtına bağlanmış, eşlerini kaybettikten sonra küçük oğlu ile birlikte Moskova'ya götürülmüştür. Onun yaşam öyküsü Kazan'ın düşüşüyle birleşmiş, kişisel dram Tatar halkının ortak acısını sembolize etmiştir. Eserin önemini artıran husus, tarihî bir felaketin halkın diliyle yeniden kurgulanmasıdır. 1552'de Kazan'ın kuşatılması ve yıkılışı, Tatar tarihinde bir dönüm noktasıdır. Bu kırılma, Süyümbike'nin şahsında şiirsel bir anlatıya dönüşmüş; bir kadının acısı, bir halkın yası hâline gelmiştir. Halk, bu hikâyeyi hanbikenin sesiymiş gibi kurgulamış, dramatik monolog biçiminde sözlü geleneğe aktarmıştır. Günümüze ulaşan farklı varyantlar, sözlü aktarımın sürekliliğini ve kültürel aktarım içindeki yerini ortaya koymaktadır. Beyitin yapısı ve dili, Tatar halk şiirinin tipik özelliklerini yansıtır. Tekrarlar, ikilemeler, kalıplaşmış sözler ve gözyaşı imgeleri hem duyguyu yoğunlaştırır hem de kalıcılığı sağlar. "Tol kaldım, kaygılı buldım" ("Dul kaldım, kederli oldum") gibi ifadeler, şahsî kaybı toplumsal yasın kalıbına dönüştürür. Kayık, şahin ve öksüz çocuk imgeleri ise sürgün ve yıkım sahnelerinde bireysel acıyı toplumsal felaketle bütünleştiren semboller olarak öne çıkar. Üslup bakımından en belirleyici unsur dramatik monolog tekniğidir. Dinleyici, hanbikenin sesiymiş gibi kurgulanan dizeler aracılığıyla trajediyi doğrudan deneyimler. Bu yöntem, kadın bakış açısını edebî bir biçimde duyulur kılar; Süyümbike'nin yaşam öyküsünü yalnızca tarihî kaybın değil, aynı zamanda direnişin ve kadın sesinin sembolü hâline getirir. Böylece "Süyümbike Beyiti", hem ferdî hem de toplumsal boyutlarıyla Tatar kimliğinin ve kültürel mirasının en önemli taşıyıcılarından biri olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Süyümbike, Tatar Halk Edebiyatı, Dil ve Üslup

Sultanmahmut Toraygırov'un Edebi Dilinde Kadın, Toplum ve Modernleşme İmgeleri

Doktora Öğrencisi Olzhas Sarzhayev[1]
[1]Şerhan Murtaza Adındaki Uluslararası Taraz Üniversitesi

Özet

Bu çalışmamızda Kazaklar için kritik bir dönem olan XX. yüzyılın başında eserleriyle toplumun kültür, düşünce ve dil hayatına ciddi katkılar sağlayan bir aydın olan Sultanmahmut Torayğırov'un edebi dili, üslubu ve söyleminde kadın, toplum ve modernleşme imgeleri değerlendirilecektir. Küçük yaşta yazı hayatına başlayan ve kısa bir ömür süren Torayğırov'un dil kullanımında amacı, ideal insan tipini kavramsallaştırmaktır. Kendisine ait tüm çıkarlardan vazgeçen şair, kısa hayatını bu ideali dilsel ve düşünsel düzeyde işlemek uğruna harcar. Bir aydın ahlakıyla yaşayan şairin dilsel tercihleri, halkının ve ülkesinin huzurla yaşayabileceği bir ortamın söylemsel temelini kurmaya yöneliktir. Kazak edebiyatının modernleşme sürecine ciddi katkılar sunan Sultanmahmut Torayğırov, aynı zamanda edebi diliyle de çok idealist bir sanatçıdır. XIX. yüzyıl sonu ve XX. yüzyıl başı gibi bir geçiş döneminde, Kazak toplumunu duygu, düşünce ve davranış kalıpları bakımından doğru bir noktaya taşıma idealiyle hareket ederken, kullandığı kavramlar, metaforlar ve anlatım biçimleriyle dilsel bir dönüşüm yaratır. Kazak edebiyatının Abay Kunanbayulı'nın başlattığı toplumu aydınlatma çabasına şiirleri ve nesirleriyle destek veren Torayğırov'a göre insan asla yalnızca kendisi için yaşamaz. Torayğırov, Türkistan coğrafyasını işgal eden Rusya'daki toplumsal hareketliliği dil ve söylem aracılığıyla halkının lehine çevirebilmek için sorumluluk almaya çalışan bir dava adamıdır. Bir yandan kendisini yeni bilgilerle donatırken diğer yandan öğrendiği kavramları, yeni dilsel ve kültürel kodları halkının geleceğini aydınlatmak için kullanan Torayğırov, sağlık sorunlarına rağmen öğrenmekten ve üretmekten vazgeçmemiştir. Cehalete, tembelliğe ve riyakârlığa sonuna kadar karşı olan şair, eserlerinde toplumsal meselelere dil üzerinden yaklaşır. Onun söyleminde bu konulara dair tutum net ve keskindir. Gerçekçi bir tavırla sorunlu alanları tespit eder, dilsel imgeler ve eleştirel üslup aracılığıyla çözüm önerilerini de dile getirir. Torayğırov'un romanlarında ve şiirlerinde toplumsal dönüşüm süreci, geleneksel değerler ile modern düşünceler arasındaki çatışma açıkça dil düzeyinde görülmektedir. Özellikle Kamer Sulu romanında kadın kimliği, toplumsal eşitsizlik ve bireysel özgürlük temaları belirginleşirken, şiirlerinde halkı aydınlanmaya çağıran söylemler, eğitim ve ulusal yenilenme düşüncelerinin dilsel yansımaları işlenir.

Anahtar Kelimeler: Sultanmahmut Torayğırov, Kazak Edebiyatı, Alaş Dönemi, Şiir, Kadın İmgesi, Toplum, Modernleşme.

Türk Devletleri Teşkilatı ve Ortak Alfabe Çalışmaları

Prof. Dr. İhsan Kalenderoğlu[1]
[1]Gazi Üniversitesi

Özet

Toplumların dünyadaki güç dengeleri içinde beslendikleri ve geleceklerini inşa ettikleri en temel, köklü varlıkları kültürleridir. Kültürler bir toplumun milletleşme ve kendi etki gücünü yaratarak gelecek adına belirleyici konumda olmalarının en önemli aracıdır. Günümüzde özellikle, küresel güç dengeleri içindeki oluşumlar, karar alma mekanizmaları, kendini güçlü bir yerde konumlandırma ve söz sahibi olma noktasında, tarihin derinliklerinden gelen sözlü ve yazılı kültürün bu anlamda çok önemli bir rolü, etkisi vardır. Bu bağlamda, dünyanın en köklü ve kadim kültürlerinden biri de Türk kültürüdür. Temeli sözlü ve yazılı verimlere dayanan Türk kültürünün, özellikle 8. yüzyılın ilk yarısından itibaren metinsellik ölçütleri bağlamında değerlendirdiğimiz ilk eserleri hiç şüphesiz Orhun Kitabeleridir. Tüm Türk dünyasının ortak yazılı kültür eserleri olarak kabul edilen bu eserlerde kullanılan Runik harfli metinler de Türklerin kullandıkları ilk alfabesi özelliğini taşımaktadır. Bu birliktelik Orhun-Yenisey Vadisi'nde başlayıp Türkistan'a, Horasan'dan Anadolu'ya, Balkanlara, Adriyatik kıyılarına, Karadeniz'in kuzeyine, Afrika'nın kuzeyi ve Arap yarımadasına kadar devam eden Türk kültürünün yansımasıyla sağlanmıştır. Türkler tarih boyunca belirttiğimiz coğrafyalarda, millet kimliğiyle Orhun, Uygur, Arap, Kiril ve Latin alfabelerini kullanmışlar, özellikle Karahanlılar ve Osmanlılar döneminde Arap alfabesini kullanan Oğuz boyu Türk topluluklarının yanı sıra, ağırlıklı olarak Kıpçak Türkleri, Çarlık ve Bolşevik Rusya döneminde kendi topraklarında, baskıyla Kiril harfli alfabeye maruz bırakılmışlardır. Balkanlarda da benzer durum söz konusudur. Cumhuriyet'in ilanıyla harf inkılabının yapılması, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde Latin Alfabesi'ne geçilmesi, 1991 yılında SSCB'nin dağılması ve bağımsız Türk cumhuriyetlerinde öze dönüş bağlamında başlattıkları çalışmalar içerisinde, Latin alfabesi temelli dönüşümlerin de başladığını görmekteyiz. Özellikle Türk Devletleri Teşkilatı çatısı altındaki çalışmalar içerisinde ortak alfabeye geçiş yönünde önemli mesafeler kat edildiği, mutabakata varıldığı görülmektedir. Tebliğimizde özellikle ortak alfabe çalışmasının Türk Devletleri Teşkilatı çatısı altındaki sürece katkısı ve gelecekte ortak alfabe kullanımın Türk Birliği'nin gerçekleşmesine sunacağı katkı ele alınmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Alfabe, Ortak Alfabe, Türk Devletleri Teşkilatı.

Türk Dünyasında Dil Birliğinin Bozulmasında Nikolay İlminskiy'in Rolü

Uzm. Yrd. Muhammet Karataş[1]
[1]Yunus Emre Enstitüsü

Özet

Köklü bir geçmişe sahip olan Türk milleti, tarihin neredeyse her döneminde adından söz ettirmiştir. Geniş bir alana yayılarak farklı medeniyetlerle ilişkiler kurması sebebiyle kültürel zenginliğe sahip olan Türkler, yayıldığı farklı coğrafyalarda çeşitli isimlerle kurulan devletler ve özerk bölgeler olarak varlığını devam ettirmektedir. Türk dili ise 8. yüzyıldan itibaren yazı dili olarak gelişim göstermiş,13. yüzyıl itibariyle de farklı yazı dillerine ayrılmıştır. Farklılıkların birçoğu Türk dili temelinde birçoğu ise sosyal, ekonomik, siyasi vb. dış etkenler temelinde oluşmuştur. Türk dilinin lehçeleri ise 13. ve 15. yüzyıllar arasında şekillenmeye başlamıştır. Lehçelerin oluşma sürecinin ardından 16. yüzyıldan itibaren Anadolu Türkçesi haricindeki diğer lehçelerde Rusların kimliksizleştirme ve Hristiyanlaştırma politikalarının izleri görülmektedir. Göçebe hayatın ardından ağırlıklı olarak Türkistan bölgesine yerleşen Türkler, Rusların bölgeye olan ilgisi ve hakimiyet kurma isteği sonucunda hedef haline gelirler.1552 yılında Kazan'ı işgaliyle ilk defa Müslüman nüfusa sahip olan Ruslar, sonraki dönemlerde de işgallerine devam ederek hakimiyeti altındaki Müslüman ve Türk nüfusunu arttırır. Bu durumu tehdit olarak gören Ruslar, 1555 yılında IV. İvan ile başlayan kimliksizleştirme ve Hristiyanlaştırma hareketi, bazı dönemlerde baskı ile yürütülürken bazı dönemlerde ise toplumun değerlerinin korunacağı vaadiyle gizliden yürütülen politikalarla gerçekleştirilmiştir. Yakın dönemde baskı ve silah zoruyla kontrol altına alamadıkları Türkleri ılımlı siyaset ve eğitimle sömürü anlayışının mimarı ise Nikolay İlminskiy'dir. Rus dilbilimci İlminskiy, yürüttüğü misyoner faaliyetleriyle bilinmektedir. Uzun bir dönem Türk toplulukları arasında kalarak çalışmalar yürütür. Elde ettiği veriler neticesinde Türk ve Müslüman boyların birlik sağlamalarının her biri için farklı bir dil ve alfabe oluşturularak önüne geçileceğini raporlar. Oluşturduğu eğitim sistemi ile bütün topluluklara Rusça öğretmenin yanı sıra Tatarca, Kazakça, Kırgızca lehçelerinin farklılıklarından da istifade ederek farklı alfabeler ile bağlantılarını koparmayı amaçlar. Onun sistemi, Çarlık Rusya'nın ardından Sovyetler döneminde de devam ettirilir ve topluluklar arasındaki dil ayrılığı büyük ölçüde sağlanır. Günümüzde Türk soylular arasındaki hem dilsel hem de kültürel farklılıkların en önemli sebeplerinden biri olarak Nikolay İlminskiy gösterilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Milleti, Türk Dili, Lehçeler, Ruslaştırma, Nikolay İlminskiy

Türk Halk Hikâyelerinde Duygusal Söylemler

Prof. Dr. İsmayıl Kazimov[1]
[1]Azerbaycan Milli Bilimler Aakdemisi

Özet

Söylem, iletişimsel söz diziminde incelenir. Halk hikâyeleri farklı özellikleriyle çeşitli türlere ayrılır. Bu hikâyelerin bir kısmı çocuklar için hazırlanmıştır. Makalede, bu tür hikâyelerin söylem özellikleri analiz edilmektedir. Bu özellikler arasında söylemin biçimsel, anlamsal, iletişimsel ve işlevsel nitelikleri yer almaktadır. Söylem hem dilbilimin, hem psikolinguistiğin hem de iletişim kuramının inceleme alanına girer. Söylem, duruma bağlı bir meseledir. Türk halk hikâyelerinde yer alan söylemlerin hem içerik hem de ifade düzlemi vardır. Örneğin, içerik düzleminde bu söylemler birer iletişimsel birimdir. Bu tür söylemler, hikâyelerde meydana gelen olaylara dair somut bilgileri belirli bir durumda aktarır: “Evvel zaman içinde bir bey vardı. Beyin de bir kâhyası... İkisinin de çocuğu olmuyordu. Büyük bir üzüntüyle yaşayıp gidiyorlardı. Yine gamlı günlerin birinde sarayın bahçesinde otururken bir derviş geldi. “O akşam, annesi Arzu ile Kamber’in yanına geldi. Gülümsüyordu. Yumuşak bir sesle: – Arzu, kızım, seninle bir şey konuşacağım. Büyüdün, genç bir kız oldun.” İfade düzleminde ise söylem, oldukça karmaşık bir tonlama birimidir: “Arzu’nun dudaklarında ‘Kamber’ adı, sessiz bir çığlık olarak söndü.” – Bu, bildirici (anlatım) tonlamadır. Bir başka söylem ise soru tonlamasıyla ortaya çıkmıştır: Derviş: – Beyim, ne derdin vardır? – Yahu beyim, derdin o mu? (s.31) Emir-teşvik tonlaması: – Çalsana âşık! Biz de duyalım! – Ey dağ! Gerçi taşın sert ise de cömertlik göster ve parça parça ol! – Ağalar, ben bir zamanlar padişah oğlu idim. Nida tonlaması: – Ahhhhh, dedi ve vurdu… Bahçenin ıssızlığını görünce “Eyvaaah!” deyip aldı sazı eline. Dinleyenler çok beğenip: “Aferin!” dedi

Anahtar Kelimeler: Söylem Halk Hikâyeleri Tonlama İletişim Duygusallık

Türk Hukuk Dilinde Kişisel Olmayan İfade Biçimi

Öğr. Gör. Dr. Neşe Aydın Karaaslan[1]
[1]Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi

Özet

Hukuk dilinin önemli bir özelliği kendine özgü bir söz dizimsel yapısının olmasıdır. Değişik hukuk metinleri dikkatlice incelendiğinde, hukuk diline özgü tipik cümle türleri ve söz dizimsel yapılar tespit edilebilir. Hukuk metinlerinin tipolojik özellikleri, bu metinlerde kullanılan yapılar birçok açıdan dil bilimsel Türkolojiyi de yakından ilgilendirmektedir. Dolayısıyla bu çalışmayla, Türk hukuk dili söz dizimsel bir temelde incelenmiştir. Hukuk metinlerinde dil, günlük konuşma dilinden farklı olarak kişisel unsurlardan arındırılmıştır. Özellikle birinci ve ikinci şahıs zamirlerinden kaçınılması, üçüncü şahıs anlatımına yer verilmesi ve "kişi, taraf, davacı, davalı" gibi genel kavramların tercih edilmesi, hukuk diline nesnellik ve bağlayıcılık kazandırır. Kişisel olmayan ifade biçimi, hukuki normların soyut ve genel nitelik taşımasını mümkün kılarak hukuk güvenliğinin de sağlanmasına katkıda bulunur. Bu bildirinin amacı, hukuk dilinde kişisel olmayan ifade biçiminin işlevlerini ortaya koymaktır. Çalışma, hukuk dilindeki kişisel olmayan üslubun yalnızca teknik bir tercih değil, aynı zamanda adaletin dilsel düzlemde tesis edilmesine hizmet eden temel bir unsur olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Yöntem olarak nitel bir çözümleme benimsenmiştir. Öncelikle hukuk diline ilişkin kuramsal literatür taranmış; ardından Türk hukuk sisteminde yer alan normatif metinler yargı kararları örnek olarak incelenmiştir. Dilsel analizde zamir kullanımı, üçüncü şahıs anlatımı ve soyut-genel norm ifadeleri ele alınmış; pasif cümle yapıları üzerinde durulmuştur. Elde edilen bulgular, kişisel olmayan ifade biçiminin yalnızca dilsel bir tercih değil, aynı zamanda hukuk düzeninin tarafsız ve eşitlikçi yapısının teminatı olduğunu da göstermektedir. Hukuk dili, Türkçenin soyutlama gücünü, genelleme kapasitesini ve kesinlik arayışını en açık biçimde yansıtan alanlardan biridir. Bu bakımdan hukuk dilinin analizi, Türkçenin terminolojik üretkenliğini, söz varlığındaki gelişmeleri ve söz dizimsel özelliklerini de görünür kılmaktadır

Anahtar Kelimeler: Hukuk Dili, Kişisel Olmayan İfade, Yargı Kararları

Türkçe Konuşulan Ülkelerdeki Dillerin Toplumdilbilimsel Analizi

Dr. Anar Faracov[1]
[1]Baku State University

Özet

Türkçe konuşan ülkeler modern dünyada yeni bir gelişme aşamasına girmiştir. Ortak Türk tarihi, kültürü, dini ve en önemlisi ortak dil ile birbirine bağlanan bu ülkelerin birliği her geçen gün daha da güçleniyor. 160 milyondan fazla nüfusa sahip Türkçe konuşan ülkeler arasında Azerbaycan (10 milyon), Türkiye (84,6 milyon), Kazakistan (19,1 milyon), Özbekistan (35,3 milyon), Kırgızistan (6,5 milyon) ve Türkmenistan (6 mil) bulunmaktadır. Her ülkenin nüfusunun bileşimini ve kullanılan dilleri toplumdilbilimsel bir bakış açısıyla analiz etmek gerekir. Her ülkede konuşulan diller ve kullanıcı sayıları hakkında bazı bilgilere kısaca göz atalım. Azerbaycan - ülkenin anayasasına göre devlet dili Azerbaycan Türkçesidir. 2009 yılı resmi verilerine göre ülke nüfusunun %98,6'sı bu dili özgürce konuşuyor. Ülkede yayılan diğer dillerin gelişimi için devlet desteği sağlanmaktadır. Türkiye - Devlet dili Türkiye Türkçesidir. Türkiye nüfusunun yaklaşık %85'i ana dili olarak Türkçe, %10'a kadarı Kürtçe, geri kalanı ise ağırlıklı olarak Arapça, Lazca ve diğer dilleri kullanmaktadır. Özbekistan - devlet dili Özbek Türkçedir. Rusça, ülkede yaygın olarak konuşulan dillerden biridir. Kullanılan dillerden biri de Karakalpak dilidir. Kazakistan - Devletin iki resmi dili vardır, Kazak türkçe'si ve Rusça. Ülke nüfusunun %65'i Kazaklar, %21,5'i Ruslar, %3'ü Özbekler ve geri kalanı diğer milletlerden oluşmaktadır. Kırgızistan - Kırgızistan'da devlet dili Kırgız türkçe'si olmasına rağmen 1997 yılından beri ülkede iki resmi dil bulunmaktadır. Bunlar Kırgızca ve Rusça dilleridir. Nüfusun %83'ü Kırgızca'yı bilirken, aynı zamanda %69'u Rusça'yı ana dili olarak kullanmaktadır. Türkmenistan – Devlet dili Türkmen Türkçesidir. Ülke nüfusunun %72'si bu dili konuşuyor. İkinci konuşulan dil Rusça'dır. Özbekçe, Farsça, Baluchi ve Kürtçe dilleri ülkede yerel etnik gruplar tarafından kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumdilbilim, Türk Dilleri, Dil Politikası, Dil Durumu, Dil Planlaması

Türkçe Öğretiminde Yeni Yol ve Yöntemler

Prof. Dr. Ertuğrul Yaman[1]
[1]Ahi Evran Üniversitesi

Özet

Çocuklarda dil edinimi ve dilin güzel kullanımı her geçen gün daha önem kazanmaktadır. Nitekim dil edinimi yalnızca bir dili öğrenmekten ibaret değildir. Dil edinimi aynı zamanda anlama, algılama, karşılaştırma yapma, okuma, dinleme, yazma, kendini ifade etme, etkili iletişim kurma vb. birçok bileşeni de içinde barındırmaktadır. Bu anlamda dil edinimi hem akademik başarıda hem de güncel ilişkilerde belirleyici ve başat etmenlerden birisi olarak karşımızda durmaktadır. Öte yandan günümüzde Türkçe öğrenme noktasında dünyada büyük bir talep vardır. Gerek kendi çocuklarımıza dil bilgisi öğretiminde gerekse yabancılara Türkçe öğretiminde klasik anlatım yöntemi dışında çok daha yeni ve özgün yöntemlere gereksinim vardır. Türkçe dersinde yer alan dil bilgisi öğretimi üzerinde yapılan çalışmalar, dile ait kuralların ve inceliklerin keşfedilip öğrenilme sürecinde yeni, çağdaş ve öğrenci merkezli yaklaşımların büyük önem arz ettiğini göstermektedir. Dil bilgisi öğretimini öğrencileri sıkmadan, tam aksine konuları daha zevkli ve eğlenceli bir nitelikte sürdürebilmek için dil bilgisi konularının ezber odaklı değil, öğrenme ve uygulama odaklı olmasına özellikle dikkat edilmelidir. Dil bilgisi öğretimine sezdirme, merak uyandırma, güdüleme gibi teknikler kullanılarak başlanmalıdır. Öğrenme süreçlerinde öğrenci, mümkün olduğu kadar aktif olmalıdır. Öğrenci, sürecin merkezinde yer almalıdır. Dil bilgisi öğrenme sürecinde uygulamaya sıkça yer verilmelidir. Dil bilgisine ait kurallar sıkça uygulanmadıkça öğrenme süreci tam olarak sağlanamayabilir. Her dersin öğrenme ilkesinde yer aldığı gibi dil bilgisi öğretimi de somuttan-soyuta, yakından-uzağa, bilinenden-bilinmeyene ve basitten-karmaşığa olmalıdır. Bunların ötesinde ister kendi çocuklarımıza dil bilgisi öğretiminde isterse yabancılara Türkçe öğretiminde klasik anlatım yöntemi dışında okuma yöntemi, soru-cevap tekniği, tümevarım ve tümdengelim tekniği, dramatizasyon (oyunlaştırma) tekniği, grup-küme çalışması yöntemleri, gösterip yaptırma yöntemi, küme çalışması, sunuş yolu stratejisi, buluş yolu stratejisi, araştırma inceleme stratejisi, gezi-gözlem yöntemi, görsel yöntem (televizyon, sinema-tiyatro izletme), doğal ortam gezileri vb. yeni yol ve yöntemlerin kullanılmasına ihtiyaç vardır. Bu bildiride yukarıda sözü edilen yol ve yöntemler üzerinde ayrıntılı olarak durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Türkçe Öğretimi, Dil Bilgisi, Dil Öğretimi Yöntemleri

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Ortaokul Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Bağlama Edatlarını Bilme ve Seçip Kullanma Düzeyleri

Dr. Ünal Aldemir[1]
[1]Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Özet

Gerek cümle gerekse paragraf düzeyinde yargılar arasında anlam ilişkisi kurmak söz konusu olduğunda edat çeşitleri (çekim, bağlama, ünlem, hitap vb.) içerisinde bağlama edatlarının dikkate değer bir yeri vardır. Bağlama edatları, iki yargı arasındaki ilişkinin çeşidine göre (tersinelik, birliktelik, sıralılık, açıklama vb.) seçilip kullanılmaktadır. Bu edat çeşitlerini bilmek ve ihtiyaca göre doğrusunu seçip kullanmak gerek alıcı dil gerek üretici dil becerilerinde son derece önemli bir yere sahiptir. Edatlar, cümlede anlam ilişkisi kurduğuna göre metinlerin anlaşılma düzeyini belirlemede edatlar bir araç ve gösterge olarak kullanılabilir. Başka bir ifadeyle metinlerde anlam ilişkileri kurma konusunda önemli görevler üstlenen edatların öğretmen adaylarınca ne düzeyde anlaşıldığının ölçülmesi, dolaylı olarak metinlerin ne düzeyde anlaşılır olduğu konusunda da fikir verecektir. Çalışmada, Türkçedeki tüm edat türlerinin ortaokul 7. sınıf öğrencileri tarafından ne ölçüde algılandığının, seçilip kullanıldığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ardışık karma yöntem deseni benimsenmiş; nitel veriler doküman analiziyle, nicel veriler ise 69 maddelik çoktan seçmeli ve boşluk doldurmalı maddelerle hazırlanmış bir ölçekle elde edilmiştir. Söz konusu ölçek, bağlama edatlarından, farklı anlam ilişkisi kurma özelliğine sahip, Türkiye Türkçesindeki bütün edat türlerini kapsayacak cümle örneklerini ihtiva etmek üzere, uzman görüşü eşliğinde hazırlanmış bir ölçektir. Araştırma grubu; Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören 1. sınıf öğrencileridir. Çalışmanın verileri edat öğretiminde bağlam temelli yaklaşımların artırılması, işlevsel ve çeşitli örneklerle bu öğretimin desteklenmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca veriler, sadece çok kullanılan edatların değil; özellikle her bir anlam türüne ait en az bir tane olmak üzre Türkçenin edat zenginliğinin ders kitaplarına aktarılması gerektiğini de ortaya koymaktadır. Çalışma, edat öğretiminin kapsamlı biçimde ele alınmasının ne derece önemli olduğunun, Türkçenin anlam zenginliğinin önemli unsurları olan edatların kuşaktan kuşağa erozyona maruz kaldığının ortaya konmasına katkı sağladığı için önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Edat, Bağlama Edatları, Cümlede Anlam, Cümlede Anlam İlişkileri, Geçiş ve Bağlantı İfadeleri

Türkçede Söylem Belirleyici Olarak Zaten Sözcüğü Üzerine: Derlem Temelli Bir Yaklaşım

Öğr. Gör. Dr. Doğan Baydal[1]
[1]Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Özet

Schiffrin (1987) söylem belirleyicilerini; yazılı ya da sözlü söylemde ortaya çıkan cümle veya söz öbeklerini birbirine bağlayan dilsel yapılar olarak tanımlamaktadır. Bu dilsel yapıların görevleri söylemde fikirler arasındaki çeşitli ilişkileri işaret etmek ve tutarlılığı korumaktır. Türkçede söylem belirleyiciler, hem doğrudan iki cümleyi ya da fikri birbirine bağlayan basit bağlaçlar ("ve", "ama", "çünkü", "fakat" vb.) hem de konuşmacının tutumunu, beklentisini veya bağlamdaki ince anlam farklılıklarını yansıtan ifadeler ("hani", "şey", "ya", "yani", "biliyorsun" vb.) olarak çeşitlenmektedir. Bu çalışmanın amacı, söylem belirleyici olarak Türkçedeki "zaten" sözcüğünün söylem-edimbilimsel işlevlerini analiz etmektir. Söz konusu analiz için Türkçe Ulusal Derlemi'ne (TUD) (Aksan, Aksan, Koltuksuz, Sezer, Mersinli, Demirhan, Yılmazer, Atasoy, Öz, Yıldız ve Kurtoğlu, 2012) başvurulmuştur. Türkçe Ulusal Derlemi'nin yazılı ve sözlü veri tabanında "zaten" söylem belirleyicisinin bulunduğu tüm metinler analiz edilmiştir. 5445 metin içerisinde "zaten"; 2936 metinde 23744 sıklıkla gözlenmiştir. Çalışmanın sonuçları, "zaten" söylem belirleyicisinin, derlemde hem gözlenen sıklık hem de normalleştirilmiş sıklık değerleri bakımından söylemde sıklıkla başvurulan yapı olduğunu göstermektedir. Söz konusu söylem belirleyicinin söylem-edimbilimsel işlevleri hem bağlama hem de yazılı ve sözlü söyleme göre farklılık göstermektedir. Derlemdeki veriler analiz edildiğinde, "zaten" söylem belirleyicisinin söylem-edimbilimsel işlevleri (i) önvarsayım işaretleme, (ii) sebep gösterme, (iii) karşıt fikir sunma ve (iv) konu değiştirme / kapatma olarak karşımıza çıkmaktadır. "Zaten" sözcüğünün cümle içindeki pozisyonu da bahsedilen söylem-edimbilimsel işlevlerin farklılaşmasına sebep olmaktadır. Örneğin, "zaten" sözcüğünün cümle başında ya da cümle sonunda bulunması, farklı işlevler barındırmasına sebep olmaktadır. Çalışmanın bir diğer sonucu ise, "zaten" söylem belirleyicisinin, diğer söylem belirleyicilerle birlikte ("öyle", "böyle", "gibi", "şey" vb.) sıklıkla eşdizimli olarak kullanıldığını ve farklı söylem-edimbilimsel işlevleri olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Söylem Belirleyicileri, Zaten, Türkçe

Türkçeye Yansıyan Türk Kültürü: Karahanlı Dönemi Metinlerinde Ekmek Kavramı

Doç. Dr. Sertan Alibekiroğlu[1], Dr. Atanur ÖZDEMİR[1]
[1]Gaziantep Üniversitesi

Özet

Tarihî süreç içerisinde beslenme literatüründe meydana gelen değişiklikler, temel besin gıdalarının yanında toplumların dinamiklerini de dönüştürmüştür. Avcı-toplayıcı düzenden tarıma dayalı yerleşik düzene geçiş, yalnızca besin türünü değiştirmemiş, kültürel değerleri de yeniden şekillendirmiştir. Bu süreçte temel besin gıdası etrafında zengin bir kültürel derinlik oluşmuş, bu mirası günümüze ulaştırma görevini ise dil üstlenmiştir. Kültürel mirasın taşıyıcısı olan dil, toplumların kimliğini ve kültürel antropolojisini anlamada anahtar niteliğindedir. Dil, kültürel kodları kuşaktan kuşağa aktarırken kültür de değer yargıları çerçevesinde oluşmuş dil ögelerinin canlı kalmasını sağlamaktadır. Türkçede, toplumun kültürel antropolojisini yansıtan misafirlik, komşuluk, selamlaşma gibi onlarca kavram ve bu kavramları dile yansımış kalıp yapıları mevcuttur. Bir kimse iş yaparken kolay gelsin, yeni bir şey alındığında güle güle kullan, zor şartlarda bile geçimini sağlayan biri için ekmeğini taştan çıkarır gibi kalıp yapıların Türkçenin söz varlığında bulunması, Türkçenin gücünü yansıtan önemli dil yapılarındandır. Aynı zamanda bu yapılar dil içerisindeki milli kimliğin de taşıyıcısı durumundadır. Bu kavramlardan biri de Türk inanç sisteminde ve mutfak literatüründe önemli bir yere sahip olan ekmek'tir. Ekmek, Uygurlarla birlikte Türkçe dil verilerinde görülmeye başlamış ancak kültürel mirası taşıyan kavram olma süreci, Karahanlı Dönemi'ne takabül etmektedir. Bu dönemde ortaya çıkan etmekin yė-, tuz etmek, tuz etmek hakı gibi kalıp ifadeler, ekmeğin yalnızca bir besin değil aynı zamanda toplumsal değerleri barındıran bir kavram olduğunu göstermektedir. Dil içerisinde kültürün taşındığı kavramlardan yalnızca biri olan ekmek kavramı, Karahanlı Dönemi itibarıyla toplumun düşünce dünyasına işlemiş ve çevresinde milletin özünü yansıtır onlarca yapı oluşmuştur. Bu doğrultuda bu yazı, Dîvânu Lugâti't-Türk ve Kutadgu Bilig başta olmak üzere Karahanlı Dönemi eserlerinde ekmek ve çevresinde oluşan kalıp yapıları incelemek üzere hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Kültürü, Karahanlı Türkçesi, Kalıp Söz, Ekmek

Türkiye Türkçesi Ağızlarında Cinsiyete Dayalı Söylem: Kadın ve Erkek Adlandırmaları Üzerine Dilsel ve Sosyokültürel Bir İnceleme

Doç. Dr. Osman Türk[1]
[1]Harran Üniversitesi

Özet

Tarihsel süreç içinde insana dair tanımlama biçimleri değişik şekillerde olmuştur. Bu tanımlama biçimlerinden en belirgin olanı cinsiyettir. Cinsiyet, biyolojik anlamda bireylerin kadın ya da erkek olarak tanımlanmasıdır. Bu tanımlama sadece biyolojik bir tanımlama olmayıp aynı zamanda kültürel bir tanımlamadır. Cinsiyet insanı niteleyen temel özelliklerden biridir ve cinsiyet denince ilk olarak biyolojik cinsiyet anlaşılmaktadır. Oysa cinsiyet kavramı doğuştan gelen kadın ve erkek olma durumu dışında çok daha fazla anlam içermektedir. Cinsiyete bağlı olarak yapılan kültürel tanımlama toplumsal cinsiyet kavramıyla ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı; bireylerin cinsiyetine uygun rolleri yerine getirmesidir. Sosyal ve kültürel olarak inşa edilen toplumsal cinsiyet farkları ve özellikleri çağdaş toplumun en ilgi çeken meselelerinden biridir. Farklı bilim alanlarında cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ile ilişki disiplinler arası çalışmaların son yıllardaki artışı dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, Türkiye Türkçesinin ağızlarında yer alan kadın ve erkek adlandırmaları incelenmiştir. Amaç, bu adlandırmaların anlam yüklerini, kullanım alanlarını ve toplumsal cinsiyet rollerine etkisini ortaya koymaktır. Tarama ve Derleme Sözlükleri başta olmak üzere çeşitli yazılı ve sözlü kaynaklardan elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, kadınlara yönelik sözcüklerin genellikle aile içi roller üzerinden tanımlandığını, erkeklere yönelik sözcüklerin ise daha çok bireysel özellikleri ve olumlu nitelikleri öne çıkardığını göstermektedir. Aynı zamanda bazı kelimelerin yöresel olarak farklı çağrışımlar taşıdığı, bazılarının ise günümüzde olumsuz anlamlar kazanarak kullanımının azaldığı belirlenmiştir. Bu durum, ağızlarda kullanılan dilin sadece bir iletişim aracı olmadığını; aynı zamanda toplumsal değerlerin, kültürel normların ve cinsiyet algısının da bir yansıması olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma, dil ile toplumsal yapı arasındaki güçlü ilişkiyi ağız verileri üzerinden değerlendirmeye katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi, Dil, Toplum, Kültür, Cinsiyet.

Türkiye Türkçesi Ağızlarında İki Kelime Arasındaki Telaffuz Aralığının Kısalmasına Bağlı Ses Değişmeleri

Doktora Öğrencisi Şehri Açar Özgündüz[1]
[1]Kocaeli Üniversitesi

Özet

Bu araştırmada, Türkiye Türkçesi ağızlarında iki kelime arasındaki telaffuz aralığının kısalmasına bağlı olarak ortaya çıkan ses değişimleri incelenmiştir. Veriler, ağızlar üzerine daha önce yapılmış olan çalışmaların metin kısımlarından elde edilmiştir. Telaffuz aralığı, art arda gelen heceleri birbirinden ayırmaya yarar. Aynı kelime içindeki heceler arasında telaffuz aralığı olduğu gibi cümlede yan yana gelen iki kelime arasında da telaffuz aralığı vardır. İki kelime arasındaki telaffuz aralığı, iki hece arasındaki telaffuz aralığından daha fazladır. Bu aralık, hangi hecenin hangi kelimeye ait olduğunu gösterir. Bununla birlikte iki kelime arasındaki telaffuz aralığı, nicelik olarak sabit değildir. İkilemelerle meydana gelen tamlamalarda telaffuz aralığı az (sabah akşam), tamlayan ve tamlananla meydana gelen tamlamalarda telaffuz aralığı fazladır (akşamın sabahı). Kelimeler arasındaki bu süre kalkarsa iki kelime arasında çeşitli ses olayları meydana gelir. Ağızlarda, aşırı hızlı konuşma ve az çaba harcama gibi sebeplerle kelimeler arasındaki telaffuz aralığı süresi azalır. Yan yana gelen iki kelime, telaffuz aralığı açısından birbirine yaklaştığı için seslerin çevre şartı değişir. Seslerin çevre şartı, hangi yönde değiştiyse o yönde başka ses olaylarına yol açar. Mesela, “bi çèşmeniñ başına barıyoru.” cümlesindeki “bar-” fiilinin eski şekil olduğu düşünülebilir fakat buradaki “b” sesi, kendinden önceki kelimedeki “b” sesinin tesiriyle ortaya çıkmıştır. Bu ve benzeri durumlar, bazı çalışmalarda “tarihi şekilleriyle korunan sözcükler” olarak ele alınmış fakat örneklerin metin kısmına gidildiğinde aynı konuşmacının kelimeyi başka şartlarda “var-” olarak telaffuz ettiği görülmüştür. Telaffuz aralığının kısalmasına bağlı olan bu türden ses benzetmelerinin yanı sıra, ağızlarda başka ses değişmeleri de mevcuttur. Bunlardan birisi ç>ş değişmesidir. Bir metinde, aynı konuşmacının hem “ağaç” hem de “ağaş” olmak üzere bir kelimeyi iki şekilde örneklendirdiği görülmektedir. Bu ve benzeri örneklerde, kelime sonunda ç>ş değişiminin gerçekleşmesi sonraki kelimeye bağlıdır. Çünkü kelime içindeki ç>ş değişiminde, kapalı hecede bulunan “ç” sesinin, ünsüzle başlayan yeni bir heceye geçerken “ş” olduğu tespit edilmiştir. Kelime sonundaki değişmenin ise iki kelime arasındaki telaffuz aralığının iki hece arasındaki süreye düşmesi ve bunun sonucunda “ç” sesinin çevre şartının değişmesinden kaynakladığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla ses değişmeleri incelenirken kelimenin önceki veya sonraki kelimeyle arasındaki telaffuz aralığı süresi dikkate alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi Ağızları, Telaffuz Aralığı, Çevre Şartı, Ses Değişmesi.

Türkiye Türkçesinde Bir Söylem Belirleyicisi: "O Değil De"

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Özkan Kurt[1]
[1]İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Özet

Konuşma dilinde akışı düzenleyen, anlamı pekiştiren ya da konuşmacının tutumunu dile yansıtan söylem belirleyicileri, iletişimde çok sık kullanılan dilsel unsurlardır. Söylem çözümlemesi alanında yapılan çalışmalar, bu tür unsurların yalnızca dilbilgisel işlevlerle sınırlı olmadığını; konuşurlar arası ilişkileri düzenlediğini, söylemin tutarlılığını sağladığını ve bağlamsal anlam katmanlarını inşa ettiğini göstermektedir (Schiffrin 1987; Fraser 1999). Türkçede "yani, işte, şey" gibi sıklıkla kullanılan belirleyicilerin yanı sıra, kalıplaşmış ifadelerden oluşan yapılar da gündelik iletişimde dikkat çekici işlevler üstlenmektedir. Bu çalışmada, Türkiye Türkçesinde özellikle sözlü söylemde sık kullanılan o değil de ifadesi bir söylem belirleyicisi olarak incelenmektedir. Çalışmanın amacı yüzey yapıda bir bağlaç veya söz öbeği görünümünde olan o değil de ifadesinin konuşma dilinde üstlendiği edilbilimsel işlevlerini ve söylem içindeki yerini ortaya çıkarmaktır. Amaca yönelik olarak çalışmanın örneklemini günlük konuşmalardan ve sosyal medya paylaşımlarından derlenen kullanım örnekleri oluşturmaktadır. Aynı zamanda yine konuşma diline ait kullanımları da örnekleyen Türkçe Ulusal Derlemi'nden de (=TUD, Aksan 2012) faydalanılmıştır. Elde edilen veriler, söylem analiz yöntemiyle hem biçimde hem de işlevsel düzeyde değerlendirilmiştir. Bu yöntem, metin ve konuşmaları bağlam içinde değerlendirerek dilin sosyal işlevlerini ve iletişim boyutundaki rollerini ortaya çıkarmayı hedefler (Gee, 2014; Schiffrin, 1987). Araştırma bulguları o değil de ifadesinin üç temel işlevi olduğunu ortaya koymaktadır: (1) konu değiştirme veya yeni bir konu açma ("O değil de sen bana dün bir şey söyleyecektin."), (2) bir önceki söylemi yumuşatma ya da geri adım atma ("O değil de aslında yanlış anlamış olabilirim."), (3) karşıdakini konuşmaya hazırlama veya dolaylı ifade yoluyla ironik bir vurgu yapma (o değil de sen de az değilsin.) Sonuç olarak o değil de ifadesi Türkiye Türkçesinde konuşma dilinde akışı düzenleyen, konuşmacının niyetini dolaylı biçimde aktaran ve de çok sık kullanılan bir söylem belirleyicisidir.

Anahtar Kelimeler: Edimbilimsel İşlev, Söylem Belirleyicisi, Türkiye Türkçesi

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ne Göre Hazırlanan Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi 10. Sınıf Ders Kitaplarında Tanzimat Edebiyatının Karşılaştırmalı Görünümü

Doç. Dr. Esra Kürüm[1]
[1]Bitlis Eren Üniversitesi

Özet

Türk dili ve edebiyatı dersi; öğrencilerin edebiyatla tanışmaları, dil zevki, tarih bilinci ve kültür birikimi elde etmeleri açısından son derece önemli bir alandır. Bu dersin ortaöğretimde uygulanmasında 2024 yılından itibaren Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı esas alınmış ve benimsenen tematik yaklaşımla hedef kitlenin edebiyata bütüncül bir bakış açısı kazanması hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarının Program'ın uygun gördüğü çerçevede tasarlanması gerekmektedir. Tanzimat Edebiyatı, bir bütün olarak değerlendirilmesi gereken Türk edebiyatı tarihinde dönüm noktası özelliği taşımaktadır. "Modern Türk edebiyatı, medeniyet kriziyle başlar." saptamasını yapan Tanpınar'dan hareketle Doğu medeniyet dairesi bırakılarak Batı medeniyet dairesine geçilen bu dönemin, bilhassa gençler tarafından iyi bilinmesi önemlidir. Gençlerin bu bilgi ve bilinci edinmelerinde sözü edilen ders kitaplarının yadsınamaz bir rolü bulunmaktadır. Bu açıdan Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer alacak metinlerin seçimine özen gösterilmiş, "Tanzimat Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne kadar Türk edebiyatının farklı dönemlerini ve yönelişlerini temsil eden seçkin şahsiyetlerin eserleri"nin tercih edilmesi beklenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, MEB Yayınları 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı ile Beşgen Yayınları 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı'nı Tanzimat Edebiyatı'nın ele alınış biçimi açısından karşılaştırmalı olarak incelemektir. Nitel araştırma yaklaşımına göre yürütülecek araştırmada doküman incelemesi tekniği ile veriler toplanacaktır. Verilerin analizinde ise içerik analizi tekniğine başvurulacaktır. Böylece biri resmî (MEB), diğeri özel (Beşgen) olmak üzere iki farklı yayınevinden çıkan Türk dili ve edebiyatı ders kitapları; tür, edebî anlayış, tema, metin seçimi başta olmak üzere birçok açıdan incelenerek Tanzimat Edebiyatı'na karşılaştırmalı bir bakışla yaklaşım söz konusu olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Türk Dili ve Edebiyatı Dersi, Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitapları, Tanzimat Edebiyatı.

Türkiye'de İnsan İsmi Taşıyan Yemeklere Ait Söz Varlığı

Prof. Dr. Naciye Ata Yıldız[1]
[1]Ankara Hacı Bayram Veli Ün. Emekli

Özet

Yeme-içme kültürü, sadece gastronomi ile ilgili değildir; psikoloji, sosyoloji, ekonomi, dilbilimi, halkbilimi gibi birçok bilimsel alanın inceleme konusu olabilir. Dilbilimsel açıdan da yemek kültürünü oluşturan kelime ve terimlerle bunların yer aldığı yazılı ve sözlü kültür unsurları önemli bir çalışma alanıdır. Bu bağlamda, yemek isimleri bir dilin söz varlığı içinde son derece önemli bir yere sahiptir. Bu önemine ve son zamanlarda gastronomi turizminin, coğrafi işaret kavramının ön plana çıkması üzerine yemek isimleriyle ilgili de çeşitli çalışmalar yapılmakla birlikte, Türkiye geneli dikkate alınarak insan ismi taşıyan yemek isimleri üzerinde durulmamıştır. Bu isimler incelendiğinde, birçoğunun dil inceliklerine, mizah unsuruna sahip olduğu görülmektedir. Bu çalışmada Türkiye'nin bütün illerinin yemek kültürleri araştırılarak insan ismi taşıyan yemekler tespit edilmek suretiyle Türkiye Türkçesinin söz varlığına bir katkıda bulunulmaya çalışılmıştır. Çalışmada nuraniye (Ege), ali nazik kebabı (Gaziantep), hasan paşa köftesi (Marmara Bölgesi), otur fatma tatlısı /nazlı (Adıyaman), babagannuş (Gaziantep), ekmekli cemile (Adıyaman), cemile tatlısı (Adıyaman), pekmezli cemile (Urfa), zürbiye (Afyon) gibi birçok yemek ismi tespit edilmiştir. Çalışmanın öncü sonuçları, kadın isimlerinin yemek isimlerinde erkek isimlerine oranla daha fazla kullanıldığı yönündedir. Bunların da et, sebze yemekleri ve tatlılar olarak çeşitlendiği görülmektedir. Çalışmada hangi tür yemeklere daha ağırlıklı olarak kadın veya erkek isminin verildiğinin tespit edilebileceği de öngörülmektedir. Amaç doğrultusundaki yemek isimleri tespit edildikten sonra bunlardan kelime grubu ve türemiş kelime yapısında olanlar gramer bakımından değerlendirildikten sonra dil-kültür ilişkisi bakımından yemeklerin kültürel bağlamları da açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmanın amacı yemek kültürüne ait söz varlığına ve dil-kültür ilişkisine katkıda bulunmaktır. Şahsi yemek adlandırmalarını konuya dahil etmemek için çalışma için derleme yapılmamış, literatüre girmiş yemek isimlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple çalışmanın kaynağını illere ve yörelere ait yemek kültürüne yönelik olarak yapılmış çalışmalar ile valiliklerin ve mahalli derneklerin web sayfalarında yer alan bilgiler teşkil edecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Yemek, İsim, Kadın, Erkek

Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki Eşsesli Kelimeler

Dr. Kasım Gayıpov[1]
[1]Türkmenistan Bilimler Akademisi Mahtumkulu Dil, Edebiyat ve Milli Elyazmalar Enstitüsü

Özet

Türk lehçeleriyle ilgili çalışmalar Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra hız kazanmıştır. Yapılan araştırmalar, yazılan makale ve kitaplar, yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri, Türk lehçelerine olan ilgiyi daha da artırmıştır. Bir dünya dili olma yolunda her geçen gün büyük mesafe katetmekte olan Türkçenin bazı gramer hususiyetlerinin tespit edilebilmesinde diğer Türk lehçelerinin önemi büyüktür. Bu durum, yapılan karşılaştırmalı dil incelemelerini daha da önemli hale getirmiştir. Bundan dolayıdır ki, birçok araştırmacı, dil çalışmalarını karşılaştırmalı olarak yapmaya gayret etmiştir. Türk dünyasının bilim insanları, kendileriyle ortak değerlere sahip olan Türk devlet ve topluluklarının dillerini öğrenmek ve bunlar üzerinde araştırma yapmak için lehçelere ilgi göstermektedirler. Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesinin kökenlerinin aynı olmasından dolayı, yazılışları ve okunuşları aynı olan, ancak anlamları farklı olan birçok ortak kelime bulunmaktadır. Bu kelimeler, Türkiye Türkçesinde "eşsesli (sesteş)" olarak adlandırılırken, Türkmen Türkçesinde "Omonim (sesdeş)" olarak adlandırılır. Örnek olarak "yüz" kelimesinin hem sayı olarak "yüz" hem de insan organı olan "yüz" anlamları her iki dilde de bulunur. Bu ortaklık, her iki dilin de aynı kökten gelmesinin bir sonucudur. Ancak, Türkmen ve Türkiye Türkçesinde anlamı farklı, yazılışı aynı olan eşsesli kelimeler de (homonimler) bulunur. Örneğin, Türkiye Türkçesinde "Hayal" kelimesi "bir şeyi zihinde canlandırmak" anlamını verirken, Türkmen Türkçesinde bu sözcük "yavaş, ağır" anlamındadır. Buna benzer eşsesli kelimeler çeşitli kelime türlerinde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Türkmen Türkçesinde "Tapmak" fiili "bir şeyi bulmak" anlamını taşırken, Türkiye Türkçesinde bu fiil "Tanrı diye tanımak, kulluk etmek. Tutku ile sevmek, bağlanmak." anlamlarında kullanılmaktadır. Bu tür örnekler sıfatlarda, tekrar gruplarında, hatta deyimlerde de karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Türkiye Türkçesindeki "İçi geçmek" deyimi "1. İstemediği hâlde uyuya kalmak. 2. İşe yaramaz duruma gelmek. 3. Yaşlılıktan, zayıflıktan gücü azalmış olmak; hiçbir şeye ilgi duymamak" anlamlarında kullanılırken, Türkmen Türkçesindeki aynı "İçi geçmek" deyimi "ishal olmak" anlamını taşımaktadır. Bu tür kelimeler akrabalık bildiren sözcüklerde de mevcut. Örneğin, Türkmen Türkçesindeki "Baldız" kelimesi, bir gelin için kocasının küçük kız kardeşlerini ve aynı zamanda kocasının ağabeylerinin ve amcalarının kendisinden küçük kız çocuklarını ifade etmek için kullanılırken, Türkiye Türkçesinde ise, bir erkek için eşinin tüm kız kardeşlerini ifade eder. İşte, bu sunumda Türkmen ve Türkiye Türkçesindeki eşsesli kelimeler, onlardaki anlam değişiklikleri ve onların etimolojik tarihçesinden bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkmen Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Eşsesli Kelime, Lehçe.

Türkmen Türkçesinin Sözcük Düzeyinde Anlaşılabilirliği

Prof. Dr. Ahmet Buran[1], Prof. Dr. Fatih Özek[1], Dr. Öğr. Üyesi Bilgit Sağlam[1]
[1]Fırat Üniversitesi

Özet

Türk lehçelerinin genel olarak yüksek karşılıklı anlaşılabilirliğe sahip olduğu varsayılmakla birlikte, bu varsayımı sınayan sistematik ve deneysel çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu noktadan hareketle 2022 yılında Çağdaş Türk Yazı Dillerinin Karşılıklı Anlaşılabilirliği (ADEP.22.03) adlı bir proje başlatılmış ve Türkçenin devlet dili olarak kullanıldığı 6 ülkede, Türk lehçelerinin tek yönlü ve karşılıklı anlaşılabilirliği sözcük ve metin düzeyinde geliştirilen çeşitli testlerle ölçülmüştür. Bu çalışma, söz konusu projenin sözcük düzeyinde elde edilen ilk çıktısı niteliğindedir. Çalışmada, Türkmen Türkçesinin diğer Türk lehçelerini konuşan bireyler tarafından ne ölçüde anlaşıldığı incelenmektedir. Türkmen Türkçesi, bir Oğuz grubu lehçesi olmakla birlikte Çağatay Türkçesi ile olan tarihsel bağları dolayısıyla Karluk ve Kıpçak etkilerine maruz kalmıştır. Dolayısıyla da, kimi dil özellikleri bakımından (örneğin sözcük başı b-'nin bar-, ber-, bol-, bar gibi sözcüklerde korunması) diğer Oğuz lehçelerinden çeşitli noktalarda ayrılmaktadır. Bu nedenle Türkmen Türkçesinin anlaşılırlığının ölçülmesi yalnızca Oğuz grubunun değil, aynı zamanda diğer gruplarda yer alan Türk lehçeleri arasındaki karşılıklı anlaşılabilirliğin boyutlarını anlamak açısından da önem taşımaktadır. Araştırmada, Türkmen Türkçesinin Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkiye'den katılımcılar tarafından ne düzeyde anlaşıldığı sözcük çevirisi testi (word-translation task) yöntemiyle değerlendirilmiştir. Test materyali, Aksan vd. (2016) tarafından hazırlanan Türkçenin Derlem Tabanlı Sıklık Sözlüğü temel alınarak oluşturulmuştur. Sözlükteki 13 konu kategorisinin (aile, meslek, organ, ulaşım, renkler vb.) her birinden en sık kullanılan sözcükler seçilerek toplam 50 sözcüklük liste oluşturulmuştur. Sözcük listesi ana dili Türkmen Türkçesi olan üç kişi tarafından hedef dile çevrilmiş ve bir konuşur tarafından stüdyo ortamında seslendirilerek kayıt altına alınmıştır. Bu kayıtlar, Fırat Üniversitesinin uzaktan eğitim modülü aracılığıyla çevrimiçi test formatına dönüştürülmüş ve testler bilgisayar tabanlı olarak hazırlanmıştır. Çalışmaya her ülkeden 15'er kişi olmak üzere toplam 75 üniversite öğrencisi katılmış ve kendilerinden duydukları sözcükleri kendi ana dillerine çevirmeleri istenmiştir. Çalışmada elde edilen veriler, dil içi faktörlerden söz varlığının ortaklığı ve yanıltıcı (yalancı) eşdeğerlik (false friends), dil dışı faktörlerden ise coğrafi mesafe ile ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir. Türkmen Türkçesinin Sözcük Düzeyinde Anlaşılabilirliği adlı çalışmamızın hem yöntemsel hem de kuramsal açıdan Türk lehçeleri üzerine yapılacak olan dilbilimsel uzaklık ve anlaşılabilirlik çalışmalarına katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Karşılıklı Anlaşılabilirlik, Çağdaş Türk Lehçeleri, Sözcük Çevirisi Testi, Yanıltıcı Eşdeğerlik, Coğrafî Mesafe.

Van Ağzında Kullanılan "Yendir/Yèndir Etmek" Sözcük Grubu Üzerine Bir İnceleme

Dr. Öğr. Üyesi Gamze Özok[1]
[1]Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Özet

Türkiye'nin çeşitli ve zengin coğrafyası, iklim çeşitliliği, farklı bölgelerinde farklı dil ve kültürlerden insanlarla olan etkileşim vs. neredeyse her bölge ve hatta her şehrin yerel bir konuşma diline sahip olmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla da Türkiye Türkçesi ağızları zengin bir söz varlığına sahiptir. Bu söz varlığını oluşturan sözcükler, bazen sadece bir bölgenin yerel ağzında görülürken bazen de birçok ağızda varlığını sürdürmektedir. Yerel ağızlarda kullanımı devam eden sözcük ve sözcük gruplarının bir kısmı Eski Türkçeden günümüze gelen söz varlığı olup, bir kısmı Türkçenin çağdaş lehçelerinde yaşayan ve oradan Türkiye Türkçesi ağızlarına geçip varlıklarını devam ettirenlerdir. Böyle bir zengin söz varlığı içerisinde unutulmaya yüz tutmuş, yeni nesiller tarafından bilinmeyen sözcük, sözcük grubu ve ifadelerin dilde varlığını sürdürmek, kullanımının devamını sağlamak için yapılan çalışmalar büyük bir öneme sahiptir. Unutulmaya yüz tutmuş, yerel ağızlarda kullanım sıklığı azalan sözcük ve ifadeler üzerine hatırlatıcı, teşvik edici, tanıtıcı ve sözcük dağarcığını zenginleştirmeye yönelik yapılacak çalışmaların alana büyük katkısı olacağı yadsınamaz bir gerçektir. Bu çalışmada ele alıp incelenecek olan bu söz grubu, Van ağzında daha çok ileri yaşlardaki insanların kendi aralarında günlük konuşma dilinde kullandığı, bu nedenle de sınırlı bir yaş grubunun hafızasında ve dilinde yaşayan, başka yerel ağızlarda da görülen bir ifade olup Van ağzında daha çok olumsuz şekliyle kullanılmaktadır. Dolayısıyla da bu çalışmada ifadenin ve ifadeyi oluşturan sözcüklerin Van ağzındaki kullanım biçiminden hareketle sahip olduğu ses, şekil ve anlam özellikleri ile diğer ağızlardaki kullanım farkı ele alınıp incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Van Ağzı, "Yendir Etmemek", "Yendir Etmek", Söz Varlığı.

XIX. Yüzyıl Yazma Eserlerinde Ölçünlü (Standart) Dil: Fonetik – Orfografik Manzara (“Vatan Dili” Ders Kitabı Örneği Üzerinden)

Prof. Dr. Gızılgül Abdullayeva[1]
[1]Bakü Devlet Üniversitesi

Özet

A. Çernyayevski ve S. Velibeyov’un “Vatan Dili” Ders Kitabı, XIX. yüzyıl Azerbaycan Edebî Dilinde Çocuk Edebiyatının Dil Üslubunun yaratıcısı olarak tarihîlik kazanmıştır. Eserin eleştirel metnini hazırlayan V. Karadağlı da, birçok metinbilimci gibi, el yazmasının tarihî imlasını edebîleştirmemiş, olduğu gibi aktarmıştır. Bu nedenle geçmişe dönüş yapan araştırmacıların ilgi alanı söz konusu ders kitabı üzerinde yoğunlaşmıştır. El yazması, canlı konuşma dilini merkezî bir yapıda yansıtmaktadır. Bu noktada mantık, “merkezîleşmenin yönü nereden kaynaklanmaktadır?” sorusu etrafında şekillenmekte ve dikkat, edebî dilin koyne (standart, ölçünlü dil) yapısına yönelmektedir. Halk dili temelinde oluşan edebî dil, seçme ve yer değiştirme işlemleriyle şekillenir. Seçme işlemi bir yandan ağız-diyalekt malzemesi, diğer yandan ise canlı konuşma dili unsurları temelinde gerçekleşir. Dilin daha sonraki gelişim aşamalarında, bu diyalektlerden biri kendi fonetik, leksik ve gramatik sistemiyle örnek alınır ve edebî dilin temelini oluşturur. Bu genellikle sosyo-politik, tarihî-kültürel ve ekonomik açıdan gelişmiş, merkezî bir rol oynayan şehrin diyalekti - ağzı olur. İşte bu diyalekt, edebî dilin koynesine dönüşür. Farklı tarihî dönemlerde ölçünlü dil de farklılık göstermiştir. Örneğin, 13-16. yüzyıllarda Tebriz–Şirvan ağızları edebî dilin temelini oluştururken, 18. yüzyılda Karabağ ağızları ölçünlü dilin temelinde dayanmıştır. Düşündürücü olan nokta ise şudur: İnceleme konumuz olan “Vatan Dili” el yazmasında neden yeniden Tebriz–Şirvan ağızlarına dönüş yapılmıştır? Olguya dayanma şunu belirliyor ki, hakikaten de: = Kelimenin kök morfeminin son hecesinde Tebriz–Şirvan ağızlarına özgü dudak uyumu yaygındır (qapu قاپو)... = Kök morfeme eklenen eklerde de dudak uyumu, damak varyantını üsteliyor (yeyür ییور) ... = Sonuç olarak, damak ve dudak uyumunun bozulması gözlemleniyor; = Varyantlılık sergileyen grafemlerin bazen tek biçimde, bazen ise değişimli şekilde yer aldığı kaydedilmektedir; = Bazen yazarların da müdahalelerini görebiliriz. Örneğin, şimdiki ve geniş (Azerbaycan Türkçesinde gelecek zaman) zamanları birbirinden ayırmak için şimdiki zamanda ی harfinin kullanımı zorunlu bir durum olarak kabul edilmiştir. Elbette, özette bahsettiğimiz tüm bu dolguların nedenleri makalede ayrıntılı şekilde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Edebî Dil, Ölçünlü Dil (Koyne), Üst-Diyalekt, Tarihî İmla, Tarihî Fonetik, Grafemler, Varyantlılık, Halk Dili.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Bireylerin Türk Diline İlişkin Algıları

Prof. Dr. Fatih Kana[1], YL Öğrencisi Mehmet Adıyaman[1]
[1]Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin Türkçeye ilişkin algılarını, motivasyon kaynaklarını ve karşılaştıkları güçlükleri bütüncül biçimde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kullanılmış; veri çözümlemesinde tematik analiz yaklaşımı izlenmiştir. Çalışmanın örneklemi, Reddit isimli sosyal medya platformu üzerinden ulaşılmış ve ölçüt + kartopu yöntemleriyle genişletilmiş 22 yetişkinden (18–55 yaş aralığı) oluşmaktadır. Dahil edilme ölçütleri 18 yaş ve üzeri olmak, anadili Türkçe olmamak ve Türkçe öğreniyor/öğrenmiş olmaktır. Veriler, iki uzman görüşüyle gözden geçirilmiş sekiz soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formuyla çevrim içi toplanmış; yanıtlar MAXQDA 2024'e aktarılmış, kimlikleyici bilgileri ayıklanarak anonimleştirilmiştir. Analiz sonucunda dört ana tema belirlenmiştir: (1) Öğrenmeye karar verme: Katılımcılar Türkçeyi çoğunlukla yeni bir dil öğrenme isteği, eğitim hedefleri ve Türkiye'ye/Türk insanına duyulan yakınlık gerekçeleriyle seçmiştir; ilk algı "zor ama farklı/güzel" ekseninde yoğunlaşmıştır. (2) Motivasyon ve zorluklar: En baskın güdü etkili iletişim kurma arzusudur; başlıca güçlükler hızlı konuşma, bölgesel ağız farkları, dilbilgisel karmaşıklık ve sosyal kaygıdır. (3) Günlük kullanım: Konuşma, dinleme ve yazma becerileri benzer düzeyde zorlayıcı bulunurken okuma görece daha az güçlük yaratmaktadır; yapısal olarak eklerin kullanımı ve söz dizimi en sık raporlanan problem alanlarıdır. (4) Kültürel algılar ve deneyimler: Misafirperverlik, mutfak ve ortak sözcükler benzerlik hissi yaratırken; "abi/abla" gibi saygı hitapları ve gündelik etkileşimdeki sıcaklık farklılık olarak öne çıkmıştır. Sonuç olarak yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrenicilerinin deneyiminin dilbilimsel, duyuşsal ve sosyokültürel boyutların etkileşimiyle şekillendiğini göstermektedir. Geniş yaş aralığına ve çokkültürlü örnekleme dayanan bu çalışma, farklı yaş ve yeterlik düzeylerinde algı–güçlük örüntülerini karşılaştırmalı ele alması bakımından literatüre katkı sunmaktadır. Uygulamada, (i) iletişimsel gereksinimleri önceleyen konuşma/dinleme ağırlıklı etkinlikler, (ii) ekler ve söz dizimine yönelik yapılandırılmış mikro-öğretimler, (iii) kültürlerarası farkındalığı artıran içerikler ve (iv) konuşma kulüpleri ile kültürel kaynaşma etkinliklerinin (ülke tanıtım haftaları vb.) desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçenin Öğretimi, Algı, Olgubilim, Öğrenici.

Yeni Bir Dil Varyantı Olarak Sosyal Medya Türkçesi

Dr. Öğr. Üyesi Sıdıka Dursun[1]
[1]Başkent Üniversitesi

Özet

Hızla gelişen dijital teknolojilerin bir sonucu olarak anlık iletişim, görüntü paylaşımı gibi ihtiyaçları coğrafi mesafeden bağımsız biçimde karşılayabilen sosyal medya, günlük yaşamın önemli bir kısmını kapsar duruma gelmiş ve iletişime yeni bir boyut kazandırmıştır. Toplumun değişen iletişim ihtiyaçları karşısında dilin değişimi de kaçınılmaz olacaktır. Sosyal Medya yalnızca dilin kullanıldığı bir platform değil, aynı zamanda dilin üretildiği bir platform olarak önemli bir role sahiptir. Sosyal medyanın dil üzerindeki bu etkisiyle standart dilden farklı yapıların ortaya çıkışını, kuralcı bakış açısıyla "yanlış" kullanımlar diyerek reddetmek yerine toplum dilbilimsel bir "gerçeklik" olarak kabul edip yeni iletişim gereksinimlerine işlevsel bir yanıt olarak değerlendirilmek gereklidir. Standart dilde bulunmayan kısaltmalar, emojiler, yeni sözcükler, yabancı sözcükler; yazım kurallarına uymayan yazım biçimleri, noktalama işaretlerinin çoğunlukla kullanılmaması gibi standart dilden farklılık gösteren kullanımlar, ilk bakışta, düzeltilmesi gereken, bilinçsizce yapılan "dil yanlışları" gibi görünse de aslında bilinçli sapmalar olabilmektedir. Örneğin, arkadaş grubuyla yazışan gençler, samimiyeti korumak adına, resmi ve büyüklenmeci bir üslup oluşturduğu için noktalama işaretlerini kullanmaktan; bağırma ifadesi taşıdığı için büyük harfle yazmaktan özellikle kaçınmaktadırlar. Bu doğrultuda sosyal medyada kullanılan Türkçeyi, toplumun hızlı ve kolay iletişim, samimiyeti yansıtmak, toplumsal grup kimliğini yansıtma gibi ihtiyaçlarına hizmet eden yeni bir dil varyantı olarak kabul etmek gereklidir. Standart Türkçeden farklılık gösteren kullanımların bir kısmının bilinçli tercihler olabileceğini göz önünde bulundurarak bu tercihlerin nedeninin araştırılması dil planlaması ve eğitim politikalarına dahil edilmelidir. Dijital çağ çocuklarının okul öncesi yaşlarda Youtube videoları izlemeye başladığı ve sosyal medya Türkçesiyle tanıştığı gerçeğiyle yüzleşerek okul öncesi eğitimden başlayarak, eğitimin her kademesine sosyal medya Türkçesini konu alan derslerin yerleştirilmesi, dijital iletişime dair eleştirel farkındalığı geliştirmek için önemli bir adım olup sosyal medya Türkçesinin oluşum ve değişimine yön verebilir. Bu çalışma, sosyal medyanın yol açtığı dilsel değişimlerin standart dilin bütünlüğüne yönelik bir tehdit olarak değil, toplum dilbilimsel bir gerçeklik olarak ele alınması ve sosyal medya Türkçesinin yeni bir bir dil varyantı olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu biçimlerin dil planlaması ve eğitim politikası çerçevesinde incelenmesiyle, dijital iletişimin dil kullanımını nasıl yeniden şekillendirdiğini daha iyi anlamak ve çağdaş toplumun iletişimsel gerçekliklerine yanıt veren stratejiler geliştirmek mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya Türkçesi, Dijital Türkçe, Gençlik Dili, Dijital İletişim Dili.

Yusuf Seryamî Fikirlerine Ahmed Yesevî Etkisi.

Prof. Dr. Nodirkhon Khasanov[1]
[1]Mirza Uluğbey Özbekistan Millî Üniversitesi

Özet

Türkistan aksakalı Hoca Ahmed Yesevî'nin kutlu adı, öğretisi ve hikmetleri malum ve meşhurdur. Yüzyıllar geçmesine rağmen Hoca Ahmed Yesevî'nin fikr ü düşünceleri Türklerin ruh dünyasını etkilemiş, onların manevi, kültürel, edebî hayatındaki önemini hâlâ korumaktadır. Hoca Ahmed Yesevî'nin tarihî hizmetlerini belirtmek gerekirse, birincisi, bu ulu simanın başlattığı Yesevîlik geleneği asırlarca devam etmiş, insanlara ilim ve marifet yolunu göstermiştir. İkincisi, birçok yönden Türklere has olan bu geleneğin devamcıları tarafından farklı zamanlarda Ahmed Yesevî'nin hayatı, eserleri ve ananesine dair bir-birinden değerli eserler kaleme alınmıştır. Üçüncüsü, Ahmed Yesevi dinî-tasavvufi mahiyet içeren dörtlükleriyle "Hikmet" adlı tasavvufi şiir geleneğini başlatmıştır. Dördüncüsü, hikmet nüshalarına onun takipçileri tarafından manzum parçalar eklemek zamanla kutsi bir gelenek hâlini almış ve geniş okuyucu kitlelerine ulaşan "Divan-ı Hikmet" Türklerin manevi-maarifi anlamda gelişmesine katkılar sağlamıştır. Böylece, hikmet geleneği Ahmed Yesevî'den sonra da asırlarca devam etmiştir. Beşincisi, Ali Şir Nevai, Şeybanî, Übeydî, Mahtumkulu gibi onlarca edip ve şair Ahmed Yesevi'nin hikmetlerinden esinlenerek kalem oynatmıştır. Demek, Yesevî'nin öğretileri ve şiirleri Türklerin manevi hayatına, edebiyatına, kültürüne yakın geçmişe kadar etki göstermiştir ve bu etkinin izlerinin hâlen devam etmekte olduğunu görmekteyiz. Yesevî hikmetleri Türklerin dil ve edebiyatının gelişimine gösterdiği etki nihayette önemlidir. Nitekim sadece Orta Asya Türkçesinin tedrîcine göz atacak olursak, bu mıntıkadaki edebiyatın her döneminde Ahmed Yesevî etkisini, onun fikir ve görüşlerine olan ilgiyi görebiliriz. 18-19. yüzyıllarda Türkistan dinî-maarifi edebiyatı temsilcileri arasında Pir-i Türkistan'ın görüşlerinden etkilenen Azim Hâce, Nizamî Hokandî, Meczub Nemenganî, Muhammedkul Muhayyir, Hazinî Hokandî, Molla Yoldaş Hilvetî gibi arif şairlerle beraber Molla Yusuf Seryamî gibi şairlerin de edebiyat ve sanat hayatında faaliyet sürdürdüklerini görebiliriz. Onlar dini-tasavvufi ağırlıklı konularda eserler yazarak edebiyat ehli ve halkın gönlünden derin yer almışlardır. Çalışmada Yusuf Seryamî'nin hayatı ve eserleri, Ahmed Yesevi dünya görüşünden etkilendiği hususlara değinilecek, dönemle ilgili genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkistan, Tasavvuf, Edebiyat, Hikmet, Ahmed Yesevi, Yesevilik, Seryamî.

Zamana Direnen Kelimeler: Bâkî'nin Divanında Arkaik Unsurlar

Prof. Dr. Zehra Göre[1]
[1]Necmettin Erbakan Üniveritesi

Özet

Klasik Türk edebiyatı, estetik değerleri kadar kendine özgü söz varlığı ve diliyle de dikkat çeker. Bu söz varlığı içinde, zamanla anlamını yitirmiş ya da kullanımdan düşmüş kelimelere –yani arkaik unsurlara– yer verilmesi, sadece dilin tarihî seyri açısından değil, aynı zamanda şiirin anlam evreni açısından da önemlidir. Bâkî, 16. yüzyıl Klasik Türk şiirinin zirve temsilcilerinden biridir. Onun şairliğinin en dikkat çekici yanlarından biri nazım dilinde yakaladığı başarıdır. Şair pürüzsüz İstanbul Türkçesini şiire yerleştirmiş ve halk ağzından alınan deyim ve şekilleri aruzla kusuruz denecek kadar ustalıkla kullanmıştır. Diğer taraftan Bâkî'nin yaşadığı yüzyıl, Türk dili tarihinin Osmanlı Türkçesi devresidir. Eski Anadolu Türkçesi'nin devamı olan bu devrede 16. yüzyıl bir geçiş dönemi niteliği gösterir. Bu yüzden Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait pek çok kelime ve şeklin işlekliği azalmakla beraber henüz yazı dilinden silinmediği görülür. Fransızca kökenli arkaik-arkaizm terimi "eski, eskicil, eski kelime" vb. kavramlarla Türkçeye aktarılmış olup bir dilin eski devirlerinden kalan ve kullanımdan düşmüş olan kelime/şekilleri ifade etmektedir. Bâkî divanı üzerinde yapılan tarama neticesinde şairin şiirlerinde arkaik olarak nitelendirilebilecek unsurları kullandığı tespit edilmiştir. Çalışmada bu unsurların şiirsel bağlamdaki işlevlerinin analizi amaçlanmaktadır. Araştırma kapsamında Bâkî'nin şiirleri arkaik unsurların kullanım gerekçeleri; ahenk, anlam derinliği, kültürel göndermeler ve geleneksel şiir diliyle kurulan bağlar üzerinden değerlendirilecektir. Bâkî'nin dilinde yer alan bu unsurların yalnızca eski bir sözlüğün kalıntıları değil; bilinçli ve estetik tercihlerle şiire katılan, zamana direnen anlam ögeleri olduğu düşüncesiyle şairin dilin tarihsel katmanlarını sanatsal bir bütünlük içinde yaşatmadaki başarısı örnekler etrafında incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Bâkî, Arkaik Kelimeler, Arkaizm, Şiir Dili, Divan Edebiyatı, Söz Varlığı

"Oldurgan" Terimi ve Çatı Karşılığıyla İlgili Değerlendirme

Doç. Dr. Ahmet Turan Doğan[1]
[1]Harran Üniversitesi

Özet

Dil bilgisi araştırmaları ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz dizimi gibi çeşitli ana alt alanlardan oluşmaktadır. Bu alanların içerisinde de çeşitli kategoriler oluşturan alt alanlar bulunur. Çatı konusu da Türkçe gibi eklemeli dillerde hem şekil bilgisinin hem de söz diziminin temel konularındandır. Çatıların özelliklerinin belirlenmesi, eklerinin tespit edilip işlevlerinin ortaya konması ve adlandırılması çatı konusunun araştırma alanlarındandır. Türkçede çatılar günümüze kadar farklı biçimlerde tanımlanmış, sınıflandırılmış ve adlandırılmıştır. Bu süreçte öznesine göre-nesnesine göre çatılar, geçişli-geçişsiz çatılar, etken-olgan-edilgen-dönüşlü-işteş-ettirgen-oldurgan vb. çatılar olmak üzere pek çok çatı sınıflandırması ve adlandırması mevcuttur. Görüldüğü üzere bu sınıflandırmalarda yer alan adlandırmalardan biri de oldurgan çatıdır. Oldurgan çatı ya bazı araştırmalarda hiç yer almamış ya da yer aldıysa da birbirinden farklı biçimlerde değerlendirilmiştir. Bu da söz konusu çatı türünün anlaşılmasını ve anlatılmasını zorlaştırmaktadır. Bu sebeple ekle kurulan çatılar içerisinde yer alan oldurgan çatı teriminin ve ilgili çatının içeriğinin gerçek dünya-dil dünyası ilişkisi çerçevesinde cümleye olan etkisi bakımından yeniden ele alınması bir gerekliliktir. Böylece söz konusu çatı, bütün dil bilgisi kurallarında olduğu gibi bir felsefi temele de oturtulmuş olacaktır. Bu çalışmada da ilgili çatı türünün, gerçek dünya ve dil dünyası arasındaki ilişki esas alınarak incelemesi yapılacaktır. -Ar-, -Ir-/-Ur-, -DIr-/-DUr- eklerini alan fiillerin, yüklem olduğu cümlede hangi değişikliği yaptığı dolayısıyla cümlenin iskeletini nasıl etkilediği değerlendirilecektir. Buradan da ilgili çatının dil felsefesindeki karşılığına değinilecektir. Ardından "oldurgan" teriminin diğer çatı terimleriyle olan mantıksal ve terimsel ilişkisi dikkate alınarak söz konusu çatının hangi terimle karşılanmasının daha uygun olabileceği üzerinde durulacaktır. Bu değerlendirmelerle de ilgili çatı türünün dil bilgisel ve felsefi zemini oluşturularak dil bilgisi ve söz diziminin araştırılma, anlatılma ve anlaşılma süreçlerine katkıda bulunmak hedeflenmiş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Dil Bilgisi, Çatı, Oldurgan

“Qutadg‘u Bilig” Dagi Xalq Maqollarining Turk Tiliga Leksik Transformatsiyasi

Dr. Gulomjon Sobırov[1]
[1]Taşkent Devlet Doğu dilleri üniversitesi

Özet

Bu akademik makale, "Kutadgu Bilig" adlı eserde yer alan atasözlerinin söz varlığı açısından geçirdiği dönüşümleri ve bu dönüşümlerin Türk dili içerisindeki yansımalarını incelemektedir. Metindeki söz varlığı dönüşüm süreci, dilin tarihî gelişimini anlamada önemli ipuçları sunmaktadır. Bu sürecin incelenmesi, dilin zaman içerisindeki evrimini, sözcük birimlerinde meydana gelen değişiklikleri ve kültürel faktörlerin etkisini ortaya koyarak dilbilimcilere önemli bir perspektif kazandırmaktadır. Söz varlığı dönüşümleri, dili zenginleştirmekte ve onun işlevsel kapasitesini genişletmektedir. Ayrıca makalede, Türk dilinin tarihî evrelerine ve bu evrelerde yaşanan değişimlerin nedenlerine özel olarak değinilmektedir. Söz varlığı dönüşümleri yalnızca kelimelerin anlamlarının genişlemesi ya da daralmasıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda yeni sözcük birimlerinin ortaya çıkmasını da kapsamaktadır. Bu süreçler büyük ölçüde kültürel değişimler, teknolojik gelişmeler ve dini etkilerle şekillenmektedir. Bunun sonucu olarak, Türk dilinin kelime hazinesi genişlemekte ve çağın ihtiyaçlarına uyum sağlama kabiliyeti artmaktadır. Makale ayrıca, anlam genişlemesi, kısalma ve eşanlamlılık gibi çeşitli söz varlığı dönüşüm yöntemlerini de analiz etmektedir. Bu tür dönüşümler dili daha da zenginleştirmekte ve dil gelişiminin mekanizmalarını anlamak açısından kritik bir rol oynamaktadır. Bu dönüşümler aracılığıyla Türk dili, kültür ve eğitim alanlarında yerini pekiştirmekte, tarihî mirasın değerli bir parçası olarak tanınmaktadır. Söz konusu araştırma, dilbilimde yeni yöntemlerin ve yaklaşımların geliştirilmesi için sağlam bir temel oluşturmaktadır. Bunun yanında, makalede söz varlığı dönüşümlerinin çağdaş dilbilim içerisindeki yeri de ele alınmaktadır. Bu süreçlerin dil gelişimi açısından önemi, kültürel ve toplumsal etkileri, yeni kelime ve ifadelerin nasıl oluştuğu gibi konular da ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir. Bu anlayış, özellikle sözlük bilimi, tarihî dilbilim ve kültürel çalışmalar alanlarında çalışan dilbilimcilere yenilikçi yaklaşımlar geliştirme konusunda yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak, "Kutadgu Bilig"de gözlemlenen söz varlığı dönüşümleri, Türk dilinin tarihsel ilerleyişini derinlemesine anlamamıza katkı sağlamakta ve dilin zenginliğini ve gelişimini gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: Language, Epic, Proverb, Mother, Lexical Transformation, Analogy, Metaphor, İmage, Home, Generation, Ancestor, Character.

"Sofra" Sözcüğü ve "Sofra" Sözcüğüyle Kurulan Birleşik Fiiller

Doç. Dr. Burak Telli[1]
[1]Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Özet

"Sofra" sözcüğü Arapça "sufre" sözcüğünden Türkçeye geçmiştir. Bulgarca, Sırpça, Rumence, Rumcada da farklı fonetik varyantlarla yaşayan sözcük bu dillere Türkçeden geçmiştir. Türkçe Sözlük'te farklı anlamlarda bulunan sözcük, temel anlamıyla "Masa, sini vb. şeylerin, yemek yemek üzere hazırlanmış durumu" şeklinde tanımlanmıştır. Ancak sözcük farklı alt anlamlara da sahiptir. Sofranın aile kutsalı içerisindeki birleştirici rolü, birçok meselenin sofra etrafında halledilmesi, sevinç ve üzüntülerde sofra etrafında bir araya gelinmesi kültürümüzde "sofra" kavramını güçlü kılmıştır. "Sofra" sözcüğünün standart Türkçe dışında Türkiye Türkçesinin farklı ağızlarında birtakım fonetik değişime uğramış varyantları bulunmaktadır: sufra, surfa, zufra… Fonetik değişimler dışında sözcük farklı kavramlara karşılık olarak yaşamaktadır. "sofra" sözcüğünün Türkçe metinlerdeki en eski örneğine 14. yy.da Kıpçak Türkçesiyle yazılmış Codex Cumanicus ve Anadolu sahasında Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış, Aşık Paşa'nın Garib-name'sinde rastlanmıştır. Türk kültüründe önemli bir yeri olan "sofra", zengin Türk kültürü ve diliyle işlenerek beraberinde birleşik fiiller kurmuştur. Yaşadığı bölgenin sosyolojik ve kültürel farklılığı sözcüğe yeni kullanım alanları açmıştır. Sözcüğün temel anlamı etrafında kurulan birleşik fiiller ile kavram alanını genişletmiştir. "sufra" sözcüğü Anadolu'nun kimi yerlerinde deyimlerde de yer almıştır. Bütün bu kullanımlar sözcüğe derinlik kazandırmış ve sözcüğün zengin bir kavram alanı oluşturmasına vesile olmuştur. Bugün ağızlarda tespit edilen "sofra çekmek, sofra yazmak, sofra yaymak, sofra indirmek, sofra kurmak, sofra donatmak vb." birçok birleşik fiil meydana gelmiş ve bunların önemli kısmı standart dilin dışında kullanımlardır. Hem dini hem de kültürel anlamda hayatımızda önemli bir yeri olan "sofra" kavramının kendi içinde ayrıca bir "sofra kültürü" bile bulunmaktadır. Kendine özgü kurallar bütününü ifade eden "sofra kültürü"nü bu dini ve kültürel ölçüler meydana getirmiştir. Dolayısıyla sözcüğün türetme gücü, kullanım alanı, kavram alanı ve bu alanın büyüklüğü üzerinde durulması gereken bir önemli bir husustur. Bu çalışmada söz konusu sözcük bu yönleriyle incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Sofra, Birleşik Fiil, Kavram Alanı, Türkçe.

"Ferhad ve Şirin" Mektubunun Halk Çeşitleri

Dr. Manzura Narzikulova, Doktora Öğrencisi Madina Mirzayeva

Özet

"Ferhad ve Şirin" destanı ile halk sanatı arasındaki ilişki, birçok araştırmacının ilgisini çeken oldukça geniş bir konudur. Bu bağlamda, iki noktaya özellikle dikkat etmek gerekir. Bir yandan, Alişir Nevai'nin "Ferhad ve Şirin" destanının temelini oluşturan sözlü ve yazılı kaynaklar, yani folklor arka planı araştırmacıların odak noktasındadır; diğer yandan ise, bu güzel destanın etkisiyle folklorda ortaya çıkan eserlerin kapsamlı bir incelemesidir. Bu bağlamda, bu konuyu özel olarak inceleyen Özbek akademisyenler Mansur Afzalov ve Natan Mallayev'in katkılarını vurgulamak gerekir. Özbek folklor ve edebiyat araştırmalarında, Alişir Nevai destanlarından esinlenerek yaratılan "Ferhad ve Şirin", "Leyla ve Mecnun" gibi destanlar, şairin eserlerinin halk versiyonları olarak kabul edilir. "Hamse"de yer alan Alişir Nevai destanlarının son derece geniş bir yelpazede yayılması nedeniyle, bunların halk yorumlarının da ortaya çıktığı bilinmektedir. Büyük şairin eserleri, halkımız arasında esas olarak iki şekilde popülerlik kazanmıştır: şairin sanatsal mirasının özgün örnekleriyle doğrudan tanışma ve Nevai eserlerinin halk yorumları. Örneğin, 20. yüzyılın başlarında birkaç kez yayımlanan Mir Makhdum'un "Nasri Hamsai Benazir", Mahzun'un "Kissai Şahzoda Ferhodu Şirin" ve "Kitobi Mecnun Leyli" adlı eserleri çoğunlukla düzyazı anlatılar ve büyük şairin eserlerinin kısa öykü tarzında yeniden anlatımlarıdır. Çoğunlukla büyük şairin eserlerinin konu ve imgelerini korurlar ve bazen Alişir Nevai'nin dizelerini veya derleyicilerin kendi yazdığı şiirleri içerirler. Ferhat ile ilgili hikâye ve efsanelerin yanı sıra, Semerkant bölgesinin Bulungur ilçesine bağlı Loyka köyünde yaşayan ünlü şair Fozil Yuldaş oğlu tarafından kaleme alınan "Ferhat ve Şirin", "Leyla ve Mecnun" ve "Bahrom ve Gülandom" destanları, Nevai'nin eserlerinin konu ve motiflerinden yola çıkılarak oluşturulmuş özgün folklor eserleridir. Alişir Nevai'nin destanları ile Fazıl Yuldaş oğlu'nun anlattığı halk destanı arasında benzerlikler vardır. Örneğin, Farhod'un tek çocuk olması (babası ilk başta çocuksuzdu), cesur ve bilge bir şekilde büyümesi ve Şirin'i arayışı gibi. Ancak halk destanlarının sonunda kahraman her zaman sevdiğine ve arzuladığı hedefe ulaşır. Bunu Fazıl Yuldaş oğlu'nun yorumunda görebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Destan, Repertuar, Halk Kitabı, Varyant, Bahşi, Şair.

Bauırcan Momışulı'nın Eserlerindeki Ulusal Konseptler

Doktora Öğrencisi Aliya Tuimebekova[1], Uzman Gulnur Arkhabayeva[1]
[1]Şerhan Murtaza Adındaki Uluslararası Taraz Üniversitesi

Özet

Konsept araştırmaları, hangi dil olursa olsun günümüz dilbiliminin en güncel meselelerinden biri haline gelmiştir. Konsept araştırmaları, kavramsal (konseptüel) analizden doğmaktadır. Konseptüel analiz, bütün bilgi ve kavramları bir araya getirir. Biz kavramsal analizin nesnesi olarak tek tek sözcükler ve kavramları ele aldık. Konseptlerin içeriği ve yapısını temsil eden dilsel birimlerin sözlüklerdeki açıklamaları ve kavramsal kullanımı incelenmektedir. Dil ve söylemdeki konseptlerin temsilinde, onların temel içeriği ve dilsel malzemeleri birleştirme ilkeleri ortaya konulur. Dil ve söylemde konseptlerin temsilinde ulusal değerleri yansıtan ulusal konseptler de ele alınır. Bu bağlamda, B. Momışulı'nın edebî eserlerinde ulusal değerleri yansıtan konseptler tespit edilmiştir. Bilim insanlarının belirlediği konseptüel nitelik taşıyan dilsel birimlerde, çağrışımsal, örtük ve olasılıksal görünümler bulunmuştur. Günümüz dilbiliminde yeni semantik analizlere götüren hedefler belirlenmektedir. Semantik araştırmalar her milletin dilsel bilincinin özelliklerini ortaya koyarak, onun ulusal değerlerini belirginleştirir. Sonuç olarak, konseptin dilsel bilincin bir birimi olduğu ve dünyanın kavramsal bir parçasını oluşturduğu anlaşılmıştır. Biz yazar B. Momışulı'nın eserlerine kavramsal analiz yaparak konseptleri ve gestaltları ortaya çıkarıyoruz. Makalede araştırmanın amacı – B. Momışulı'nın eserlerindeki onur, şeref, vatan, gelenek-görenek konseptlerini oluşturmak için gerekli dilsel birimleri belirlemektir. Ana yönelim – genç nesle eğitim ve terbiye veren, insanın hangi durumda olursa olsun insan olarak kalmasını gösteren B. Momışulı öykülerinden konseptüel çıkarıma sahip ulusal ve dilsel birimleri tespit etmektir. Çalışmanın bilimsel önemi – B. Momışulı'nın edebî eserlerini ilk kez bütünüyle kavramsal açıdan inceleyip, yazarın düşünce kurgularından konseptüel anlam taşıyan dilsel birimleri ele almakta yatmaktadır. Çalışmanın pratik önemi – B. Momışulı'nın eserlerinden eğitim ve terbiyeyle yoğrulmuş ulusal değerleri incelemektir. Araştırmanın yönteminde kavramsal analize yönelten semantik yöntem esas alınmıştır. Araştırmanın başlıca sonuçları – genç nesle edebî eseri kavratma, eğitme sürecinde gerekli oluşu ve önemini artırmasıdır. Araştırma sonuçlarının değerlendirilmesiyle B. Momışulı'nın eserlerini tanımak, genç neslin terbiyesindeki ulusal değerleri belirginleştirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Konsept, Kavramsallık, Onur, Şeref, Vatan, Gelenek-Görenek

Dijital Beşeri Bilimler: Klasik ve Modern Türk Dillerindeki Metinlerin İncelenmesinde Derlem Dilbilimi ve Metin Analizinin Kullanımı

Doktora Öğrencisi Bayan Stamkulova[1]
[1]Şerhan Murtaza Adındaki Uluslararası Taraz Üniversitesi

Özet

Türkoloji araştırmaları alanı, geniş bir diyakronik ve senkronik metin mirasını kapsayan zenginliğiyle, Dijital Beşeri Bilimler (Digital Humanities, DH) metodolojilerinden önemli ölçüde fayda sağlayabilir. Bu makalede, hem klasik (örneğin Osmanlıca, Çağatayca) hem de modern Türk dillerindeki metinlerin incelenmesine yönelik, derlem dilbilimi ve metin madenciliği yöntemlerinin uygulanmasına dair yenilikçi bir çerçeve sunulmaktadır. Geleneksel "yakından okuma" (close reading) yaklaşımının ötesine geçerek, bu hesaplamalı yöntem geniş ölçekli metin koleksiyonlarında makro-düzeyde dilsel örüntüleri, tematik evrimi ve üslup özelliklerini ortaya çıkarmaya imkân tanımaktadır; ki bu tür bir analiz manuel yöntemlerle mümkün değildir. Makalede, Sketch Engine gibi derlem yönetimi ve konkordans analizi araçları ile Voyant Tools gibi etkileşimli görselleştirme ve eğilim analizi araçlarının kullanıldığı pratik bir metodoloji açıklanmaktadır. Belirli bir vaka çalışması üzerinden, erken Cumhuriyet dönemi Türk romanları ile Osmanlı siyasi denemelerinden oluşturulmuş bir derleme üzerinde bu yaklaşımın uygulanması gösterilmekte; modernite ve ulusal kimlik ile ilişkili sözcük tercihlerindeki ve kavramsal metaforlardaki değişimler ortaya konmaktadır. Sonuçlar, DH yöntemlerinin filolojik ve kültürel analizlere güçlü bir ampirik katkı sunduğunu ve Türkoloji araştırmalarında yeni imkânlar açtığını doğrulamaktadır. Makale, tarihî yazmaların dijitalleştirilmesindeki zorlukları tartışarak, Türkoloji topluluğu için ortak dijital kaynakların oluşturulmasına yönelik bir işbirliği modeli önermektedir. Türkoloji çalışmaları tarihsel olarak filolojik yaklaşımlara dayanmıştır: yazma eserlerin transkripsiyonu, sözlük ve gramer incelemeleri, metin şerhi ve edebi analiz. Ancak bu yöntemler büyük hacimli metin koleksiyonlarını kapsamakta yetersiz kalmaktadır. Dijital Beşeri Bilimler ise, Türkolojiye yeni bir boyut kazandırarak, yüz binlerce sayfalık metinleri aynı anda inceleme, dilsel ve tematik eğilimleri nesnel verilerle ortaya koyma imkânı sunmaktadır. Türkoloji'de DH uygulamaları, yalnızca araştırma sonuçlarını derinleştirmekle kalmaz, aynı zamanda uluslararası işbirliğini de teşvik eder. Dijital arşivlerin paylaşılması, ortak projeler yürütülmesi ve veri tabanlarının standartlaştırılması, alanda önemli ilerlemeler sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Beşeri Bilimler, Derlem Dilbilimi, Metin Madenciliği, Türkoloji, Osmanlı Çalışmaları, Bilgisayarlı Dilbilim, Sketch Engine, Voyant Tools, Metin Analizi.

Dijital Teknolojilerin Kullanımı Yoluyla M. H. Dulatî'nin Mirasının Öğretilmesinin Özellikleri

Doktora Öğrencisi Galiya Adyhanova[1]
[1]M.Kh. Dulati Adındaki Taraz Üniversitesi

Özet

Eğitimde dijital teknolojiler, yenilikçi yöntem ve yaklaşımlara dayalı modern bir öğrenme ortamı oluşturmanın temelini teşkil etmektedir. Yeni yüzyılda dijital teknolojilerin büyük bir hızla geliştiği bir gerçektir. Hizmet sunumunun birçok alanı dijital sisteme geçmektedir. Özellikle eğitim alanının elektronik formata geçirilmesinin önemi büyüktür. Günümüz eğitim anlayışının geçmiştekinden köklü biçimde farklılaştığı da açıktır. Dolayısıyla, çağdaş eğitim sisteminin en temel görevi – eğitim kalitesini uluslararası seviyeye yükseltmektir. Eğitim ve bilim alanındaki yenilikçi pedagojik teknolojiler, öğretim ve eğitimde yaygın olarak kullanılan başlıca yöntemlerden biri haline gelmiştir. Makalede araştırmanın amacı – Ortaçağ düşünürü M. H. Dulatî'nin Tarih-i Reşidi adlı eserini öğretim sürecinde dijital teknolojileri etkin bir şekilde kullanmanın özelliklerini ortaya koymaktır. Temel yönelim – Kazak edebiyatında bireylerin hayatı ve eserlerini öğretmek yoluyla öğrencilerin bilişsel düşünme becerilerini geliştirmek, edebiyata olan ilgilerini artırmak ve aynı zamanda yeni öğretim teknolojilerini kazandırmaktır. Çalışmanın bilimsel önemi. Günümüzde öğretim paradigmasının değişmesine bağlı olarak eğitim içeriği yenilenmiş ve yeni bir bakış açısıyla yorumlanarak öğretilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda, Kazak edebiyatındaki şahsiyetlerin hayatı ve eserlerini öğretme yöntemlerini sürekli yenilemek, yeni teknolojileri öğrenmek ve öğretimde etkin bir şekilde kullanmak güncel bir mesele haline gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında, Ortaçağ düşünürü M. H. Dulatî'nin hayatı ve edebî mirasını yeni teknolojilerden yararlanarak öğretmek, yazarın mirasının içeriğini daha kapsamlı biçimde açığa çıkaracak ve edebî değerini artıracaktır. Araştırma sonuçlarının değerlendirilmesine göre, dijital teknolojilerin kullanımıyla yazarın Tarih-i Reşidi eserini öğretmek, eğitim seviyesini ve öğretim yöntemini geliştirmede yeni arayışlara imkân sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yöntem, Öğretim, Dijital Teknoloji, di. H. Dulatî, Tarih-i Reşidi.

Dil Devrimi'nden Bartın'a

Prof.Dr. Sedat Balyemez[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Toplumun sosyal ve kültürel hayatındaki gelişmelerin söz varlığına yansıması kaçınılmazdır. Türk toplumunun İslam dinine geçmesi, Türk dilini de etkilemiş ve dinin etkisiyle Türkçeye Arapça, Farsça sözcükler girmeye başlamıştır. Kur'an dilinin Arapça olması nedeniyle özellikle Arapçaya karşı bir sempati oluşmuş ve Arapça "kutsal dil" olarak değerlendirilmiştir. Anadolu'da kurulan bir Türk devleti olan Selçuklu Devleti'nde din ve bilim dilinin Arapça, devlet ve edebiyat dilinin Farsça olduğu bilinmektedir. Türk yazı dilinde özellikle 13. ve 14. yüzyıllarda Türkçenin ve Türkçe eser yazmanın önem kazandığı görülmektedir ancak 15. yüzyıldan itibaren Arapça ve Farsça etkisi artarak devam etmiştir. 15. yüzyıl ile 20. yüzyıl arasında hazırlanan birçok eserin dilinin halk dilinden kopuk, süslü bir dil olduğunu söylemek mümkündür. Osmanlı Devleti'nin son yıllarına doğru ortaya çıkan milliyetçilik akımının etkisi ile "Türkçe" ve Türkçedeki Arapça, Farsça etkisi daha çok tartışılmaya başlar. Bu tartışmaların en somut ürünlerinden biri Yeni Lisan Hareketi'dir. Birinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki gelişmeler, Türk toplumunda milliyetçilik duygusunun yerleşmesini pekiştirmiştir. Bu duygudan hareketle Türk dili yeniden gündeme gelmiş ve Türkçedeki Arapça, Farsça etkisini kırmak amacıyla Türk Dil Devrimi adı verilen süreç başlatılmıştır. Dil Devrimi sonunda Türkçeye çok sayıda yeni kelime girmiştir. Özellikle eğitim dilini sadeleştirmek ve Türkçeyi Arapça, Farsça gramer kurallarından arındırmak için birçok yeni terim türetilmiş, terim sözlükleri yayımlanmıştır. Atatürk'ün önderliğinde başlatılan Dil Devrimi'nin neredeyse her aşaması devlet tarafından yürütülmüştür ama Türk halkının çoğunluğu da bu hareketi desteklemiş ve benimsemiştir. Devrim, sadece Ankara ile sınırlı kalmamış, Anadolu'ya da yayılmıştır. O yıllarda Batı Karadeniz'in küçük ilçelerinden biri olan ancak eğitime son derece önem veren Bartın'da da yerel yetkililer Dil Devrimi'ni sahiplenmiş ve Devrim'e destek amacıyla Bartın'daki mahalle isimlerini Türkçeleştirme çalışması yapmıştır. Bu posterde söz konusu mahalle isimlerindeki değişiklikler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dil Devrimi, Bartın, Mahalle Adları

Dili Öğretmede Özel Yeterliklerin Geliştirilmesinin Pedagojik Koşulları

Doktora Öğrencisi Maira Sarsenbayeva[1], Doktora Öğrencisi Elmira Igilikova[1]
[1]Şerhan Murtaza Adındaki Uluslararası Taraz Üniversitesi

Özet

Günümüz eğitim sisteminde geleceğin uzmanlarını yetiştirmede özel yeterliklerin oluşturulması gündemdeki en önemli konulardan biri olarak değerlendirilmektedir. Dil derslerinin öğretim sürecinde bu yeterliklerin amaçlı olarak geliştirilmesi, öğretimin kalitesini artırmaya ve öğrencinin mesleki düzeyini yükseltmeye katkı sağlar. Bu makalede dili öğretmede özel yeterliklerin geliştirilmesi için gerekli pedagojik koşullar sistemli biçimde ele alınmakta, bunların içeriği ve önemi bilimsel açıdan incelenmektedir. Mesleki hazırlıkta yöntemsel yeterlik, pedagojik refleksiyon ve yaratıcı-yenilikçi düşünme becerileri başlıca rol oynamaktadır. Makalede dil yeterliğinin oluşturulmasında kullanılan aktif öğretim yöntemlerinin (etkileşimli öğretim, proje tabanlı yaklaşım, problem temelli öğrenme, vaka yöntemi, mikro öğretim) etkinliği incelenmekte ve pedagojik uygulama ile bağlantısı ortaya konmaktadır. Öğrenme sürecinde öğrencilerin yaratıcı yeteneklerinin geliştirilmesi ve reflektif düşünme becerisinin ilerletilmesi de özel yeterliklerin önemli yönleri olarak vurgulanmaktadır. Eğitim sisteminin yenilenmesi, geleceğin öğretmenlerinin mesleki-yöntemsel hazırlığına yönelik beklentileri artırmaktadır. Mesleki-yöntemsel hazırlık, öğretmenin yalnızca teorik bilgiyi öğrenmesi değil, aynı zamanda onu pratik faaliyetlerde etkili biçimde kullanma yeteneğini karakterize eden karmaşık bir pedagojik olgudur. Makalede temel amaç – dili öğretim sürecinde özel yeterliklerin etkili biçimde oluşturulmasına imkân veren pedagojik koşulları belirlemek ve bunları sistemli şekilde incelemektir. Araştırma sürecinde özel yeterliklerin teorik temelleri ve pratik yönleri ele alınmakta, ayrıca dil öğretim yönteminde yenilikçi yaklaşımların uygulanmasının önemi açıklığa kavuşturulmaktadır. Makale, geleceğin öğretmenlerinin mesleki hazırlığını geliştirmeye yönelik pedagojik teknolojilerin iyileştirilmesi yollarını aramaktadır. Makalede ele alınan konunun güncelliği – günümüzde eğitim alanında dil yeterliğinin geliştirilmesinin uzman yetiştirmede başlıca yönlerden biri olmasıdır. Özel yeterliklerin varlığı öğretim kalitesini artırmaya, öğrencilerin bilgi düzeyini yükseltmeye katkı sağlamaktadır. Araştırma sonuçları göstermektedir ki, özel yeterliklerin geliştirilmesine elverişli pedagojik koşulların bütünü, dil öğretiminde kaliteyi artırmada belirleyici bir rol üstlenmektedir. Özel yeterliklerin yalnızca teorik bilgiyle sınırlı kalmayıp, pratik becerileri ve mesleki faaliyet yetkinliklerini de kapsaması gerektiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel Yeterlikler, Dil Yeterliği, Yaratıcılık, Refleksiyon, Geleceğin Öğretmenleri, Eğitim Kalitesi

Dulat ve Abay'ın Şiirlerinin Türk Şiiriyle Sürekliliği

Dr. Öğr. Üyesi Elmira Pertayeva[1]
[1]Şerhan Murtaza Adındaki Uluslararası Taraz Üniversitesi

Özet

Kazak halkının devlet bağımsızlığını kaybedip Rusya İmparatorluğu'nun sömürge ülkesine dönüşen dönemi – XIX. yüzyıl olduğu bilinir. Dulat Babatayulı, bu yüzyılın ilk yarısında Çar yönetiminin getirdiği "ağa sultanlık" idare sistemi sırasında yaşam sürdü. Abay'ın hayat yolu ise sömürgeci halkın Kazak topraklarında siyasal-sosyal iktidarı ele alıp, "bolıslık" idare sistemini yerleştirdiği döneme denk geldi. Kazak edebiyatı tarihinde yeni edebi tür ve şekillerin doğması, şiirin estetik ve sanatsal niteliğinin gelişmesi, yeni yazılı edebiyat özelliklerinin ortaya çıkması gibi olguların Dulat ve Abay yaratıcılığındaki önemini dönemin toplumsal, sosyal ve tarihsel koşullarıyla bağlantılı biçimde ele almak – başlıca güncel meseledir. Dulat ve Abay'ın mirası yalnızca Kazak halkının değil, tüm Türk dünyasının ruhunu yücelten engin bir hazine, kıymetli bir mirastır. Kazak edebiyatında Dulat'ın şiirlerinin özgün bir özelliği – M. Kaşgari'nin yaşadığı Türk döneminden başlayıp, büyük Abay'ın kurduğu Kazak'ın yazılı edebiyatına kadar uzanan parlak şiirler ve ateşli düşünceler yaratmasıdır. O, gerçek bir şairane üslupta şiir yazıp, bu geleneğin temelini atan kişi olarak tanınmaya layıktır. Örneğin, Dulat ve Abay'ın şiirleri Mahmud Kaşgari'nin Divanu Lugat-it-Türk sözlüğündeki şiir örnekleriyle, Alp Er Tunga öldüğünde söylenen uzun ağıtlarla doğrudan bağlantılıdır. Özellikle, Kazak şiirinin temeli Türk şiiriyle, genel olarak Kazak edebiyatının tarihsel gelişim çizgisiyle; VI-IX. yüzyıllarda taşa kazınmış Orhon-Yenisey yazıtlarından Abay'a kadar, Kaztugan, Asan Kaygı, Dospambet, Şalgiiz, Jiyembet, Margaska, Aktamberdi, Tatikara, Bukhar gibi şairlerle; Şal Akın'dan başlayarak Dulat, Shortanbay, Murat, Abubakir gibi şairlerin şiir ufuklarıyla ölçülür. Günümüzde bu değerli mirasın derin mahiyetini tanıyıp, edebiyatın gelişimine kattığı öğretici özelliklerini doğru kavrayarak, şiirdeki yerini bilimsel yolla incelemek – hepimizin başlıca amacı ve görevidir. Dulat mirasını sömürge baskısı tarihiyle bağlantılı olarak ele alan ilk bilimsel çalışmalar Kulmat Ömiraliyev'in Kazak Şiirinin Tür ve Üslubu adlı monografisi ile Dulat'ın Dönemi ve Şairliği konulu kapsamlı incelemelerinden başlamaktadır. Bağımsızlık döneminde Dulat üzerine ulusal bilinç çerçevesinde yeni araştırmalar yazılmıştır. Bunlara E. Pertaeva ile K. Raev'in Dulat'ın şiir dilini inceleyen araştırmalarını örnek gösterebiliriz. Abay'ın mirasına gelince, 1940, 1946, 1965, 1988, 1995 yıllarında yayımlanan bibliyografik kataloglarda Abay hakkında yazılan eserlerin sayısının altı bini aşması, hakimin (bilge şairin) mirasının günümüze kadar ne denli geniş çapta incelendiğini göstermektedir. Abay'ın halk ruhunda böylesine zengin düşünce kaynağına dönüşmesi, farklı bilim dallarında yeni eserlerin doğmasına vesile olması, milletimizin Abay'ı tanıma arzusunun bir meyvesidir. Çünkü Abay'ı tanımak – kendini tanımaktır. Bu bağlamda Abay mirasını bilimsel açıdan inceleme, şairin edebi şahsiyetini işleme ve Abay'ı yalnızca Kazaklara değil, tüm dünyaya tanıtma konusunda eşsiz yeri olan kişinin – hiç kuşkusuz Muhtar Omarhanulı Auezov olduğu herkesçe bilinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ağa Sultan, İdare, Edebi Türler, Yeni Yazılı Edebiyat, Edebiyat Bilimi, Estetik Nitelik, Kazak Şiir Türleri, Eski Türk Şiiri, Edebi Miras, Gelenek Devamlılığı, Şiir Dili.

Eski Uygurca Fal Kitabı Irk Bitig'de Kadının İyi-Kötü Bağlamında Temsili

YL Öğrencisi Hamide Bilgin[1]
[1]Gaziantep Üniversitesi

Özet

Irk Bitig, Eski Uygurca yazılmış tek fal kitabı olması bakımından Türk kültür tarihi, inanç sistemi ve sosyal yapısına dair zengin veriler sunmaktadır. 9. yüzyılda kaleme alınan eser, yalnızca bir kehanet kitabı değil, aynı zamanda dönemin toplumsal değerlerinin, ahlaki normlarının ve kültürel sembollerinin yansıtıldığı bir metindir. Kadın figürü ise fal örneklerinde önemli bir temsil alanı kazanır. Bu çalışmada, Irk Bitig'de yer alan kadın figürlerinin iyi–kötü bağlamında temsili incelenmektedir. Metindeki kadın figürleri farklı rollerde görünür: anne, sevgili, yaşlı kadın, prenses ya da cariye. 5. ırkta prensesin doğum yapması, kısrak ve deve gibi kutsal hayvanlarla ilişkilendirilerek kut aktarıcılığı üzerinden iyi bir işaret sayılmıştır. 13. ırkta "dindar yaşlı kadın" tevekkül ve sabır figürüyle olumlu temsil edilirken, şamanik şifacılık bağlamı da işlenmektedir. 22. ırkta aynasını göle düşüren kadın ise, hakikati kaybetme ve ruhsal huzursuzluk metaforlarıyla kötünün simgesi hâline gelir. 29. ve 42. ırklarda kadın, aile birliği ve bereket kültürünün taşıyıcısı olarak iyinin habercisi konumundadır. 35. ırkta kuğu ile özdeşleştirilen annelik rolü, kadını koruyucu ve kurtarıcı bir figür hâline getirirken; 38. ırkta cariyenin kraliçeye yükseltilmesi, kadının bilgelik ve erdemle ilişkilendirilmesiyle olumlu bir sembol yaratır. 57. ırkta sevgili figürü hem iyinin hem de kötünün kaynağı olarak ikili bir temsil sergiler. 58. ırkta ise anne figürü, öğüt veren ve düzeni sağlayan bilge bir rol üstlenir. Sonuç olarak Irk Bitig'de kadın figürü, çoğunlukla iyinin kaynağı olarak yer almakta; doğurganlık, bereket, aile birliği, kut ve kutsallıkla özdeşleşmektedir. Nadiren kötü ile ilişkilendirildiğinde ise bu, hakikat kaybı, yalnızlık ya da ayrılık gibi olumsuz durumlarla sınırlı kalmaktadır. Kadın figürünün böylesine çok boyutlu temsili, erken Türk toplumunda kadına atfedilen yüksek statünün, kutsallık ve iyi kavramlarıyla sıkı biçimde bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Eski Uygurca, Irk Bitig, Kadın Temsili, İyi-Kötü, Toplumsal Düzen

İnternet Metinlerinde Toplumsal Cinsiyet Klişeleri Sorunu

Dr. Muxlisa Sabirova[1]
[1]Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi Özbek Dili, Edebiyatı ve Folklor Enstitüsü

Özet

Her insan, yaşamı boyunca deneyimini düzenlemeye, sistematize etmeye ve birleştirmeye yardımcı olacak istikrarlı imgeler, şekiller ve kalıplar bulmaya çalışır. Bu genelleştirilmiş imgeler ve eylemler, davranışlar ve bilinç, tekrarlanarak insanların kendilerine karşı kalıcı tutumlarını oluşturur ve bilim insanları bunları stereotipler olarak adlandırır. Bunların rolü günümüzde giderek artmaktadır, çünkü hayatta daha hızlı yön bulmamızı sağlarken, zihinsel çaba harcaması bir ölçüde azalır. Haklı olarak hem bireysel hem de toplumsal bilincin önemli unsurları haline gelmektedirler. Sosyal stereotip, insanların ortak, istikrarlı ve tekrarlayan faaliyetleri sürecinde ortaya çıkar ve yeniden üretilmesini sağlar. Bu stereotip, sosyal hayatta alışılmış olarak gerçekleştirilen eylemlerde, kurallarda, normlarda, geleneklerde ve göreneklerde kendini gösterir. Sosyal stereotip, bir kişinin zihninde ve davranışlarında yerleşmiş olan, sosyal yaşamın çeşitli olaylarına, diğer insanlara ve onların topluluklarına yönelik tipik bir tutumu ifade eder. Sosyal-tarihsel koşullar ve sosyal çevrenin diğer faktörlerinin etkisi altında oluşan bireyin ve çeşitli sosyal grupların önceki deneyimlerini ilgili nesneye ilişkin belirli bir ilişki algoritmasında birleştirir. Makalede toplumdaki toplumsal cinsiyet stereotipi sorunu ve bunun dilbilimsel yorumu analiz edilmiştir. Modern dilbilimin çeşitli alanlarında bugün "stereotip" kavramı aktif olarak kullanılmaktadır. Özellikle, psikodilbilim, dil ve kültür çalışmaları ve sosyodilbilimde, bu kavram hakkında dilbilimin farklı açılarından çeşitli görüşler oluşmuştur. Her insan, yaşamı boyunca deneyimini düzenlemeye, sistematize etmeye ve birleştirmeye yardımcı olacak istikrarlı imgeler, şekiller ve kalıplar bulmaya çalışır. Bu genelleştirilmiş imgeler ve eylemler, davranış ve bilinç, tekrarlanarak insanların kendilerine karşı istikrarlı bir tutumunu oluşturur ve bilim insanları buna stereotipler adını verir.[1] Günümüzde rolleri giderek artmaktadır, çünkü hayatta daha hızlı yön bulmamızı sağlarken, zihinsel çaba harcaması bir ölçüde azalır. Haklı olarak hem bireysel hem de toplumsal bilincin önemli unsurları haline gelmektedirler. Stereotip kavramı ilk olarak 1796'da Fransız yayıncı F. Didot tarafından matbaacılık uygulamasına kendi icadı olan baskı maliyetini düşüren bir yöntemin getirilmesiyle kullanılmıştır. Daha önce metin her seferinde yeniden dizilmişken, Didot dizilmiş metinleri kalıplar halinde saklamayı önerir. Bu kalıplardan daha sonra metal plakalar yapıldı. Didot, icadının adını iki Yunanca kelimeyi, "στερεός" (stereos, "katı") ve "τύπος" (typos, "baskı, iz") birleştirerek "stereotip" olarak adlandırır. Didot'nun icadı sadece Fransa'da değil, aynı zamanda diğer ülkelerde de yayıldı ve stereotip kelimesi meslek alanından günlük konuşma diline girdi.[2; 19-20] Günümüzde, bilişsel dilbilim, sosyodilbilim, edimbilim alanlarında yürütülen araştırmalarda toplumsal cinsiyet konusunun artması, toplumda erkek ve kadının biyolojik ve fizyolojik farklılıklarının yanı sıra, konuşma, davranış, iletişim sürecinde dil birimlerinin kullanımındaki farklılıkların incelenmesine özel önem verilmektedir. Bu, her şeyden önce, araştırmacıların çevremizdeki dünya hakkındaki algıların toplumsal cinsiyet faktörünün etkisi altında nasıl ortaya çıktığını anlamaya ve "gerçekliği dil birimleri ve biçimleri aracılığıyla algılamadaki toplumsal cinsiyet stereotiplerini" belirlemeye yönelik çabalarıyla ilgilidir. Toplumsal cinsiyet, "insan cinsiyetinin sosyal ve kültürel olarak belirlenmiş özelliği" [3; 28] olarak sosyoloji, psikoloji, dilbilim ve diğer beşeri bilimlerin araştırma konusu haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Klişesi, Sosyodilbilim, Bilişsel Bilinç, Pragmalingvistik.

Konuşma Iletışımında Takma Adların Bılışsel-Pragmatık Anlamı

Doktora Öğrencisi Balmira Myrzabayeva[1]
[1]M.Kh. Dulati Adındaki Taraz Üniversitesi

Özet

Takma adlar, insanlar arasındaki iletişimde yaygın olarak kullanılan dil birimlerinden biridir. Bunlar yalnızca adlandırma işlevi görmez, aynı zamanda konuşmacının iletişimsel niyetini ifade eder, iletişimi kolaylaştırır ve dinleyiciye ek bilgi sağlar. Lakapların kullanımı belirli bir sosyo-kültürel bağlama göre değişmekte olup, anlamlarının pragmatik ve bilişsel açıdan analiz edilmesi önem taşımaktadır. Pragmatik açıdan takma adlar: Toplumsal bir rolü temsil eder – Bir kişinin statüsünü, toplumdaki yerini veya belirli bir gruba ait olduğunu belirtir; Değerlendirme işlevi görür – Övgü veya eleştiri amacıyla kullanılır; Duygusal bir ton verir – konuşmaya resmiyetsizlik, sıcaklık veya tam tersi kekemelik katar; Konuşmada ekonomi sağlar – belirli bir anlamı öz ve net bir şekilde iletir. Bilişsel olarak takma adlar: Bilişsel süreçleri etkiler – insanların belirli bir kişi veya olguya ilişkin algılarını şekillendirir; Çağrışımlar yaratır – muhatabın zihninde belirli imgeleri, olayları ve nitelikleri hatırlatır; Kalıp yargıları yansıtır – belirli bir topluluğun paylaşılan kültürel kodlarını ve tutumlarını temsil eder. Bu makalede, sözlü iletişimde takma adların pragmatik ve bilişsel özellikleri incelenmektedir. Takma adlar, insanlar arasındaki ilişkileri düzenlemenin bir aracı olarak işlev görür ve kullanımları, pragmatik hedeflere ve bilişsel süreçlere bağlı olarak farklı anlamlar kazanır. Makalede lakapların değerlendirici, duygusal ve çağrışımsal işlevleri analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Takma Ad, Pragmatik, Bilişsel Dilbilim, Konuşma İletişimi, Değerlendirme Etkinliği.

Türk Dillerinde Lingvosemiyotik Meseleler

Prof. Dr. Aziza Karibayeva[1]
[1]Şerhan Murtaza Adındaki Uluslararası Taraz Üniversitesi

Özet

Bu makalede lingvosemiyotiğin incelediği nesne – işaretler sistemi ele alınmaktadır. Eski Türk boylarının damgalarının ortaya çıkış tarihinden günümüzdeki kullanımına kadar olan meseleler üzerinde durulmuştur. Lingvosemiyotik biliminin temeli, 1920–30'lu yıllarda gelişen semiyotik bilimi üzerine kurulmuştur. Semiyotik, çeşitli maddi işaretlerin haberci sembol olarak kullanılmasını incelemiştir. Lingvosemiyotik açısından amacımız, Türk boyları ve Kazak halkının tarihini araştırırken damgaların kökenini açıklamaktır. Dil, tarih ile, özellikle de yazı tarihi ile yakından bağlantılıdır. Konuşma dili, genel işaretlerin özelliklerini taşıdığı için, onu genel işaretler grubunda ele almak gerektiğini eski çağ düşünürleri de vurgulamıştır. Günümüzde birçok dilbilimci doğal dili işaret sistemlerinin özel bir türü olarak değerlendirir. Ancak bazı Türk araştırmacıları doğal dili doğal bir sistem olarak görmeye karşı çıkmaktadır. Lingvosemiyotik açısından dilsel işaret, işaretlerin genel teorisinin bir parçasıdır. İşaret, bir bilgiyi taşıyan sinyaldir. Türk halklarının işaretleri, etnik-tarihî gelişim sürecinde, Kazak boylarının damgaları ve sloganlarıyla ayırt edilmiştir. Damgaların kökeni hakkında farklı görüşler vardır. Orhun–Yenisey yazıtlarındaki 38 işaretten 29'unun Kazak boy damgalarına benzer olması da bunu doğrulamaktadır (örneğin: Dulu–Dulat, Tatabı–Tabın). Araştırmalar, eski Türk dönemindeki "Dulu" ve "Tatabı" kabilelerinin aslında Dulat ve Tabın boyları olduğunu ortaya koymaktadır. Bu boyların Jetisu bölgesine gelişi ve Kazakistan toprakları üzerinden Batı'ya doğru göç ettiği tarihî kaynaklarda yer almaktadır. Tarihî damgaların değerini belirlemek, yazılı kaynaklarda yer alan olayları netleştirmek, hem tarih hem dil açısından önemlidir. Damgaların tarihî ve dilbilimsel açıdan araştırılması, lingvosemiyotik biliminin gelişimine önemli katkılar sağlayarak olumlu etkiler bırakacaktır. Araştırma sonuçları, halkın bilincini uyandırıp gelecek nesillere damgaların anlamını aktarmaya yardımcı olur. Bu ise, halkın millî yenilenmesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Lingvosemiyotik, İşaret, Boy Damgası, Türk Boyları, Orhun-Yenisey Yazıtları, Tarihî Miras, Etnik Kültür

Türkçede 3. Şahıs Saygınlığı

Doç. Dr. Kadri Kuram[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Anlamsal-söylemsel bir ulam olan saygınlığın dilsel işaretlemesi sözlüksel öğelerle yapılabildiği gibi dilbilgiselleştiği durumlar da gözlemlenmektedir. Örneğin, sayın, muhterem gibi sözcükler dizisel düzlemde işleyip kültürel farklılıklar gösterirken Japonca, Korece, Bask Dili, Magahi gibi dillerde dizimsel kısıtılılıklar gösteren eklerle işaretlenmektedir (Harada 1976, Kim ve Findlay 2023, Oyharçabal 1993, Alok ve Baker 2022). Konuşucunun merkez (origo) olarak tanındığı bu ulamda göreli sosyal statünün hedefi olan birey dinleyici olması durumunda bu bağımlılık ilişkisine hitap uyumu (allocutive agreement), hakkında konuşulan birey olması durumunda özne/nesne saygınlığı (subject/object honorification) adı verilir. Bu çalışmada, alanyazında ayrıntılı olarak betimlenmiş dillerle karşılaştırılarak Türkçenin saygınlık ulamı açısından yeri tespit edilecektir. Buna göre, dilde saygınlık üçüncü şahsın özne olarak göründüğü tümcelerde konuşucu ile dinleyici arasındaki saygı ilişkisinin işaretlenebildiği dillerle (örneğin Japonca) saygın kişinin tümcede bir öğe olarak görünmek zorunda olduğu diller olarak temel bir ayrım yapar. Türkçe ilk türden bir saygınlık ilişkisi göstermezken ikinci türden saygınlık ilişkisinin her iki olasılığını da gerçekleştirir. Bu dillerde öznenin saygın görülen bir ikinci şahıs olması durumunda adıl siz çoğul adılı olarak gerçekleşir ve uyum ekiyle bu ulam dilbilgisel olarak işaretlenir. Bu durum basitçe tekil adılın saygınlık için çoğullanmasının zorunlu dilbilgisel uyumla tamamlanmış halidir (1). Ancak diğer saygınlık gösterimi sadece bu ulama ait bir dilbilgisel işlemdir: Türkçede tekil üçüncü şahıs saygın bir kişi olduğunda eylem uyumun gerektirdiğinin tersine çoğul ekiyle işaretlenir (2). Bu poster sunusunda bu tür saygınlık işaretlemesinin sözdizimsel ve biçimsel özellikleri Korece, Japonca, Bask dili ve Magahi gibi Türkçeyle tarihi bağları olan ve olmayan dillerle karşılaştırmalı olarak incelenecektir. (1) Siz buraya oturmalısınız (2) Sayın Cumhurbaşkanı salona teşrif ettiler.

Anahtar Kelimeler: Saygınlık, Uyum, Toplumdilbilim

XX. Yüzyılında Özbek Türkçesi Dilbilimi Oluşumunda Elbek'in Katkısı

Prof.Dr. Zilola Khudaybergenova[1]
[1]Bartın Üniversitesi

Özet

Özbek dilbiliminin tarihini araştırmak, onun daha da gelişmesi için önemlidir. S. Ashirboev, L. Çiçulina'nın 20. yüzyılın başlarında ve ortalarında yaratılan Rus Türkologlarının dilsel faaliyetlerine adanmış çalışmaları ve M. Kurbanova'nın "Firat'ın Dil Mirası" konulu doktora tezi Özbek dilbilim tarihi çalışmalarında büyük önem arzetmektedir. Ancak Özbek dilbiliminin 20. yüzyılın başlarındaki durumu bu eserlerde tam olarak ele alınmamıştır. Bilim adamlarımız Behbudi, Munavvar Karı, Aşurali Zahiri, Elbek, Kayum Ramazan, Şakircan Rahimi, Gazi Alim, Şaresul Zunnun, Batu, Mannon Ramz, Atacon Haşim, Abdulla Alavi, Vaddud Mahmud, Sancar Sidaik, Abdulla Yoldaş'ın dilbilimi üzerine çalışmalarını araştırmak gereklidir. Bu talep ve ihtiyaçtan hareketle, önemli ilmi mirasıyla diğer dilbilimcilerden ayrılan Elbek'in (1898-1939) eserlerini incelemeyi kendimize hedef edindik. Maşrik Yunusov - Elbek, kariyerine 20. yüzyılın başında başladı. Adı Maşrik Yunusov, "Elbek" edebi bir takma addır. Öğretmenin "İmla Problemi", "İlkokullarda Ana Dil", "Yazma Yolları", "Güzel Defterler" gibi çalışmaları olmadan anadili bilimi tarihi ve edebiyat öğretim metodolojisini tam olarak hayal etmek zordur. Özbek ceditleri sırasında Özbek dilinin ve kültürünün yükselişi için savaşan Elbek 1937 yılında diğer milliyetçilerle beraber hapse atılmış ve Magadan'a 10 seneye sürgün edilmiş, orada vefat etmiştir. Elbek'in hayatı ve eserleri hakkında daha kapsamlı bilgi veren eser, S. Mamacanov tarafından kaleme alınmıştır. Bilim adamı, araştırmasında yaratıcı faaliyetinde yedi önemli yönü (dilbilimci, şair, editör, eğitimbilimci, halkbilimci, çevirmen) sıraladı ve ayrıca dilbilim ile ilgili bazı çalışmalarına da değindi. N. Kabulov, H. Uzakov, O. Abdullaev, A. Aliev gibi bilim insanları Elbek'in şair olarak yarattığı eserleri incelediler. 1920'ler ve 1930'ların Özbek basınına baktığımızda dil alanındaki başlıca makalelerin Elbek tarafından kaleme alındığını görebiliriz. Örneğin, XX. yüzyılın 20'li yıllarında, Özbek dilinin bilimsel bir gramerinin oluşturulması, Özbek dilbilimcilerin karşılaştığı ana sorunlardan biriydi. Elbek bu konuyla ilgili kendi görüşlerini gazetelerde yayınlamıştır. Elbek'in tek Özbekçe kelime bilmeden Özbekçe gramerini yazmaya çalışan bu hocaları eleştirdiği "Türk Dillerinin Kanunları Üzerine Notlar" adlı makalesi, bu bilgi kurulla bağlantılı olarak kaleme alınmıştır. Sadece Özbek dilini konuşan ve onun bütün ruhuna aşina olanların bu görevi yerine getirmeyi hak ettiğini yazıyor. Elbek, ilmi yeteneği yüksek hocası Fitrat'ı Özbek dilinin gramerini derleme görevine layık görür ve ona yönelir. Bu bildiride Elbek'in dilsel mirası, Özbek Türkçesinin gramerinin gelişmesindeki katkısı, Özbek Türkçesinin imlasının kurallarına ait düşünceleri, özellikle, dilbilimsel terimlerin kullanımındaki tavsiyeleri incelenir. Bu kapsamda E.D. Polivanov, A. Şmidt, S. Falev, A. Boytursunov gibi Rus, Kazak, Tatar dilbilimcileri ve bir veya iki Özbek dilbilimcinin katılımıyla Türkistan Eğitim Komiserliği bünyesindeki bilgi kurulunda bir toplantı yapıldı. Birinci panelde Profesör S.Falev'in Kazak dilbilimci A. Boytursunov'un Kazak ve Kazak lehçeleri için yazdığı gramer kitabı hakkındaki konuşması, ikinci panelde ise E.D. Polibanov'un "Türk Lehçelerinin Gramerini Yazılımında Temel Kurallar" konulu konuşması, üçüncü paneled A. Sadi'nin " Türk Lehçelerinin Kurallarının Öğrenilmesi ve Yaratılmasının Temelleri" konulu konuşması dinlenmişti. Bu meclislerde Özbek dilinin gramerine nasıl yaklaşılması gerektiği tartışılırdı. E.D. Polivanov "Özbekçe ve

tüm Türk lehçelerinin morfolojisi ve sözdizimi anlatıldığında, Rus diliyle karşılaştırma yapmak veya önemli noktalarda Rusça grameri kurallarıyla kıyaslamak, iki dil arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri göstermekte fayda var." olduğunu vurgular. A. Sadi, bilim insanının bu görüşlerine karşı çıkar ve şimdiye kadar derlenen gramerlerin, Rus ve Arap dillerinin taklidi ile yazıldığına, Özbek Türkçesinin ruhu ve tabiatının arzu ettiği mantıkî grameri değil, Türk lehçeleri için önemli olmayan biçimsel gramer anlatımları ortaya çıktığını konuşur. A. Sadi'ye göre, bu konseye katılan dilbilimci profesörlerin Özbek dilini bilmemeleri nedeniyle çevirmenler de davet edildi. Daha sonra Fitrat, “Sarf” ve “Nahv” adlı eserlerini yazar ve öğrenciler sunar.

Anahtar Kelimeler: Özbek Türkçesi, Dilbilimi, Elbek, Gramer, İmla

Çok Dillilik Üzerine

Doç. Dr. Ahmet Adıgüzel[1]
[1]Iğdır Üniversitesi

Özet

İnsanlar, varoluşlarının ilk gününden itibaren hayatı anlamak ve yaşadıkları deneyimleri doğrudan ya da dolaylı biçimde aktarma ihtiyacı duymuşlardır. Bu ihtiyacı en iyi şekilde karşılayan temel olgu ise dildir. Dil; düşünce ve duyguları aktaran, insanlar arasında iletişimi ve anlaşmayı sağlayan, en önemli ve pratik yapı taşı olmanın yanı sıra canlı bir varlık özelliği de taşır. Bireyin doğup büyüdüğü aile ve çevresinden, kan bağıyla bağlı olduğu topluluktan edindiği, bilinçaltına işleyen, zihnine nakşolan, şahsiyetiyle bütünleşen ve bireylerle toplum arasındaki iletişimde en güçlü bağı oluşturan dile ana dili denir. Her millet, tarihsel süreç içerisinde örf, âdet ve geleneklerini inşa ederek kendine özgü bir yaşam felsefesi ve biçimi oluşturduğu gibi kendi ana dilini de meydana getirir. Ana dil, yalnızca kültürün bir parçası değil, aynı zamanda onun taşıyıcısı ve sürekliliğini sağlayan temel unsurudur. Ancak zamanla hızla değişen dünya, medya, siyasi ve ekonomik sebepler; farklı kültürlere sahip insan ve toplumların bir arada yaşama zorunluluğunu ortaya çıkarmış ve bunun sonucu olarak çok kültürlülük olgusunu doğurmuştur. Bu durum, kültürel etkileşimler ve ekonomik ilişkilerle birlikte bireylerin ikinci bir dil veya diller öğrenmesine uygun bir ortam hazırlamaktadır. Böylece iki dillilik ve çok dillilik kavramları ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada tek dillilik, iki dillilik ve çok dillilik üzerinedir.

Anahtar Kelimeler: Dil, Ana Dili, İki Dillilik, Çok Dillilik

Yeni Maarif Modeli'nde Yer Alan Okuryazarlık Becerileri

Doç. Dr. Serdar Derman[1], Dr. Ali Umut Aşcı[2]
[1]Necmettin Erbakan Üniversitesi
[2]Milli Eğitim Bakanlığı

Özet

Bu çalışmanın amacı, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen Yeni Maarif Modeli'nde yer alan okuryazarlık becerilerini incelemek ve bu okuryazarlık becerilerine ait süreç bileşenlerinin üç düzeyde öğrencilere kazandırılmak üzere nasıl kurgulandığını değerlendirmektir. Çalışma nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüş; doküman analizi tekniği kullanılarak Yeni Maarif Modeli'nde yer alan "Bilgi okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık, görsel okuryazarlık, kültür okuryazarlığı, vatandaşlık okuryazarlığı, veri okuryazarlığı, sürdürülebilirlik okuryazarlığı, sanat okuryazarlığı" başlıkları incelenmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiş ve bu dokuz becerinin içeriği, süreç bileşenleri ve kurgulanma düzeylerine ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları, okuryazarlık becerilerinin yalnızca dil öğrenimiyle sınırlı olmadığı, bireyin çok yönlü gelişimini destekleyen bir çerçevede ele alındığını göstermektedir. Özellikle bilgi ve dijital okuryazarlığının, günümüz bilgi toplumunda öğrencilerin bilinçli ve eleştirel kullanıcılar olarak yetişmesine katkı sunduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasına yönelik hazırlanan süreç bileşenleri, üç düzey şeklinde tasarlanmıştır. Bu düzeyler; ilgili okuryazarlık türüne ait temel bilgi, kavram, terim ve olguları tanıyıp anlamaya, bunlara yönelik farkındalık ve duyarlılık geliştirmeye odaklanan farkındalık düzeyi; söz konusu bilgi, kavram, terim ve olgular arasında bütüncül ilişkiler kurmayı hedefleyen işlevsellik düzeyi ve edinilen bilgilerin öğrenciyi eyleme yönlendirdiği eylemsellik düzeyinden oluşmaktadır. Süreç, gelişimsel özelliklere uygun biçimde kademeli ve sarmal bir yapıda kurgulanmıştır. Bu doğrultuda, farkındalıkla başlayan sürecin eylemsellikle tamamlanması öngörülmektedir. Ancak kimi durumlarda süreç, işlevsellik düzeyinde sonlanabilmekte; bu durumda işlevsellik, daha ileri bir farkındalık düzeyine dönüşerek daha kapsamlı bir öğrenme sürecine zemin hazırlayabilmektedir. İncelenen dokuz okuryazarlık becerisinin yetkin bireyler yetiştirme noktasında önemli unsurlar olduğu vurgulanmıştır. Çalışma, Yeni Maarif Modeli'nin okuryazarlık becerilerini merkeze alarak çağdaş eğitim anlayışına uyum sağladığını ve öğrencilerin yaşam boyu öğrenme süreçlerini güçlendirmeyi hedeflediğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okuryazarlık Becerisi, Okuryazarlık Türleri, Maarif Modeli.

"Kazak Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde Tarım Terimleri" Adlı TÜBİTAK Projesi Hakkında

Prof. Dr. Ümit Hunutlu[1], Arş. Gör. Seher Erenbaş Pehlivan[1]
[1]Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Özet

"Kazak Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde Tarım Terimleri" adlı bu çalışma TÜBİTAK 3005 - Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Yenilikçi Çözümler Programı kapsamında desteklenmeye hak kazanmıştır. Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesine ait ortak tarım terimlerden bir bölümü ağızlarda yaşamaya devam etmektedir. Türkiye'de bu iki lehçenin tarım terimlerinin ortaklığı konusunda daha önce bir araştırma yapılmamıştır. Tarım terimlerindeki ortaklıkların çoğu Eski Türkçeye dayanmaktadır. Yeni terimler ise Türkiye Türkçesinde çoğunlukla İngilizce ve Fransızcadan alıntı kelimelerdir. Kazak Türkçesinde ise Rusçadır. Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, uygun koşullarda korunması, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanmasıyla ilgili olan tarım kültürü, Türk toplumlarında eski çağlardan beri mevcuttur. Bu kültürel birikim söz varlığında da kendini hissettirmektedir. Bunu sadece Türkiye Türkçesinde değil diğer lehçe ve ağızlarda da görmek mümkündür. Türk topluluklarında tarımın yerini ve önemini anlamanın en temel yöntemlerinden biri söz varlığı çalışmalarıdır. Söz varlığı; bir dildeki sözlerin bütünü, kelime hazinesi, kelime kadrosu şeklinde tanımlanmaktadır. Bu sebeple söz varlığı çalışmaları birey ve toplum açısından son derece önemlidir. Yapılan bu proje ile aşağıdaki problem cümleleri ve getirilen hipotezler doğrultusunda çözüm önerileri ortaya konulmuştur:

- Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesinin ortak tarım terimleri nelerdir?
- Ortak terimler hangi tarım alanında yoğunlaşmaktadır?
- Ortak olmayan veya farklı kökenlerden gelen tarım terimleri nelerdir?
- Gerek Türkiye Türkçesi gerekse Kazak Türkçesinde eskiden beri var olan veya son yıllarda bu lehçelere giren yeni tarım terimleri nelerdir?
- Anadolu ağızlarındaki tarım terimlerinin Kazak Türkçesindeki terimlerle ortaklıkları nelerdir?

Bu projeyle "Karşılaştırmalı Tarım Terimleri Sözlüğü" hazırlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Söz varlığı, Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi, tarım terimleri, sözlük.